

MARIUSZ DMETRECKI

DAWNO TEMU W MIKOŁOWIE

KALENDARIUM HISTORYCZNE DO 1939 ROKU

Mikołów

Kamionka

Bujaków

Borowa Wieś

Mokre

Śmiłowice

Paniowy

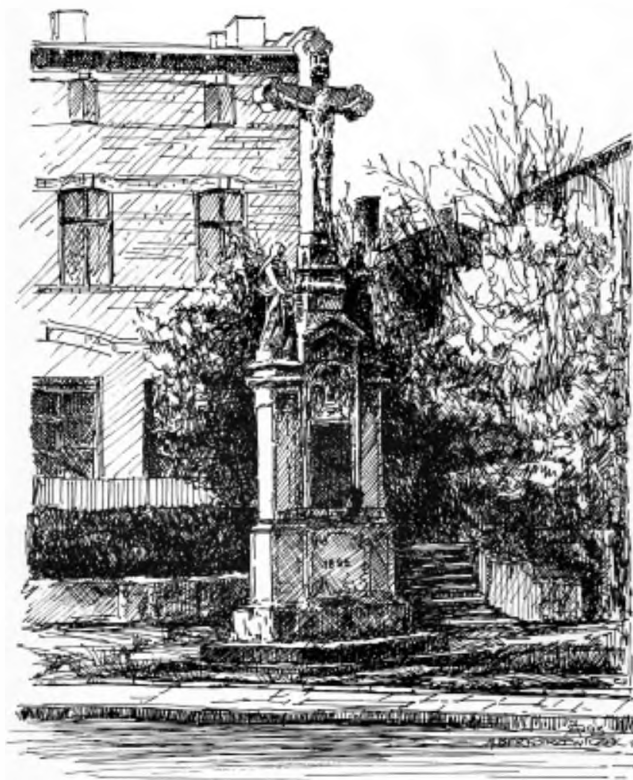
MIEJSKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA W MIKOŁOWIE
2010

*Moim zacnym Rodzicom –
Stefanii i Zygmuntowi
dedykuję*

MARIUSZ DMETRECKI

DAWNO TEMU W MIKOŁOWIE

Kalendarium historyczne do 1939 roku

MIKOŁÓW 2010

Redakcja: Magdalena Kubista-Wróbel

Projekt okładki: Mariusz Dmetrecki, Michał Pienta

Redakcja techniczna: Michał Pienta, Mariusz Dmetrecki

Zdjęcia ze zbiorów: Mariusza Dmetreckiego, Miejskiej Placówki Muzealnej w Mikołowie,
Archiwum Państwowego w Katowicach Oddziału w Pszczynie

Reprodukcje rysunków wykonanych przez wychowanków Zespołu Plastycznego „Impresja”
z Ogniska Pracy Pozaszkolnej w Mikołowie pod kierunkiem Michałiny Wróbel-Pytlik

Tłumaczenia z języka niemieckiego: Henryk Paduch, Andrzej Badziura, Mirosław Węcki

Tłumaczenia streszczeń obcojęzycznych: Adrian A. Jojko, Grzegorz Bębnik,
Katarzyna Morawiec

Grafika na stronie tytułowej oraz grafiki w tekście: Albert Strzewiczek

Copyright © by Mariusz Dmetrecki

Copyright © for the edition Miejska Placówka Muzealna w Mikołowie

Wszelkie prawa zastrzeżone

Wydanie I

Żadna część tej pracy nie może być powielana i rozpowszechniana w jakiegokolwiek formie
i w jakikolwiek sposób, z fotokopiowaniem, nagrywaniem na taśmy lub przy użyciu innych
systemów wyłącznie, bez pisemnej zgody autora lub Miejskiej Placówki Muzealnej w Mikołowie.

Książka ukazuje się nakładem:

Miejskiej Placówki Muzealnej Urzędu Miasta w Mikołowie

przy współpracy:

Stowarzyszenia Przyjaciół Mikołowskiego Muzeum Regionalnego
oraz

Związku Górnośląskiego – Koła Mikołów

ISBN: 978-83-915299-6-6 – oprawa twarda

ISBN: 978-83-915299-9-7 – oprawa miękka

Wydawca: Miejska Biblioteka Publiczna w Mikołowie

ul. Karola Miarki 5

43-190 Mikołów

Druk: Drukarnia Archidiecezjalna w Katowicach

ul. Wita Stwosza 11

40-042 Katowice

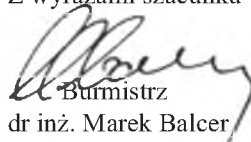

Szanowni Czytelnicy –

Każde świadome społeczeństwo powinno znać swoją lokalną tożsamość wynikającą z historycznych przesłanek. Taka społeczność bowiem, która nie ma własnej tożsamości i lokalnych więzi, nie jest godna, by określać ją mianem narodu. Aby takiej sytuacji uniknąć, my wszyscy, związani z naszym Miastem i Górnym Śląskiem, musimy kultywować i rozpowszechniać wiedzę o naszej „małej ojczyźnie”, pokazując ją prawdziwą, taką, jaka była – często zagmatwana i wręcz niezrozumiała dla osób nieznających specyfiki naszego regionu, regionu pogranicza, gdzie przez setki lat współistniały i krzyżowały się wpływy różnych kultur, wyznań i narodów.

Z przyjemnością przekazujemy Państwu kolejną publikację prezentującą tę złożoną problematykę, która w formie kalendarium obrazuje historię i losy naszego Miasta oraz najbliższej okolicy od czasów najdawniejszych po rok 1939. Wyrażamy nadzieję, że stanowić ona będzie wartościowe uzupełnienie wiedzy w tym zakresie.

Z wyrazami szacunku

Burmistrz
dr inż. Marek Balcer

OD WYDAWCY

Drodzy Czytelnicy –

Przekazujemy do Waszych rąk kolejną książkę dotyczącą dziejów Mikołowa. *Dawno temu w Mikołowie. Kalendarium historyczne do 1939 roku* Mariusza Dmtrzeckiego to pozycja, która ukazuje dzieje Mikołowa poprzez lata, ale nie w formie opisu, lecz historycznego kalendarium. Publikacja ta odbiega formą od dotychczasowych wydawnictw związanych z naszym Miastem. Osia konstrukcji i jej główną częścią są daty ułożone w porządku chronologicznym, dzięki czemu łatwo można uzyskać informacje o danym wydarzeniu. Dotychczas nikt nie podjął próby tak obszernego i przejrzystego scalenia najważniejszych dat z historii Mikołowa i wydania tego rodzaju opisu w wersji książkowej.

Kalendarium obejmuje okres od Średniowiecza do roku 1939. Autor przeprowadził wnikliwą kwerendę źródłową, co stanowi solidny fundament tej pracy. Przy każdej pozycji podał kod źródła, z którego zaczerpnięte zostały wiadomości. Wykorzystał ponad 150 źródeł oraz opisał ponad 1000 wydarzeń z dziejów Mikołowa. Warstwa faktograficzna poszerzona została o liczne szczegóły, nieznane szerszemu ogółowi. Załączona na końcu bibliografia z odnośnikami kodowymi zamieszczonymi w tekście przy każdej informacji powinna ułatwić odnalezienie konkretnych faktów.

Prezentowane wydawnictwo może stanowić pomoc dla każdego. Dostarcza bowiem rzetelnych informacji, które będą przydatne zarówno w kontynuacji badań nad historią miasta, jak i w szeroko pojętej pracy wychowawczej, a zwłaszcza w edukacji regionalnej młodego pokolenia mikołowian. Dobrze się zatem stało, że Autor podjął się tego dzieła. Jego wysoka jakość oraz wyszczególnione zakresy przydatności uzasadniają decyzję o wydaniu takiej pozycji drukiem i przekazaniu jej w ręce Czytelników.

Mikołów, październik 2010 roku

OD AUTORA

Niniejsza praca powstała na bazie mikołowskiego kalendarium historycznego, prezentowanego od listopada 2007 do grudnia 2008 roku w lokalnym miesięczniku „Galeria PIK”. Zaproponowane mi opracowanie tegoż materiału wiązało się z nie małym nakładem pracy i czasu. Informacje w nim zawarte dotyczyły ściśle centrum dzisiejszego miasta Mikołów, a ukazana wówczas wersja miała układ odpowiadający wydarzeniom danego miesiąca. W obecnej publikacji natomiast materiał został uzupełniony i poszerzony o dane na temat wchodzących dziś w obręb Mikołowa dzielnic i sołectw, w przeszłości stanowiących odrębność administracyjną, takich jak: Mokre, Kamionka, Śmiłowice, Paniowy, Borowa Wieś oraz Bujaków. Powiększyło to historycznie badany i opisany obszar do około 100 km². Zmieniono również układ, gdyż w przypadku zastosowania poprzedniego podziału byłby on nieczytelny i znacznie utrudniałby korzystającym z opracowania zrozumienie tematu. W pozycji oddanej do rąk Czytelników znalazły się również ciekawostki statystyczne. Aby treści nadać charakter odpowiedniej zwężłości historycznej, pomiędzy poszczególne wydarzenia wpleciono fakty dotyczące ważnych dziejów regionu i Śląska. Z myślą o Czytelnikach nieznających zawilej specyfiki i historii tego obszaru został opracowany i przygotowany rozdział początkowy, ułatwiający zrozumienie tematu, w którym skrótowo omówiono m. in. zagadnienia dotyczące przynależności państwowej oraz kościelnej dawnego Mikołowa.

Pomimo – jak sądzę – dokładnie przebadanego, znanego mi materiału źródłowego praca ta nie obejmuje wszystkich ważnych wydarzeń i dat z dziejów Miasta i okolicy. Spowodowane to jest ustawicznie odnajdywanymi nowymi materiałami, zawierającymi nieznane fakty historyczne, a także koniecznością ograniczenia objętości wydawnictwa (co sprawiło, że daty – moim zdaniem – mniej istotne dla historii zostały pominięte). Liczba zamieszczonych tu informacji została w przemyślany sposób ograniczona poprzez częste łączenie i wspólne przedstawianie wydarzeń dotyczących tego samego roku.

Książka ta ma charakter popularyzatorsko-informacyjny. Jednocześnie w bibliografii Miasta należy ją zaliczyć do pozycji, niemających w przeszłości żadnych wzorców w tym zakresie. Może posłużyć nauczycielom i wychowawcom klas szkół podstawowych, gimnazjalnych i średnich jako pomoc edukacyjna przy realizowaniu zajęć z tematyki regionalizmu i historii.

Po każdej historycznej informacji (których jest tu niespełna tysiąc), umieszczono odnośniki określające źródło, z którego została zaczerpnięta – zgodnie z umieszczonym na końcu wykazem pozycji bibliograficznych. Stanowi to ułatwienie dla poszukujących szczegółów w danych źródłowych.

Za wyrażenie sugestii pozwalających na właściwe ukierunkowanie tej pracy pragnę w tym miejscu podziękować Panom: dr. Jerzemu Krzysztofowi Horwatowi, Michałowi Lubinie oraz Adamowi Dudkowi. Wyrazy podziękowania zechce również przyjąć Pan Adrian A. Jójko za opracowanie rozdziału wprowadzającego.

Szczególne podziękowania składam na ręce Burmistrza Mikołowa, Pana dr. inż. Marka Balcera, bez którego akceptacji i wsparcia pozycja niniejsza nie ujrzałaby światła dziennego.

Mariusz Dmetrecki

ZAMIAST WSTĘPU

Książka, jako skarbnica wiedzy, dostarcza tym, którzy ją czytają, informacje, ciekawostki i historie. Ta, którą trzymamy w ręku, jest tego przykładem. Zawiera bowiem, podany w sposób zwięzły, opis faktów z dziejów naszego Miasta i jego okolic. Poznajemy ważne wydarzenia i okoliczności, które inspirowały do działania ludzi zarządzających Miastem w ciągu wieków aż do początków II wojny światowej.

Wczytując się w nazwiska ludzi budujących domy, rozwijających przemysł, będących właścicielami sklepów, zauważyć można, iż Mikołów był miastem przyjaznym i tolerancyjnym dla osób posługujących się innym językiem niż polski i wyznających inną wiarę niż katolicka.

Związek Górnośląski, jako organizacja dbająca o zachowanie pamięci o kulturze i obyczajach naszej „małej Ojczyzny”, którą jest Górny Śląsk, przywiązuje wielką wagę do literatury prezentującej tematykę regionalną. Pozwala to bowiem następnym pokoleniom na zachowanie tożsamości i głębsze umiłowanie miejsca, z którego się wywodzą.

Urszula Wieczorek-Pajonk
Związek Górnośląski
Koło w Mikołowie

Przynależność państwowa oraz kościelna dawnego Mikołowa. Rys historyczny

Śląsk czy Małopolska?

W wojnie o seniorat poszczególni Piastowie śląscy udzielili swego poparcia obu walczącym o tron krakowski pretendentom: Kazimierzowi Sprawiedliwemu (np. Bolesław Wysoki) oraz Mieszkowi III Staremu (np. Mieszko Płatonogi), włączając się w ten sposób w ogólnopolski konflikt. Przy tym większość książąt-juniorów wystąpiła przeciwko najstarszemu, a więc teoretycznie prawowitemu, księciu Mieszkowi III Staremu. Ostatecznie – szczęśliwie dla juniorów – rywalizację o tron wygrał Kazimierz Sprawiedliwy. Po zdobyciu Krakowa, by zapewnić na przyszłość spokój pomiędzy skonfliktowanymi Piastowiczami, doprowadził on do podziału spójnej do tej pory terytorialnie dzielnicy, jaką był Śląsk.

Przywracając panowanie wygnanego przez juniorów Bolesława Wysokiego we Wrocławiu (dotychczasowej stolicy księstwa śląskiego), Kazimierz Sprawiedliwy zdecydował, iż ten ostatni musi m.in. zgodzić się na odstąpienie Mieszkowi Płatonogiemu dwu należących dotychczas do niego kasztelanii: cieszyńskiej oraz raciborskiej (w ten sposób utworzono księstwo raciborskie); własne dzielnice otrzymali wówczas również książęta: Konrad (księstwo głogowskie) i Jarosław (księstwo opolskie). Dodatkowo, pragnąc wyrównać Mieszkowi Płatonogiemu dysproporcje w wielkości terytoriów, Kazimierz Sprawiedliwy wydzielił ze swojej dzielnicy senioralnej (czyli z księstwa krakowskiego) ziemię oświęcimską (w tym m.in. późniejszą ziemię pszczyńską) i bytomską, przyłączając te tereny do księstwa raciborskiego.

W ten oto sposób ziemię należącą dotychczas do Małopolski – w tym również tereny obecnego Mikołowa – stały się na zawsze częścią Śląska. Wyjątek stanowił obszar dzisiejszego Bujakowa, który – wszystko na to wskazuje – od samego początku przynależał do dzielnicy śląskiej oraz do właściwej Śląskowi diecezji wrocławskiej.

Co ciekawe jednak, wspomniane zmiany w przynależności administracyjnej nie znalazły odzwierciedlenia w strukturze kościelnej: nowo przyłączone do Śląska tereny jeszcze na kilka stuleci pozostały pod władaniem kurii krakowskiej. Sytuacja ta zmieniała się bardzo powoli. Borową Wieś i Paniowy odłączono od diecezji krakowskiej

i podporządkowano biskupowi wrocławskiemu dopiero około 1680 roku. Jeszcze później, bo w roku 1821, do biskupstwa wrocławskiego włączono pozostałe tereny, w tym całą ówczesną parafię mikołowską oraz parafię mokiarską. I dopiero wówczas – w 1821 roku – cały obszar obecnego Mikołowa znalazł się w granicach tej samej diecezji.

W tym miejscu warto nadmienić, że dawna granica pomiędzy obiema diecezjami – wrocławską i krakowską – oddzielała najprawdopodobniej tereny zajmowane pierwotnie przez plemiona śląskie: Gołyszyców, Ślęzan i Opolan (przekształcone później w Śląsk) od ziem należących dawniej do Wiślan (z których rozwinęła się ziemia krakowska, czyli Małopolska). Oznacza to, że większość obszaru obecnego Mikołowa należała pierwotnie do Wiślan, z wyjątkiem terenów Bujakowa, które leżały już na terytorium Gołyszyców.

Zmiany w administracji kościelnej

Na poziomie diecezji zmiany następowały bardzo powoli. Aż do schyłku XVII wieku Bujaków należał do diecezji wrocławskiej, podczas gdy pozostałe tereny obecnego Mikołowa podlegały biskupowi krakowskiemu. Około roku 1680 do Bujakowa dołączyły Paniowy i Borowa Wieś (tę ostatnią wyłączono z parafii mikołowskiej), natomiast pozostałe tereny przeszły do diecezji wrocławskiej dopiero w roku 1821.

Wiek XX przyniósł w tym zakresie nowe zmiany: wraz z przyłączeniem części Górnego Śląska do Polski tereny te zostały wydzielone z niemieckiej diecezji wrocławskiej i przekazane w zarząd Administracji Apostolskiej Polskiego Śląska. W trzy lata później, w roku 1925, papież Pius XI powołał do życia biskupstwo katowickie, podporządkowując je archidiecezji krakowskiej. W skład nowo utworzonej diecezji katowickiej weszły: Administracja Apostolska Polskiego Śląska, w tym m.in. parafie: mikołowska, bujakowska, mokiarska i paniowska oraz Wikariat Generalny Śląska Cieszyńskiego. W roku 1992 biskupstwo katowickie podniesione zostało do rangi metropolii.

Na niższych szczeblach administracji kościelnej zmiany były nieco częstsze. Parafie: mikołowska, mokiarska i paniowska należały początkowo do dekanatu sławkowskiego (podległego biskupstwu krakowskiemu), podczas gdy Bujaków należał do dekanatu gliwickiego (w granicach biskupstwa wrocławskiego).

Około roku 1334 nastąpił podział rozległego dekanatu sławkowskiego. Wyodrębnił się z niego dekanat bytomski, w którego skład weszła m.in. cała północna część ziemi pszczyńskiej (w tym m.in. parafie mikołowska i mokiarska) oraz znaczna część ziemi bytomskiej (w tym również parafia paniowska). Z kolei południowa część ziemi pszczyńskiej należała wówczas do dekanatu oświęcimskiego.

Około 1350 roku z terytorium dekanatu bytomskiego wyodrębniony został nowy dekanat – pszczyński, w którego granicach znalazła się większa część ówczesnej ziemi pszczyńskiej. Istnieją wszakże przypuszczenia, że parafie mikołowska

i mokiarska jeszcze na około 100 lat pozostały w obrębie dekanatu bytomskiego, zaś do dekanatu pszczyńskiego przeszły dopiero w XV wieku. Parafii paniowskiej (nadal w dekanacie bytomskim) oraz parafii bujakowskiej (wciąż w dekanacie gliwickim) zmiany te w ogóle nie dotyczyły.

Pod koniec XV stulecia, wskutek zniszczenia kościoła paniowskiego (około 1474 roku), parafia paniowska – obejmująca Paniowy i Paniówki – została podporządkowana kościołowi w Bujakowie. Stan taki utrzymywał się – z krótką przerwą w okresie Reformacji (1580–1630) – aż do chwili ponownego ustanowienia samodzielnej parafii paniowskiej, co nastąpiło w 1925 roku. Przez dłuższy czas stwarzało to nieco kuriozalną sytuację administracyjnego „rozdwojenia” połączonej parafii bujakowsko-paniowskiej: podczas gdy kościół w Bujakowie należał z dawien dawna do diecezji wrocławskiej (dekanat gliwicki), podporządkowany mu kościół paniowski pozostawał nadal w granicach diecezji krakowskiej (dekanat bytomski). Sytuację tę zmieniła dopiero korekta granic obu tych diecezji, przeprowadzona około roku 1680. Wspomniana korekta objęła nie tylko parafię paniowską, ale również Borową Wieś: tereny te znalazły się odtąd w granicach diecezji wrocławskiej, przechodząc też z dekanatu bytomskiego (Paniowy) i pszczyńskiego (Borowa Wieś) do dekanatu gliwickiego, do którego należał już m.in. Bujaków. Jednocześnie Borowa Wieś, należąca dotychczas do parafii mikołowskiej, podporządkowana została kościołowi w Przyszowicach.

Dalsze zmiany nastąpiły w roku 1738. W wyniku podziału prastarego dekanatu gliwickiego utworzony został dekanat wielkodębieński. W jego skład weszła m.in. parafia bujakowsko-paniowska.

Z kolei w 1847 roku doszło do podziału dekanatu pszczyńskiego (od roku 1821 należącego już do diecezji wrocławskiej), a z jego terytorium wyodrębniony został nowy dekanat – mikołowski, skupiający w momencie utworzenia 8 parafii: Bieruń, Bojszowy, Chełm Wielki, Łędziny, Mokre, Mikołów, Tychy oraz Woszycy. Sama parafia mikołowska (św. Wojciecha) obejmowała wówczas zarówno miasto Mikołów, jak i kilkanaście okolicznych miejscowości: Gostyń, Kamionkę, Kostuchnę, Ligotę, Łaziska Dolne, Łaziska Górne, Łaziska Średnie, Ochojec, Panewnik, Piotrowice, Podlesie, Starą Kuźnię (obecnie część Rudy Śląskiej), Śmiłowice, Wilkowycze, Wiry oraz Zarzecze.

W roku 1908 parafia bujakowsko-paniowska (dekanat wielkodębieński) weszła w skład nowo utworzonego dekanatu zabrskiego. Jednakże już w 1922 roku zmiany te cofnięto, co związane było z podziałem Górnego Śląska pomiędzy Niemcy i Polskę. Większa część dotychczasowego powiatu (a zarazem dekanatu) zabrskiego przypadła bowiem Niemcom, z wyjątkiem kilku wsi, w tym m.in. Bujakowa, Paniów oraz Paniówek, które przyznane zostały Polsce. W tej sytuacji włączono je z powrotem do należącego do Polski dekanatu wielkodębieńskiego.

Sama parafia bujakowsko-paniowska przetrwała do roku 1925. Wówczas to – po ponad 450 latach – parafia paniowska odzyskała samodzielność. Podobnie jak przed rokiem 1474, obejmowała ona Paniowy i Paniówki. Te ostatnie wkrótce się usamodzielniały: w 1943 roku utworzono tam lokalną, a w roku 1957 – samodzielną parafię.

Podziału nie uniknęła również rozległa parafia mikołowska, a proces jej stopniowego rozpadu zapoczątkowany został w roku 1907. Obecnie w jej dawnych granicach funkcjonuje już ponad 20 samodzielnych parafii, wchodzących w skład kilku różnych dekanatów:

- Parafia św. Wojciecha w Mikołowie
- Parafia Matki Bożej Królowej Różańca Świętego w Łaziskach Górnych (1907)
- Parafia Matki Bożej Częstochowskiej w Katowicach-Podlesiu (erygowana 1925)
- Parafia Najświętszego Serca Pana Jezusa w Wyrach (1925)
- Parafia Podwyższenia Krzyża Świętego w Gostyni (1925)
- Parafia Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Gostyni (1 VIII 1925)
- Parafia Męczeństwa św. Jana Chrzciciela w Łaziskach Górnych-Łaziskach Średnich (1932)
- Parafia św. Ludwika Króla i Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Katowicach-Panewnikach (1934)
- Parafia Najświętszego Serca Pana Jezusa i św. Jana Bosko w Katowicach-Piotrowicach (1936)
- Parafia Najświętszej Maryi Panny Matki Zbawiciela w Mikołowie (1951)
- Parafia Podwyższenia Krzyża Świętego w Rudzie Śląskiej-Kłodnicy (1957)
- Parafia św. Mikołaja w Mikołowie-Borowej Wsi (1957)
- Parafia Trójcy Przenajświętszej w Katowicach-Kostuchnie (1957)
- Parafia św. Jacka w Katowicach-Ochojcu (1958)
- Parafia św. Urbana, Papieża i Męczennika w Mikołowie-Kamionce (1977)
- Parafia Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny w Łaziskach Górnych-Łaziskach Dolnych (1981)
- Parafia św. Antoniego z Padwy w Katowicach-Starych Panewnikach (1981)
- Parafia Matki Bożej Królowej Aniołów w Tychach-Wilkowyjach (1984)
- Parafia Matki Bożej Różańcowej w Katowicach-Zadolu (1984)
- Parafia Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w Katowicach-Zarzeczu (1985)
- Parafia Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa w Katowicach-Piotrowicach (1990)
- Parafia Matki Bożej Częstochowskiej w Mikołowie-Śmiłowicach (1992)
- Parafia Najświętszych Imion Jezusa i Maryi w Katowicach-Brynowie (1992)
- Parafia Św. Antoniego z Padwy w Mikołowie-Recie (1996)

Warto przy okazji wspomnieć, iż w latach 1524–1614 istniała „unia personalna” pomiędzy parafią mikołowską i mokierną, zapoczątkowana przez ks. Jerzego Orzeskiego. W tym czasie proboszcz mikołowski był jednocześnie proboszczem w Mokrem.

Przynależność państwowa i administracyjna

Pod koniec IX wieku, za panowania księcia Świętopełka I z dynastii Mojmirowiców, do państwa wielkomorawskiego przyłączone zostały Czechy, Łużyce, kraj Wiślan oraz – prawdopodobnie – Śląsk, choć kwestia przynależności tego ostatniego do Wielkiej Morawy pozostaje wciąż przedmiotem sporów pomiędzy historykami. Faktem bezspornym są natomiast nadzwyczaj silne w owym czasie wpływy wielkomorawskie na całym Śląsku, potwierdzone m.in. licznymi znaleziskami archeologicznymi na tych terenach. Warto przy tym zauważyć, że – jak już wcześniej zaznaczono – w owych czasach większość terenów obecnego Mikołowa nie należała jeszcze do Śląska, lecz do ziemi Wiślan, i stan taki utrzymywał się aż do roku 1177. Wyjątek stanowiły tereny dzisiejszego Bujakowa, które – wszystko na to wskazuje – od początku leżały na Śląsku.

W początkach X stulecia doszło do ostatecznego rozpadu państwa wielkomorawskiego, co ułatwiło z kolei powstanie samodzielnego państwa czeskiego. Wkrótce po uwolnieniu się spod panowania książąt morawskich państwo to przystąpiło do ekspansji terytorialnej, przejmując z czasem większość należących dotąd do Wielkich Moraw obszarów, w tym również tereny Śląska. Choć nie ma, jak dotychczas, pełnej zgodności zdań w kwestii dokładnej daty przyłączenia Śląska do Czech, to jednak sam fakt czeskiego panowania nad Śląskiem przez kilka dziesięcioleci nie budzi w zasadzie wśród historyków wątpliwości.

Około roku 990 Śląsk (w którego granicach znajdowały się m.in. tereny obecnego Bujakowa) został przyłączony do państwa polskiego. Okoliczności przejścia Śląska pod panowanie Piastów nie są do końca jasne. Najprawdopodobniej stało się to w wyniku konfliktu zbrojnego, jaki wybuchł pomiędzy dotychczasowymi sojusznikami około 985 roku. Nie budzi natomiast obecnie żadnych wątpliwości sam fakt przynależności Śląska do Polski po roku 990.

Nieco inaczej kształtowały się losy pozostałych obszarów dzisiejszego Mikołowa. W roku 955 król niemiecki Otton I zadał Węgom klęskę w wielkiej bitwie nad rzeką Lech. Być może, po tym wydarzeniu, a może parę lat wcześniej, państwo Wiślan zostało przyłączone przez księcia Bolesława I Okrutnego do Czech. Okres przynależności do Czech zaowocował korzystnym rozwojem gospodarczym Krakowa, który stanowił ważny punkt na szlaku handlowym Praga – Kijów. Do dziś zagadką stanowi moment i sposób przejścia ziemi Wiślan przez Piastów. Badania archeologiczne nie doprowadziły do odkrycia żadnych śladów ewentualnej wojny o te terytoria, a sieć wiślańskich grodów pozostała nietknięta. Według jednej z hipotez Bolesław Chrobry miał sprawować władzę nad krajem Wiślan z nadania swego dziadka Bolesława Okrutnego. Po śmierci ojca, w 992 roku, pokonał on swoich braci i odebrał im ich terytoria, jednocząc tym samym Małopolskę z resztą państwa. Inna hipoteza wskazuje, że kraj Wiślan przyłączył jeszcze Mieszko I.

Niezależnie od powyższych wątpliwości pewne jest, że na przełomie X i XI wieku zarówno Śląsk, jak i ziemia Wiślan znalazły się pod panowaniem Piastów. Tym samym cały obszar obecnego Mikołowa pozostawał w granicach państwa polskiego,

choć jeszcze w różnych jego dzielnicach.

W 1177 roku – jak już wspomniano – doszło do oderwania ziemi oświęcimskiej (w tym późniejszej ziemi pszczyńskiej) oraz ziemi bytomskiej od Małopolski i przyłączenia tych terenów do Śląska. W tym momencie cały obszar obecnego Mikołowa znalazł się w obrębie tej samej dzielnicy (Śląsk), przy czym Bujaków należał najprawdopodobniej do księstwa opolskiego, zaś pozostałe tereny – do księstwa raciborskiego.

W roku 1202 powstało wspólne księstwo opolsko-raciborskie, dzięki czemu cały obszar obecnego Mikołowa znalazł się pod berłem tego samego władcy: wprawdzie Mieszka I Płatoniego, a później jego następców. Stan ten nie trwał jednak zbyt długo.

Już w roku 1281 doszło do ponownego rozdzielenia księstw raciborskiego i opolskiego, zaś w trzy lata później z tego ostatniego wyodrębniło się księstwo bytomskie, w którego skład weszły m.in. Paniowy i Bujaków.

W tym czasie – w ramach księstwa raciborskiego – istniała już rozległa kasztelania mikołowska (wzmiankowana w latach 1222–1260), obejmująca prawdopodobnie całą późniejszą ziemię pszczyńską. Pod koniec XIII wieku jednakże Mikołów utracił swój dotychczasowy status na rzecz Pszczyzny.

Podział, który dokonał się pod koniec XIII stulecia, okazał się trwały: na kilka kolejnych stuleci Bujaków i Paniowy stały się częścią ziemi bytomskiej, podczas gdy Mikołów, Mokre i Śmiłowice (w tym tereny późniejszej Kamionki) oraz późniejsza Borowa Wieś należały już odtąd na stałe do ziemi pszczyńskiej. Historia polityczna obu tych terytoriów biegła podobnymi torami. Zarówno ziemia pszczyńska, jak i bytomska należały kolejno do:

- Państwa Polskiego (do 1335),
- Królestwa Czech (1335–1526),
- Monarchii Habsburskiej (1526–1742),
- Królestwa Pruskiego (1742–1871),
- Rzeszy Niemieckiej (1871–1918),
- Republiki Weimarskiej (1919–1922),
- Rzeczypospolitej Polskiej (1922–1939),
- III Rzeszy Niemieckiej (1939–1945),
- PRL oraz III RP (od 1945).

Oba też przekształcone zostały w swoim czasie w Wolne Państwa Stanowe: ziemia pszczyńska w roku 1517, zaś ziemia bytomska – w roku 1697.

Kwestia podziału administracyjnego natomiast była już nieco bardziej skomplikowana. W roku 1742 cały pruski Śląsk przekształcony został w odrębną Prowincję Śląską (*Provinz Schlesien*), na którą składały się dwa departamenty: wrocławski (32 powiaty) oraz głogowski (16 powiatów). Na czele każdego powiatu (*Kreiss*) stał starosta (*Landrat*). Cały obszar obecnego Mikołowa znalazł się wówczas w obrębie departamentu wrocławskiego, przy czym Bujaków i Paniowy weszły w skład powiatu bytomskiego, natomiast Mikołów, Borowa Wieś, Mokre i Śmiłowice – w skład powiatu pszczyńskiego.

W roku 1816 nastąpiła zmiana podziału administracyjnego Prowincji Śląskiej. W miejsce istniejących od 1742 roku departamentów wprowadzone zostały cztery (a od 1820 roku – trzy) rejencje: wrocławska (22 powiaty), legnicka (19 powiatów), opolska (16 powiatów, w 1864 roku – 19) oraz dzierzoniowska (zlikwidowana w roku 1820). Cały Górny Śląsk wraz z powiatami pszczyńskim i bytomskim znalazł się w obrębie regencji opolskiej. Na czele każdej regencji (zwanej czasem rejencją) stał prezydent, zaś wszyscy prezydenci podporządkowani byli wspólnemu nadprezydium z siedzibą we Wrocławiu, któremu przewodził nadprezydent Prowincji Śląskiej, jednej z 9 prowincji w państwie pruskim. Podział ten przetrwał aż do roku 1919.

Wspomniana reforma zmniejszyła również znacząco powierzchnię powiatu pszczyńskiego, od którego odłączono ziemię wodzisławską. Nie dotyczyło to jednak Mikołowa, Borowej Wsi, Mokrego, Śmiłowic oraz utworzonej w 1812 roku wsi Kamionka, które aż do roku 1954 – a więc przez ponad 200 lat – pozostawały niezmiennie w granicach powiatu pszczyńskiego, i to pomimo kilkakrotnej zmiany przynależności państwowej tego powiatu.

Nieco inaczej potoczyły się losy Bujakowa i Paniów. Do roku 1873 miejscowości te należały wspólnie do powiatu bytomskiego, a następnie do powiatów zaborskiego (1873–1922) i rudzkiego (1922–1924). W roku 1924, wraz z likwidacją powiatu rudzkiego, doszło do rozdzielenia obu wsi: Paniowy trafiły do powiatu pszczyńskiego, Bujaków zaś – do powiatu rybnickiego i pozostał w nim aż do roku 1975, gdy powiaty w Polsce zostały zniesione.

Z kolei powiat pszczyński został w 1954 roku podzielony na część południową (ze stolicą w Pszczynie) oraz część północną (ze stolicą w Tychach). Nowo utworzony powiat tyski, w którego granicach znalazły się m.in.: Mikołów, Borowa Wieś, Kamionka, Mokre, Paniowy i Śmiłowice, przetrwał w niezmienionym kształcie aż do roku 1975.

Reforma podziału administracyjnego z 1975 roku, która doprowadziła m.in. do zniesienia powiatów, sprawiła również, że wszystkie wyżej wymienione wsie (poza Bujakowem) znalazły się w granicach miasta i gminy Mikołów, uzyskując status sołectwa. Tylko Kamionka należała do Mikołowa już wcześniej, bo od 1935 roku; ona też, jako jedyna, funkcjonuje formalnie na prawach dzielnicy miasta.

W roku 1995 do Mikołowa włączony został również Bujaków, stając się piątym mikołowskim sołectwem.

* * *

Własność ziemska omawianego obszaru dzieliła się od niepamiętnych czasów na książęcą (należącą do aktualnego pana ziemi pszczyńskiej) oraz na tzw. dobra rycerskie, będące prywatną, dziedziczną własnością szlachcica (rycerza), a później także bogatego bankiera, kupca lub przemysłowca.

W przypadku ówczesnego Państwa Pszczyńskiego właścicielami wszystkich znajdujących się na jego terytorium dóbr kameralnych byli panowie (baronowie

i książęta) pszczyńscy, w których imieniu dobrami tymi zarządzał specjalny urząd, zwany Kamerą. Stąd dobra należące do panów na Pszczynie zwano kameralnymi.

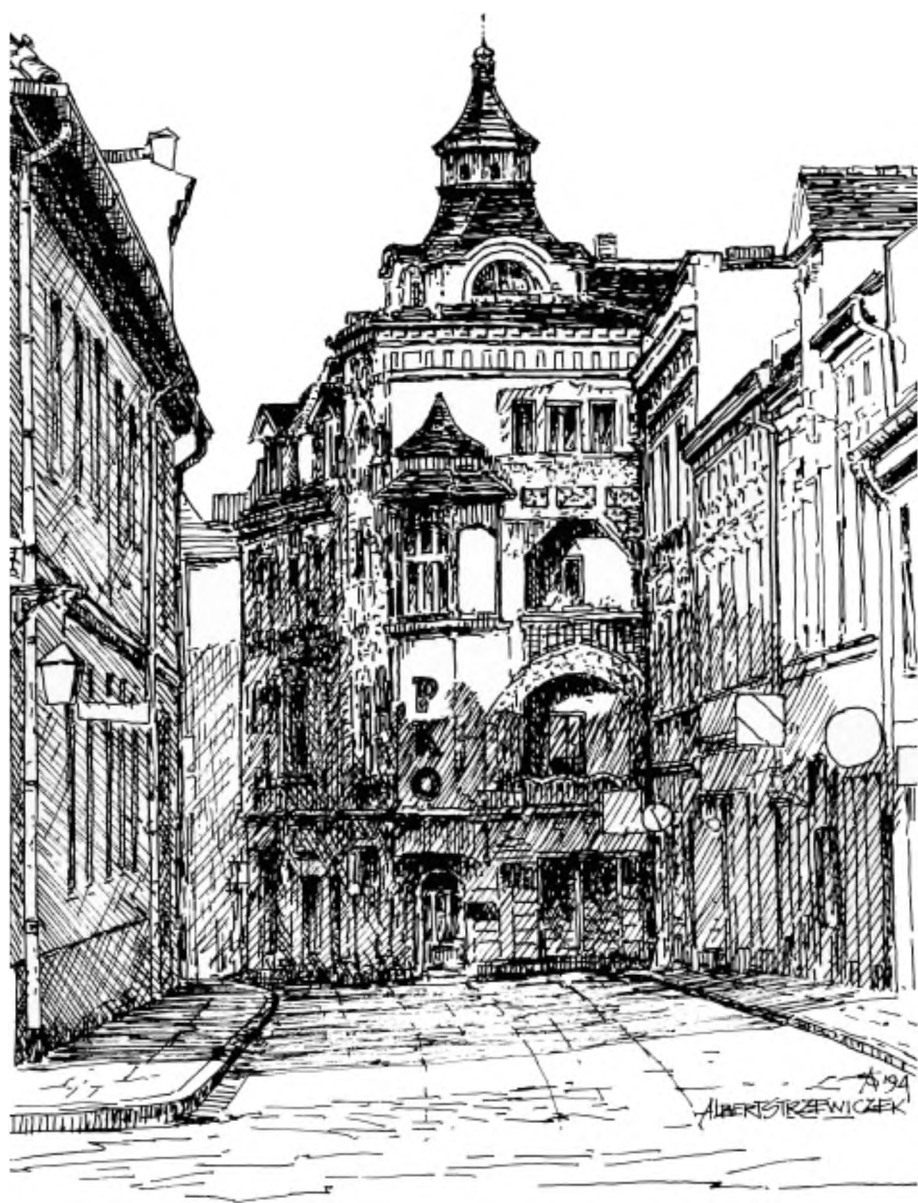
Dobra rycerskie stanowiły własność Dominium, czyli prywatnego właściciela (dobra dominialne), który sam był z kolei lennikiem panów pszczyńskich.

Ustawa uwłaszczeniowa z 1850 roku, kończąca ostatecznie proces uwłaszczenia chłopów w monarchii pruskiej, miała również znaczący wpływ na strukturę własnościową. Rezultatem jej wydania było m.in. zniesienie nadzoru administracji dworskiej (tj. dziedzica) nad gminami, a tym samym – prawne rozdzielenie gruntów należących bezpośrednio do dziedziców (tworzyły one teraz tzw. obszary dworskie) od gruntów chłopskich, czyli gminy. Pod względem formalnoprawnym gmina (*Gemeinde*) oraz obszar dworski (*Gutsbezirk*) traktowane były odtąd jako dwie odrębne i niezależne od siebie jednostki administracyjne.

Po roku 1850 zniesiono również sądy patrymonialne, tzn. jurysdykcję panów (dziedziców) nad mieszkańcami wsi (gminy), której byli właścicielami. Jurysdykcję taką panowie utrzymali jedynie na podległych im obszarach dworskich.

Na Górnym Śląsku stan taki przetrwał bez większych zmian aż do 1924 roku. Wówczas to obszary dworskie – nieznane poza Śląskiem relikty epoki feudalnej – zostały ostatecznie zniesione, a ich tereny włączono bezpośrednio do sąsiadujących z nimi gmin.

Adrian A. Jojko

Albert Strzewiczek: *Mikołów – Budynek przy ul. 1 Maja – rok 1994*

WYDARZYŁO SIĘ DAWNO TEMU W MIKOŁOWIE

I–IX w. n.e. – ślady pobytu człowieka na terenach Śląska sięgają ok. 200 tys. lat p.n.e. W najbliższym sąsiedztwie Mikołowa, m.in. na terenie Cielmic (dziś obszar Tych), znaleziono w roku 1903 siekierkę krzemienną, narzędzie kamienne, jakim posługiwały się pierwotne szczepy praludzi nieznające żelaza. Znaleziono tam również wiele innych podobnych narzędzi, co świadczy o tym, że teren ten był zamieszkiwany już na długo przed narodzeniem Chrystusa. Jednakże dopiero w I wieku n.e. zamieszkały tu ludy słowiańskie. W słowiańskich czasach należy prawdopodobnie szukać pochodzenia nazwy *Śląsk*, od słowa *ślęg* oznaczającego *wilgoć, teren podmokły*.

AO 094, AO 061, MR 01b

830/831 – Mojmir, władca Moraw przyjął chrzest z rąk biskupów niemieckich. Rozpoczęła się chrystianizacja Moraw (terenu, z którego wpływy cywilizacyjne docierały na obszar okolic Mikołowa).

MR 01b

862 – władca Wielkich Moraw, Rościsław, wysłał poselstwo do cesarza bizantyjskiego, Michała III, z prośbą o przysłanie misjonarzy. Cesarz bizantyjski przysłał do niego braci – Metodego i młodszego od niego Konstantyna (Cyryła) urodzonych w Salonikach. Nie bez znaczenia był przy tym fakt, iż obaj doskonale władali językiem słowiańskim, gdyż uprzednio przebywali na obszarze Bułgarii.

MR 01b

863–885 – do śmierci Metodego nastaje trwała wielkomorawska apostołów Słowian. Nastąpił chrzest Moraw w obrządku słowiańskim.

MR 01b

ok. 872/880 – tereny dzisiejszego Górnego Śląska zamieszkiwały plemiona

górnosławskie (Gołyszycy i Opolanie). Cała Małopolska zamieszkiwana była przez Wiślan. Metody wysłał do księcia Wiślan posłów z propozycją, aby przyjął chrzest. Informował również, że jeśli tego nie uczyni, to siłą zostanie zmuszony do przyjęcia chrztu. Do podporządkowania państwa Wiślan Wielkim Morawom, których władcą był Świętopełk, jednak nie doszło. Książę Wiślan został wzięty do niewoli i ochrzczony na obcej ziemi. Brak świątyń chrześcijańskich z tego okresu oraz pogański sposób chowania zmarłych to argumenty, na podstawie których odrzuca się pogląd o podboju Wiślan przez Rzeszę Wielkomorawską oraz ich chrystianizacji.

MR 01b

ok. 930–ok. 990 – na początku X wieku upadło państwo wielkomorawskie. Istniejące już w połowie wieku IX państwo czeskie zaczęło rozwijać się i w następnym stuleciu zagarnęło Śląsk oraz ziemię krakowską (państwo Wiślan). W Czechach rządziła dynastia Przemyślidów. Schrystanizowane państwo czeskie zaczęło również prowadzić działalność misyjną na podbitych terenach. Powstały biskupstwa misyjne w Pradze, Ołomuńcu i być może w Krakowie. Dowodem na istnienie obrządku wschodniego pod koniec X wieku jest także *Katalog biskupów krakowskich*, w którym na pierwszym miejscu figurują Prochor i Prokulf. Oba imiona są pochodzenia słowiańskiego. Jako trzeci jest wymieniony Poppon, który był biskupem krakowskim w 1000 roku.

MR 01b

ok. 990 – według zachowanej legendy biskup praski, św. Wojciech, odwiedził również wtedy wiele śląskich miejscowości, umacniając na tym terenie wiarę chrześcijańską. W kronice Galla Anonima zachowała się informacja o istnieniu w Polsce w czasach Bolesława Chrobrego dwóch metropolii. Według średniowiecznych pojęć, gdy jakieś księstwo czy królestwo przyjmowało chrześcijaństwo, na jego terenie ustanawiano jedno arcybiskupstwo, które swymi granicami obejmowało całe państwo. Skąd więc w Polsce druga metropolia? Jediną logiczną odpowiedzią jest fakt istnienia dwóch obrządków chrześcijańskich. Tak więc na przeszło 60 lat przed przyjęciem chrztu w obrządku łacińskim południowe połacie naszego kraju zostały już schrystanizowane w obrządku słowiańskim, będącym prekursorem religii prawosławnej.

AO 094, AO 036

ok. 990 – nie wiadomo, kiedy ziemia Wiślan została opanowana przez Piastów. Według jednej z hipotez Bolesław Chrobry miał sprawować władzę nad krajem Wiślan z nadania swego dziadka Bolesława Okrutnego. Po śmierci ojca, w 992 roku, pokonał on swoich braci i odebrał im ich terytoria, jednocząc tym samym Małopolskę z resz-

tą państwa. Inna hipoteza wskazuje, że kraj Wiślan przyłączył do państwa Piastów jeszcze pierwszy historyczny władca Polski, Mieszko I, który wykorzystując spór czesko-niemiecki – odbił od Czechów Śląsk. Przyłączenie tej ziemi do Polski zarówno z etnicznego, jak i geograficznego punktu widzenia było całkowicie naturalne.

AO 094

koniec XII–XIV w. – w trakcie prowadzonych prac wykopaliskowych (w roku 1967) odkryto na terenie mikołowskiego Kopca „[...] fragmenty wału kamiennieo-drewnianego, piece produkcyjne, fragmenty naczyń glinianych, kamienne formy odlewnicze, wyroby żelazne i ołowiane, grudki przetopionego ołowiu, żużel żelazisty, kości zwierzęce”. Odkrycia te potwierdziły wynikające z przekazów pisanych istnienie średniowiecznego grodziska w Mikołowie. Podobnych odkryć dokonano w Ciemicach w roku 1959, gdzie natrafiono na wczesnośredniowieczne cmentarzysko, w którym znaleziono m. in. wybitą w drugiej połowie XIII wieku brakteat (monetę jednostronną) „[...] najprawdopodobniej pochodzenia czeskiego”, a także w Lędzinach.

AO 013b

1177 – na mocy porozumienia Kazimierza Sprawiedliwego z Mieszkim Płatnogim od tego roku teren ówczesnej kasztelanii oświęcimskiej wszedł w skład Górego Śląska. Prawdopodobnie już za czasów Mieszka Płatnogiego wydzielono z niej kasztelanię mikołowską.

AO 020

1222 – książę opolski Kazimierz wystawił w Koźlu dokument, w którym przywileje i prawa nadał biskupowi wrocławskiemu Wawrzyńcowi, a także drugi dokument – w Opolu, uzupełniający wspomniane przywileje i prawa. Pomiedzy świadkami tego drugiego aktu wymieniony został hrabia Andrzej, kasztelan z Mikołowa (*comes Andreas, castellanus de Miculow*). Jest to najstarsza wzmianka o kasztelanii mikołowskiej.

AO 075, AO 019, AO 072

1228 – 1 sierpnia, książę opolski Kazimierz wystawił w Rybniku dokument (zawarł umowę z wojewodą opolskim hrabią Klemensem), dotyczący otoczenia Opola wyższymi murami. Świadkiem spisania tej umowy był m.in. kasztelan Andrzej z Mikołowa.

AO 075

1232 – 2 października, w Opolu książę wrocławski Henryk Brodaty, który od tego czasu do roku 1238 sprawował też rządy w wielkim księstwie krakowskim i zarządzał całym Śląskiem, wystawił dokument zatwierdzający wszystkie darowizny poczynione przez swych poprzedników Kościołowi i klasztorowi bożogrobców w Miechowie. Jako świadek w tym dokumencie, pomiędzy innymi panami, wzmiankowany jest mikołowski kasztelan Andrzej.

AO 075

1241 – po najeździe Mongołów (Tatarów) sytuacja nie była tak tragiczna, jak wcześniej uważano. Przeszli oni bowiem bardzo szybko przez Śląsk a następnie przez Morawy, aby połączyć się z drugim ogromnym oddziałem, który zaatakował Węgry. Przyjmowano, że całe połacie Górnego Śląska zostały wyludnione, a następnie ponownie zasiedlone. Jednak już w kilka dni po bitwie pod Legnicą (9 kwietnia 1241 roku) akcja osadnicza była prowadzona na tym terenie w dalszym ciągu. Zniszczone zostały pobliskie Woszczyce, gdzie od przeszło 20 lat cystersi budowali wielkich rozmiarów klasztor. Po zniszczeniach budowy tej zaniechano, a po 11 latach rozpoczęto ją ponownie w Rudach Raciborskich.

AO 036

1258 – 14 kwietnia, książę Władysław (młodszy syn Kazimierza, księcia opolskiego) wystawił w Raciborzu dokument traktujący o darowiznach na rzecz miejscowych oo. dominikanów. Pomędzy świadkami wymienieni są hrabia Jan (syn Wernera) – kasztelan mikołowski oraz jego syn Bartłomiej.

AO 075

1258 – 21 października, książę Władysław w dokumencie wystawionym w Raciborzu nadał cystersom w Rudach różne prawa i przywileje. Kasztelan Jan z Mikołowa występował tu również jako jeden ze świadków.

AO 075

1260 – Stary Mikołów (stare miasto) został w tymże roku zniszczony przez Tatarów, którzy spustoszyli również okolice Bytomia.

AO 019, AO 029

1260 – 28 maja, w Raciborzu, książę opolski Władysław wystawił dokument, na mocy którego ss. benedyktyнки zostały uwolnione od ciężaru zabudowy 100 łokci murów w grodzie opolskim. W dokumencie tym jako świadek wymieniony jest kasztelan

Jan z Mikołowa.

AO 075, AO 020

1260/1270 – w Mikołowie przypuszczalnie został zbudowany kościół pod wezwaniem św. Wojciecha, biskupa i męczennika (dziś Stary Kościół).

AO 040

1273 – w październiku, Bolesław Wstydlivy połączył się z książętami: Bolesławem poznańskim, Konradem mazowieckim i Leszkiem sieradzkim. Wspólnymi siłami zemścili się na Władysławie opolskim, pustosząc jego księstwo po Odrę. Wtedy to w księstwie „wiele wsi i miasteczek popsuto”. Można być pewnym, iż także gród mikołowski razem z jego osadą „popsuto”, ponieważ nie był on odległy od granicy i znajdował się przy głównej drodze z Krakowa do Raciborza i Opola.

AO 075, AO 013b

1266 (1286?) – 1 marca, w Sławkowie, biskup krakowski Paweł z Przemankowa nadał kościołowi św. Wojciecha w Mikołowie na wieczne czasy dziesięciny ze wsi Przeczyce i Toporowice koło Siewierza. Ponieważ jest to odpis dokumentu znajdujący się w Archiwum Państwowym w Katowicach, w Oddziale w Pszczynie, należy przyjąć, że powinna tu występować data roczna: 1286.

MR 01b

1268/1281 – nastąpiła w tym okresie kolejna lokacja Mikołowa. Miasto przeniesiono ze Starego Mikołowa do Mikołowa, w pobliże obecnego Starego Kościoła św. Wojciecha.

AO 019

1282 – na Śląsku, a także w Czechach panował wielki głód. Po śmierci księcia Władysława i podziale jego księstwa opolsko-raciborskiego, od ok. 1290 roku Racibórz oraz kasztelaninę mikołowską otrzymał Przemysław zwany księciem raciborskim. Roździeń, Bogucice, Załęże (dziś dzielnice Katowic) i Mysłówce podlegały władzy kasztelana w Mikołowie.

AO 075, AO 021

1287 – kościół mikołowski posiadał w obrębie Łazisk spory szmat ziemi uprawnej, dar szlachcica Borko. Mikołów był osadą targową, gdzie urzędował sędzia

targowy. Na terenie dzisiejszego miasta znajdowały się pierwsze jatki rzeźnicze, w których jedynie kwalifikowanym i zorganizowanym rzeźnikom wolno było sprzedawać mięso, a także wyroby mięsne.

MR 04, AO 019, AO 099

1287 – 23 marca, książę raciborski Mieczysław (Mieszko), jak również jego brat Przemysław (Przemko) wystawili w Rybniku dokument, dotyczący lepszego uposażenia kościoła parafialnego św. Wojciecha w Mikołowie (obecnie Stary Kościół).

AO 075, AO 068

ok. 1300 – na 30 łanach założono nową wieś Bujaków w miejscu dawnej wsi istniejącej na prawie polskim. Kiedy odmierzano łan pola kościelnego, chciano zaznaczyć, dokąd sięga i gdzie jest granica między Bujakowem a Chudowem. Na samym końcu pola kościelnego postawiono krzyż. Werbownik osadników przydzielający im ziemię, czyli zasadzca, został wolnym sołtysem, który otrzymał 3 łany ziemi uprawnej, tj. trzykrotnie więcej niż każdy kmieć. Było wtedy 27 kmieci. Od tych czasów istniał tu młyn zwany „Szombary”.

AO 058, AO 035, AO 036

1305 – według źródeł archiwalnych z tegoż roku pochodzi pierwsza wzmianka o Paniowach, a właściwie o rycerzu Piotrze z Paniów (*Petrus de Panow*), który był synem Gosława – kasztelana bytomskiego.

AO 063, AO 021

1305 – w spisach parafii uiszczających dziesięcinę dla biskupstwa wrocławskiego pojawiła się pierwsza pisana wzmianka o parafii bujakowskiej. Nazwę miejscowości zapisano jako BUYAKOW.

AO 035

ok. 1325 – na rzecz Stolicy Apostolskiej parafianie z Mikołowa płacili świętopietrze w wysokości 5 skojców, tzn. 10 groszy czeskich, co dawało sumę 100 oboli. Ponieważ świętopietrze było daniną pogłówną, toteż na podstawie ilości oboli można oszacować liczbę parafian w początkach XIV wieku. Było ich 100. W tym czasie paniowski pleban Wojciech płacił ze swoich dochodów roczny czynsz, tzn. dziesięcinę, w wysokości 1 skojca i 5 denarów na rzecz Stolicy Apostolskiej, a parafianie uiszczali świętopietrze w wysokości 8 skojców, czyli 160 oboli. Bujaków zaś w roku 1447 płacił 6 groszy czeskich (60 oboli), czyli tylko 3 skojce.

AO 075, AO 063

1326 – w Paniowach działał proboszcz ks. Albertus. Parafia ta w roku 1332 należała do dekanatu sławkowskiego.

AO 036

1326 i 1327 – w rachunkach Stolicy Apostolskiej wymieniany jest pleban mikołowski ks. Więcysław, czyli Waclaw.

AO 075

1327 – w roku tym Leszek, książę raciborski, który władał również Mikołowem i Pszczyną, złożył hołd lenny królowi czeskiemu Janowi Luksemburczykowi. Oznaczało to ponowne włączenie tego obszaru w skład Korony św. Wacława i odłączenie go od Polski. W tym czasie pod panowanie królów czeskich, które trwało do roku 1526, przeszły kolejne księstwa śląskie.

AO 068, AO 094

1336/1337 – powstał kościół parafialny w Mokrem. Pierwsza notatka na ten temat znalazła się w rachunkach papieskiego kolektora Arnolda de Lacaucina (z roku 1346), gdzie zapisano, iż pleban w Mokrem płacił po 3 grosze praskie zaległego świętopietrza za rok 1337 i 1339.

AO 059, AO 060

1339 – 9 lutego, król polski Kazimierz Wielki podpisał w Krakowie dokument, w którym zgodził się dobrowolnie na oddanie Śląska w ręce króla Czech, Jana Luksemburczyka. Ten zaś podporządkował sobie wszystkich władców (książąt) Śląska. Tym samym Kazimierz Wielki zatwierdził stan istniejący od kilkunastu lat i zrezygnował ze Śląska jako dzielnicy polskiej.

AO 049

1339 – król czeski Jan Luksemburczyk nadał księstwo raciborskie Mikołajowi opawskiemu. W skład tego księstwa wchodziły wtedy tereny starej kasztelanii mikołowskiej.

AO 029

1345 – ok. 25 lipca, król czeski Jan Luksemburczyk – po ataku na wojska polskie stacjonujące na terenie księstwa raciborskiego (i w okolicy Mikołowa) oraz po próbie zdobycia Krakowa – na wieść o posiłkach węgierskich dla Kazimierza Wielkiego oraz po klęsce pod Pogonią i Białą wycofał się przez Mikołów

i Gliwice do Wrocławia.

AO 021

1349 i 1350 – panowała straszliwa zaraza, może najstraszniejsza, jaka nawiedziła te okolice, zwana czarną śmiercią. Wskutek tego zmarła 1/3 mikołowian.

AO 075, AO 055

1360 – 15 grudnia, w Pszczynie – Mikołaj, książę opawsko-raciborski, zatwierdził Ottonowi Pileckiemu na własność wsie Jaźwce i Załęże (po stryju), jak również nadał mu Bogucice, Rożdżeń i miasto Mysłówice położone w okręgu mikołowskim, które Otton nabył za pieniądze.

AO 051, AO 092

1366 – król czeski Karol IV w dokumencie dotyczącym księstwa raciborskiego pośród istniejących miast wymienił także Mikołów.

AO 029

1368 – Kazimierz III Wielki, król polski, wydał ordynację dla żup (przedsiębiorstw) solnych, która m.in. określała i regulowała zasady prowadzenia handlu solą. Z małopolskiego zagłębia solnego (Bochnia) kupcy wozili sól do krain sąsiednich, m.in. przez Bieruń Stary, Pszczynę i Mikołów do Raciborza, Wrocławia oraz na Morawy.

AO 109

1375 – 14 kwietnia, książę raciborski Jan II, zwany Żelaznym, oddał w zastaw z prawem odkupu miasta Mikołów (*oppidum*) i Pszczynę z ich okolicami księciu opolskiemu Władysławowi Opolczykowi. Dokument ten potwierdza miejski charakter Mikołowa, zatem prawa miejskie musiał on otrzymać najpóźniej w 1366 roku, a właściwie przed tym rokiem.

AO 075, AO 029

1394 – 1 maja, bracia Jan i Mikołaj, książęta opawsko-raciborscy, nadali, czyli podarowali, mistrzowi Henrykowi znaczną część lasu nad rzeką Kłodnicą, na północ od Śmiłowic, aby na tym obszarze założył kuźnicę żelazną, tj. hutę. Miał on też prawo urządzić folwark, młyny, tartaki, karcznię, „a gdy lasu ubędzie, [mógł] tam wieś założyć”.

AO 075, AO 077

1408 – 11 listopada, na obszarze Mikołowa i okolicy zanotowano nastanie ostrych mrozów, które trwały aż do Wielkanocy.

AO 075

1409 – 22 listopada, książę Jan nadał braciom Gosławowi i Mikundajowi z Jejkowic prawo posiadania wsi Bzie. Świadcami, wymienionymi w dokumencie, byli pleban mikołowski i sekretarz książęcy ks. Stanisław.

AO 075

1422 – Piotr Kiczka był właścicielem wsi Mokre. Do tego rodu szlacheckiego należała również osada Belk.

AO 060

1424 – zmarł książę raciborski Jan II, zwany Żelaznym, który w roku 1407 wydzielił ziemię pszczyńską (wraz z Mikołowem) z księstwa raciborskiego jako dożywocie dla swojej żony Heleny Korybutówny (bratanicy Władysława Jagiełły). Ziemia pszczyńska, dział wdowi księżnej Heleny, zaistniał jako odrębne księstwo.

AO 068

1426 – w księgach Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie figuruje, jako uczeń, Paulus Nicolai de Mikołów. Dowodzi to, że w Mikołowie musiała już wcześniej istnieć szkoła parafialna.

AO 030

1428 – w marcu, kwietniu i maju tegoż roku po Górnym Śląsku grasowały bandy husytów.

AO 075

1440 – 17 kwietnia, jako świadkowie przy sprzedaży folwarku w Porębie pod Pszczyną występują dziedzice wsi Mokre, „Peter und Andreas, [...] von Mockler”.

AO 060

1443 – 5 czerwca, było trzęsienie ziemi, które objęło Śląsk, część Polski, Czechy i Węgry. Wyrządziło ono różnorodne szkody.

AO 075

1447 – w wykazach świętopietrza pojawiła się pierwsza wzmianka o kościele para-

fialnym w Bujakowie. Cała parafia płaciła ogółem 6 skojców, co stanowiło 72 denary, a więc były tu 72 dorosłe osoby płacące świętopietrze. Można wnioskować, że łącznie z dziećmi żyło tu ok. 189 osób. Paniowy należące do diecezji krakowskiej płaciły 3 skojce świętopietrza (dorośli mieszkańcy było tam więc o połowę mniej).

AO 058, AO 035

1448 – 6 kwietnia, księżna Helena (córka księcia litewskiego Korybuta i bliska krewna króla polskiego Władysława Jagiełły, która w latach 1407–1423 była żoną Jana II księcia raciborskiego), jako pierwsza Pani wydzielonej ziemi pszczyńskiej (która była jej dożywociem w latach 1422–1449) z obszaru księstwa raciborskiego, zatwierdziła przewłaszczenie majątku wójta Janka z Bierunia. Wójt ten oddał na własność swej córce Ofce (Eufemii) i jej mężowi Mikołajowi wójtostwo bieruńskie, cło (myto) w Mikołowie i łąźnię w Żorach.

AO 075, AO 077, AO 011

1449 – 2 marca, księżna Helena i jej dwaj synowie zapisali czynsz dla kościoła parafialnego pw. Wszystkich Świętych w Pszczynie. Świadkiem był pleban Piotr Mikołowa. Od roku tego (do 1452 roku) ziemią pszczyńską rządził jej starszy syn Mikołaj, a po jego śmierci – wdowa po nim, Barbara.

AO 075

1462 – 7 lipca, pleban Piotr z Mikołowa występował jako świadek sprzedaży łąnu ziemi w Porębie. Dokument w Pszczynie zatwierdził władający od czerwca tegoż roku ziemią tą (oraz Rybnicką) opawsko-karniowski książę Jan.

AO 075

1466 – 9 lutego, książę Wacław w Rybniku rozstrzygał spór o kościół w Golasowicach na ziemi rybnickiej. Ławnikiem sądu książęcego był pleban Piotr z Mikołowa.

AO 075

1466 – 20 lutego, według dokumentu z tego dnia książę raciborski Jan II (Hanus) obdarzył pewnym przywilejem właścicieli wsi Mokre, braci Jana i Mikołaja Mokrskich.

AO 060

1472 – w księdze Komory Pszczyńskiej wspomniany jest, jako właściciel Paniów, Piotr Przedbórz. Znana była w tym okresie od dawna już istniejąca droga z Paniów do Halemby (wtedy Kuźnicy Cieszyńskiej).

AO 063

1473 – pod Mikołowem stały wojska księcia rybnickiego Wacława, który gotował się do napadu na ziemię księcia cieszyńskiego Przemka, pana południowej części ziemi bytomskiej. Prawdopodobnie w roku tym całkowicie zniszczone zostały Paniowy (spalono domostwa i wymordowano mieszkańców).

AO 063

1482 – w czwartek po Wielkanocy Andrzej Krzeczyński sprzedał dobrowolnie wójtowi mikołowskiemu Januszowi za 10 grzywien praskich groszy prawo do poboru myta, czyli cła, w Mikołowie „[...] tak, że Janusz i jego potomkowie [mogli] tego myta używać, jako swej własności, [mogli] je sprzedać, podarować, zastawić itd., jako im się [...] najlepiej zdawało”.

AO 075

1487 – w okolicach Mikołowa, Pszczyny i Bierunia Starego uprawiano chmiel na gruntach miejskich. Jest to najwcześniejsza informacja o chmielnikach w tych okolicach.

AO 041

1491 – 21 marca, książę cieszyński Kazimierz, pan na Pszczynie, wystawił w Cieszynie dokument potwierdzający dokonanie zakupu wsi Mokre od Mikołaja Mokrskiego. Wieś tę darował Mikołajowi Mlecze, z Bruzowic (w ziemi cieszyńskiej), „za wierne i pilne służby”.

AO 060, AO 104

1498 – na terenie Mikołowa obowiązywały przywileje zatwierdzone przez księcia cieszyńskiego Kazimierza, według których „sprzedawanie piwa o niepełnej miarze karane było 1 ciężką grzywną, a gdyby ktoś z szykujących piwo mieszczan dopuścił do gier i zabaw przy piwie, musiał zapłacić miastu odpowiednią karę”.

AO 042

1498 – 25 marca, dziedzic Bujakowa (od roku 1481), będący również sędzią ziemskim bytomskim – Mateusz z Buyakowa, występował jako świadek sporządzania dokumentu dotyczącego Brzozowic.

AO 058

ok. 1500 – w Bujakowie, na miejscu starego kościoła parafialnego, rozpoczęto budowę nowej świątyni.

AO 036

1507 – w spisach żaków Uniwersytetu Jagiellońskiego znajduje się Stanislaus Johannes de Mykulow – kolejny student pochodzący z Mikołowa.

AO 030

1511 – Bujaków wymieniony został wśród wsi ziemi bytomskiej, zobowiązanych do dostarczania robotników do prac przy budowie zamku w Świerkłańcu.

AO 058

1517 – 21 lutego, książę cieszyńsko-pszczyński Kazimierz (który był tu od roku 1480) sprzedał Księstwo Pszczyńskie za sumę 40 000 złotych węgierskich Janowi Aleksemu Turzonowi, bratu biskupa ołomunieckiego. Był to pierwszy właściciel tej ziemi nie pochodzący z książęcego rodu. Mokre zostało wymienione w tym dokumencie jako wieś rycerska.

AO 011, AO 024, AO 025, AO 076, AO 029

1520 – 5 sierpnia, Maciej Bujakowski był dziedzicem na jednym dziale Bujakowa. W tym czasie Górny Bujaków posiadał jego krewny Mikołaj Bujakowski, będący właścicielem Paniów.

AO 058

1525 – 4 października, Jan VI Turzo, baron pszczyński, wystawił na zamku w Pszczynie dokument w języku czeskim, na mocy którego podarował dziedzicznie i na wieczne czasy, z wszystkimi prawami, miastu Mikołów swój browar znajdujący się w tymże mieście. Za darowiznę pobierał roczny czynsz w wysokości 10 groszy, przy czym wszelkie dochody płynące z browaru miały być przeznaczone dla dobra ogółu mieszkańców. Oprócz browaru istniała tu również słodownia wraz z młynem, wzmiankowane w 1572 roku. Młynarz płacił od niej, domu i pola panu na Pszczynie 3 talary i 4 grosze rocznego czynszu, a od każdego „wykonanego słodowania” – 3 grosze, co w skali roku dawało sumę 24 groszy. W początkach XIX wieku oprócz wspomnianego browaru istniały jeszcze w mieście dwa inne browary, w tym jeden prywatny.

AO 075, AO 072, AO 042

1526 – pod Mohaczem w bitwie z Turkami zginął król Czech i Węgier (a zarazem Śląska) Ludwik II Jagiellończyk. Po jego śmierci tron czeski objął Ferdynand I Habsburg, a więc teren całego południowego Czechom Śląska znalazł się

pod wpływami Austrii. Pod austriackimi rządami Śląsk pozostawał do 1740 roku, kiedy to rozpoczęła się pierwsza wojna o Śląsk pomiędzy Marią Teresą cesarzową Austrii i Fryderykiem II królem Prus.

AO 094, AO 049

1529 – na polecenie biskupa krakowskiego Piotra Tomickiego sporządzona została księga dochodów i beneficjów diecezji krakowskiej *Liber Retaxationum*. Wymieniona jest w niej parafia w Mikołowie, która płaciła dziesięcinę z Łaziskami i Mokrem.

AO 068

1532 – w Paniowach, według urbarza bytomskiego, osiadłych było tylko 18 gospodarzy, których określa się mianem „zagrodników”. Oznacza to, że posiadali mniej roli niż zwykli „siedlacy”. Właściciel Wielkich Paniów określał roczny dochód z tej wsi na 320 guldenów. W tym czasie w Bujakowie było 21 gospodarstw kmiecych.

AO 063, AO 058

1536 – w Mikołowie istniało ogółem 37 gospodarstw rolnych, w tym 26 wielkich. W okolicach było sporo gospodarstw opustoszałych. Jako przyczynę podaje się fakt zniszczeń wojennych podczas najazdów wojsk husyckich w latach 1419–1434.

AO 075, AO 062

1536 – za produkty gospodarcze i bydło na ziemi pszczyńskiej obowiązywały ceny: 1 krowa – 54 grosze albo 1 węgierski złoty i 6 groszy polskich, 1 cielę – 12 groszy, 1 kura – 1 grosz, 1 kopa jajek – 18 halerzy, 1 ser – 3 halerze, 1 tuczona świnia – 1 reński gulden, 1 wół – 2 reńskie guldeny, 1 kopa ryb – 10 guldenów, 1 beczka piwa – 18 groszy, 1 wóz drabiniasty siana – 5 groszy. Złoty węgierski wynosił wówczas 48 polskich groszy, a na 1 grosz liczone 12 halerzy.

MR 04

1536 – właścicielem dóbr Mokre był Piotr Orzeski. Należało do niego również Orzesze

AO 104

1540 – król polski zezwolił mieszczanom Chrzanowa na dowóz soli m.in. do Bierunia, Mikołowa i Żor.

AO 077

1544 – 1 grudnia, synowie Piotra Orzeskiego na Mokrem, bracia mokierscy: Jędrzej, ks. Jerzy – proboszcz mikołowski (od roku 1524), Wacław, Jeremiasz i Stanisław sprzedali dziedziczną wieś Mokre Janowi Palcowskiemu.

AO 060

1545 – Jan Palcowski, właściciel wsi Mokre, nabył za 25 złotych węgierskich wójtostwo w mieście Mikołów wraz z prawem poboru cła.

AO 060, AO 011

1545 – 29 września, król czeski z dynastii Habsburgów, Ferdynand II – na prośbę Jana VI Turzo, pana ziemi pszczyńskiej – nadał miastu Mikołów prawo do urządzania jarmarków i targów tygodniowych. Postanowił, że w każdy wtorek mógł odbywać się targ tygodniowy i że co roku można tu było urządzać dwa jarmarki: na św. Jana Chrzyciela (24 czerwca) i na św. Urszulę (21 października). Każdy z tych jarmarków mógł trwać 8 dni bez przerwy. W tym czasie wzrosło znaczenie handlowe miasta ze względu na jego położenie przy szlaku handlowym z Krakowa do Wrocławia. Właśnie wówczas ruszył tym szlakiem handel wołami ruskimi, gnany z Polski w głąb Śląska i do krajów cesarskich, popierany przez kolejnych władców ziemi pszczyńskiej (z rodu Promnitzów) z tytułu zysków celnych.

AO 075, AO 072

1547 – ukazały się pierwsze informacje o istnieniu najstarszych w Mikołowie organizacji cechowych: piernikarzy i piekarzy. Otrzymali oni statuty cechowe.

AO 042, AO 072

1547 – 27 lipca, baron Jan VI Turzo na mocy dokumentu wystawionego w Nysie nadał miastu Mikołów pszczyńskie prawo miejskie w miejsce uprzednio obowiązującego prawa raciborskiego. W 1563 roku nowy pan ziemi pszczyńskiej, Stanisław Promnitz, ponownie zatwierdził nadanie tego prawa – na prośbę miasta Mikołów. Prawem tym rządził się Mikołów aż do wprowadzenia w roku 1810 powszechnej i jednolitej ordynacji pruskiej dla wszystkich miast.

AO 075, AO 030

1550 – we młynie w Mikołowie byli młynarze o nazwisku Kieltyka.

AO 062

1559 – 20 czerwca, Jan Świętochłowski, pochodzący ze szlachty górnośląskiej,

sprzedał należący do jego gospodarstwa we wsi Tychy staw na Jeźówce Janowi Skrzywanowi, bogatemu mieszczaninowi z Mikołowa (pochodzącemu z miasta górniczego Tarnowskie Góry).

AO 061

1559 – ukazał się edykt cesarski, nakazujący wypędzenie ludności wyznania mojżeszowego z wszystkich ziem Habsburgów. Ponieważ Górny Śląsk pozostawał od dawna pod zwierzchnictwem niemieckim, edykt ten również tu obowiązywał.

P 02

1560 – katolickim proboszczem kościoła św. Wojciecha (obecnie Stary Kościół) był ks. Jan Ścierański (Ścierański). Został usunięty z parafii w 1580 roku w ramach zaprowadzonej reformacji (luterńskiej). Parafię objął pierwszy proboszcz luterński ks. Marcin Szymbarski (Szymborski).

AO 028

1560 – 4 maja, biskup wrocławski, pan na Pszczynie, Żorach, Trybiu i najwyższy hetman Górnego i Dolnego Śląska, Baltazar Promnitz, podarował miastu Mikołów na zakładanie stawu sporą część łągi zwanego „łągiem choinnym”.

MR 04

1561 – Mikołów i okolica pojawiły się na najstarszej znanej mapie Śląska autorstwa Martina Helwiga, drukowanej na pergaminie w Nysie. Miasto nosiło wtedy nazwę *Mikolay*.

AO 016

1561 – pewien gwarek na Górach Tarnowskich, Jarosz Bukowski, nazwał swoje cztery działki pola górniczego odkrywki kruszców (srebra) nazwami miejscowości: „Nissa, Pszczina, Mykułow, Tychy”. Nadanie takich nazw poszczególnym szybom na własnym terenie każe przypuszczać, że pochodził on z pszczyńskiej ziemi, gdzie kuźnicy (np. w Jaroszowicach) występowali od XV wieku.

AO 061

1564 – (w poniedziałek po św. Marcinie), pan ziemi pszczyńskiej, Stanisław Promnitz, zatwierdził aktem wystawionym w Pszczynie pożyczkę udzieloną dziedzicowi Orzesza – Piotrowi Orzeskiemu – w kwocie 125 talarów przez mieszczanina pszczyńskiego Jana Pidnika i jego małżonkę Katarzynę. Po ich zgonie roczny zwrot czynszu

w kwocie 6 talarów – jako fundusz wieczysty – miał być przeznaczony na utrzymanie szpitala i ludności miasta Mikołowa żyjącej w ubóstwie. Dziedzic Orzeski i jego następcy byli zobowiązani odstawiać ów czynsz, co roku w dwóch ratach, do rąk burmistrza i rady miejskiej w Mikołowie.

AO 075

1566 – radnym Mikołowa był Wojtek Słonka, który pochodził prawdopodobnie z Wyr.

AO 062

1568 – 30 sierpnia, Karol von Promnitz – nowy władca Pszczyńskiego Wolnego Państwa Stanowego – zmusił do ustąpienia ze stanowiska katolickiego proboszcza i dziekana pszczyńskiego, ks. Bartłomieja Warszawskiego, zastępując go duchownym ewangelickim. W państwie pszczyńskim rozpoczął się proces wprowadzania luteranizmu.

AO 028

1570 – pan na Pszczynie, Karol Promnitz, około tego roku lokował (założył) *Neudorf*, wieś Nowy Bór, jako wieś o dziesięciu zagrodnikach. Obecnie jest to Borowa Wieś. Założył on również kilka nowych folwarków, m. in. w Śmiłowicach.

AO 063, AO 066, AO 024

1573 – w roku tym do księgi studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego wpisany został Gregorius Adam de Mykulow, pochodzący z Mikołowa (z ziemi pszczyńskiej).

AO 028

1575 – w urbarzu z tego roku wspomniany jest między obywatelami miasta Mikołów „Adalbertus, der alde Rector”. Jest to pierwsza informacja na temat nauczyciela (rektora) mikołowskiej szkoły.

AO 059

1575 – w dokumentach mikołowskich występuje ślusarz Szymon Adamaszek, a w 1593 roku – kolejny przedstawiciel tego zawodu, Jorkof. Są to najstarsze wzmianki o tym zawodzie na terenie Mikołowa.

AO 042

1577 – 29 maja, właściciel wsi Mokre (od roku 1574) podpisywał się: *Joachym Reidtpurgk von Lorczenдорff, auf Schwandorff, Weyda und Mokra*. Był pierwszym rodowitym Niemcem wśród właścicieli tej osady i zagorzałym wyznawcą luteranizmu, który tu zaprowadził. Nie znał języka polskiego.

AO 060

1578 – ks. Jan Ścierski (Ścierński), ostatni proboszcz przed zaprowadzeniem luteranizmu w Mikołowie, zrezygnował z prowadzenia parafii. Wkrótce potem kościół parafialny objął pastor ewangelicki, Marcin Szymbarski.

AO 062

1578 – mikołowscy szewcy otrzymali liczne przywileje od księcia pszczyńskiego.

AO 072

1580 – w czasach Reformacji, gdy proboszczem mikołowskim był ks. Marcin Szymbarski (Szimborowski, Szymborski), pan Zawadzki, właściciel dóbr rycerskich Łaziska, przyłączył do nich ziemię uprzednio będącą przez 293 lata własnością kościoła mikołowskiego.

MR 04

1585 – w Mikołowie istniał cech kuśnierzy, który otrzymał liczne przywileje.

AO 042, AO 072

1586 – w roku tym znany był Jan Dziemba, od którego jeden z przysiółków Borowej Wsi nazwano Dziembowizną.

AO 066

1586 – liczba mieszkańców Mikołowa wynosiła około 450 osób.

AO 055

1588 – 19 sierpnia, burmistrz i rada miasta Mikołów potwierdzili pewien dokument z 1414 roku, w którym mowa jest o darowiźnie w Bogucicach. Jest to tzw. „widymusz”. Rada miasta potwierdziła, że widziała oryginalny dokument przedstawiony przez Wawrzyńca Plebana Boguckiego, w którym Adam i Jan, bracia i dziedzice na Mysłowicach, oświadczają, iż darują Maciejowi, młynarzowi na młynie w Bogucicach, rzekę Radzanek (dziś Rawa) na pewnym odcinku oraz łąkę pod młynem. Młynarz miał z darowizny płacić rocznie kościołowi w Bogucicach 1 grzywnę

w szerokich groszach czeskich.

AO 075, AO 051

1590 – od tego roku parafia mikołowska, posiadająca w Polsce dochody, płaciła podatek wojenny dla celów wojny przeciw Turkom, zwany „pogłowiem” – zgodnie z uchwałą Sejmu polskiego, nakładającą na duchowieństwo i na nauczycieli taki obowiązek. Rektorzy szkół i duchowieństwo płacili podatek w wysokości 24 groszy od osoby.

AO 059

1590 – 15 września, odczuto na całym Śląsku lekkie, ale mimo to wyraźne trzęsienie ziemi, które doszło do Mikołowa od strony południowej, gdzie było silniejsze. W Wiedniu wyrządziło ono wielkie szkody wśród zabudowań.

AO 075

1592 – przy drodze mikołowskiej (z Wyr) znajdował się stawek burmistrza mikołowskiego, Jana Pordylli, którego nazwisko Konstanty Prus podaje w brzmieniu: Pardela, Pardyla lub Pardyla.

AO 062

1592 – 18 marca, współrządzący baronowie pszczyńscy Abraham i Seyfried von Promnitz wydali i wprowadzili *Porządek Kościelny dla Państwa Pszczyńskiego*, który organizował życie religijne w duchu luteranśkim. Porządek ten proboszczowi pszczyńskiemu nadawał godność dziekana (zwierzchnika) okolicznych parafii, w tym mikołowskiej.

AO 028

1592 – 28 listopada, niemiecki dziedzic wsi Mokre, Reidpurk, zwrócił się listownie do hrabiego Promnita na Pszczynie z zażaleniem, że jego żona i jej niemiecka służba nie mogą korzystać z kazań (polskich) pastora mikołowskiego, Małyńskiego, który w owym czasie administrował kościołem w Mokrem. Prosił wobec tego, aby do Mikołowa przydzielono diakona, który by mógł wygłaszać kazania także w języku niemieckim.

AO 059

1595 – 13 marca, Sąd Miejski w Pszczynie wydał orzeczenie „[...]w sprawie Jędrzeja Malika, kowalczyka, przestępcy i zbrodniarza z Mikołowa oraz Marcina Gromanczy-

ka, który chmiel panu burmistrzowi mikołowskiemu podkraść”.

AO 076

1598 – w roku tym parafialny kościół św. Wojciecha, jako kościół ewangelicki (Stary Kościół), był świątynią murowaną. Dzwonnica kościelna (wieża) wykonana była z drewna. Do kościoła należały m.in. 2 łany pola, 2 kmieci, 10 zagrodników oraz dziesięciny z 3 wiosek w powiecie siewierskim, a także różne majątności w należącej wówczas do parafii mikołowskiej wsi Zarzecze, w tym m.in. młyn oraz stawy rybne. Przy kościele znajdował się cmentarz.

AO 028, AO 002

1604 – 25 maja, w Pszczynie Kaspar Reidpurgk sprzedał Mokre za 12 000 talarów Agnieszce Kudowskiej, wdowie po panu na Chudowie, wywodzącej się z Rogojskich (z Rogoźnik).

AO 060

1606 – 24 stycznia, Hanusz, czyli Jan Rogojski, który od roku 1598 był właścicielem drugiego działu w Paniowach, podpisywał się jako „Jan Rogojski z Rogoźna a na Wielkich Paniowach”.

AO 063

1619 – z Mikołowa w tym roku dostarczono do Krakowa 2 małdraty chmielu, tj. 24 korce (1 korzec wrocławski = ok. 74 litrów) = ok. 1776 litrów.

AO 004

1622 – 13 maja, w Mikołowie został spisany testament przez Andrzeja Chytreusza – rektora szkoły i notariusza miejskiego. Była to pierwsza bezpośrednia informacja o szkole.

AO 028, AO 059

1625 – w mikołowskich rachunkach kościelnych pojawiła się pierwsza wzmianka o istniejącym w mieście budynku szkolnym. Były to czasy protestantyzmu.

AO 059

1625 – od tego roku istniał w Mikołowie cech garncarzy, a cech krawców – od roku 1634. Cech rzeźników był znany od 1636 roku, a cech stolarzy, podobnie jak i cech kowali – od roku 1644. Cechom tym przywileje i statuty nadał panujący

w Pszczyńskim Państwie Stanowym baron Zygfryd II Promnitz.

AO 042, AO 072

1625 – 1 października, według protokołu konwentu pastorów ziemi pszczyńskiej rozstrzygnięto sprawę honorową między pastorem mikołowskim Marcinem Froehlichem i obywatelem tego miasta Andrzejem Mruzkem.

AO 047

1627 – pomiędzy katolicką armią cesarza Austrii i protestantami szwedzkimi została stoczona na terenie Bujakowa jedna z bitew okrutnej wojny trzydziestoletniej (1618–1648). Spowodowała ona śmierć 200 żołnierzy szwedzkich. Na skraju lasu (dziś środek wioski) ludność wykopała duży grób i pochowała ich szczątki. W miejscu tym powstał dużych rozmiarów kopiec. Postawiono tu również kapliczkę. Żołnierzy katolickich pochowano na miejscowym cmentarzu. W Paniowach, Mokrem i Śmiłowicach (oraz w wielu innych pobliskich osadach), w miejscach podobnych bitew i potyczek z tego okresu, znajdują się także kapliczki.

AO 094, AO 036

1628 – 13 września, komisarz cesarski, burgrabia Karol Hannibal hrabia von Dohna, wydał w Bytomiu dekret, w którym nakazał pastorom ewangelickim opuścić w ciągu 16 dni zajmowane probostwa i nigdy już odtąd w państwie pszczyńskim się nie pokazywać. Był to początek kontrreformacji. W Mikołowie luteranom odebrano kościół parafialny św. Wojciecha, lecz pozostawiono drugi (starszy) z kościołów miejscowych – kościół św. Mikołaja. Ewangelicki ks. proboszcz Marcin Froehlich (Martin Fröhlich) został usunięty, a jego miejsce zajął ks. Tomasz Aleksander Czarniecki.

AO 028, AO 075, AO 059

1629 – urbarz pszczyński z tego roku określał prawa i obowiązki rzeźników z Mikołowa. O istnieniu w tym roku Wolnego Cechu Rzeźników w Mikołowie świadczy również zapisek w księdze czynszów państwa pszczyńskiego.

AO 099, AO046

1629/1640 – w urbarzach pszczyńskich z tych lat odnotowane były następujące nazwiska mikołowskich kowali: Walenty Kastirek, Maciej Krencich, Wawrzyn Słonina i Jerzy Kasperek. Z okresu tego znany był też Maciej Mazur, kowal działający w Śmiłowicach.

AO 042

1629 – liczba zagrodników w Borowej Wsi od chwili jej powstania nie zmieniła się (było ich 10); przybyło natomiast 2 chałupników i 1 wolny sołtys.

AO 063, AO 066

1630 – w maju, biskup krakowski Szyszkowski ustanowił pierwszym po reformacji proboszczem katolickim ks. Tomasza Aleksandra Czarnieckiego i posłał go do Mikołowa.

AO 075, AO 062

1630 – 16 czerwca, nowy katolicki proboszcz mikołowski, ks. Tomasz Aleksander Czarniecki, pisał do pana ziemi pszczyńskiej, Zygryda II von Promnitz, list z prośbą o wydanie mu kluczy do kościoła w Mikołowie.

AO 075

1630 – z nadania Zygryda II Promnitza została założona ok. tego roku kuźnia w Jaroszwicach, w której wykorzystywano rudy żelaza wydobywane w Śmiałowicach pod Mikołowem.

AO 024

1631 – z Paniów, Królówki, Paprocan i Przyszowic przywożono do Krakowa chmiel. Było tak też w roku 1633, gdy z Pszczyny dostarczano miód. Do osad tych z Krakowa wywożono sól (np. do Przyszowic – 8 wozów), tekstylia, pieprz i tabakę (do Pszczyny).

AO 004

1631 – 12 października, w wystawionym tego dnia dokumencie dotyczącym podziału odziedziczonych Łazisk Średnich pomiędzy synów właściciela dóbr, Zawadzkiego, czytamy, że zobowiązali się oni kościołowi mikołowskiemu płacić roczny czynsz z dzierżawionej roli kościelnej.

MR 04

1631 – 13 listopada, w księgach celnych Krakowa został odnotowany kupiec Wawrzyniec Świder z Paniów, który przebywał tam w celach handlowych. Był tam również w lipcu 1633 i w grudniu 1636 roku.

AO 004

1636 – panujący na ziemi pszczyńskiej Zygryd II von Promnitz udzielił rzeźnikom

w Mikołowie pierwszych przywilejów cechowych na piśmie, ustalając, że cech rzeźników w mieście „składać się ma z pięciu jatek względnie samodzielnych mistrzów, a nie wolno było nikomu więcej w mieście czy też obszarze kościelnym dalszych jatek rzeźnickich otwierać”.

AO 099

1636 – na zlecenie barona Zygryda II von Promnitz kartograf Andreas Hindenberg wykonał rękopiśmienną mapę Państwa Pszczyńskiego IXNOOPΘΓΡΑΦΙΑ PLESNIACA, na której został zaznaczony „furmaniec” biegnący z Mikołowa przez Podlesie, Krasowy do Dzieńkowic i Białego Brzegu. Naniesiono na niej mosty i punkty poboru cła drogowego. Mikołów (*Nicolai*) pokazano z zabudową drewnianą i murowaną oraz kościołem i Ratuszem. Są również zaznaczone ogrody chmielu – jako miejsca szczególnej uprawy: w okolicy kolonii Reta (2 ogrody), po południowej stronie Mikołowa (2 ogrody), na północ od Podlesia (2 ogrody), na południowy zachód od tej wsi oraz od Zarzecza (2 ogrody). Jeden ogród znajdował się ponadto w pobliżu ostatniej z wymienionych miejscowości (w kierunku południowo-wschodnim), a ich największe skupisko (4 ogrody) – wokół wsi Piotrowice. Wiadomo również, że kolejne tereny upraw chmielu istniały w rejonie Tych i Łazisk oraz w kluczu lędzińskim.

AO 016, AO 068, AO 072, AO 041

1636 – z Paniów, Królówki i Paniówek przywożono do Krakowa chmiel, a z Piotrowic i Paniówek – miód. W roku tym dostarczono z Krakowa do Mikołowa i Pszczyny po 1 wozie soli, zaś do Paniów, Paprocan i Tych – po 6 wozów soli.

AO 004

1636 – 28 lutego, w księgach celnych Krakowa został odnotowany Wawrzyniec Tonder z Paniów. Był tam w celach handlowych.

AO 004

1636 – 6 czerwca, w krakowskich księgach celnych został odnotowany Bartosz Ma-deia z Mikołowa, który wywoził sól do tego miasta.

AO 004

1636 – 16 października, w krakowskich księgach celnych odnotowano obecność w Krakowie Jana Wołka z Królówki. Był tam w celach handlowych.

AO 004

1636 – 16 grudnia, w krakowskich księgach celnych odnotowano nazwisko Marcina Kozubczyka z Paniów, który wówczas był tam w celach handlowych.

AO 004

1639 – z Mikołowa dostarczono do Krakowa 33 cechy chmielu (tzn. 11 małdratów lub 132 korce wrocławskie) = ok. 9900 litrów.

AO 004

1640 – na ten rok datowane jest najstarsze znane osadnictwo żydowskie w Mikołowie. Wtedy zamieszkali w mieście Singerowie.

AO 106a

1640 – według pieczęci, jaką w okresie międzywojennym (w roku 1932) przechowywał Wolny Cech Kowali i Ślusarzy w Mikołowie, cech ten istniał już w tymże roku.

AO 046, AO 096a

1642 – sejmik raciborsko-opolski nakazał przeprowadzenie poboru do wojska nawet wśród zagrodników i chałupników. Pobór taki powtarzano również w następnych latach. Chłopi porzucali swe zagrody i uciekali do Czech oraz do Polski. W wyludnionych wsiach spadły zbiory zbóż.

AO 012

1644 – 8 maja, mikołowscy kowale skierowali do hrabiego von Promnitz skargę, żaląc się na kilkunastu kowali wiejskich, „że ci odbierają im robotę”. W związku z tym domagali się ich usunięcia. Jak wynika z treści skargi, owi „partacze” działali w następujących wsiach: Wyry, Gostyń, Łaziska Dolne, Łaziska Górne, Śmiłowice, Borowa Wieś, Eisenhammer (Kuźnica), Panewniki, Piotrowice, Zarzeczce, Podlesie, Wilkowyje i Tychy.

AO 042, AO 061

1644 – w metrykach kościoła parafialnego w Żorach figuruje wzmianka o pierwszym katolickim duchownym w Bujakowie, którym był ks. komentarz Paweł Kosmeli.

AO 094, AO 035

1644 – w Mikołowie protestanci pod ochroną wojsk „Unii” protestanckiej opanowali kościół św. Mikołaja, znajdujący się wówczas na przedmieściu.

AO 062

1645 – wielki pożar zniszczył drewniane zabudowania Mikołowa.

AO 055

1648 – 3 września, proboszcz mikołowski, ks. Tomasz Aleksander Czarniecki, w piśmie do władz nadrzędnych żalił się (w czasie wojny trzydziestoletniej), że własność kościoła bywa naruszana przez żołnierzy.

AO 059

ok. 1652 – w Mikołowie naczelnym organem rządzącym, podobnie jak w innych miastach, była rada miejska, która zajmowała się również sprawami sądowymi z zakresu przestępstw kryminalnych oraz sprawami gruntowymi. Na jej czele stał burmistrz wybierany spośród członków rady co kwartał, a później co rok. Wybory burmistrza i do rady odbywały się w obecności ogółu mieszkańców.

AO 028

1652 – według wprowadzonego w księstwie pszczyńskim rozporządzenia na trzy posiłki dzienne czeladzi składały się: na śniadanie i obiad – zupa i dwie jarzyny, na kolację – zupa i jedna jarzyna. W 1653 roku podniesiono płace czeladzi miejskiej, przyznając jej przydział obuwia i płótna na bieliznę. Pełne wyżywienie otrzymywali robotnicy sezonowi i miejscowi zagrodnicy. Na wypiek chleba wydawano tygodniowo dwa garnce mąki żytniej na osobę, a w okresie pilnych prac czeladzi dawano ser. Mięso jadano w niedzielę i w czwartki. Ograniczenia takie były skutkiem ogromnego spustoszenia gospodarczego po trwających 30 lat walkach (1618–1648).

AO 012

1653 – w roku tym mikołowscy kowale podków (którzy mieli już swój cech) połączyli się ze ślusarzami, bednarzami i kołodziejami, tworząc nowy cech.

AO 042

1654 – 23 marca, do Mikołowa dotarła Komisja Restytucyjna i odebrała z rąk luteran filialny, drewniany kościółek św. Mikołaja, wręczając klucze urzędującemu od maja 1630 roku proboszczowi katolickiemu, ks. Tomaszowi Aleksandrowi Czarnieckiemu. Ewangelicy na ponad 200 lat pozbawieni zostali własnej świątyni w mieście.

AO 028

1654 – 2 kwietnia, były pastor mikołowski Marcin Froelich (Martin Fröhlich) pisał, że Andrzej Franciszek Sendecius (syn Macieja, burmistrza Raciborza, kiedyś poddanego proboszcza mikołowskiego – tzw. „podfarny”), znany w dziejach kontreformacji jako komisarz przy zamknięciu miejscowych kościołów ewangelickich, zjawił się u niego na farze w Warszowicach wraz z komisją i wypędził go z fary.

AO 059

1657 – w Mikołowie utworzono cech łączący kowali, ślusarzy, ostrożniaków i rusznikarzy. Statut zbiorowy cechowi temu nadał Erdmann I Leopold von Promnitz.

AO 042, AO 072

1657 – 25 października, w źródłach znajdujemy pierwszą wzmiankę o najstarszym bujakowskim żaku, Wojciechu Urbańskim (rektorze szkoły parafialnej, który był zarazem kantorem, zakrystianinem, dzwonnikiem i organistą).

AO 063, AO 058, AO 035, AO 036

1659 – w roku tym wspomniana jest w Pszczynie Ewa Introligatorówna, z Mikołowa. Dowodzi to, że w Mikołowie już w tym czasie istniał i działalność prowadził zakład introligatorski, a być może funkcjonowała również jakaś nieznaną dziś drukarnia.

AO 076

1662 – 24 listopada, wikary mikołowski ks. Grzegorz Witkowicz, który w Mikołowie parafią zarządzał w zastępstwie, przybył na miejsce pokątnej schadzki gromady luteran w Łaziskach. Znieważony przez organizatorów tajemnego spotkania wytoczył im proces w sądzie książęcym w Pszczynie, który wygrał. Zgodnie z treścią wyroku „[...] przywódca Ezechiel Lasitius [miał] siedzieć we więzieniu zamkowym tak długo, dopóki nie zapłaci księdzu 100 talarów pokuty, a sądowi książęćmu kosztów w wysokości 40 reńskich”.

AO 028, AO 075

1665 – w grudniu zwrócono kościołowi parafialnemu św. Wojciecha w Mikołowie pozostałość z pożyczonych przez Żory 637 talarów oraz ich oprocentowanie.

AO 075

1668 – Jerzy Janota, kowal ze Starej Kuźni, pracował na folwarku książęcym w Śmiłowicach.

AO 042

1668 – 4 maja, Wilhelm Sobek z Kornicy, pan na Łaziskach i właściciel Dolnego Bujakowa od roku 1666, sprzedał tenże za 3600 talarów Wacławowi Kłochowi z Kornicy.

AO 058, AO 035, AO 036

1674 – w Mikołowie ponownie pojawili się i osiedlili Żydzi, na co zezwalał im zawarty w roku 1648 pokój westfalski.

P 02

1675 – na Podfarzu w Mikołowie pracowali dwaj chałupnicy pochodzący z Wyr, którzy przenieśli się tu i osiedli za zgodą pana zwierzchniego. Byli to: Jan Bromboszcz („Topfer von Wieroff”) oraz Jerzy Słonka („von Wieroff ein Schuster”).

AO 062

1676 – 10 kwietnia (lub czerwca), ks. Jan Antoni Herbst, wyświęcony w roku 1673, objął probostwo w Bujakowie, gdzie funkcję tę piastował do 1679 roku. Potem był przy Kolegiacie w Głogówku.

AO 063, AO 058

1679 – w roku tym w całej wsi Bujaków znajdowało się 41 gospodarstw kmiecych oraz 3 zagrodnicze. Istniały wtedy gospodarstwa niepełnołanowe. Rektorem szkolnym, pełniącym również urząd organisty, był wtedy Maciej Gałuszkowicz znający jedynie język polski. Pobierał rocznie wynagrodzenie w wysokości 2 talarów z fundacji (od dworu) i 2 grosze rocznie od gospodarzy. Miał też na uposażeniu kawałek roli. Był tu od 1677 roku. Zagrodnicy w Rusinowie, których było wtedy 6, nie oddawali mesznego (tacmy), tzn. daniny zbożowej dla proboszcza bujakowskiego.

AO 058, AO 035, AO 036

1679 – 21 czerwca, na ten dzień jest datowane pismo scholastyka krakowskiego do pana na Pszczyńcu, w którym domaga się on przywrócenia niepłaconej od 100 lat dziesięciny pieniężnej. Według załączonego wykazu, w roku 1529 dla scholasterii krakowskiej Mikołów płacił 4 grzywny i 12 groszy polskich, Mokre – 24 szerokie grosze praskie, Śmiłowice – 8 szerokich groszy praskich, Wiry – tyle samo (8 szerokich groszy praskich), Orzesze – 6 szerokich groszy praskich, Łaziska Dolne – 5 szerokich groszy praskich, Paniowy Wielkie – 2 szerokie grosze praskie (w tym czasie 1 szeroki grosz praski był wart 12 groszy polskich, a na grzywnę krakowską przypadało 48 groszy praskich, tj. 198 gramów srebra).

AO 060, AO 062

Patrycja Kontny (lat 14): *Młyn pędzony wiatrem w Mikołowie* – ok. 1750 roku

1679 – 8 października, w metrykach kościoła parafialnego w Mikołowie występuje rektor szkolny (*Rector scholae Mikuloviensis*), Andrzej Myszka, czyli Mysketius. Był tu do roku 1701, kiedy brał udział w procesie proboszcza mikołowskiego przeciw burmistrzowi Mikołowa, Tyrtuli, w sprawie zegara kościelnego, który burmistrz kazał przenieść z kościoła na wieżę ratuszową.

AO 059

1680 – od tego roku datuje się istnienie cechu sukienników w Mikołowie, któremu statut nadał Baltazar Erdmann von Promnitz.

AO 042, AO 072

1680 – 20 lutego, Jan Tyrtola, burmistrz Mikołowa, kupił od Jewy (Ewy) Szałtyński, wdowy po sołtysie Kaplu, za sumę 110 gładkich talarów staw „Kiele” na terenie wsi Tychy. Świadcami byli mieszczanie mikołowscy: Marcin Popena, Jerzy Zaremba, Walenty Kozak i rektor szkoły mikołowskiej Andrzej Miszkietyus.

AO 061

1680 – w lesie, na południowym zachodzie wsi Mokre, założono hutę żelaza czynną do końca XVIII wieku. Przysiółek tam powstały nazwano Huta albo Stara Huta. W roku 1858 zamieszkiwało go 210 osób.

AO 060, MR 01a

1680 – około tego roku nastąpiła zmiana przynależności kościelnej Borowej Wsi. Przy okazji zmian granic diecezji przypisano tę osadę do parafii Przyszowice, która podlegała biskupowi wrocławskiemu.

AO 066

1680 – 1 czerwca, Baltazar Erdmann von Promnitz wydał konstytucję gospodarczą (48 artykułów), która dotyczyła powinności poddanych na rzecz dworu. W artykule 13 tej konstytucji zapisano, że każdy karczmarz, który nie posiadał zapasu napojów alkoholowych (piwa i wódki), płacił 10 halerzy kary, zaś ten, kto sprzedawał obce napoje, płacił 4 marki kary.

AO 078

1681 – pszczyńskie księgi rachunkowe wykazały zapłatę 7 florenów i 30 krajcarów za parę pistoletów dla nieznanego mikołowskiego rusznikarza.

AO 042

1683 – w metrykach kościoła parafialnego w Mikołowie z tego roku występuje, jako młynarz na Rusinowie, „Johannes Wycisło, monitor de Rusinow.

AO 063

1683 – 28 stycznia, na starym cmentarzu żydowskim, który znajdował się po prawej stronie drogi do Tych (dzisiejsza ul. Krakowska), niedaleko cegielni Jacobowiczów, odbył się pierwszy udokumentowany pochówek żydowski w Mikołowie – pogrzeb Mojżesza Singera, przedstawiciela możnego rodu śląskich Żydów, którzy osiedlili się w mieście w roku 1640.

P 02, AO 106a

1683 – 8 czerwca, Jan Krężel sprzedał Mikołajowi Tkaczykowi swój majątek na Podfarzu za 108 talarów. Ze strony kupującego i sprzedającego w transakcji uczestniczyło po trzech świadków, a ze strony urzędu wójtowskiego – wójt i dwaj ławnicy.

AO 075

1683 – pod koniec czerwca tegoż roku, w związku z grożącym niebezpieczeństwem najazdu Węgrów i Turków, zarządzono mobilizację sił ziemi pszczyńskiej. W wojsku było 8 chłopów z Mikołowa. Zostali oni wysłani na Przełęcz Jabłonkowską.

AO 075

1683 – w dniach od 15 do 25 sierpnia, przez Śląsk pod Wiedeń przechodził król Jan III Sobieski ze swoim wojskiem. Od Bytomia, Piekar i Tarnowskich Gór przez Gliwice, Rudy Raciborskie, Rybnik, Racibórz, Opawę ciągnęły główne siły pod wodzą króla. Z drugiej strony od Oświęcimia przez Bieruń, Mikołów, Żory, Rybnik oraz od Oświęcimia przez okolice Pszczyny – szła część drugiego korpusu E. Łąckiego, omijając Pszczynę na prośbę mieszczan, którą poparł Baltazar Erdmann von Promnitz. Przez Bielsko i Cieszyn przemieszczały się ogromne, 50-tysięczne kolumny wojska polskiego, wyposażone w sprzęt wojenny oraz różnego rodzaju pojazdy, na których znajdowały się kobiety uchodzące za żony wielmożów. Komisarz cesarski, baron Sobek, wyznaczył z ziemi pszczyńskiej odpowiednią ilość prowiantu dla wojsk. Część korpusu przechodzącego przez Mikołów odpoczywała w okolicy Mościsk - Królówki. W lesie, gdzie według legendy odpoczywał król Jan III Sobieski, ludność postawiła kapliczkę. Miejscowość Królówka nosi swą nazwę dla upamiętnienia tego przemarszu.

AZ 03, AO 024, AO 007, AO 012, AO 096

1683 – 6 września, powrócili do domów z Przełęczu Jabłonkowskiej pszczyńscy obrońcy, którzy byli tam wysłani w liczbie 100 mężczyzn (w tym 8 z Mikołowa) do odparcia zagrożenia najazdu ze strony Węgier.

AO 075

1684 – w celu uzyskania lepszej jakości żelaza produkowanego w kuźnicach pszczyńskich należało „wziąć kilka kublów rudy pana (Krecziga) Krecika, dziedzica wsi Mokre i zmieszać ją z rudą hrabiego Henckel, a potem przetopić pół na pół”.

AO 042

1685 – w całej okolicy (nawet w Bieruniu) gromadzono prowiant dla wojska stacjonującego w Mikołowie.

AO 057

1685 – pewien murarz z Mikołowa otynkował zamek w Tychach, co zostało odnotowane w pszczyńskich rachunkach zamkowych. Zamek ten znajdował się w parku, obok zabudowań browaru.

AO 061

1686 – 30 grudnia, Baltazar Erdmann von Promnitz nadał Cechowi Rzeźników w Mikołowie statut, który znajduje się w archiwum państwa pszczyńskiego z lat 1702–1740.

AO 046

1687 – od 8 czerwca do 5 lipca tegoż roku, za rządów Baltazara Erdmanna von Promnitz, padały w całej okolicy ulewne deszcze. Wezbrane wody w rzekach i w stawach spowodowały powódzie, które wyrządziły wielkie szkody. W wielu stawach zostały przerwane groble. Ziemioplody zgniły na polach; zniszczyło się też dużo siana, które w większości zabrała woda. Ponadto owe straty powiększyło straszliwe gradobicie.

AO 078

1687 – baron pszczyński Baltazar Erdmann von Promnitz wspierał gospodarczy rozwój miasta Mikołów, które musiało się odbudować po wielkim pożarze, jaki w tymże roku strawił sporą jego część.

AO 024, AO 072

1687 – w grudniu, wizytację filialnego kościoła w Paniowach (w parafii bujako-wskiej) przeprowadził ksiądz archidiakon Stephetius z Wrocławia.

AO 063

1688 – 9 marca, cesarz Leopold potwierdził prawo do urządzania jarmarków, nadane miastu Mikołów przez cesarza Ferdynanda w 1545 roku, a także zezwolił na urządzenie dwóch nowych: po Niedzieli Palmowej i po Zielonych Świątkach, z których każdy miał trwać po 8 dni. Odtąd w Mikołowie odbywały się 4 jarmarki po 8 dni.

AO 075

1689 – za wykonane prace rusznikarskie wysłano z Pszczyny mikołowskiemu rze-mieślnikowi 3 floreny i 30 krajcarów.

AO 042

1691 – szlachcianka Katarzyna Kisielińska, mając lat 19, jechała powozem konnym z Ormontowic przez Bujaków do klasztoru bożogrobców w Starym Chorzowie. Na skraju lasu bujakowskiego, gdy przejechała wąż na Nomarkach, nie-spodziewanie zaatakował ją jakiś bandyta, zadając jej kilka śmiertelnych ran. Następnie zbiegł z miejsca zdarzenia. Wkrótce jednak został ujęty. Aby unik-nąć kary śmierci i zadośćuczynić za dokonany czyn, postawił w miejscu zbrodni krzyż kamienny zwany pokutnym, na którym wykuto napis w języku polskim: „IHS. 1691 Dnia zmarła panna Katarzyna Kisielińska”. Napis ten wskazuje, że mówiono tu i pisano po polsku, mimo że tereny te podlegały wówczas władzy dynastii Habsburgów, posługujących się językiem niemieckim.

AO 036

1695 – 26 maja, Komora hrabiego von Promnitz w Pszczynie sprawdzała w Magistra-cie Mikołowa działalność fundacji szkolnej, ustanowionej w roku 1628 przez Macie-ja Sendecjusza pochodzącego z tegoż miasta. Fundacja ta umożliwiła wielu synom niezamożnych obywateli Mikołowa bezpłatne kształcenie się w kolegium jezuickim w Opawie. Z odsetek fundacji płacono na utrzymanie 9 chłopców (po trzech) z Miko-łowa, Gliwic i Raciborza, aby poświęcili się studiom w szkołach ojców jezuitów w Opawie.

AO 059

1696 – mistrz szklarski, Wawrzyn Mendecki, z huty szkła w Łaziskach Górnych

zaskarżył przed sądem pszczyńskim Tomasza Miklera z Mikołowa, że sprzedawał on w Kątach (obecnie dzielnica Łazisk, naprzeciw Huty Łaziska, po drugiej stronie drogi szybkiego ruchu) różne wyroby i naczynia szklane, skradzione z jego huty.

MR 04

1698 – 16 lipca, do Mikołowa dotarł w drodze z Saksonii sztab generalny wojsk wiernych nowemu królowi Augustowi II. Wraz ze sztabem, którym dowodził hrabia Rose, przybyła saska artyleria i tu właśnie zatrzymała się na postój. Dnia 18 lipca wojska wyruszyły w kierunku Chrzanowa. Część maszerowała przez Podlesie, a część przez wieś Tychy i kwaterowała w Lędzinach.

AO 075, AO 062, AO 061

1705 – 19 kwietnia, w metrykach kościoła parafialnego w Mikołowie jako rektor miejscowej szkoły figurował Marcin Józef Witała (w źródłach notowany także jako Vitalius i Witaliński), pochodzący z Żor, który w tymże roku ożenił się z Zuzanną Mysketiuszanką – córką poprzedniego rektora. Później też był organistą.

AO 059

1706 – we wrześniu, Jan Jerzy Kręczyk, właściciel Mokrego, pożyczył od mikołowskiego proboszcza ks. Fabiana Sebastiana Rostabińskiego 600 guldenów, a w roku 1711 – jeszcze 1740 guldenów z pieniędzy parafii mikołowskiej.

AO 104

1707 – w celu ujednolicenia broni palnej używanej przez straż pałacową w Pszczyźnie zamówiono u nieznanego z imienia rusznikarza mikołowskiego strzelbę – model, która miała być wzorem dla następnych. Po jej wykonaniu wynagrodzono go kwotą 5 florenów i 15 krajcarów.

AO 042

1707 – 9 maja, Karol Henryk Kloch przejął Dolny Bujaków po swym ojcu Wilhelmie.

AO 058

1711 – Jan Kurpasik nabył w Paniowach miejscową karczmę.

AO 063

1713 – od maja do lipca, na całym obszarze Mikołowa i jego okolic prawie nie-

ustannie i obficie padały deszcze, tak że na polach zalanych wodą wszystko wygniło. W drugiej połowie tegoż roku zabrakło żywności i zapanował głód. Najtrudniejszą sytuację odnotowano wiosną 1714 roku.

AO 075

1713 – 30 sierpnia, książę biskup krakowski, Łubieński, zatwierdził fundację Bractwa Różańcowego założoną w Mikołowie przez proboszcza, ks. Fabiana Sebastiana Rostabińskiego, jako prebendę.

AO 075

1714 – 17 kwietnia, Adam Rayski wraz ze swą małżonką Sabina Rozyną sprzedali Janowi Cybulce z Litultowic Bujaków Górny razem z folwarkiem, karczmą i kolaturą kościoła.

AO 058, AO 035

1716 – właścicielem Mokrego był Kazimierz Zagórski, a po nim – jego syn Wawrzyniec von Zagórski, który zmarł w roku 1738.

AO 104

1718 – w roku tym wieś Mokre zamieszkiwało 11 siodłaków, 22 zagrodników, 2 młynarzy i jeden karczmarz.

AO 060

1718 – 19 grudnia, zmarł ks. Marcin Antoni Piskorz (Piscorides), który od roku 1680 aż do śmierci był proboszczem w Bujakowie i w Paniowach.

AO 063, AO 058

1719 – 13 stycznia, zmarł w Paniowach Walenty Stromieński, który tam w czasie odpustu został dotkliwie zraniony w nogę przez Grzegorza Cipę.

AO 063

1719 – 8 września, wizytację kościoła filialnego w Paniowach przeprowadził biskup sufragan Elias de Sommerfeld (z Wrocławia), który podczas tej wizytacji udzielił w parafii bujakowskiej Sakramentu Bierzmowania około 200 osobom.

AO 063

ok. 1720 – niedaleko ujścia Rawy do Brynicy (w rejonie Mysłowic) powstała tzw.

Szabelnia – wytwórnia szabel i noży. Kierował nią około roku 1723 Stanisław Mikołowski, pochodzący najprawdopodobniej z Mikołowa.

AO 092

1720 – na drugim młynie bujakowskim, położonym nad potokiem Prądna w pobliżu tzw. Kątów, młynarzem był Szymon Kurcz.

AO 058

1720 – 25 stycznia, zmarł ks. Antoni Bargiel, proboszcz parafii mikołowskiej od grudnia 1714 roku, który dla Bractwa Różańcowego zapisał znaczną sumę pieniędzy w celu lepszego uposażenia jego prebendy.

AO 075

1720 – od lutego do grudnia, administratorem parafii mikołowskiej był proboszcz woszczycki, ks. Andrzej Pisula.

AO 075

1721 – w marcu, przybył z Miedźnej, po ukończeniu tam budowy kościoła, i rozpoczął pracę w Mikołowie nowy proboszcz, ks. Andrzej Zabrzecki. Proboszczem został ustanowiony już od 20 kwietnia 1720 roku.

AO 075

1722 – z kościoła w Paniowach skradziono monstrancję, kielichy i inne cenne wyposażenie. Szymon Grzesiczek wyłożył 27 reńskich guldenów na zakup nowej monstrancji.

AO 063

1722 – 7 marca, czyli – według kalendarza żydowskiego – 18 adar 5482 roku, zmarła „[...] niewiasta szanowana i zacna, wszystkie jej czyny były uczciwe; pani Ewa, córka naszego nauczyciela pana Samuela, błogosławionej pamięci [...]”. Dowiadujemy się o tym z zachowanego zdjęcia, ukazującego stelę ustawioną na postumencie, upamiętniającą dawną (pierwszą, starszą), nieistniejącą już dziś nekropolię mikołowskiej społeczności żydowskiej.

AO 106a

1722 – 17 marca, okradziono kościół św. Wojciecha. Świętokradcy uknęli przemocą kłódkę u głównych drzwi i weszli do wnętrza świątyni. Otworzyli tabernakulum, wyjęli z niego kielich z nakryciem (cyborium), wysypali zeń święte hostie na ołtarz, po czym

ów kielich wraz z ukreśloną kłódką zabrali ze sobą. Zrabowany kielich był bardzo cenny staroświeckiej roboty; jego wartość szacowano na 50 talarów, co wówczas stanowiło znaczną sumę.

AO 075

1723 – 24 stycznia, zmarł Szymon Sołtysik z parafii paniowskiej, mając lat 104 (urodzony w 1619 roku).

AO 063

1723 – 6 grudnia, w Bujakowie dziecko miejscowego organisty, Szydłowskiego, ochrzcił ks. Jan Paculek z Mokrego.

AO 060

1725 – 30 marca, na terenie parafii bujakowskiej ochrzczono dorosłą, osiemnastoletnią Żydówkę z Mokrego. Cała okoliczna szlachta wystąpiła w roli „ojców i matek chrzestnych”. Żydówce nadano imiona Marianna Karolina.

AO 063

1725 – 4 sierpnia, dziedzic bujakowski Karol von Kloch odsprzedał majątek Dolny Bujaków szlachcicowi Leopoldowi Niemieckiemu za 8000 talarów.

AO 035, AO 036, AO 058

1726/1729 – na drugim, „nowym”, do dziś istniejącym w Mikołowie kirkucie znajdowały się 3 macewy (nagrobki) z tego okresu. Z lat 1730–1739 zachowało się 6 macew, a z lat 1740–1749 jest ich 12. Na cmentarzu tym obecnie znajduje się łącznie 170 macew sprzed roku 1810. Prawdopodobnie więc kirkut ten powstał już w pierwszej połowie XVIII wieku i wtedy funkcjonowały w mieście dwa żydowskie cmentarze.

P 02

1726 – 1 marca, najstarsza zachowana macewa na istniejącym mikołowskim kirkucie zawiera informację, że w dniu tym (tj. w sobotę, według kalendarza żydowskiego – 28 adar riszon 5486 roku), zmarł Chaim, syn Judy Lejba. Z tego samego roku pochodzi macewa, na której znajduje się informacja o śmierci Judy Lejba, syna Samuela, zmarłego 28 lipca (29 tamuz 5486 roku).

P 02

1727 – 7 listopada, parafię bujakowską i kościół filialny w Paniowach wizytował

archidiakon opolski Karol Józef baron de Stinglheim.

AO 063

1729 – 20 sierpnia, w parafii paniowskiej w wieku 111 lat zmarła Katarzyna Wiązkowa (urodzona w 1618 roku).

AO 063

1730 – 28 lipca, spisana została umowa, w której Józef Bogusław Bujakowski i jego siostra Elżbieta odstąpili swemu bratu, Janowi Józefowi Bujakowskiemu, należne im w spadku po ojcu Stanisławie Antonim Bujakowskim (hetmanie ziemskim swobodnego państwa bytomskiego) udziały w dobrach paniowskich za sumę 15 000 guldenów reńskich.

AO 063

1731 – 27 lipca, wizytację parafii bujakowskiej przeprowadził archidiakon opolski Karol Józef baron de Stinglheim – „visitator generalis”.

AO 063

1733 – 16 marca, według dokumentu sprzedaży spisane po polsku, Józef Bogusław Bujakowski pan na średnim dziale, ostatni Bujakowski, sprzedał swoją część Bujakowa Janowi Wacławowi Cybulce, który wówczas posiadał już Górny Bujaków.

AO 058

1734 – 20 listopada, w księgach metrykalnych kościoła w Mokrem po raz pierwszy odnotowany został Tomasz Wesolek, organista, który był tam do sierpnia 1749 roku.

AO 059

1735 – 14 maja, obowiązki administratora kościołów w Bujakowie i Paniowach objął ks. Jan Spyra, który pozostawał tam do roku 1742.

AO 063, AO 058

1736 – ukazała się mapa księstwa raciborskiego (autorstwa Johanna Wolfganga Wielanda), wykonana na zlecenie Karola VI Habsburga. Na mapie tej zaznaczone zostały: jeden z głównych szlaków handlowych (tzw. „furmaniec”) pomiędzy Mysłowicami i Mikołowem oraz „droga solna” prowadząca z Wieliczki i Krakowa przez Lipowiec, przeprawę lub most na rzece Przemsza (w rejonie klucza chełmskiego), Mikołów i dalej na zachód, w kierunku Wrocławia. Została również zaznaczona tzw. Wielo Droga

biegnąca od Krakowa przez Oświęcim, przeprawę na Wiśle w Woli, Pszczynę i Żory w kierunku Raciborza i Bramy Morawskiej. Były to trzy główne szlaki handlowe.

AO 109

1737 – z roku tego znany jest stary hymn łaciński na cześć miast górnośląskich, charakteryzujący miasta położone przy starym trakcie handlowym (tzw. „drodże solnej”). Zawiera on słowa: „Dbają Bieroń z Mikołowem, by nam bydła nie zabrakło”.

AO 057

1737 – 4 lutego lub 4 marca, Jan Leopold Ziemiecki sprzedał swój dział Dolny Bujaków Janowi Mikołajowi Kisielowskiemu i jego żonie Charlocie za 7700 talarów.

AO 058, AO 035, AO 036

1737 – 4 listopada, w dzień po odpuscie w kościele paniowskim, parafię wizytował archidiakon opolski Joachim de Strachwitz – „visitator episcopalis”.

AO 063

1738 – w Paniowach zmarł młynarz Jerzy Fudała, do którego należał młyn nad Paniówką.

AO 063

1738 – Jon Czakaisky von Schmilowitz (Jan Czekański pochodzący ze Śmiłowic) był mieszkańcem na dobrach Kuźnicy Boguckiej w Brynowie.

AO 051

1738 – w metrykach bujakowskich występuje Jan Szydłowski jako poborca podatków i sołtys – „accisarius et scultetus”. W roku tym parafia bujakowska przeszła z dekanatu gliwickiego do nowo utworzonego dekanatu wielkocieszyńskiego.

AO 058

1739 – 7 września, zostały zlicytowane dobra Mokre. Inwentarz dworu wymienia m.in. dominialny piec wapienny. Rudolf Józef von Zawadzki i jego małżonka Anna Maria von Rechwitz nabyli owe dobra za 16 800 guldenów. W tym czasie Zawadzki był właścicielem Łazisk Średnich, a jego żona – właścicielką Ornontowic.

AO 104, MR 01a

1740 – pomiędzy Austrią i Prusami rozpoczął się okres „wojen śląskich” (1740–

1742; 1744–1745; 1756–1763 tzw. wojna siedmioletnia). W ich wyniku Prusy zdobyły ogromną większość Śląska (z wyjątkiem Księstwa Cieszyńskiego pozostającego w granicach Austrii), którego to ziemie stały się częścią Królestwa Prus, a po zjednoczeniu całych Niemiec – częścią Cesarstwa Niemieckiego. Wówczas to na Śląsku rozwinęła się wysoka kultura przemysłowa. Do ludności rdzennej jednak odnoszono się z lekceważeniem i prowadzono ustawiczne działania w kierunku jej zniemczenia. Okres ten zakończyły powstania śląskie w latach 1919–1921 oraz plebiscyt.

AO 094, AO 049

1740 – około tego roku w mokierskim przysiółku, zwanym dziś „Hucisko”, zbudowano hutę szkła. Później istniał tam folwark.

AO 060, MR 01a

1740 – bardzo ciężka i ostra zima wyrządziła okolicznym mieszkańcom ziemi pszczyńskiej (i Mikołowa) wiele różnorodnych szkód.

AO 075

1741 – od Imielina i Bierunia przez Mikołów i Lubliniec pędzono dużo wołów (około 300 sztuk), które przeznaczone były dla wojsk królewsko-pruskich, stacjonujących wokół Wrocławia. Transport ten pochodził z Polski i władze krajowe, wówczas cesarsko-austriackie, skonfiskowały go jako kontrabandę wojenną.

AO 057

1742 – w czerwcu, po pierwszej wojnie pruskiej oraz zawarciu we Wrocławiu (11 czerwca) pokoju pomiędzy Austrią i Prusami, w którym całą ziemię pszczyńską odstąpiono przymusowo Prusom, przybył na ten teren cały pułk niebieskich husarzy, ale w końcu pozostał jeden regiment, tj. dwa szwadrony, pod wodzą Małachowskiego: jeden w Mikołowie, a drugi w Pszczynie. Byli oni zakwaterowani w prywatnych posiadłościach mieszczan i pozostali do sierpnia roku 1744, po czym po wznowieniu wojny udali się do Czech. Dobra pszczyńskie Erdmanna II von Promnitz stały się najbardziej na południe wysuniętą częścią państwa Fryderyka II, a rzeka Wisła miała odtąd przez 180 lat rozdzielać oba państwa niemieckie (Prusy i Austrię). Narzucone zostały wysokie cła i podatki na towary polskie, co doprowadziło do niemal całkowitego ustania handlu z Rzeczpospolitą, stanowiącego podstawę gospodarczą istnienia takich miast, jak Bieruń, Mikołów czy Pszczyna.

AO 075, AO 078, MR 06, AO 071

1742 – 10 listopada, Jan Mikołaj Kisielowski z żoną Charlota odsprzedali Dolny Bujaków za 7000 talarów pani Annie Janinie Szymońskiej, baronesie de Larysz z Elgoty i Karwiny.

AO 058

1744 – od lipca, czynny był w duszpasterstwie przy kościołach w Bujakowie i Paniowach ks. Antoni Kollmann (ur. w 1710 roku), który zmarł dnia 16 maja 1763 roku. Pochowano go w krypcie kościoła bujakowskiego.

AO 063, AO 058

1745 – w roku tym założono w Mokrem hutę szkła, czyli tzw. szklarnię.

AO 058

1745 – w metrykach paniowskich występuje Walenty, owczarz. Jest to pierwsza informacja o takim zajęciu w Paniowach.

AO 063

1746 – w urbariuszu dawniejszego Okręgu Urzędowego Kuźnicy (Althammer) pod Mikołowem znajduje się zapis, który informuje, że „Cech Rzeźników w Mikołowie posiada[ł] prawo milowe”. W myśl tego prawa nikt w promieniu jednej mili nie mógł prowadzić uboju zwierząt na szkodę tego cechu.

AO 099

1746 – 13 lutego, po raz ostatni wymieniony jest w metrykach parafialnych kościoła w Mikołowie z tytułem „rector scholae mikuloviensis” Jakub Kuczewicz (Jakób Kucowicz). Jako nauczyciel szkoły parafialnej przebywał tu od roku 1736.

AO 059

1746 – 3 kwietnia, zmarł i został pochowany na obecnie istniejącym mikołowskim kirkucie Izaak, syn Szaloma Pressa, który przez króla pruskiego był mianowany pierwszym przywódcą śląskich Żydów.

P 02

1746 – 4 lipca, ks. Wojciech Węgrzynek, proboszcz parafii mokierskiej, otrzymał nominację na funkcję proboszcza mikołowskiego i przeniósł się do Mikołowa, lecz do roku 1750 sprawował równoległe dotychczasowe obowiązki w Mokrem.

AO 060

1748 – od stycznia, organistą przy kościele mikołowskim został Adam Frysztacki, który w tymże roku brał ślub w Pszczynie z córką tamtejszego organisty – Tomaszowską. W Mikołowie przebywał do roku 1763.

AO 059

1749 – na zlecenie króla Fryderyka II została wydana *Krieges-Card von Schlesien*, według której Mikołów liczył 26 mieszczan, 93 zagrodników i chałupników. W mieście utrzymywano 26 koni.

AO 016

przed 1750 – istniała droga z Mikołowa do Tych, która wiodła do wsi Wilkowyje i dalej, wzdłuż Potoku Tyskiego, prowadziła na południe od obecnej szosy.

AO 061

1750 – 23 kwietnia, w Wernigerode (Turyngia) urodził się Augustyn Henryk Filip Kiss (zmarł 4 lipca 1836 roku w Mikołowie), założyciel pszczyńskiego górnictwa. W 1771 roku pomiędzy Mikołowem i Zarzeczem założył kopalnię „Friedrichs Hoffnung”, co miało umożliwić dowóz węgla do piwnic w Starej Kuźni i skrócić szlak transportu do Odry w Raciborzu, skąd wywożono węgiel do wrocławskich warzelni cukru i soli.

AO 081, AO 061

1750 – 28 września, ziemianin Krzysztof Gottfried (Bogumił) von Cochenhausen nabył Mokre za 16 000 talarów Rzeszy i 100 dukatów. Wkrótce został marszkomisarzem powiatu pszczyńskiego, a w 1754 roku – starostą powiatu głubczyckiego. W dwa lata później zwolnił się z wojska i powrócił do Mokrego. Został zamordowany (zob. rok 1757).

AO 104

ok. 1750 – w obrębie Mikołowa, w okolicy miejsca, na którym do dziś znajduje się cmentarz żydowski, zbudowano wiatrak, tzn. młyn pędzony wiatrem. Podobny był w Pszczynie.

MR 04, AO 061

1752 – oficyna wydawnicza w Norymberdze wydała 16 szczegółowych map miedzioryticznych jako *Atlas Silesiae*. Na jednej z nich zaznaczono Mikołów z opisem: *Nicolau p.[olnisch] Mikołow*.

AO 016

1753 – około tego roku z inicjatywy panów pszczyńskich powstały nowe huty szkła w Mokrem i Gardawicach.

AO 072

1754 – 20 lutego, zmarł w wieku 80 lat Jerzy Szydłowski – kierownik szkoły i organista w Bujakowie od około 1700 roku. Pochowano go w kościele pod chórem.

AO 058, AO 035, AO 036

1754 – 31 maja, Gustaw Cybulka (syn Jana Wacława) dokonał całkowitego scalenia dóbr rycerskich Bujakowa. Nabył on za sumę 5333 talarów dolny dział dworski Bujakowa od swojej żony Joanny, pani na Przyszowicach i Dolnym Bujakowie.

AO 035, AO 036

1755 – 15 czerwca, na cmentarzu przy Starym Kościele św. Wojciecha w Mikołowie został pochowany burmistrz Paweł Orawski, który zmarł nagle przy zajęciach w polu. Miał 43 lata.

AO 075

1755 – 11 października, wspomniany jest w metrykach bujakowskich Konstanty Rojowicz, który w Bujakowie pełnił urząd rektora szkoły, a także był organistą.

AO 058

1755 – 23 grudnia, przybył ze Starego Bierunia i objął probostwo mikołowskie ks. Ernest Ludwik Kosmeli. Był proboszczem do roku 1786 (?).

AO 075

1756 – w roku tym miasto Mikołów liczyło 540 mieszkańców.

AO 076

1756 – 22 kwietnia, parafię mokierską objął ks. Wojciech Jan Nepomucen Wojtyczkiewicz, który pozostawał tam do stycznia 1759 roku.

AO 060

1757 – postawiono nowy kościół w Paniowach (już trzeci).

AO 063

1757 – 15 lipca, chłopci z Mokrego, doprowadzeni do granic rozpacz, zabili swego

ciemieżyciela, właściciela wsi i dziedzicznego pana – Krzysztofa Gottfrieda (Bogumiła) von Cochenhausen, przybysza z Niemiec Zachodnich. Napadli na niego w polu, powalili celnym strzałem ze strzelby, a następnie dobili siekierami. Zabitemu nie zabrano pieniędzy, ani innych rzeczy wartościowych. Sprawcy zeznali, że nie zamordowali go z chęci zysku. Swym postępowaniem za życia, dziedzic zraził do siebie również proboszcza parafii mokierskiej, toteż po śmierci nie został zaopatrzonego Sakramentem Ostatniego Namaszczenia.

AO 060

1757 – 26 grudnia, w okolicach gminy Łaziska Średnie, podczas wojny austriacko-pruskiej kwaterowała przez jedną noc kompania ułanów hrabiego Renarda pod głównym dowództwem rotmistrza Wilczewskiego.

MR 04

1758 – w roku tym zmarła w Paniowach hospitalistka Dorota Organistka, „mendica ex hospitali”. Informacja ta jest pierwszą wzmianką o istniejącym tu przytułku dla starych kobiet.

AO 063

1758 – miasto Mikołów zamieszkiwało 606 osób.

AO 055

1758 – 4 maja, urodził się Eliaz Józef Tertola (Thertolla), który w latach 1815–1821 był burmistrzem Mikołowa. Około roku 1820 sporządził krótką kronikę miasta, w której dosyć wiernie opisał sprawy jemu współczesne. Kronika ta nie zachowała się do czasów dzisiejszych.

AO 075

1760 – w dokumentach miejskich pojawiła się po raz pierwszy nazwa miasta w obecnym brzmieniu: *Mikołów*. Wcześniej i później natomiast były w użyciu nazwy: *Miculow*, *Mikulau*, *Mikulów*, *Nicolow*, *Nicopolis*, *Nicolau*, *Nicolai*, *Nikolai*.

AO 055

1761 – 23 maja, Jan Józef Bujakowski sprzedał Paniowy Baltazarowi Ludwikowi Wallhofen za sumę 16 000 talarów.

AO 063

1762 – 25 sierpnia, w Mokrem proboszczem był ks. Grzegorz Siegmund. Funkcję tę pełnił do końca 1768 roku.

AO 060

1762 – 16 listopada, ks. Karol Wallhofen, jezuita z rezydencji w Opolu, udzielił ślubu swej bratanicy Karolinie, córce zmarłego właściciela Paniów, Baltazara Ludwika Wallhofen, która wyszła za Franciszka Józefa Kalinowskiego. Świadkami na ślubie było aż trzech członków z rodziny de Mleczek, ze strony matki.

AO 063

1763 – po trzeciej wojnie pruskiej, tzw. „siedmioletniej”, cały Śląsk przeszedł pod władanie państwa pruskiego.

AO 049

1763 – 28 września, Wenzel Franciszek von Zborowski, który był właścicielem Mokrego od 1760 roku, sprzedał te dobra za 18 666 starych talarów Rzeszy i 2680 nowych talarów Rzeszy polskiemu generałowi-majorowi kawalerii, adiutantowi generalnemu króla polskiego, Karolowi von Górecki.

AO 104

1764 – zgodnie z zarządzeniem władz pruskich, przekazywanym w instrukcjach uprawy ziemniaków, w roku tym dominium Mokre wysadziło 1 ćwiertnię kartofli i tyleż samo chłopi. Jesienią w dominium tym zebrano 1 ćwiertnię i 2 miarki kartofli, a na polach chłopskich – 2 ćwiertnie (razem 3 ćwiertnie i 2 miarki). Były to ćwiertnie wrocławskiej miary, o pojemności 75 litrów. Taki był rezultat pierwszej próby z kartoflami we wsi Mokre. W tym czasie urząd wójta, czyli sołtysa niedziedzicznego, sprawował tam Szymon Chyba.

AO 060

1764 – wójtem w Borowej Wsi był Grześ Kozubek, strażnikiem łąk – Morcin Kontny, a leśniczym – Staś Gracka. We wsi trzymano 8 koni, 42 woły oraz 39 krów. Mieszkało tam 10 zagrodników, 8 chałupników i 7 komorników.

AO 066

1764 – 28 maja, Magistrat mikołowski donosił do królewskiej Komory wrocławskiej, że miejscowemu proboszczowi udało się wykonać zarządzenie i w szkole jest nauczyciel, Maciej Bławat – władający językiem niemieckim. Przywieziono go fur-

Patrycja Kontny (lat 14): *Zabójstwo dziedzica Krzysztofa Gottfrieda von Cochenhausen przez chłopów z Mokrego – 15 lipca 1757 roku*

manką z miejscowości Pińczyce w Siewierskiem.

AO 059

1765 – od chwili wprowadzenia reformy szkolnej do szkoły w Mikołowie przydzielone zostały dzieci z następujących wsi: Wiry, Łaziska Dolne, Łaziska Średnie, Łaziska Górne, Śmiłowice, Nowa Wieś, Stara Kuźnica, Piotrowice, Panewnik[i], Zarzeczce i Podlesie.

AO 059

1765 – z dawnych leśniczych, opiekujących się lasem bujakowskim, w źródłach pisanych wymieniony jest myśliwy Maciej Sojka. W drugiej połowie XVIII wieku znani byli jeszcze: Franciszek Metzner (1767–1770), Józef Settelmann (1786) i Jan Barisch (1789–1792). Ponadto w Mokrem w tymże roku znani byli także: kowal Jerzy Skame, który przebywał tam do roku 1773, szewc Maciej Janko i siodlarz Bartłomiej Szczyrba.

AO 058, AO 060

1765 – 19 października, w Bujakowie pojawił się Adam Bisek (Bisek), nowy nauczyciel, który miał przydomki „rektor” oraz „Schulmeister von Bujaków”.

AO 058, AO 035, AO 036

1766 – w roku tym istniał Przymusowy Cech Obuwników w Mikołowie. Dowiadujemy się o tym z akt będących w posiadaniu Cechu w roku 1932.

AO 046

1766 – w przysiółku Sośnia Góra, po stronie bujakowskiej, znajdowały się 3 gospodarstwa zagrodnicze: Jerzego Gorola, Mateusza Poloczka i Grzegorza Stryczka.

W przysiółku Marzankowice na 4 gospodarstwach zagrodniczych byli: Malcher Labusek, Kacper Magera, Urban Mansfeld i Melchior Olejek.

AO 035, AO 036

1766 – zastępcą dziedzica w administracji dóbr bujakowskich był wóldarz, czyli zarządca, Leopold von Radonitz. Pełnił tę funkcję do roku 1770. Organistą i nauczycielem był Adam Bisek, a proboszczem – ks. Jan Gawliczek. Owczarzem mającym pieczę nad owczarnią dominialną był Józef Klimura. W całym Bujakowie notowano: 16 gospodarstw kmiecych, 23 gospodarstwa zagrodnicze, 6 chałupników, 1 komornika, 2 karczmarzy, 2 młynarzy, 1 pilarza, 2 owczarzy dominialnych, 1 kowala, 1 stola-

rza, 3 szafarzy dominialnych i 1 mularza (murarza).

AO 058

1766 – 19 stycznia, w Tychach wziął ślub z panną Józefą Szalówką rektor mikołowskiej szkoły parafialnej Jan Juche, czyli Juchowicz. Był on pierwszym rektorem odpowiadającym wymaganiom nowej pruskiej reformy szkolnej. Nową metodologię nauczania poznał na kursie w Rudach, gdzie otrzymał świadectwo 17 października 1766 roku.

AO 059

1766 – 31 maja, pruski generał Jan Paweł von Werner za sumę 29 000 guldenów reńskich nabył Bujaków od Gustawa Cybulki, syna Wacława, który był właścicielem wszystkich trzech działów, czyli całego Bujakowa. Wraz z dworem bujakowskim przejął 6 koni roboczych, 30 sztuk bydła rogatego roboczego, 70 krów mlecznych, 411 owiec, 12 świń, a ponadto 200 korców wrocławskich żyta (korzec wrocławski = 75 litrów), 100 korców wrocławskich jęczmienia, 12 korców wrocławskich owsa i 15 korców wrocławskich hryczki.

AO 058

1767 – w Paniowach, jako młynarz zamkowy, notowany był Józef Fudała. Młyn ten istniał przy dworze paniowskim. W Bujakowie zaś był Michał Szombara, jako młynarz i karczmarz na dziale górnym. W Mokrem natomiast urząd wójta sprawował Stefan Jarczyk.

AO 063, AO 058, AO 060

1768 – 8 marca, z księgi zmarłych parafii w Mokrem dowiadujemy się, że Józef Ścieszka pełnił obowiązki w szkole już od roku 1732, lecz zawsze bez tytułu rektora czy organisty. Początkowo był chyba kościelnym, a później dopiero „szkolnym”.

AO 059, AO 060

1769 – 8 stycznia, przybył na parafię w Mokrem jako administrator i komentarz – ks. Maciej Urbański vel Urbanik. Proboszczem mianowany został 25 sierpnia 1775 roku. Pozostawał tam aż do śmierci. Zmarł 13 czerwca 1791 roku. W roku 1775 odbudował zniszczone przez pożar probostwo.

AO 060

1770 – w dziale dolnym Bujakowa karczmarzem był Andrzej Kostka. W dokumen-

tach występuje on też w roku 1792.

AO 058

1770 – 21 kwietnia, zmarł Franciszek Guttmann, który był nauczycielem i organistą w szkole parafialnej w Mokrem od końca roku 1768.

AO 059, AO 060

1770 – od sierpnia, występuje w szkole parafialnej w Mokrem – jako rektor i organista – Jakub (Jakób) Koleński, który poprzednio był w Suszczu.

AO 059

1771 – 1 czerwca, odbył się proces o obrazę księdza mokierskiego przez Józefa Gałona, kościelnego tej parafii. Kościelny musiał przeprosić księdza plebana i 24 godziny siedzieć w areszcie. Urzędowi zaś musiał zapłacić 6 groszy czeskich.

MR 02

1771 – w czerwcu, inspektor hutniczy Kiss w Paprocanach objął zarząd i rachunkowość istniejącej za wsią Wyry kopalni na tzw. „Parszywej Kępie”. W roku tym założył nową odkrywkową kopalnię węgla kamiennego między Zarzeczem a Mikołowem „Friedrichs Hoffnung” („Nadzieja Henryka”), która była czynna do roku 1788, aby ułatwić dowóz węgla do piwnicy w Starej Kuźni i skrócić jego transport do Odry w Raciborzu. Istnieją źródła, według których funkcjonowanie tej kopalni przypadało na lata 1774–1778. Była to jedna z pierwszych kopalń w tym rejonie księstwa pszczyńskiego (zob. rok 1750).

AO 078, AO 032, AO 023

1774 – 26 czerwca, w 56. roku życia, zmarł na suchoty i puchlinę, mikołowski burmistrz Tobiasz Chytreusz, luteranin.

AO 075

1774 – 14 września, cały budynek probostwa w Mokrem, wraz ze stajnią dla koni, spłonął w wyniku przypadkowego pożaru.

AO 060

1775 – 3 maja, zmarła, mając lat 49, Marianna Jadwiga Górecka, dziedziczka wsi Mokre. Mimo że była protestantką, pochowano ją w krypcie kościelnej jako kolatorkę kościoła.

AO 060

1775 – 30 czerwca, częściowo dzięki zmarłej pani na dobrach Mokre – Mariannie Jadwidze Góreckiej, która dostarczyła materiały, a częściowo nakładem parafian i samego proboszcza, który dał 90 florenów reńskich z własnego majątku, został odbudowany i oddany do użytku dom proboszczowski, który całkowicie był strawiony przez pożar w roku 1774.

AO 060

1775 – 18 grudnia, sąd wydał wyrok, w którym potwierdzał uprawnienie proboszcza bujakowskiego do darmowego korzystania z drzewa w lasach pańskich.

AO 058

1777 – 24 lutego, najwyższy apelacyjny sąd śląski z siedzibą w Brzegu, na podstawie dokumentu piastowskiego księcia raciborskiego z roku 1287, zatwierdził wyrok sądu książęcego w Pszczynie, dotyczący sporu pomiędzy Magistratem mikołowskim a proboszczem, w sprawie podatków od podfarzan.

AO 075

1780/1790 – w aktach kościelnych dotyczących budowy szkoły w Mikołowie czytamy, że „stara szkoła już w XVII wieku się rozpadła, nie zbudowano tu jednak nowej szkoły, ale łątano ją aż do połowy XVIII wieku, kiedy ją magistrat nazywa «najgorszym budynkiem w mieście»”.

AO 059

ok. 1780 – w Mikołowie powstała stacja pocztowa przy Rynku (kamienica nr 13). Utrzymywano tu 4 konie pocztowe.

AO 062, AO 090

1780 – dominium pszczyńskie zakupiło karczmę w Wilkowyjach.

AO 078

1780 – Paniowy (łącznie z dworem) zamieszkiwało ok. 231 osób.

AO 063

1780 – w roku tym została ukończona budowa kolonii staromokierskiej, zwanej też Małe Mokre albo Kolonia mikołowska. Wybudowano tam 15 domów dla osadników. Całe Mokre zamieszkiwało 13 siodłaków, 30 zagrodników i 4 chałupników (razem 305 osób).

AO 060

1780 – 17 października, zawarto kontrakt, zgodnie z którym Jan Juche (czyli Juchowicz) jako rektor mikołowskiej szkoły parafialnej otrzymywał z przydzielonych do parafii wsi (Wyry, Łaziska Dolne, Łaziska Średnie, Łaziska Górne, Śmiłowice, Borowa Wieś, Stara Kuźnica, Piotrowice, Ligota, Panewnik[i], Zarzecze i Podlesie) 79 talarów. Z kasy miejskiej zaś pobierał, jak dawniej, tzw. rektorowe, czyli tylko 8 talarów. Wsie dostarczały mu rocznie 10 sięgów drzewa opałowego. Dzieci z Wilkowyj należały do szkoły w Tychach.

AO 059

1782 – we wszystkich wsiach na ziemi pszczyńskiej rozpoczęto stopniową wymianę drewnianych kominów na murowane, lecz w 1828 roku można było jeszcze dostrzec wiele starych.

AO 078

1783 – miasto Mikołów zamieszkiwało 938 osób. Były tu 142 domy, w których mieszkało 116 rzemieślników (m. in.: szewcy, kowale, krawcy, kuśnierze, młynarze).

AO 055, AO 090

1783 – w śmiłowickim folwarku panowała zaraza bydła. Wyginęło tam całe stado (80 sztuk). Wiele sztuk bydła stracili też miejscowi chłopci.

AO 078

1783 – w roku tym w Borowej Wsi istniało 10 gospodarstw zagrodniczych i 8 chałupniczych, w których zamieszkiwało razem 96 osób. Osada ta urzędowo podlegała Starej Kuźnicy.

AO 066

1784 – 7 sierpnia, nad Mikołowem i okolicą szalał niebywały huragan, który wyrządził wielkie spustoszenie i szkody. Drzewa w sadach, a także dęby z korzeniami burza powywracała. Spustoszyła całe pasma lasów. Również niektóre budowle w Mikołowie i okolicznych wsiach uległy dewastacji wskutek nawałnicy. Zniszczony też został bardzo stary, zaniedbany i mocno nadwerężony przez czas drewniany kościółek św. Mikołaja.

AO 075, AO 040

1784 – 4 listopada, według zestawienia sporządzonego przez bujakowskiego proboszcza, ks. Jana Gawliczka, 14 gospodarzy z tej osady (w tym karczmarz) oddawało

meszne (inaczej tacmo) – po 2 wiertle żyta i po 2 wiertle owsa miary bytomskiej (wiertel tej miary = ok. 55 litrów, to jest tyle, ile szefel pruski). Zagrodnicy dawali przeważnie po 1 wiertłu żyta i owsa. Dominium dawało 16 i pół wiertła żyta i tyleż owsa. W Paniowach dominium przekazywało dla proboszcza bujakowskiego jeden korzec żyta i tyleż owsa, a z daniną od 19 kmieci otrzymywał on razem 46 wiertli żyta i tyle samo owsa. Ówczesne meszne (tacmo) to danina zbożowa dla proboszcza.

AO 058

1785 – 5 marca, zmarł, mając ok. 40 lat, Jakub (Jakób) Koleński zwany w metrykach „scholirega Mokrensis, ludi rector, organista”. Był tam od sierpnia 1770 roku. Został pochowany w kościele w Mokrem.

AO 059, AO 060

1785 – 14 września, Józef Stebnicki (syn Jana, zamożnego mikołowskiego rzeźnika i właściciela wielkiego gospodarstwa rolnego), rajca miejski, zerwał otwarcie wszelkie stosunki z Kościołem katolickim i przeszedł na wiarę żydowską, uczestnicząc publicznie w nabożeństwie w bóżnicy żydowskiej. Magistrat doniósł o tym występkę księciu pszczyńskiemu. Książe usunął Stebnickiego z urzędu rajcy miejskiego, ale zabronił mieszkańcom wyszydzania lub prześladowania go.

AO 075

1786 – w mokiernskim przysiółku Hechlówka, jako tkacz lnu i płóciennik, wzmiankowany jest w źródłach Andrzej Szczyrba, który był tam od roku 1781. Przysiółek ten zwano też kolonią. W roku 1770 w dokumentach źródłowych wymieniano tam także karczmarza Józefa Stolmeistera z żoną Marianną.

AO 060

1786 – 19 sierpnia, ze świadectwem ukończenia kursu nauczycielskiego w Rudach powrócił do mokiernskiej szkoły powszechnej Bartłomiej Maciejowski, który już rok tam pracował.

AO 060

1786 – 3 grudnia, w Mikołowie i okolicy było silne trzęsienie ziemi. Trwało krótko; powierzchnia ziemi kilkakrotnie zadrżała lub zafalowała (raz silniej, raz słabiej), lecz z taką siłą „że się rzeczy i ludzie poprzewracali, dachy na domach zaskrzypiały, belki zatrzęszczały, a drzewa i okna silnie zadrgały”. Domy murowane, mimo znacznej grubości murów, zostały znacznie porysowane pęknięciami.

AO 075

1787 – w Mikołowie utworzono formalnie gminę wyznania mojżeszowego. W mieście notowano wtedy 88 osób tego wyznania.

P 02

1787 – w zestawieniu statystycznym dotyczącym Mikołowa wymienia się m. in. 10 kowali zwykłych, 2 kowali gwoździ i 1 ślusarza. W Mokrem mieszkali w tym czasie: Franciszek Szczyrba – fajkarz (rzemieślnik trudniący się wyrabianiem fajek do palenia tytoniu) oraz Miemczurski – garncarz.

AO 042, AO 060

1787 – 19 lipca, za 30 666 talarów Rzeszy i 16 dobrych groszy kupił Mokre generał kawalerii Jerzy Ludwik von Dalwig, który odkrył tu złoża węgla i wybudował (1788) kopalnię, nadając jej nazwę „Sophie” („Zofia”) – od imienia swej żony. Wydobywany z jej pokładów węgiel wykorzystywano do wypalania wapna i cegły.

AO 104, MR 01a

1788 – pisarzem gospodarczym, zaliczanym do urzędników dworskich, był wtedy w Bujakowie Franc Kremser.

AO 058

1789 – w Mikołowie powstał nowy obiekt szkolny, wybudowany z udziałem mieszkańców wiosek należących do parafii mikołowskiej. W szkole odróżniano wyraźnie, według starego zwyczaju, „szkołę miejską” – na piętrze od „szkoły wiejskiej” – na parterze.

AO 059

1790 – przy drodze z Mikołowa do Gliwic powstała druga kolonia mokierska o nazwie Goj. Zbudowano ją po wycięciu zagajnika, lasku, zwanego gaj (w gwarze śląskiej – *goj*). Była ona znacznie mniejsza od starszej kolonii. Liczyła bowiem tylko 6 zabudowań kolonistów. Do pierwszych osadników należeli tu m. in.: Józef Wojtyczka – wyrobnik, Antoni Musioł – tkacz-płóciennik i Józef Suchanek – karczmarz.

AO 060

1790 – 29 czerwca, przy kościele paniowskim, w święto jego patronów – tj. św. św. Apostołów Piotra i Pawła, odbyło się po raz pierwszy uroczyste nabożeństwo odpustowe. Dla kościoła tego odpust wyjednał w Rzymie ówczesny proboszcz i dziekan, ks. Jan Gawliczek.

AO 063

1791 – w owczarni paniowskiej trzymano ok. 600 owiec, a w roku 1840 hodowano już 1400 merynosów. Istniały wtedy, jak się wydaje, dwie trzody w dwóch owczarniach – przy zamku oraz na Dolnym Dworze.

AO 063

1791 – browar dominialny i palarnia wódki, znajdujące się w Paniowach, były wydzierżawione. Czyszc roczny przyniósł panu kwotę 300 talarów.

AO 063

1791 – w czerwcu, będący rodem z Mikołowa, Bartłomiej Maciejowski, zwany początkowo nauczycielem tymczasowym, przeniósł się ze szkoły parafialnej w Mokrem do Suszca, gdzie zatrudniony został jako organista. W Mokrem był od września 1785 roku.

AO 059

1791 – 2 czerwca, August von Werner, syn Jana Pawła (generała pułku husarów górnośląskich), zapisał na rzecz dóbr rycerskich Bujaków pożyczony kapitał w wysokości 11 000 talarów. Dobra te poszły na sprzedaż drogą licytacji i nabył je za cenę 55 230 talarów hrabia Hartwig Ludwik Anton von Hoym, który był w królestwie pruskim prezydentem warszawskiej Kamery wojen i domen. Według informacji z innych źródeł wszystko to zdarzyło się w roku 1788.

AO 058, AO 036

1791 – od października, w szkole parafialnej w Mokrem organistą został Jan Miczek (jego nazwisko pisano również w formie Mitschke), zwany też nauczycielem szkolnym.

AO 059

1792 – Wyższy Urząd Górniczy wystawił dokument nadania dla kopalni „Minette” w Bujakowie. Była ona eksploatowana do roku 1801. Należała do pruskiego ministra prowincji śląskiej, Karola Jerzego von Hoym. Istniała do roku 1822.

AO 023

1792 – w maju, jako organista, przybył do Mikołowa Tomasz Nowak, pochodzący z Rybnika. Był tu do roku 1811.

AO 059

1792 – zarządcą Bujakowa był Bergmann, a pisarzem dworskim – Karol Taistrzyk. Właściciel Bujakowa, hrabia Hartwig von Hoym, założył w lesie przy granicy z Łaziskami Górnymi hutę szkła (Glass Fabrique), produkującą szyby, kieliszki, szklanki i butelki. Pierwszym mistrzem szklarskim w tej dominialnej hucie szkła był Ignacy Robach z Czech, który uruchomił ją wraz ze swymi pomocnikami i czeladnikami rzemiosła szklarskiego. Istniała ona do lat siedemdziesiątych XIX wieku.

AO 058, AO 094

1792 – 8 grudnia, zmarła w Mikołowie akuszerka miejska, Zofia Łukowa, mająca 70 lat; gdy była młodsza, Magistrat wysłał ją do Brzegu na Środkowym Śląsku, gdzie na koszt miasta uczyła się sztuki akuszerskiej i gdzie po wyuczeniu się uzyskiwała aprobatę rządową.

AO 075

1793 – od tego roku dzieci z Borowej Wsi przypisano do nowo powstałej szkoły w Paniówkach. Uprzednio uczęszczały one do szkoły w Bujakowie.

AO 066

1793 – 26 grudnia, za 50 000 talarów Rzeszy, Mokre przeszło w posiadanie rotmistrza Filipa Baltazara z Thun, którego żoną była Luiza Julia Antonina, córka generała Jerzego Ludwika von Dalwig.

AO 104

1794 – 20 maja, pożar zniszczył całe miasto Mikołów. Spłonęły doszczętnie: Ratusz, 93 posesje, szpital oraz wszystkie akta i dokumenty miejskie. Spaliła się również szkoła wybudowana w 1790 roku. Panowała w owym czasie długotrwała susza; przez 6 tygodni w ogóle nie padał deszcz. Inne źródło podaje, że spłonęło wtedy 107 domów mieszkalnych, 58 innych zabudowań (m.in. stodoły, magazyny, stajnie), murowana szkoła, szpital oraz Ratusz z bogatym archiwum. Ocalały jedynie 3 domy murowane, 16 domów drewnianych oraz kościół św. Wojciecha (dziś Stary Kościół).

AO 078, AO 075, AO 055

1795 – Matys (Mateusz) Szombara z Bujakowa był kanonierem w Nysie, a Jakub Korzeczek i Bartek Ślusarek (też z Bujakowa) mieli w Koźlu swój regiment wojskowy.

AO 058

1795 – 3 lutego, w paniowskim kościele wziął ślub z Petronelą Cipą z Rusinowa

ochrzczony Żyd, Józef Sieradzki (Sieracki), mimo iż przedtem był żonaty z Żydówką. Jak podają źródła, był on w tym roku paniowskim palarzem wódki, czyli gorzelnikiem.

AO 063

1795 – na mikołowskim Rynku odbudowano spalony Ratusz, ozdabiając go wieżą, która została pokryta blachą. Umieszczono na niej zegar wybijający godziny.

AZ 03

1796 – 1 października, komendant garnizonu brązowych huzarów w Mikołowie, zgermanizowany szlachcic polskiego pochodzenia, rotmistrz major Korwin-Wierzbicki urządził na terenie dzisiejszej Wymysłanki manewry wojskowe, zapraszając na nie m.in. księcia pszczyńskiego Fryderyka Erdmanna von Anhalt-Cöthen, który przybył tu wraz z całą świtą.

AO 090

1797 – Salomon Izaak Plessner, syn głównego urzędnika świeckiego w rabinacie pszczyńskim, zakupił od niejakiego Puscha zabudowania w Mikołowie przy ul. Żorskiej, przeznaczając je na synagogę (obecnie plac 750-lecia).

P 02

1798 – 17 września, zmarł w wieku 76 lat Jan Zaremba, który był burmistrzem Mikołowa od 1779 roku i piastował ten urząd jeszcze w roku 1793. Pochodził ze starej rodziny mikołowskiej.

AO 075

1799 – w tym roku została wykonana figura św. Jana Nepomucena stojąca przed Starym Kościołem w Mikołowie. Najprawdopodobniej jest ona dziełem rzeźbiarza Marka z Wyr.

AO 062

1799 – nadal istniała potażarnia w Wyrach. W 1821 roku była jeszcze czynna.

AO 078

1799 – w grudniu Anna Kozakowa, wdowa, po pięciu latach odbudowy domu (nr 8 w Rynku), który spłonął w pożarze miasta w 1794 roku, sprzedała go za 1000 talarów swemu szwagrowi, cechmistrzowi kowali, Kasprowi Kozakowi.

AO 075

1802 – 18 maja, dom, o którym mowa wyżej, nabył Zygmunt Korkus (Corbus), mikołowianin i katolik. Założył on i urządził w nim pierwszą w mieście aptekę, której właścicielem pozostawał do roku 1805.

AO 075, AO 087

1802 – urodził się w Mikołowie Karol Henryk Thielmann. Studiował filologię we Wrocławiu. Tam też rozpoczął studia medyczne, lecz potem, na skutek uwikłania w następstwa pojedynku, zakończył je w Dorpacie (obecnie Tartu, w Estonii). Był lekarzem wojskowym marynarki rosyjskiej w Petersburgu. Od 1837 roku został głównym lekarzem Szpitala Pietropawłowskiego. Od roku 1857 był honorowym lekarzem przybocznym carskiego dworu w randze tajnego radcy. W 1868 roku zrzekł się wszystkich funkcji urzędowych i poświęcił praktyce prywatnej, m.in. jako okulista. Zajmował się pracami badawczymi związanymi z tyfusem i cholerą. Wymieniany w literaturze wspomnieniowej poświęconej ówczesnemu Petersburgowi (z zapisem fonetycznym nazwiska – Tillmann), m.in. jako lekarz Wissariona Bielińskiego (filozofa i krytyka) oraz przyjaciel Fiodora Dostojewskiego (pisarza). Był wydawcą pisma lekarskiego. Zmarł w Petersburgu w 1872 roku.

AO 087

1805 – przez państwo pszczyńskie przemaszerował korpus wojsk rosyjskich, który brał udział w bitwie pod Austerlitz. Marszruta prowadziła przez Wiry i Gostyń na Morawy.

AO 078

1805 – 14 czerwca, Wyższy Urząd Górniczy wystawił dokument nadawczy (nadanie) dla kopalni „Burchard” w Mokrem, którą w roku 1827 połączono z sąsiednią kopalnią „Sophie”, założoną w 1788 roku. Eksploatowana była do roku 1889.

AO 023

1805 – 25 lipca, w Gostyni notowano silne gradobicie.

AO 078

1806 – dominium pszczyńskie rozdzieliło mundury górnikom kopalń książęcych.

AO 078

1806 – polskie grupy powstańcze pod wodzą księcia Jana Nepomucena Sułkowskiego z Bielska i jego szwagra barona Karola von Larisch z Osieka płądowały i rabo-

wały mienie księcia pszczyńskiego we wsiach i na folwarkach. Wyrządziłyby jeszcze większe szkody, gdyby ich nie przepędził dzielny Andreas (Andrzej) von Wittowski z jednym oddziałem brunatnych huzarów. Do znacznej potyczki doszło pod Wilkowymi, gdzie von Wittowski zdobył wiele koni.

AO 078

1806 – w powiecie pszczyńskim pod Mikołowem, na Górnym Śląsku, została zbudowana pierwsza wieś całkowicie murowana – Podlesie, w której uprzednio na skutek pożaru spaliły się wszystkie zabudowania mieszkalne i gospodarcze.

AO 082

1806 – w kluczu wyrskim, zwłaszcza w Łaziskach, pojawiły się zakaźne choroby nerwowe. Spowodował je przemarsz wojsk rosyjskich. W Łaziskach zmarło wiele ludzi.

AO 078

1806 – na początku grudnia, działania przeciwko polskim powstańcom na pograniczu Górnego Śląska i Nowego Śląska przeprowadzał 100-osobowy oddział huzarów pod dowództwem porucznika Andreea von Wittowski w składzie: 50 huzarów z pułku nr 4 (tzw. ciemnoniebieskich huzarów księcia pszczyńskiego) oraz 50 z pułku nr 6 (tzw. brunatnych). W górnośląskich miastach stacjonowało jeszcze ok. 100 huzarów z tych oddziałów, m.in. w Mikołowie – z pułku, którym dowodził von Schimmelpfennig (nr 6 – tzw. brunatnych).

AO 100, AO 037

1807 – ok. 15 stycznia, kancelista powiatowy von Hawany, przebrany za kupca, którego radca dworu austriackiego Baum wysłał jako szpiega z Krakowa do Opola, przybył z Czeladzi i Modrzejowa do Mikołowa, a następnie udał się dalej, do Tarnowskich Gór. Zbierał on we wsiach i miastach wiadomości i opinie, nasłuchiwał o ekscesach i nastrojach wojennych. Stwierdzał, że „[...] mieszkańcy są bardzo markotni, ponieważ nie wiedzą, do kogo należą i są niepokojeni albo przez Polaków, albo przez Bawarczyków, Francuzów lub Prusaków. Większość życzy sobie zostać cesarskimi [tj. austriackimi – M.D.] poddanymi”.

AO 037

1807 – w marcu, powstańcy polscy znajdujący się pod wodzą księcia Jana Nepomucena Sułkowskiego z Bielska przeprowadzali ciągle rekwizycje na terenie Pszczyń-

skiego Wolnego Państwa Stanowego. Grupy te plądrowały i rabowały mienie po wsiach i folwarkach, m.in. w okolicach Łędzin i Mikołowa.

AO 100

1807 – 5 kwietnia, donoszono władzom austriackim, że po przeprowadzonych (w lutym i marcu) w mazurskiej Ostródzie rozmowach z Napoleonem, księżę bielski Jan Nepomucen Sułkowski otrzymał zgodę na sformowanie i dowództwo 1. Pułku Huzarów Polskich. Rozpoczął regularne rekwizycje w powiatach śląskich. Z Tarnowskich Gór, Bytomia i Mikołowa Sułkowski zarekwirował około 300 koni. Zamierzał uderzyć na Pszczynę. Z jednym z jego podjazdów, który udawał się na rekwizycję do Mikołowa i później kierował się na Tychy, doszło do starcia 6 kwietnia pod Wilkowymi z oddziałem pruskich huzarów i kirasjerów porucznika Andreasa von Wittowski. Prusacy rozbili oddział, zabijając czterech ludzi i biorąc kilku do niewoli. Odbito przy tym 65 koni oraz wóz załadowany suknem, obuwiem, skórą i winem.

AO 100, AO 037

1807 – od 1 lipca, zgodnie z zarządzeniem obowiązującym na terenie księstwa pszczyńskiego wszystkim urzędnikom i służbie książęcej potrącono z poborów 10% od talara. Od 1 lipca 1808 roku, z powodu dewaluacji, wypłacono podwyższone zarobki – zamiast 30 wypłacono 45 srebrnych groszy, ale potrącono 20% z zarobku. Od roku 1812 ustalono wysokość potrąceń na 15%.

AO 078

1809 – miasto Mikołów zamieszkiwało 158 Żydów.

P 02

1809 – 15 marca, kiedy Górny Śląsk pozostawał pod okupacją wojsk napoleońskich, zmarł proboszcz parafii w Bujakowie i Paniowach, ks. dziekan Jan Gawliczek (pisano też Hawliczek). Przeżył prawie 74 lata. Pochowany został w grobowcu dla księży, w kruście kościoła bujakowskiego.

AO 063

1809 – 6 kwietnia, ukazało się rozporządzenie, określające, że mikołowska dzielnica Podfarze ma należeć do miasta pod względem kontroli policyjnej oraz gminnej zależności. Tak więc podfarzanie winni wszelkie podatki miejskie do kasy magistrackiej płacić, ale Podfarze nadal ma zachować własne sądownictwo pierwszej instancji, niezależne od miejscowego. Było to tylko sądownictwo cywilne.

AO 075

1811 – mierniczy i geometra Viebig (z Żor) wykonał dwa plany Mikołowa. Jeden przedstawia miasto podzielone na trzy obręby wraz z wyrysowanymi głównymi drogami do Żor, Pszczyny, Bierunia, Podlesia, Gliwic i na Retę. Drugi plan przedstawia miasto i okolicę. Występują na nim: Mokre, Reta, Śmiłowice, Kamionka, Zarzecze i Łaziska.

AO 016, AO 090

1811 – 16 lutego, zbuntowani chłopci z Łazisk Średnich, których właścicielem był von Bludowski, mocno poturbowali swego pana i zniszczyli jego dwór. Zburzyli oni i spłądowali również siedzibę zarządu klucza wyrskiego.

W dniu tym (16 lutego) zmarł 49-letni chałupnik ze wsi Mokre, Franciszek Wojtyczka. Uczestniczył on w rebelii zawiedzionych brakiem likwidacji poddaństwa chłopów i został postrzelony pod Wyrami, podczas ataku wojska pruskiego sprowadzonego z Gliwic.

AO 078, AO 060, AO 062

1812 – na terenie księstwa pszczyńskiego wprowadzono własny pieniądź – bony pieniężne (*Kammerscheine*), a potrącenia obniżono z 20 do 15%.

AO 078

1812 – 24 marca, przeprowadzony został spis Żydów śląskich, którym przyznano w Prusach (a więc i na terenie tu omawianym) warunkowe obywatelstwo. Jednocześnie żądano, aby przyjęli oni dziedziczne nazwiska rodzinne, prowadzili księgi handlowe w języku nieżydowskim oraz podpisywali się po niemiecku. Do tego czasu nie byli oni traktowani na równi z innymi obywatelami i mieli jedynie prawo dzierżawy karczem oraz handlu określonymi towarami. Według wymienionego wyżej spisu w Mikołowie zamieszkiwali m.in. Izaak i Samuel Tichauerowie.

AO 061

1812 – w połowie kwietnia, Prusacy nakazali utworzenie gwardii obywatelskiej (mieszczańskiej) m.in. w Mikołowie, gdzie nie było załogi wojskowej. Służbę w gwardii obliczono na 6 miesięcy, a komenderował tu jako kapitan Eljasz Tertola – późniejszy burmistrz. Jego porucznikami byli mieszczenie: Kopacz, Nolda, Freund i Sonnenfeld. Gwardia składała się z 1 feldfebla, 13 podoficerów, 13 gefrajtrów, 2 tamburów i 130 gwardzistów.

AO 075

1812 – Magistrat wykupił od spadkobierców Jadwigi Tertoly stodołę przy ul. Żorskiej (obecnie Konstytucji 3 Maja), z przeznaczeniem na pierwszą w mieście remizę strażacką.

AO 090

1813 – Piotr Ślusarczyk wyjechał z Mikołowa do pruskiej fabryki broni w Kłodzku, dokąd został skierowany do pracy jako rusznikarz i ślusarz. Wcześniej, w roku 1809, pracował przy naprawach broni. W tym okresie w Mikołowie działali jeszcze trzej inni ślusarze: Ferdynand (1805–1853), Jerzy Kujawa oraz Henryk Rabe.

AO 042

1813 – w roku tym trzy wielkie powodzie nawiedziły Mikołów. Wskutek naporu wody zostały pozrywane groble przy młynach w dolinie Jamny i uszkodzone młyny. Młynów tych było 7, ale po powodziach pozostało 5.

AO 075

1814 – książę pszczyński Fryderyk Ferdynand kupił Łaziska Średnie od majora Magnusa Joachima Leopolda von Bludowski, który żył w latach 1752–1825.

AO 078

1814 – 13 grudnia, zmarł Antoni Koch – od 1798 roku burmistrz, pierwszy, którego rodzina była od niedawna zasiedziała w Mikołowie. Jego poprzednicy bowiem wywodzili się ze starych rodzin obywatelskich tego miasta.

AO 075

1815 – w listopadzie na Górny Śląsk wrócił cały 2. pułk ułanów, który do tej pory służył jako oddział okupacyjny we Francji. Od 1819 roku sztab pułku i 1. szwadronu mieścił się w Gliwicach, a pozostałe szwadrony zakwaterowano w Rybniku, Pszczynie i Mikołowie (mikołowski w roku 1821 przeniesiono do Raciborza).

AO 100

1816 – w Mikołowie na cmentarzu żydowskim zaprzestano pochówków Żydów z Pszczyny. Żydów z Żor grzebano tu do roku 1814. Mikołowska gmina żydowska wzniosła bóżnicę. Świątynia ta została gruntownie odnowiona w roku 1889.

AO 106a, AO 033, P 02

1816 – styczeń, w ówczesnym „Dzienniku Urzędowym” czytamy: „Ustala się, że

piekarze i rzeźnicy należne opłaty uiszczać powinni w pierwszym dniu miesiąca, a jeżeli będzie to dzień świąteczny, w dniu następnym w celu uniknięcia kary w wysokości 1 do 5 talarów”. Ustalenia te na terenie Mikołowa były jeszcze aktualne w roku 1859.

P 04

1816 – 14 lipca, odbyło się nabożeństwo żałobne za 12 mikołowian, którzy zmarli w lazaretach i zginęli na polach walki w czasie wojen napoleońskich.

AO 075

1816/1817 – książę pszczyński Ferdynand wprowadził w podległych mu książęcych kopalniach obowiązkowe mundury górnicze.

AO 078

1817 – Jan Wilhelm Adami ukończył kurs chemiczno-farmaceutyczny Rejencji Królewskiej w Berlinie i powrócił do Mikołowa, gdzie był właścicielem apteki do roku 1826. Sprawował tu również urząd burmistrza w latach 1821–1827.

AO 087

1818 – 5 maja, z polecenia burmistrza Eliasza Thertolli (Tertoly) całkowicie rozkopany został jeden z zabytkowych kopców, znajdujący się niedaleko kościoła św. Wojciecha (Starego Kościoła). Znalaziono tam dwie warstwy spalenizny (co świadczy o dwóch pożarach w tym miejscu), nadpalone i w większości połamane strzały (jedynie 50 sztuk w całości), nożyce, kawał żelaza grubego i długiego jak ludzkie ramię, kilka sztuk groszy (tzw. praskich) oraz inne monety i drobne przedmioty.

AO 028, AO 075

1818 – zarząd gminy żydowskiej w Mikołowie załatwił się, iż Żydzi w Tychach i Wilkowjach tworzą – wbrew prawu – w czasie świąt żydowskich osobną gminę, uszczuplając tym samym dochody gminy mikołowskiej, pomimo iż korzystają z kirkutu na terenie miasta.

AO 061

1819 – dzięki staraniom emerytowanego inspektora hutniczego Kissa z Mikołowa oraz pastora Bartelmusa z Pszczyny wprowadzono w Mikołowie nabożeństwa ewangelickie. Odprawiano je w wynajętej sali. Pastor Bartelmus dojeżdżał tu raz w miesiącu.

AO 078

Karolina Kret (lat 13): *Stacja pocztowa w Mikołowie – rok 1780*

1819 – na akcie dotyczącym cechu krawców miasta Gliwice znajduje się pieczęć lakowa mikołowskiego cechu krawców z napisem „SIGILVM. SAR. CIV. NICOPOLENSIS”.

AO 096a

1820 – w Mikołowie wybrukowano Rynek. Był to pierwszy bruk w mieście. Uregulowano także wschodnią odnogę strumyka Jamna, tak by wody nie wylewały.

AO 075

1820 – Eliaszy Tertola – burmistrz, spisał pierwszą kronikę miasta, która, niestety, nie przetrwała do czasów obecnych.

AO 055

1820 – 3 lipca, książę Henryk Ferdynand von Anhalt-Coethen-Pless przyjął na zamku od rycerstwa i Magistratów miast przysięgę lenną. Dnia 4 lipca przysięgę złożyli urzędnicy wyższej i niższej rangi, a 5 lipca – miasto Bieruń oraz wszystkie wioski.

AO 078

1820 – 29 grudnia, a także 13 stycznia 1821 roku królewski administrator Schmula zawarł w imieniu strony dominialnej porozumienie z siodłakami i zagrodnikami mieszkającymi na terenie Bujakowa, gdzie natychmiast zniesiono wszelkie roboty pańszczyźniane, wykonywane przez chłopów na rzecz dominium. Rola, na której chłopcy byli jedynie użytkownikami, a właścicielem pozostawał dziedzic, czyli pan dominialny, na mocy owego porozumienia przeszła na własność chłopów. Chłopcy zobowiązali się płacić na rzecz dominium roczną rentę w wysokości 20 dobrych groszy srebrnych za każdy mórg gruntu chłopskiego. W ten sposób zostało uwolnionych 17 gospodarzy kmieci, których od tego czasu nazywano wolnymi kmieciami albo wolnymi zagrodnikami. Dnia 8 listopada 1824 roku na nieco zmienionych zasadach uwolniono tam kolejnych 20 zagrodników.

AO 058, AO 035, AO 036

1821 – dominium pszczyńskie kupiło karczmę mikołowską nr 1 od Eiseneckera.

AO 078

1821 – w Mikołowie ostatnim królewskim sędzią miejskim był niejaki Schander.

AO 087

1821 – 16 lipca, Papież Pius VII wydaną przez siebie bullą zgodził się na odłączenie ziemi pszczyńskiej od diecezji krakowskiej oraz przyłączenie jej do diecezji wrocławskiej. Mikołów w diecezji krakowskiej należał pierwotnie do dekanatu sławkowskiego, następnie – bytomskiego, a później – pszczyńskiego.

AO 075

1823 – do mikołowskiej szkoły parafialnej przestały uczęszczać dzieci z Wyr. Rozpoczęły naukę w miejscowym budynku szkolnym.

AO 062

1824 – w okolicy Mikołowa ukończono budowę pierwszej szosy na ziemi pszczyńskiej, prowadzącej z Wrocławia przez Gliwice, Mikołów (tu się ona wtedy kończyła) i Bieruń do Oświęcimia. Od tego czasu główny ruch pocztowy od Wrocławia aż po Mikołów odbywał się tą drogą i na niej się koncentrował, podobnie jak i handel.

AO 075

1824 – 12 maja, nastąpiło zatwierdzenie pszczyńskiej ugody górniczej.

AO 078

1825 – wprowadzono do obiegu nowe lokalne banknoty, wydane przez Kamery Pszczyńską. W tymże roku Mikołów posiadał 259 domów mieszkalnych, przeważnie murowanych i 134 budynki gospodarcze (stodoły, stajnie, chlewy, magazyny). Miasto liczyło wtedy 2167 mieszkańców. Znajdowały się tu: niższy urząd podatkowy, ekspedycja pocztowa i myto drogowe, miejski sąd książeccy, Ratusz z Magistratem, władza policyjna, szpital, szopa straży pożarnej i browar. Ponadto były: apteka (od roku 1802), browar prywatny, 6 gorzelni, wypożyczalnia książek i czasopism, farbiarnia. Działalność prowadziło tu trzech większych kupców, 14 kramarzy i przekupniów, a w ciągu roku odbywało się 5 jarmarków na bydło i tyle samo kramnych. Targi odbywały się w poniedziałki (od roku 1824, a przedtem we wtorki). Była tu również katolicka szkoła ludowa. Istniały także jeden kościół katolicki (dziś Stary Kościół) i synagoga żydowska, zbudowana w roku 1816.

AO 078, AO 029

1825 – w roku tym zarządcą Bujakowa był Marcin Lux, amtowy (*Amtmann*).

AO 058

1825 – na kolonii Małe Mokre sołtysem wiejskim był Marcin Kiełtyka, który pozo-

stawał tam na urzędzie do roku 1827.

AO 060

1825 – w sierpniu zaczęto budowę odcinka szosy z Mikołowa w kierunku Tych, którą prowadzono w prostej linii od wzniesienia na Groniach do folwarku tyskiego.

AO 061

1825 – 25 sierpnia, posadę nauczyciela w szkole w Mokrem objął Józef Lomozik. Był też organistą i pisarzem gminnym.

AO 060

1825 – w listopadzie, Pszczyńskie Wolne Państwo Stanowe zostało podniesione do godności księstwa przez króla pruskiego Fryderyka Wilhelma III.

AO 078

1826 – 4 kwietnia, starosta bytomski wystąpił z wnioskiem, na skutek którego rejencja opolska wydała 16 kwietnia tegoż roku zarządzenie o utworzeniu szkoły w Paniowach.

AO 063, AO 093, MR 01c

1827 – w Paniowach oddano do użytku tymczasowy drewniany budynek szkolny. Nauczycielem był Jan Krauze z Głubczyc.

AO 093, MR 01c

1827 – 1 grudnia, została udostępniona do użytku publicznego nowa szosa, której budowę ukończono jesienią; prowadziła z Bierunia i Zabrzega przez Tychy, Wilkowyje, Mikołów do Gliwic. Opłatę za jej użytkowanie stanowiło zwyczajne myto szosowe. Drogę wysadzono jarzębinami oraz czereśniami, jabłoniami i gruszami.

AO 078, AO 061

1828 – na nazwisko Mendel Oschinski dokonano zakupu drugiej prostokątnej działki, będącej zachodnią częścią cmentarza żydowskiego przy obecnej ul. Konstytucji 3 Maja.

P 02, AO 106a

1828 – w Mikołowie, w rodzinie żydowskiej urodził się Ignaz Wechselmann (zmarł 17 stycznia 1903 roku w Budapeszcie) – słynny węgierski budowniczy i architekt

tego okresu. W latach 1854–1859 kierował w Budapeszcie budową największej w Europie świątyni żydowskiej, tzw. Wielkiej Synagogi, która może pomieścić 3000 wiernych i ma około 75 metrów długości, 27 metrów szerokości (+ 12 metrów nawy) oraz ok. 4 metrów wysokości. Zaprojektował on i wybudował większość monumentalnych obiektów w Budapeszcie w okresie 1870–1890. Były to m.in.: pałace, kościoły, fabryki, młyny. W roku 1886 otrzymał Order Żelaznej Korony, a wkrótce potem z rąk cesarza Franciszka Józefa I przyjął tytuł szlachecki. Ustanowił zapis dla Instytutu Niewidomych w Budapeszcie (milion ówczesnych koron) oraz fundację wspierającą zasłużonych nauczycieli szkół publicznych (2 miliony koron), przy czym ten drugi zapis stanowił, że połowa kwoty jest przeznaczona dla nauczycieli pochodzenia żydowskiego, a połowa – dla nauczycieli pochodzenia chrześcijańskiego.

P 01

1828 – od stycznia, w zarządzie lasów księstwa pszczyńskiego był zatrudniony, jako leśniczy w Śmiłowicach, Kaller. Pozostawał on tam jeszcze w 1837 roku. W tym czasie kontrolerem karczem w piwnicach tyskich był Seyler mieszkający w Mikołowie.

AO 078

1828 – 10 stycznia, źródła podają, że „na mocy kontraktu zawartego 2 stycznia sprzedano [dominium sprzedało] wszystko drzewo z rewiru Cielęcinniec w rejonie miejscowości Górka. Drzewo kupił Żyd z Mikołowa, Aron Jacobowitz, za 2100 talarów”.

AO 078

1828 – 10 kwietnia, Deputacja serwisowa w Mikołowie, do której należało kilku właścicieli gorzelni, wszczęła otwarty spór z dominium pszczyńskim o prawo do wyszynku wódki w tym mieście. Pozwoliła sobie bezprawnie zażądać opłat serwisowych od wyszynku napojów alkoholowych w domu pod nr 1, który prowadził książęcy rewizor Seyler. Od wyszynku piwa zażądała 8 talarów, a od wódki – 3 talary miesięcznie. Dominium zwróciło się do rejencji w Opolu o pomoc w tej sprawie. Królewska Rejencja zdecydowała, że karczma książęca nie może być wyżej opodatkowana niż karczmy należące do prywatnych właścicieli.

AO 078

1828 – 10 lipca, wieczorem przeszła burza z gradobiciem. Zauważono bryły lodu o wadze $\frac{3}{4}$ funta. Chmury gradowe nadciągnęły od południowego wschodu i z ogromną siłą przemieszczały się nad całym księstwem pszczyńskim aż po folwark książęcy

Retta (Reta – dziś dzielnica Mikołowa). Kawałki lodu zabijały świnie i gęsi w polu, a także dziurawiły dachy z gontów i słomiane.

AO 078

1828 – 10 lipca, proces prowadzony przez dominium pszczyńskie z obywatelem miasta Mikołów – Żydem Wechselmannem został definitywnie przegrany na mocy wyroku wydanego przez senat sądu w Raciborzu. Spór dotyczył płaconego czynszu gruntowego w wysokości 5 talarów i 4 srebrnych groszy. Przedstawione przez dominium urbarze nie zostały uznane za wiarygodne.

AO 078

1828 – 3 sierpnia, gmina Paniowy nabyła za cenę 330 talarów od Żyda Jakuba Feige drewniany dom z przyległą do niego oborą, który był wybudowany na gruncie dominialnym. Budynek ten przeznaczono na lokal szkolny, a całej transakcji patronował starosta raciborski i właściciel majątku paniowskiego. Do szkoły tej chodziły też dzieci z Wapiennika, Rusinowa, Wygody, Dąbrowy, Fudalowca i Dziembowizny należącej do Borowej Wsi w powiecie pszczyńskim.

AO 063, AO 066, MR 01c

1828 – zgodnie z zarządzeniem króla pruskiego wszystkie prywatne gorzelnie w księstwie pszczyńskim, a więc i ta w Mikołowie, miały zostać zamknięte za wypłatą odszkodowania dla właścicieli i musiały zaprzestać produkcji wódki. W związku z powyższym do Mikołowa przyjechał radca rejencji w Opolu, Benda, i 1 grudnia przystąpiono do rozpatrzenia tej sprawy. Pełnomocnikiem reprezentującym dominium i księcia był asesor Kamery, Schaeffer. Proces wszczęty przez właścicieli tej gorzelni, Mendla Rosenbauma i Mendla Osińskiego (Oschinskiego) z Mikołowa, został umorzony. Komisja zebrała się w Mikołowie 2 grudnia i pracowała tam do 8 grudnia. W trakcie obrad ujawniły się znaczne różnice zdań, dotyczące zasad rozstrzygnięcia tego sporu i nie osiągnięto żadnego rezultatu poza tym, że roszczenia stron zostały ujęte w protokole.

AO 078

1828 – 18 grudnia, w Mikołowie spaliła się stajnia należąca do gorzelnika Danzigera. Zagrożenie dla całego miasta było ogromne.

AO 078

1829 – 15 stycznia, zawarto kontrakt z Żydem Jacobowitzem (z Mikołowa) na do-

stawę 1000 wiader hutniczych rudy radzionkowskiej, z dowozem do huty paprocańskiej.

AO 078

1829 – 9 marca, do wiadomości Kamery książęcej w Pszczynie zostało przekazane królewskie zarządzenie gabinetowe, zgodnie z którym wszyscy destylatorzy w miastach przy zakupie wódki byli zobowiązani do przestrzegania monopolu książęcego na destylację pod groźbą utraty koncesji na wykonywanie tego rzemiosła.

AO 078

1829 – w kwietniu, właściciele mikołowskiej gorzelni zostali poinformowani, że za utracone zyski z ich przedsiębiorstwa nie otrzymają od dominium pszczyńskiego żadnego odszkodowania. W najbliższym czasie w Mikołowie miała się ponownie zebrać komisja w celu rozpatrzenia tej sprawy.

AO 078

1829 – 18 maja, na rozprawie przeprowadzonej w Mikołowie dominium pszczyńskie, które reprezentował budowniczy Linke, złożyło protest przeciw żądaniu zarządu dróg publicznych, by uczestniczyło ono w kosztach utrzymania nowych szos, ponieważ wcześniej było zobowiązane do naprawy dróg i mostów.

AO 078

1829 – 15 czerwca, Aronowi Jacobowitzowi wydzierżawiono na 3 lata myto w Mikołowie za 298 i pół talara.

AO 078

1829 – 27 czerwca, rozstrzygnięto sprawę mikołowskich gorzelników (spór pomiędzy nimi a księciem). W tym dniu przyjechali królewscy komisarze.

AO 078

1829 – 27 czerwca, państwo pruskie wyraziło chęć rozwiązania za odszkodowaniem myt książęcych w Mikołowie i w Bieruniu. Żądało ono również od dominium świadczeń na utrzymanie nowych szos, powołując się na jego wcześniejsze obowiązki związane z utrzymaniem dróg i mostów.

AO 078

1829 – w lipcu, dominium pszczyńskie zastrzegło sobie prawo do wszystkich ko-

palin na terenie księstwa. Traktowało je jako swoją własność. Na tym tle doszło do procesu z panem von Thun, właścicielem posesji miejskich w Mikołowie, ponieważ dominium eksploatowało na jego gruntach kamienie na budowę nowej szosy. Sprawa toczyła się w Sądzie Apelacyjnym w Raciborzu (*Oberlandesgericht*).

AO 078

1829 – od 27 lipca, przebywał w Mikołowie królewski radca rządowy z Opola, Benda. Prowadził pertraktacje w sprawie odszkodowania dla miejscowych właścicieli gorzelni, do których m.in. należeli: Mendel Osiński (Oschinski), Mendel Rosenbaum, Hirschel Hoffman, spadkobiercy Sonnenfelda, Elias Chytraeus, Levi Lippman. Zaliczał się do nich również rotmistrz Thun, który wysuwał śmieszne roszczenia. Reprezentantem dominium był komisarz i pełnomocnik księcia, asesor Kamery (czyli rządu Pszczyńskiego Wolnego Państwa Stanowego) Henryk Wilhelm Fryderyk Schaeffer, kierujący również księżęcą fabryką cukru.

AO 078

1830 – wieś Mokre liczyła łącznie 690 osób.

AO 060

1830 – w Borowej Wsi notowano 203 mieszkańców (197 było katolikami, a 6 Żydami). Istniały tam 22 domy i królewski urząd celny.

AO 066

1830 – od początku tegoż roku w administracji księżęcej został zatrudniony w sądzie patrymonialnym i miejskim Gründel – sędzia miejski w Mikołowie, po odejściu z tego stanowiska Wiebnera – sędziego dworskiego.

AO 078

1830 – co się tyczy procesu producenta wódki, Mendla Osińskiego (Oschńskiego), przeciwko dominium, to wreszcie został wydany wyrok w tej sprawie, zgodnie z którym Mendel Osiński (Oschński) mógł sprzedawać swoją produkcję detalicznie, ale musiał zaprzestać wyszynku restauracyjnego. W ogóle odmówiono mu całkowicie prawa do wyszynku. Orzeczenie w sprawie Mendla Rosenbauma zawierało taką samą treść.

AO 078

1830 – w Bujakowie po raz pierwszy został utwardzony kamieniami odcinek drogi

biegnącej od centrum w kierunku zachodnim (fragment prastarego traktu Bytom – Żory). Na trasie tej wprowadzono wtedy myto – u wylotu drogi w kierunku Paniów umieszczono mocny szlaban, nocą oświetlony lampą naftową. W roku 1893 myto przeniesiono w inne miejsce, bo było często omijane. Funkcjonowało do roku 1923.

AO 036

1830 – luty, mieszkańcy Mikołowa Pytlik i Dziura, postanowili wydobywać węgiel na należących do nich gruntach. Do sądu księstwa pszczyńskiego wniesiono skargę w celu nałożenia na nich kary.

AO 078

1830 – 13 września, pszczyńskiemu destylatorowi Hirschelowi Sachsowi skonfiskowano spirytus sprowadzony spoza terenu księstwa pszczyńskiego i wniesiono na niego skargę do władz królewskich, bo nie chciał się podporządkować monopolowi dominium i zakupił 10 wiader spirytusu w Woszczycach.

AO 078

1830 – 6 listopada, zmarł w Wyrach, w wieku 79 lat, kontroler lasów Honorée Depoix, który urodził się w okolicach Paryża, a mając lat 14, przybył do Pszczyny wraz z księciem pszczyńskim Fryderykiem Erdmannem. W roku 1775 Depoix objął funkcję leśniczego w Wyrach. Jego nadzorowi podlegały lasy w okolicy Mikołowa. W roku 1825 książę Ludwik polecił przesłać z Berlina leśniczemu pamiątkowy srebrny puchar.

AO 078

1830 – 5 grudnia, z landratury z Pszczyny nadeszły rozkazy natychmiastowej mobilizacji całej Landwehry pierwszego powołania oraz rezerwy wojennej.

AO 078

1830 – 7 grudnia, w źródłach odnotowano, iż od pewnego czasu w okolicach Mikołowa zdarzały się przypadki włamań i rabunków. Było to wynikiem panującego wówczas wielkiego niedostatku.

AO 078

1830 – wzdłuż granicy pruskiej rozmieszczono sygnały ogniowe, które miały być zapalone na alarm w wypadku wrogiego napadu ze strony Polski. Jeden z nich stał na górze św. Klemensa koło Łędzin.

AO 078

1830 – od tego roku – zgodnie z wprowadzonym prawem – każdy chłop, który chciał uzyskać drewno na budowę domu na wsi, musiał sam postawić murowane fundamenty oraz murowany komin. Obowiązek taki wprowadzono ze względów bezpieczeństwa pożarowego, likwidując jednocześnie paleniska bezkominowe.

AO 082

1831 – 21 stycznia, Wyższy Urząd Górniczy wystawił dokument nadawczy dla kopalni „Alwina” w Mokrem. Była ona eksploatowana w latach 1831–1835 oraz 1923–1924. Należała do Franciszka Wincklera, a w okresie 1923–1924 eksploatowała ją Mokierska Spółka Górnicza w Mikołowie.

AO 023

1831 – od początku tegoż roku, w służbie książęcej w sądzie patrymonialnym i miejskim został zatrudniony Bardtke – mikołowski sekretarz miejski.

AO 078

1831 – w źródłach czytamy, iż w roku tym podjęto decyzję o budowie nowego kościoła w Mikołowie, gdyż stary groził zawaleniem się. Dominium zleciło sporządzenie planu budowy asesorowi Kamery, którym był von Dreski. Jednakże Królewska Rejencja w Opolu odrzuciła ten plan bez podania powodów i zleciła opracowanie projektu innemu architektowi. Przygotowany przezeń projekt był zbyt kosztowny i wydawał się niepraktyczny w założeniach. Tak zatem powstał spór o to, który z tych projektów ma zostać zrealizowany.

AO 078

1831 – 12/30 marca, Wyższy Urząd Górniczy wystawił dokument nadania dla kopalni „Fortuna Franziska” w Bujakowie. Należała ona do farbiarza Mateusza Wodziczki z Gliwic, a w 1861 roku nabyła ją Joanna Schaffgotsch. W roku 1921 kopalnię tę włączono do pola górniczego „Koppitz”.

AO 023

1831 – sygnały ogniowe i dymne na dzień i na noc (wici) zostały przygotowane na wzgórzu Wilkowyje w okolicy Mikołowa, na wzgórzu Stacha w okolicy Tych i na górze św. Klemensa w okolicy Łędzin. Przez całą dobę trzymali tam straż 1 podoficer i 6 członków Landwehry. Było to spowodowane koniecznością obserwacji granicy i szybkiego przekazu informacji w wypadku wystąpienia jakiegokolwiek zagrożenia w związku z wojną polsko-rosyjską.

AO 078

1831 – dominium pszczyńskie miało odstawić na potrzeby stacjonującego w okolicy wojska 12 koni. Te, które dostarczono, nie zostały przyjęte, ponieważ uznano je za nieprzydatne. Następne odstawiono do Mikołowa 18 marca.

AO 078

1831 – w maju główny zarządca klucza w Wyrach, Sarganek, został przeniesiony na emeryturę z powodu podeszłego wieku. Zamieszkał w Mikołowie. Na jego stanowisko zaś przeszedł Macura, dotychczasowy zarządca klucza w Górze.

AO 078

1831 – w sierpniu władze państwowe podarowały 1822 pudy soli bydłęcej i 170 szefli mąki biednym oraz potrzebującym pomocy mieszkańcom księstwa pszczyńskiego.

AO 078

1831 – 1 października, książę pszczyński wydał zarządzenie, że wszystkie pastwiska mają być przekazane w dzierżawę na folwarkach: Kobiór, Lędziny, Urbanowice, Tychy, Wiry, Śmiłowice, Studzionka, Szeroka, Stara Kuźnia oraz na folwarku bieruńskim. Wydzierżawione miały zostać tym, którzy najwięcej zapłacą.

AO 078

1831 – 5 listopada, w wieku 73 lat, zmarł na paraliż Eliazs Józef Jan Onufry Tertola, który w latach 1815–1821 był burmistrzem Mikołowa. W odniesieniu do swego nazwiska używał formy Thertolla. Około roku 1820 spisał krótką kronikę miasta (dziś znaną jedynie z opisów źródłowych).

AO 075

1832 – w styczniu, reskryptem ministerialnym ostatecznie została rozwiązana – w spornych jeszcze punktach – sprawa zniesienia powinności feudalnych, ciążących na mikołowskich gorzelnikach. W związku z powyższym książę pszczyński kazał wyjaśnić w Królewskiej Rejencji w Opolu, że suma uzyskana z odszkodowania (około 14 000 talarów) była znikoma w porównaniu z tym, co utracił na skutek zniesienia powinności feudalnych. Książę domagał się, by dominium miało prawo decydowania o tym, jak długo owe gorzelnie miały funkcjonować. Jego stanowisko w tej sprawie przekazano mikołowskim gorzelnikom przez Królewską Rejencję w Opolu.

AO 078

1832 – w czerwcu, planowano budowę drogi z Mikołowa do Pszczyny – od granicy Wyr przez Gostyń – z pomocą powiatu. Miała to być szosa. Dominium zaś partycypowało w budowie drogi z Pszczyny do Gostyni. Prace podjęto ze zdwojoną energią. W roku 1831 przerwano bowiem budowę z powodu powszechnie panującej wśród ludności biedy.

AO 078

1832 – w rejonie mikołowskiej Skotnicy powstała cegielnia Jacobowitzów – jeden z najstarszych znanych w mieście zakładów przemysłowych.

AO 026

1832 – 20 października, na mocy zarządzenia księcia pszczyńskiego zlikwidowane zostały dotychczasowe banknoty Kamery, które od 20 lat w księstwie pszczyńskim pozostawały w obiegu zamiast gotówki. Miały być przyjmowane przez Kamereę do dnia 31 grudnia tegoż roku.

AO 078

1833 – 1 stycznia, całkowicie wycofano z obiegu banknoty wydane przez Kamereę. Kronikarz zapisał: „Zachowaj je Boże i nie pozwól im nigdy zmartwychwstać”.

AO 078

1833 – w czerwcu, oddano do użytku zbudowany w tym roku odcinek szosy od karczmy gostyńskiej aż do lasu w rejonie Wyr. W następnym roku planowano zamknięcie drogi przebiegającej obok tartaku w Gostyni. Miała bowiem zostać wytyczona nowa droga od grobli gostyńskiej prosto przez wodę, gdzie projektowano budowę nowego, murowanego mostu.

AO 078

1833 – w sierpniu, duszpasterstwo w Bujakowie objął ks. Franciszek Uhdolf, który urodził się w Orzeszu 4 lipca 1808 roku. Zmarł w roku 1839.

AO 063, AO 058

1833 – 18 grudnia, w nocy na obszarze prawie całego księstwa pszczyńskiego szalał straszliwy huragan. Powalił on sporo drzew w lasach i zerwał dachy z wielu domów w okolicy.

AO 078

1834 – 2 kwietnia, plantacja chmielu za zamkiem w Tychach nie przynosiła żadnych zysków, w związku z czym książe pszczyński polecił zlikwidować chmielnik i założyć na jego terenie ogród angielski. Miał się tym zająć ogrodnik dworski, Francke.

AO 078

1834 – na obszarze księstwa pszczyńskiego niemal przez całe lato panowały upały i wielka susza. Deszcz spadł dopiero w sierpniu. Zboża i ziemniaki uległy zniszczeniu. Był natomiast urodzaj na owoce i winogrona; pełne miodu były też pasieki. W związku z suszą w lasach często występowały pożary; największy z nich odnotowano w rewirze tyskim. Zdarzały się również gradobicia. Dnia 25 września zaś wszystko zamarzło. Przy stawie Czarkowskim paliły się torfowiska. W rewirze tyskim zastrzelono 2 wilki. W Tychach zlikwidowano starą plantację chmielu i założono nową.

AO 078

1834 – miasto Mikołów zamieszkiwało 2725 osób, w tym 1880 Polaków oraz 845 Niemców i Żydów.

AO 022

1834 – styczeń, dominium pszczyńskie nie posiadało – jak dotąd – własnego aresztu policyjnego. Więźniowie skazani na dłuższy okres pozbawienia wolności musieli odsiadywać karę w więzieniu miejskim w Mikołowie.

AO 078

1834 – w czerwcu, książe pszczyński musiał wydać specjalny regulamin, w którym określił zasady prawne wydobywania przez poddanych tzw. żelaziaka zbitego (rudę ławkowej lub darniowej) w Łaziskach oraz w kluczu wyrskim, ponieważ chłopci nabrali przekonania, że przysługuje im prawo eksploataowania tej rudy.

AO 078

1834 – 20 września, w Kamionce spaliła się posiadłość chałupnika Jona Balucha.

AO 078

1834 – we wrześniu, na polecenie Zarządu Budowy Dróg miała być zbudowana nowa, murowana balustrada na moście znajdującym się w rejonie Mikołowa, na szosie prowadzącej z Mikołowa do Gliwic (dziś skrzyżowanie ulic Jana Pawła II, Konstantego Prusa i Katowickiej). Dominium miało dostarczyć materiały budowlane, a koszty robocizny zobowiązało się pokryć miasto. Stara poręcz miała zostać usunięta.

AO 078

1834 – 20 grudnia/5 stycznia 1835 roku, Wyższy Urząd Górniczy wystawił dokument nadawczy (nadanie) dla kopalni „Fahrwell” w Mokrem, której właścicielem był Jan Franciszek Ullrich. Jej wydobywanie w roku 1835 szacowano na ok. 700 ton węgla. W związku z rezygnacją właściciela z korzystania z tych pokładów nadanie wygasło w roku 1836.

AO 023

1835 – mieszkańcy Mikołowa naruszyli książęce regale górnicze. Wynikły z tego spory i procesy. Zamierzali oni wydobywać węgiel na dawnych gruntach farnych. Wychodzili bowiem z założenia, że tereny te nie należą do dominium pszczyńskiego.

AO 078

1835 – styczeń, w domu bogatego mieszczanina Kotuli w Mikołowie, od przeszło 15 lat odbywały się za zezwoleniem władz nabożeństwa ewangelickie. W roku 1834 miały być zlikwidowane, ponieważ dom został sprzedany byłemu burmistrzowi i aptekarzowi Karolowi Breitkopfowi, mieszczaninowi wyznania katolickiego. Dzięki staraniom miejscowego pastora Bartelmusa oraz mieszkającego w Mikołowie emerytowanego inspektora hut, Augusta Kissa, wynajęto ponownie za 36 talarów salę w wyżej wymienionym domu i urządzono ją od nowa. Nabożeństwa ewangelickie w językach polskim i niemieckim odbywały się tam nadal cztery razy w roku, a pastor wygłaszał tam kazanie w ustalonych dniach. Na nabożeństwa te przychodziło wiele osób z miasta i okolicy; z reguły 200–300 osób przyjmowało Komunię św.

AO 078

1835 – w kwietniu, kamieniarzowi Holbigowi z Mikołowa wydzierżawiono kamieniołom w Wyrach, ale kontrakt w niedługim czasie anulowano, bo kamieniarz nie dotrzymał warunków umowy.

AO 078

1835 – w maju, wielki kontrakt, zawarty przez dominium z mikołowskimi mieszczanami Jacobowitzem i Münzerem, dotyczący przewozu z Siedlec do huty paprociańskiej 120 000 kubbów hutniczych rudy żelaza, został rozwiązany, ponieważ kontrahenci nie dotrzymali warunków umowy. Kaucja wpłacona na przewiezienie dotychczas furmanki przepadła.

AO 078

1835 – w maju, mikołowscy karczmarze sprzeciwili się dominialnemu monopolowi

alkoholowemu. Nie chcieli zaakceptować kontroli przeprowadzanych przez rewizora Józefa Rosenbauma, zatrudnionego w Mikołowie przez dzierżawcę propinacji, Altmanna. Sprawę przekazano do Królewskiej Rejencji w Opolu.

AO 078

1835 – 25 czerwca, na odcinku od Mokrego w kierunku Rety i śmiłowickich lasów przeszła trąba powietrzna. Zerwała ona dach owczarni, a w lesie powyrywała drzewa z korzeniami.

AO 078

1835 – we wrześniu, właściciele gruntów w Łaziskach Górnych i Dolnych oraz w Mikołowie ciągle bezprawnie wydobywali węgiel na swoich polach. By powstrzymać ten proceder, nakładano na nich zgodnie z „Dziennikiem Ustaw” z 1833 i 1834 roku – najpierw kary policyjne, a następnie wytaczano im sądowe procesy fiskalne.

AO 078

1835 – 1 października, minął wyznaczony przez Landraturę termin wytyczenia drogi prowadzącej z Katowic do Mikołowa. Tę nową drogę postanowiono zbudować na wniosek dominium katowickiego. Zaprotestowało przeciw temu dominium pszczyńskie, ponieważ wydawało się, że dla okolic Pszczyny droga ta nie ma żadnego znaczenia.

AO 078

1835 – w listopadzie, pewien sztygar robót poszukiwawczych, Moritz Dohn, poszukiwał rudy żelaza na mikołowskich polach. Z protestem wystąpiła Kamera książęca, ale Urząd Górniczy w Tarnowskich Górach oświadczył, iż nie może temu przeciwdziałać. Zobowiązano więc landrata do wydania zakazu wydobywania rudy żelaza na tym terenie.

AO 078

1835 – w listopadzie, Mendel Rosenbaum sprzedał Baruchowi Żernikowi swoją gorzelnię w Mikołowie. Nowy właściciel zabiegał również o uzyskanie koncesji na wyszynk.

AO 078

1835 – od listopada, zgodnie z rozporządzeniem mieszkańcy wyznania ewangelickiego z miejscowości: Stara Kuźnia, Kamionka, Panewniki, Kokociniec, Piotrowice

i Podlesie mieli należeć do kościoła ewangelickiego w Mikołowie. Dawniej przynależeli do kościoła w Tarnowskich Górach.

AO 078

1836 – styczeń, mieszkańcy Mikołowa, zobowiązani do świadczeń na rzecz dominium, wszelkimi sposobami unikali wykonania tych zobowiązań. Kiedy komisarz sądowy z Raciborza, Weldemann, przebywał w Mikołowie, 32 obywateli poprosiło go, aby im napisał petycję skierowaną do Kamery książęcej, w której domagali się, aby dominium przedłożyło im dokumenty uzasadniające prawo do swych roszczeń.

AO 078

1836 – w kwietniu, myta bieruńskie i mikołowskie wydzierżawiono ponownie na jeden rok Bohmowi i Sonnenfeldowi za 250 albo 310 talarów.

AO 078

1836 – w kwietniu, Urząd Górniczy w Tarnowskich Górach udzielił mydlarzowi Ignacemu Eiseneckerowi z Mikołowa zezwolenia na poszukiwanie rud metali na gruntach należących do mikołowskiego probostwa. Dominium pszczyńskie złożyło przeciw temu protest, ponieważ naruszone zostały przywileje książęce. Doszło do tego, bo probostwo zostało mylnie uznane za odrębne dominium. Główny Urząd Górniczy zarządził, aby Eisenecker wstrzymał roboty poszukiwawcze dopóty, dopóki probostwo nie udowodni swoich praw dominialnych. Również mieszczanin Galli z Mikołowa wydobywał rudę żelaza, w związku z czym pociągnięty został do odpowiedzialności fiskalnej.

AO 078

1836 – w czerwcu, książę odkupił od mikołowskiego mydlarza, Ignacego Eiseneckera, założony przez niego w Panewnikach tartak. Tartak ten znajdował się w bardzo dobrym miejscu i w przyszłości, gdyby zaistniała taka potrzeba, mogłby napędzać kuźnicę. Zamierzano tam założyć dwie fryszerki.

AO 078

1836 – 25 czerwca, na obszarze 1 mili, w rejonie Łazisk Górnych, Łazisk Średnich, Wyr, Mikołowa, Tych, Urbanowic, Bierunia, Kopciowic i Zabrzega, przeszła silna burza z gradobiciem. Szkody w planach oszacowano na 30 000 talarów.

AO 078

1836 – 4 lipca, wieczorem zmarł w Mikołowie emerytowany książęcy inspektor hutniczy, August Henryk Filip Kiss. Przeżył 86 lat i dwa miesiące. Został pochowany 7 lipca na cmentarzu katolickim przy swojej żonie i dzieciach. Jeden z jego synów, prof. August Kiss, był rzeźbiarzem w Berlinie.

AO 078

1836 – w sierpniu, książę pszczyński postanowił wybudować wysoki piec i fryszerkę w Panewnikach, na terenie nowo zakupionego młyna i tartaku, które miały być zlikwidowane. Kupił je od mikołowskiego mydlarza, Ignacego Eiseneckera. Już wówczas wyrabiano tam cegły i cięto deski.

AO 078

1836 – w sierpniu, książę pszczyński sprzedał pewnemu Żydowi z Tarnowskich Gór 2000 sztuk najgrubszych sosen, wybranych ze śmiłowickiego lasu, po cenie 2 srebrnych groszy i 2 fenigów za stopę sześcienną. Drzewo to miało być odebrane do jesieni 1839 roku.

AO 078

1836 – 27/28 października, w nocy, z kościoła mokierskiego skradziono po włamaniu srebrną wyłaczaną monstrancję, srebrne wyłaczane cyborium oraz dwa srebrne wyłaczane kielichy.

AO 060

1836 – od 1 listopada, aktuariusz Bardtke z mikołowskiego sądu miejskiego został przez księcia pszczyńskiego zatrudniony na stanowisku registratora w sądzie patrymonialnym w Pszczynie.

AO 078

1836 – 2/15 listopada, Wyższy Urząd Górniczy wystawił dokument nadawczy (nadanie) dla kopalni „Święta Barbara” w Mokrem, która była początkowo własnością Franciszka Ullricha z Paniów. W roku 1875 jej właścicielem został pruski podkomorzy Aleksander von Wittowski. Zlikwidowano ją po roku 1891. Ludwik Musioł podaje omyłkowo rok 1851 jako datę jej likwidacji.

AO 023, AO 060

1836/1842 – Andrzej Garus, kowal ze Śmiłowic, wykonał nowe podkowry i okucia do chomał, a także łańcuszki do uprzęży konnej na zamówienie zamku pszczyńskiego.

Karolina Kret (lat 13): *Pożar Mikołowa* – 20 marca 1794 roku

W okresie tym w Mikołowie pracowali kowale: Józef Gałuszka, Jerzy i Michał Lebieccy, Albert Kałuża, Jan Kołodziej, Jan i Franciszek Trojanowie, Ferdynand Krawczyk, Daniel Czychowski, Tomasz Szot, Wojtek Kołodziej, Kasper i Tomasz Janotowie, Jakub Matusiński, Franciszek Grabowy, Andrzej Machulec, Jan Hanuszkowicz, Franciszek Beyer, Tomasz Tkacz, Antoni Matuszyński, Walek Jagła oraz Malcher Pudelko.

AO 042

1837 – grono zamożnych obywateli założyło średnią szkołę żeńską w Mikołowie. Nosila ona nazwę: Wyższa Niemiecka Szkoła Prywatna w Mikołowie. W 1924 roku w ośmiu klasach uczyły się 204 uczennice. Zamknięto ją w roku 1931.

AO 065

1837 – 15/29 stycznia, Wyższy Urząd Górniczy wystawił dokument nadawczy (nadanie) dla kopalni „Sankt Adalbert” w Mokrem, która była eksploatowana w latach 1801–1885. Należała m.in. do Ignacego Eiseneckera.

AO 023

1837 – w styczniu, w Mikołowie nadal odbywały się nabożeństwa ewangelickie. Burmistrz, podporucznik Karol Breitkopf, który był katolikiem, również w tym roku zgłosił gotowość udzielenia ewangelikom zwolnienia z rocznego czynszu za salę, by umożliwić im zakup małych organów do prowadzenia śpiewu.

AO 078

1837 – 1 lipca, zawarto porozumienie odnośnie do rozwiązania sprawy myta pobieranego przez dominium pszczyńskie na szosach w Bieruniu i Mikołowie. Przyjęto, iż dominium nie będzie pobierać myta na szosach, natomiast nadal, tak jak dotychczas, będzie ono pobierać myto na bocznych drogach w odległości 10 prętów mierniczych (1 pręt = 2,86–4,67 m) od szosy. W Mikołowie zatem miało ono być pobierane przy czterech bocznych drogach. Państwo pruskie wypłaciło dla tego dominium 1600 talarów odstępnego i będzie płaciło rocznie 300 talarów gotówką. Należące do dominium furmanki były zwolnione od płacenia myta na szosach. Pobór myta zlikwidowano całkowicie z dniem 1 listopada tegoż roku.

AO 078

1837 – w lipcu, mikołowski Magistrat wniósł skargę na dominium, ponieważ ówczesny książę odmówił dostaw drzewa przytułkowi dla starców, jak było dawniej.

AO 078

1838 – 22 marca, Rejencja Królewska w Opolu wydała rozporządzenie o obowiązku zameldowania i wymeldowania czeladzi w przypadku zmiany miejsca jej pobytu. Jak czytamy w „Nicolai-er Stadt-Blatt” z 3 marca 1859 roku: „Jedynie nieliczni pracodawcy spełniają ten obowiązek, tym samym będziemy z całą stanowczością żądać spełnienia tego obowiązku. – Magistrat”.

P 04

1838 – 1 czerwca, ukazało się rozporządzenie Rządu Królewskiego, zgodnie z którym każdy właściciel włączającego się bez nadzoru psa miał zostać ukarany grzywną w wysokości 1 talara. Rozporządzenie to obowiązywało jeszcze w roku 1859.

P 04

1838 – po 43 latach użytkowania uległo zniszczeniu blaszane pokrycie dachu mikołowskiego Ratusza. Wieżę pokryto więc nową blachą, odnawiając przy tej okazji tarczę zegara. W gałce znajdującej się na szczycie wieży umieszczono dokument informujący o stanie miasta. Według zawartego w nim zapisu miasto liczyło 2521 mieszkańców, w tym: 2050 katolików, 106 ewangelików i 365 Żydów. Koszt prac remontowych wieży Ratusza był wyceniony – według tego dokumentu – na 321 talarów.

AZ 03

1839 – 25 lipca, w Bujakowie rozpoczął pracę duszpasterską nowy proboszcz, ks. Andrzej Głabaźnia, którego popierał Karol Godula. Proboszcz z wielką gorliwością angażował się w pomoc dla ludności w okresie panującej epidemii tyfusu. Sam na tę chorobę zachorował i zmarł 18 kwietnia 1848 roku.

AO 063, AO 058

1839 – 30 sierpnia, Ludwik Emanuel Fröhlich, który był z urodzenia Żydem i nosił imię Elias, po przyjęciu chrztu, na którym otrzymał imiona Ludwik Emanuel, stał się dobrym katolikiem i pojął za żonę Marię Scholtzównę z Gliwic, katoliczkę. Świadkiem na ich ślubie był nauczyciel, rektor szkoły, ks. Józef Szaboń.

AO 075

1839 – 29 września, w drodze licytacji, dobra rycerskie Bujaków za sumę 60 000 talarów nabył Karol Godula (Carl Godulla), który jako rządcę i swego pełnomocnika na Bujaków wyznaczył od 1841 roku Marcina Luxa.

AO 058, AO 035

1840 – w Mikołowie, prozelita Ludwik Emanuel Fröhlich założył przy ul. Skotnicy fabrykę łyżek. Przetrwała ona do końca XIX stulecia.

AO 030, AO 026

1840 – po ustanowieniu Głównego Sądu Wolnostanowego w Bytomiu, któremu podlegały niższe instancje sądownicze, sprawy sądownictwa zwanego patrymonialnym dla Bujakowa podlegały sędziemu Fornerowi w Mikołowie, a po roku 1845 – sędziemu Siedlaczkowi w Żorach.

AO 035, AO 036

1840 – Paniowy liczyły 783 mieszkańców w 94 domach razem z dworem. W liczbie tej znalazły się 23 osoby wyznania ewangelickiego i 15 Żydów. Było tu 6 rzemieślników i 3 kramarzy. Miasto Mikołów zamieszkiwało 3059 osób.

AO 063, AO 022

1840 – w bujakowskim przysiółku Marzankowice zostały wykupione dwa gospodarstwa pod budowę cegielni.

AO 035, AO 036

1840 – 21 października, Wyższy Urząd Górniczy wystawił dokument nadawczy (nadanie) dla kopalni „Napoleon” w Mokrem. Właścicielem w początkach jej istnienia był Ignacy Eisenecker. Kopalnia była eksploatowana od roku 1878 przez szyby kopalni „Burchard”. Zamknięta została po roku 1882.

AO 023

1840 – 22 grudnia/7 stycznia 1841, Wyższy Urząd Górniczy wystawił dokument nadawczy (nadanie) dla kopalni „Mokre” („Mokrau”) w Mokrem. Jej właścicielami byli Ignacy Eisenecker i Wincenty von Hochberg. W roku 1873 wydobyto tam 25,7 tys. ton węgla. Zlikwidowana została po roku 1892.

AO 023

1841 – prawa miejskie otrzymał mikołowski rusznikarz Fryderyk Borówka, urodzony w 1819 roku w Czarkowie koło Pszczyny. Działał też w mieście rusznikarz stacjonującego tu 10. regimentu piechoty, Theobald Stockmar, syn Ludwika, mistrza rusznikarskiego ze Świdnicy.

AO 042

1841 – 1 października, połączono w jeden sąd wszystkie książęce sądy stanowe. W jego skład weszły: sąd księstwa, sąd patrymonialny, sądy miejskie w Pszczynie i Mikołowie.

AO 078

1842 – H. Lampricht, pochodzący z Królewskiej Huty, w północnej części Mikołowa założył fabrykę do wyrobu towarów żelaznych lanych oraz mniejszych części maszyn i nadał jej nazwę „Huta Marja Ludwika”.

AO 075, AO 026, AO 082

1842 – 14 kwietnia, rejencja opolska nadesłała pismo do dziekana dekanatu pszczyńskiego, którym był ks. proboszcz Marcin Lux w Goczałkowicach, o treści: „Magistrat m. Mikołowa wyraził życzenie, ażeby dla niemieckich parafian wygłaszano, co najmniej raz w kwartale, kazanie niemieckie. Wzywamy Waszą Wielebność do bliższego wniknięcia w tę sprawę [...]”.

AO 075

1842 – 26 maja, Magistrat wydał przepisy porządkowe, według których każdy właściciel lub zarządca domu zobowiązany był dwa razy w tygodniu, mianowicie we wtorki i soboty, do godziny czwartej po południu, do oczyszczenia chodnika, rynsztoka oraz połowy ulicy przed swoją posiadłością. Jak informował „Nicolaier Stadt-Blatt”: „Zaniechanie grozi[ło] karą porządkową w wysokości 5 do 10 talarów”.

P 04

1842 – 11/24 października, Wyższy Urząd Górniczy wystawił dokument nadawczy (nadanie) dla kopalni „Natan” w Mokrem, której właścicielem był kupiec Lion z Gliwic. Eksploatowana była do roku 1845 – w tymże roku wydobyto około 860 ton węgla.

AO 023

1842 – 12 listopada, dziekan dekanatu pszczyńskiego (któremu podlegała parafia mikołowska), ks. proboszcz Marcin Lux w Goczałkowicach, obszernym pismem powiadomił rejencję opolską o stwarzanych przez mikołowskich duchownych problemach oraz niechęci do wprowadzenia i głoszenia kazań w języku niemieckim.

AO 075

1842 – 9 grudnia, rejencja opolska doniosła urzędowi biskupiemu (we Wrocławiu) na

temat sytuacji dotyczącej wprowadzania nabożeństw w języku niemieckim. W dawniejszych czasach na terenie księstwa pszczyńskiego nigdy niemieckich nabożeństw nie było.

AO 075

ok. 1843 – Karol Godula ufundował dla bujakowskiej parafii cenną monstrancję.

AO 094

1843 – w styczniu, biskupi urząd wrocławski polecił ks. Franciszkowi Gachowi, mikołowskiemu prebendarzowi, aby co najmniej raz na kwartał wygłaszał kazania w języku niemieckim, o czym powiadomił również rejencję.

AO 075

1843 – 1 sierpnia (we wtorek), położono kamień węgielny pod nowo budowany parafialny kościół św. Wojciecha (obecnie bazylika mniejsza św. Wojciecha). W uroczystości uczestniczył wrocławski biskup sufragan Daniel Latusek. Następnego dnia biskup przybył do Mokrego na generalną wizytację. W niedzielę i poniedziałek w Mikołowie bierzmował około 2600 wiernych.

AO 075, AO 060

1844 – w parafii mikołowskiej mieszkało 9911 osób, a w parafii Mokre – 1354 osoby.

AO 022

1844 – gliwicki pocztmistrz Rauch, który obsługiwał Bujaków, poszukiwał odpowiednich kandydatów na listonoszy, władających językami niemieckim i polskim. Od tegoż roku datuje się istnienie Urzędu Pocztowego w Mikołowie, który załatwiał przesyłki do Bujakowa.

AO 035, AO 036

1844 – 3/14 maja, Wyższy Urząd Górniczy wystawił dokument nadania dla kopalni „Bujaków” w Bujakowie, połączonej 17 listopada 1856 roku z kopalniami i polami górniczymi: „Berthuska”, „Albertine” i „Glashütte”. Wymieniona wyżej kopalnia należała do Karola Goduli, a później do Joanny Schaffgotsch. Była czynna jeszcze w 1873 roku.

AO 023

1845 – w parafii mikołowskiej zanotowano w tym roku 423 urodzenia. Zgonów było 300.

AO 064

1845 – w Borowej Wsi znajdował się szynk (karczma). Było tam wtedy 281 mieszkańców, w tym 9 ewangelików.

AO 066

1845 – niewielka kopalnia „Fortuna Franciszka”, wybudowana przez Karola Godulę w lesie bujakerskim (była tam też druga kopalnia „Minette”), niedaleko leśniczówki, dawała 286 ton węgla w kęsach i 422 tony węgla drobnego w skali rocznej. Wznowiono tam eksploatację po I wojnie światowej; wybudowano wtedy w prymitywnych warunkach tor do rampy kolejowej na stacji Brada, dokąd kolebami dostarczano wydobyty węgiel. Wkrótce jednak wydobywania zaniechano, ale w okresie międzywojennym, w czasie wielkiego bezrobocia, potajemnie znów wydobywano węgiel.

AO 035, AO 036

1845 – 5 marca, Tomasz Nowacki otrzymał z Rejencji Królewskiej w Opolu zezwolenie na założenie drukarni w Mikołowie (chodziło o drukowanie polskich książek modlitewnych). Była to wówczas pierwsza polska drukarnia na Śląsku. Drukowano tam na początku *Żywot Pana Jezusa* oraz fantastyczne opowiadanie Józefa Lompy *Historia o Gryzeldzie*.

W domu Fuchsa na mikołowskim Rynku mieszkał Władysław Wężyk (pisarz i podróżnik, polski ziemianin, syn oficera napoleońskiego, urodzony w roku 1816), którego we wrześniu tegoż roku odwiedził znany mu od roku 1841 Cyprian Kamil Norwid. W trakcie odwiedzin u Władysława Wężyka, Norwid poznał polskiego pamiętnikarza i zesłańca carskiego Maksymiliana Jatowtę (pseud. Jakub Gordon). Prawie roczny pobyt Władysława Wężyka w mieście wiązał się z jego zamiarem współpracy z dopiero co założoną polską drukarnią Tomasza Nowackiego.

AO 075, AO 074, AO 065, AO 064, AO 009

1845 – 12/24 listopada, Wyższy Urząd Górniczy wystawił dokument nadawczy (nadanie) dla kopalni „Vorsehung” w Mokrem, która była eksploatowana wraz z kopalnią „Sankt Adalbert” (nadanie: 12/24 listopada 1845 roku) w latach 1847–1859. Obie kopalnie stanowiły własność: Ignacego Eiseneckera, Karola von Breikopf i Wincen-tego von Hochberg. Kopalnia „Vorsehung” została zlikwidowana po roku 1906.

AO 023

1845 – mikołowska gmina żydowska otrzymała oficjalne zezwolenie na prowadzenie szkoły dla swoich dzieci. Szkoła znajdowała się w Rynku, w kamienicy nr 15. Gmina prowadziła naukę od ok. 1821 roku. W szkole tej nauczycielami byli Dawid Bloch

i Kopel Singer.

AO 090

1846 – utworzono dekanat mikołowski, obejmujący swym zasięgiem 14 miejscowości i skupiający jedną czwartą ludności całego powiatu pszczyńskiego. Parafia mikołowska przed utworzeniem dekanatu liczyła 9911 dusz. W całej parafii odnotowano 385 urodzeń i 333 zgony. Przyrost wynosił 52 dusze.

W tymże roku zaobserwowano również nasilenie się epidemii tyfusu głodowego.

AO 060, AO 064, AO 040

1846 – 10 lutego, chałupnicy z Łazisk Górnych byli zobowiązani do odrabiania pańszczyzny na folwarkach w Wyrach i Śmiłowicach oraz do ścinania drzew w lasach na terenie Wyr i Śmiłowic.

MR 04

1846 – w sierpniu, mając lat 83, zmarł Eljasz Chytreusz, pierwszy (w latach 1809 – 1815) burmistrz, wybrany na podstawie nowej pruskiej ordynacji miejskiej.

AO 075

1846 – 16 października, ustanowiono Statut zarządu spółki w sprawie budowy szosy prowadzącej z Mikołowa przez Pszczynę do przeprawy w Goczałkowicach.

AO 078

1846 – 27 października, sąd wydał wyrok, w którym powtórnie potwierdzał uprawnienie proboszcza bujakowskiego do darmowego korzystania z drzewa w lasach pańskich. W tym czasie właścicielem Bujakowa był Karol Godula.

AO 058

1847 – w parafii mikołowskiej zanotowano 316 urodzeń i 681 zgonów. Ubyło 365 dusz.

AO 022, AO 064

1847 – 25 marca, chirurg dr Deutsch informował w piśmie wysłanym z Mikołowa, że książę pszczyński założył tu lazaret bracki (*Knappschafts-Lazareth*), wyposażony w 20 łóżek, przeznaczony nie tylko dla górników i hutników, lecz również dla robotników zatrudnionych w innych gałęziach produkcji w jego dobrach, w rolnictwie, leśnictwie i tartaku.

AO 022

1847 – w maju, Hans Heinrich X von Hochberg udzielił pełnomocnictw królewskiemu mistrzowi górniczemu Juliusowi Brademu do kierowania i zarządzania zakładami górniczno-hutniczymi w dobrach księstwa pszczyńskiego. Powołano nowy Zarząd Górnicy (*Bergwerksverwaltung*) z siedzibą w Mikołowie.

AO 022

1847 – w Tychach utworzono nowy, samodzielny urząd leśny, któremu podlegały tzw. mieczyska (rewiry leśne), m.in. w Kostuchnie i Śmiłowicach.

AO 061

1847 – 27 września, książę Hans Heinrich X von Hochberg zwołał w Tychach konferencję poświęconą analizie stanu górnictwa. Wydał wówczas *Regulamin dla zarządu przedsiębiorstwa, kierownictwa i prowadzenia zakładów w kopalniach w Księstwie Pszczyńskim*.

AO 022

1847 – w grudniu, Magistrat Mikołowa ustanowił osobną komisję zdrowotną do walki z zarazą głodową, która w tymże roku i następnym zdziesiątkowała ludność powiatu pszczyńskiego.

AO 075, AO 022, AO 009

1848 – na nowo zbudowanej szosie górniczej w Bujakowie znajdowała się bariera z pobieraniem myta drogowego. Pobierano tam od załadowanego wozu 8 fenigów i 4 fenigi od wozu pustego. Szosa ta prowadziła z Rudy przez Wirek, Nową Wieś, Halembe, Wygodę (gdzie krzyżowała się z drogą z Gliwic do Mikołowa), Paniowy i Bujaków do Orzesza.

AO 063

1848 – strażnikiem szosowym w Borowej Wsi był Siegmund Hensch.

AO 066

1848 – zbudowano i oddano do użytku szosę Pszczyna – Mikołów, stanowiącą wspólną własność księcia pszczyńskiego i powiatu pszczyńskiego. Kopalnie tego rejonu otrzymały dogodniejsze warunki transportowe, co przyciągnęło część furmanów galicyjskich.

AO 022

1848 – 14 stycznia, Kamera Rentowa w Pszczynie informowała, że w mikołowskim lazarecie brackim księcia pszczyńskiego obowiązki lekarza powierzono chirurgowi powiatowemu, dr. Ottonowi Mollowi, który zarazem dozorował gwarecki lazaret bracki i szpital miejski w Mikołowie. Na ziemi pszczyńskiej panowała w tym czasie epidemia tyfusu głodowego, na którą narażone były także załogi kopalń księstwa pszczyńskiego. 20 stycznia, w mikołowskim lazarecie brackim zabrakło miejsc na przyjęcie pacjentów, bo w dwóch pokojach umieszczono 12 chorych na „zaraźliwą gorączkę nerwową”; 4 pacjentów musiało leżeć na słomie, a dwóch z nich nie miało nawet kołder. Dr Moll zapowiedział odsyłanie chorych do domów. Zaznaczył przy tym, że niewykonalne było wynajęcie prywatnego budynku w celu umieszczenia w nim chorych, gdyż ludność obawiała się zarażenia gorączką nerwową i nie chciała odstąpić żadnego lokalu nawet za wysoką opłatą.

Według statystyk w roku tym w parafii mikołowskiej zanotowano 87 urodzeń i 544 zgony. Ubyło 457 dusz. Był to rok, w którym obserwowano największe nasilenie się epidemii tyfusu głodowego.

AO 022, AO 064

1848 – 29 lutego, w Mikołowie pod przewodnictwem radcy rejencji opolskiej, Lorinsera, odbyła się konferencja lekarzy, którzy jako ochotnicy zgłosili się do akcji pomocy na terenach najbardziej zagrożonych głodem, epidemiami i nieurodzajami. W Mikołowie zmarło 20% ogółu ludności głównie na skutek tyfusu. W konferencji tej uczestniczył niemiecki uczonec, dr Rudolf Virchow.

AO 030

1848 – na początku kwietnia, w Mikołowie doszło do rozruchów antyżydowskich o nieznanym dziś podłożu. Dokonano napadów na sklepy żydowskie, bóżnicę i na prywatne mieszkania. Zamieszkom tym kres położyło wojsko.

AO 030, AO 090

1848 – od kwietnia do czerwca, przesłuchiowano robotników kopalni „Heinrichs-glück” w Łaziskach Dolnych, którzy zostali zwolnieni z pracy przez sztygara Leonhardta. Ich zeznania dowiodły, że aby otrzymać lub utrzymać pracę w kopalni, musieli składać dary (*Geschenke*) – np. owies (od 1 do 2,5 sześla), gęś, siano ($\frac{1}{2}$ cetnara). Mówiono o tym otwarciu wśród mieszkańców Mikołowa.

AO 022

1848 – 31 maja, parafię Mikołów zamieszkiwały 9264 osoby, a pobliską parafię Mo-

kre – 1395 osób. W ciągu trzech lat z parafii mikołowskiej ubyło 647 osób. W parafii Mokre przybyło 41 osób. Taki stan spowodowała epidemia tyfusu głodowego.

AO 022

1848 – 6 lipca, zmarł Karol Godula, który w testamencie dobra dworskie Bujaków w całości przekazał na dziedziczną własność półsierocie po biednym wyrobniku, sześćioletniej (urodzonej 29 kwietnia 1842 roku) Joannie Gryzik (Gryczik) z Rudy.

AO 035, AO 036

ok. 1848/1849 – stacjonowała w Mikołowie (i w Bieruniu) żandarmeria powiatowa, która była do dyspozycji starosty powiatowego.

AO 061

1849 – w Mikołowie mieszkało 3705 osób.

AO 022

1849 – 1 kwietnia, na terenie księstwa pszczyńskiego zniesiono wszystkie sądy patrymonialne księstwa i powołano Królewski Sąd Powiatowy w Pszczynie, który działał pod tą nazwą do roku 1876, kiedy to został przemianowany na Sąd Okręgowy (*Amtsgericht*). W Mikołowie powstała delegatura tego sądu, której podlegały m.in. Tychy.

AO 078, AO 082, AO 061

1849 – 3 lipca, przed osadzeniem nowych drzwi w budynku przylegającym do ówczesnego Ratusza (dziś wejście do Ratusza od strony Rynku) został spisany i złożony w futrynie dokument. Dowiadujemy się z niego, że właścicielami domu byli wtedy królewski chirurg garnizonowy, lekarz górniczy, lekarz ogólny oraz akuszer Otto Moll i jego małżonka Antonina, którzy mieli trzech synów. Dom ten kupił Otto Moll w 1845 roku za 3000 talarów Rzeszy. Znajdowały się w nim na górnym piętrze (w dużym pokoju) małe organy, ołtarz i ławki. Pokój ten był używany przez gminę ewangelicką z Mikołowa (i okolicy) jako sala modlitw – pastor z Pszczyny odprawiał tu 6 nabożeństw rocznie.

W ogrodzie przy tym domu znajdowało się wtedy ok. 50 pięknych dębów, dużo krzewów oraz szlachetne odmiany winorośli. Od tyłu budynku rosło kilka brzoź.

Z dokumentu dowiadujemy się, że ludność miasteczka (i okolicy), w przeważającej mierze wówczas polskiego pochodzenia, prowadziła życie proste, pełne zabobonów oraz nie dążyła do jakiegokolwiek pogłębiania wiedzy. Ubogo ubrana ludność okolicznych wsi mieszkała w chatach, zbudowanych z drewna, z ciosanych belek. Bu-

dynki te nie miały okien i podłóg w izbach. Głównym składnikiem pożywienia tej grupy mieszkańców i okolicy były kapusta i ziemniaki. Do wyjątków należeli umiejący czytać i pisać. W Mikołowie majętными rzemieślnikami (których było niewielu) byli ślusarz Habe i stolarz Kalenert.

Budynek ten (znajdujący się przy Rynku nr 16) stanowił odrębną, niezależną posesję do 1929 roku, kiedy to został połączony z Ratuszem.

AZ 02

1849 – na łamach „Schlesische Zeitung” podkreślano, że prawie całkowicie polskie na Górnym Śląsku były powiaty: bytomski, gliwicki, lubliniecki, raciborski, rybnicki, pszczyński, kozielski, oleśnicki i strzelecki.

AO 009

1850 – 14 maja, chirurg powiatowy dr Otto Moll wystawił poświadczenie dla Emila Skrzyszowskiego, syna Lorenza (mikołowskiego introligatora), potwierdzające, że został on zaszczerpiony 7 maja tegoż roku dobrą surowicą od szczepienia ospy .

AZ 02

1850 – w celu zaopatrzenia w koks wielkiego pieca parowego, wybudowanego w hucie „Ida” w Kokocińcu („Idahütte”), uruchomiono w rejonie Mikołowa (Kamionkaer Berg) kopalnię „Anna”, eksploatującą węgiel koksujący na wychodniach pokładu o grubości około 1,6 metra.

AO 022

1850 – przemysłowiec Eugeniusz Mann uruchomił w Mikołowie hutę „Mikołów”, w niektórych dokumentach zwaną również Hutą Manna. Dysponowała ona dwoma wielkimi piecami do produkcji surówki żelaza. Istniała tylko 20 lat.

AO 056

1851 – właściciel dóbr rycerskich w Wilkowicach (powiat Tarnowskie Góry), Karol Koszycki (Koschützki), redagował i wydawał pismo dla rolników pod tytułem „Poradnik dla Ludu Górnośląskiego”. Rozsyłał to pismo po wsiach, aby rolnicy mogli bezpłatnie korzystać z jego rad. Książę pszczyński zamówił abonament na 75 egzemplarzy i rozsyłał je za pośrednictwem starostwa po wsiach swego patronatu, a więc docierało ono m.in. na obszar Śmiłowic i Paniów.

AO 061

1851 – 16 kwietnia, wprowadzono kodeks karny, który zakazywał przejazdu konnego przez miasto w największym ściepie. Przed zbyt szybką jazdą Magistrat ostrzegał społeczność Mikołowa na łamach „Nicolaier Stadt-Blatt”.

P 04

1851 – 29 grudnia, według akt gruntowych dóbr rycerskich Paniowy, były starosta powiatu bytomskiego, Adolf von Wrochen, będący właścicielem Paniów, odsprzedał te dobra za cenę 74 000 talarów dla hrabiego Ryszarda von Poradowski-Wehner.

AO 063

1852 – w mikołowskiej kopalni „Anna” wydobyte wynosiło 2906 ton. Zatrudniano przeciętnie 34 robotników. Zbyt węgla, kierowany do najbliższych okolic, na przełomie roku 1851/1852 wyniósł 449 ton. Kopalnia została zamknięta we wrześniu tegoż roku.

AO 022

1852 – 2 stycznia, przeżywszy blisko 81 lat, zmarł mikołowski proboszcz ks. Grzegorz Warwas. Żył skromnie; zaprzestał nawet przyjmowania dziesięcin. Darował 200 talarów jako fundusz na przyodziewanie ubogich dzieci szkolnych oraz 250 talarów na Msze święte fundowane. Gdy przystąpiono do budowy nowego kościoła (w 1843 roku), tuż w pobliżu założył cegielnię.

AO 075

1852 – w październiku, w okolicach Mikołowa (i Mysłowic) szerzyła się epidemia cholery. Na przedmieściach założono specjalny tymczasowy lazaret, którym kierował dr Otto Moll.

AO 022

1853 – mikołowska Huta „Marja Ludwika” przeszła na własność Augusta Epperleina, który ją przystosował do wyrobu gwoździ i łyżek blaszanych.

AO 075, AO 026

1853 – 23 kwietnia, w paniowskiej szkole – w obecności patrona szkoły hrabiego Posadowskiego, inspektora szkolnego Bursika (z Tarnowskich Gór) i rewizora szkolnego Motta – odbył się XXII egzamin dla 163 uczniów.

MR 01c

1853 – mikołowski pocztarz (listonosz), Wiehauser, obsługiwał (obchodził) trzy razy tygodniowo, a od roku 1856 codziennie następujące wsie i przysiółki: Cielmice, Glinka, Żwaków, Paprocany, Urbanowice, Wartogłowiec, Mąkołowiec, Wilkowyje i Tychy.

AO 061

1853 – ustalono, że dominium bujakowskie będzie przekazywać proboszczowi rocznie 36 siągów drzewa twardego. Tak pozostało aż do zniesienia serwitutów w latach sześćdziesiątych XIX wieku.

AO 058

1853 – 3 października, w Mikołowie została utworzona szkoła wyznaniowa dla dzieci z rodzin ewangelickich. Początkowo (do 1863 roku) mieściła się ona w wynajętym lokalu pod adresem Rynek 16 (obecnie budynek Urzędu Miasta), a zajęcia prowadził jeden nauczyciel.

AO 028, AO 090

1853 – 1 grudnia, właściciel Paniów, hrabia Ryszard von Posadowski-Wehner, odsprzedał chłopom: Franciszkowi Fojtowi, Wojciechowi Fojtowi, Jankowi Nowacykowi i Marcinowi Bałuchowi parcele o łącznej wielkości 29 mórg, za które płacili oni po 20 talarów za morgę. Ów grunt hrabia uzyskał w ten sposób, iż wcześniej nakazał ściąć i wytrzebić las „Dąbrowa”.

AO 063

1854 – do lasów książąt pszczyńskich, których obszar wynosił 26 966 ha, sprowadzono daniele, których wcześniej tu nie było. Tak się rozmnożyły, że pod koniec stulecia na odstrzał przeznaczać można było rocznie ok. 200 sztuk. Było ich również dużo w okolicach Mikołowa.

AO 107

1854 – 26 stycznia, w Bujakowie proboszczem został ks. Konstanty Słota (Slotta). Od roku 1848 był administratorem tej parafii. W roku 1849 zorganizował tu Towarzystwo (Bractwo) Różańca św., którego przewodniczącą w chwili założenia była panna Jadwiga Żymełka z Paniówek, a po jej zamążpójściu przewodnictwo objęła Johanna Cytrona, córka leśniczego z Bujakowa.

AO 058

1854 – 8 października, po 226-letniej przerwie (tzn. od czasów kontrreformacji) powstała w Mikołowie druga parafia ewangelicka. Objęła miasto oraz 21 okolicznych osad (m.in.: Borową Wieś, Cielmice, Gostyń, Ligotę, Łaziska, Kostuchnę, Murcki, Panewniki, Piotrowice, Tychy, Wyry, Zgoń). Należały tu również okresowo: Bełk, Bujaków, Chudów, Gardawice, Ornontowice i Orzesze. Proboszczem parafii mianowany został ks. August Zernecke.

AO 028

1855 – Mokre liczyło w tymże roku 1472 mieszkańców. Ten gwałtowny wzrost liczby ludności wiązał się z rozbudową kopalń. W Mikołowie było 3742 mieszkańców.

AO 060, AO 022

1855 – 25 maja, parafia ewangelicka w Mikołowie, której proboszczem był ks. August Zernecke, otrzymała bezpłatnie od swego patrona, księcia pszczyńskiego Jana Henryka X von Hochberg, teren pod budowę ewangelickiej świątyni. Książę na zakup gruntu wydał 2500 talarów.

AO 028

1855 – 16/17 czerwca, przy okazji generalnej wizytacji kościołów ewangelickich pszczyńskiego okręgu odbyła się pierwsza wizytacja kościelna nowo ustanowionej parafii ewangelickiej w Mikołowie.

AO 028

1856 – 20 stycznia, nastąpiło uroczyste zaprzysiężenie przez Zgromadzenie Parafialne w Mikołowie przedstawicieli mikołowskiej parafii ewangelickiej (Rady Parafialnej), mianowanej w 1855 roku przez zmarłego księcia pszczyńskiego Jana Henryka X von Hochberg und Pless.

AO 028

1856 – luty, w dokumentach czytamy, że: „Jaśnie oświecona księżna – wdowa pszczyńska (po zmarłym księciu Janie Henryku X von Hochberg und Pless) ofiarowała parafii ewangelickiej w Mikołowie w darze srebrny kielich komunijny i paterekę”. Kielich ten przetrwał do chwili obecnej.

AO 028

1856 – 30 grudnia, oddano do użytku odcinek kolei żelaznej Orzesze – Mikołów o długości 9,8 km, co poprawiło sytuację gospodarczą w mieście i doprowadziło do

zatarcia ostatnich śladów lat głodowych. W okresie tym z kolei głównie korzystały kopalnie mokierskie znajdujące się tuż przy torze: „Mokre”, „Burghard” i „Napoleon”, które pobudowały bocznice. W pobliżu dworca kolejowego powstała Huta Waltera – załączek obecnej Fabryki Palenisk Mechanicznych. Do dyspozycji łaziskiego górnictwa oddano w Mikołowie bocznice, co przyczyniło się do znacznego wzrostu wydobywania.

AO 075, AO 060, AO 026, AO 039

1856–1857 – książę pszczyński zlecił jednemu z inżynierów Spółki Akcyjnej „Opeln Tarnowitzer Eisenbahn” opracowanie i wykonanie projektu budowy linii kolejowej Mikołów – Łaziska – Paprocany. Projekt ten pozostał w sferze niezrealizowanych planów.

AO 017

1857 – po zreorganizowaniu władz górniczych miał w Mikołowie od tegoż roku swoją siedzibę Urząd Przysięgłego Górniczego. Sprawował nadzór nad 19 kopalniami.

AO 075, MR 03

1857 – 1 lipca, Wyższy Urząd Górniczy wystawił dokument nadawczy (nadanie) dla kopalni „Alma” w Mokrem, której pole górnicze zostało powiększone w roku 1867. Należała ona do restauratora Franciszka Erma. Zamknięta została po roku 1927.

AO 023

1857 – 3 lipca, władze rejencji opolskiej udzieliły proboszczowi parafii luterańskiej w Mikołowie pozwolenia na założenie pierwszej w dziejach miasta szkoły średniej – prywatnej szkoły żeńskiej, która pomimo otrzymania koncesji na swą działalność prawdopodobnie nie została uruchomiona lub istniała niedługo.

AO 028

1858 – założono w Mikołowie lazaret (szpital) tarnogórskiej Spółki Brackiej, który zlikwidowano w roku 1868, po wybudowaniu podobnego w Orzeszu. W tym czasie – według Konstantego Prusa – Spółka Bracka księcia pszczyńskiego zbudowała również w Mikołowie lazaret dla górników i robotników księżących. Istnieją jednak źródła informujące o tym, że lazaret ten powstał w roku 1848.

AO 075, AO 026, AO 022

1858 – wieś Mokre liczyła 180 budynków mieszkalnych i 129 zabudowań gospodar-

czych. Mieszkało tam 1809 osób (w tym 63 ewangelików i 16 Żydów), z czego 81 osób – w przysiółku Sikowiec, powstałym w połowie XIX wieku w okolicy nowo uruchomionego punktu pobierania myta drogowego, przy skrzyżowaniu dróg Mikołów – Mokre i oddanej do użytku nowej drogi Łaziska – Śmiłowice, nazywanej także „drogą górniczą”, która powstała w związku z rozwojem kopalnictwa. Dochód roгатki z poboru cła (myta) wynosił w roku 1859 – 972 talary, w 1868 roku – 826 talarów, zaś w roku 1881 – 812 talarów.

Mikołów zamieszkiwały 4183 osoby (w tym 3021 Polaków oraz 1143 Niemców i Żydów).

AO 060, MR 04, AO 022

1858 – 15 stycznia wieczorem, między godz. 8.20 a 8.30, odczuto na Górnym Śląsku trzęsienie ziemi. Stwierdzono, że ognisko znajdowało się w sąsiedztwie miasta Żylna na Słowacji.

AO 075

1858 – 20 stycznia, oddano do użytku odcinek kolei Mikołów – Ligota o długości 9,0 km.

AO 075

1858 – 9 marca, Wydział Spraw Wewnętrznych Królewskiego Rządu w Opolu ogłosił powszechny zakaz wywozu koni poza granice celne. Zobowiązano wszystkie władze policyjne do zapobieżenia wywozowi koni wszelkimi środkami prawnymi, jakie pozostawały w dyspozycji tychże władz. Wykroczenia przeciwko tym przepisom miały być karane zgodnie z Celnym Prawem Karnym z 23 stycznia 1788 roku.

P 04

1858 – 26 maja, zmarł proboszcz parafii w Bujakowie i Paniowach, ks. Konstanty Słota (Slota), który sprawował tu swój urząd od roku 1848. Założył on w parafii Bractwo Różańca Świętego.

AO 062

1858 – w Mikołowie na terenie Huty Waltera, założonej przez przybyłego z Wrocławia inż. Waltera, uruchomiono pierwszy tzw. żeliwiak.

AO 013a

1859–1884 – Augustyn Pifko był w tym okresie starszym cechmistrzem mikołow-

Marta Rzeźniczek (lat 21): *Pytlik i Dziura kopią węgiel na swojej posesji* – rok 1830

skiego Cechu Rzeźników.

AO 099

1859 – władze miasta Mikołów zabezpieczały się przed zbyt wielkim napływem proletariatu poprzez ściąganie tzw. „opłat za wprowadzenie się” (*Einzugsgeld*) w wysokości 3 talarów. Prócz tego pobierano opłaty w wysokości 5 talarów za przyznanie obywatelstwa, co obowiązywało do 1861 roku.

AO 022

1859 – 2 stycznia, ukazał się pierwszy numer „Nicolaiier Stadt-Blatt” (Mikołowska Gazeta Miejska), gazety drukowanej i wydawanej przez Augusta Kramera w Pszczynie na zlecenie Magistratu miasta Mikołów. W źródłach znajdujemy następującą informację: „Gazeta ukazuje się raz w tygodniu (niedziela). Kwartalna opłata za prenumeratę wynosi dla abonentów 5 srebrnych groszy [...]. Zaleca się przekazywanie do publikacji ogłoszeń władz królewsko-wojskowych bezpośrednio do nas lub do właściciela drukarni pana Augusta Kramera w Pszczynie [...]. Magistrat – Kirchner”.

P 04

1859 – 8 stycznia, na zebraniu radnych miejskich wybrano na bieżący rok: na przewodniczącego Rady – właściciela huty, pana Eppelina, na jego zastępcę – pana Bergera, mistrza ciesielskiego, na protokolanta – pana Dugaia, mistrza murarskiego, na jego zastępcę – Louisa Jakubowicza, mistrza piekarskiego. Wybór został zatwierdzony przez Magistrat.

P 04

1859 – 2 lutego, „Nicolaiier Stadt-Blatt” informował: „Z niedawnego pożaru wynika, że, niestety, tutejsi właściciele domów przeważnie nie posiadają niezbędnego sprzętu przeciwpożarowego. W wyniku powyższego zarządzamy natychmiastowe uzupełnienie tego sprzętu, a to w celu uniknięcia kary w wysokości 1 talara za każdy brakujący egzemplarz. Zalecona zostanie kontrola panom przewodniczącym okręgowym. – Miejski Zarząd Policyjny”.

P 04

1859 – 16 lutego, „Nicolaiier Stadt-Blatt” podawał informację: „Okazała się potrzeba utworzenia czwartej katolickiej klasy szkolnej w tutejszej miejscowości. Urządziliśmy w domu Ludwika Jankowskiego izbę szkolną, w której od dnia 13 bm. nauczał będzie nauczyciel pomocniczy. Wzywamy rodziców, by niezwłocznie przysyłali swoje dzieci do wyżej wymienionej szkoły. Magistrat”.

P 04

1859 – 16 marca, o godz. 2.00 po południu odbyła się na mikołowskim Rynku zbiórka kontrolna 4. kompanii I batalionu 22. pułku pospolitego ruszenia, na którą zgłosiły się wszystkie załogi – również rezerwistów.

P 04

1859 – 6 kwietnia, w środę, w godzinach porannych, odbyła się stawka do poboru wszystkich z Mikołowa, zobowiązanych do odbycia służby wojskowej. Ci, którzy się nie stawili, zostali uznani za element niepewny, a ponadto ukarano ich 3-dniowym aresztem. Każdy stawiający się miał być umyty i solidnie ubrany. Wnioski o reklamacje należało złożyć w Magistracie w celu potwierdzenia przyczyn.

P 04

1859 – 25 maja, Starosta Królewski w Pszczynie ogłosił, że władze lokalne, które są upoważnione do udzielania pomocy potrzebującym rodzinom powołanych do służby wojskowej rezerwistów oraz członków obrony terytorialnej, przyjmują odpowiednie wnioski. W „Nicolaiet Stadt-Blatt” czytamy: „Duchownych proszę o współpracę w dziele pomocy poprzez opiniowanie przedłożonych im przez władze lokalne wniosków przez opisanie potrzeb oraz opinie o zachowaniu się wnioskodawców”.

P 04

1859 – 2 czerwca, „Nicolaiet Stadt-Blatt” podał do wiadomości, że najbliższy targ bydła w dniu 16 czerwca nie odbędzie się – jak zawsze – na Rynku, lecz w wyznaczonym do tego celu specjalnym miejscu położonym za miastem, w zaułku Skotnica, po prawej stronie szosy Bieruńskiej. Na targu ustawione zostaną następujące stragany: 1) dla restauratora, 2) dla rzeźników z kielbasami i gotowanym mięsem – 4 stoiska, 3) dla piekarzy – 4 stoiska, 4) dla sprzedających napoje alkoholowe i piwo – 4 stoiska. Stoiska zostaną wydzierżawione w biurze Magistratu przede wszystkim miejscowym przedsiębiorcom.

P 04

1859 – 7 lipca, ogłoszono, że w Mikołowie wybory uzupełniające (w następstwie zgonu w dniu 15 czerwca radnego miejskiego Gustawa Kuntza oraz odejścia radnego adwokata Richtera) dwóch radnych w I oraz III Okręgu Wyborczym przeprowadzone będą w dniu 21 lipca. Wybory odbyły się po Mszy św. w II klasie katolickiej szkoły dla III Okręgu Wyborczego o godz. 9.00, a dla I Okręgu Wyborczego – o godz. 10.00.

P 04

1859 – 5 sierpnia, Rząd Królewski w Opolu na łamach „Nicolai-er Stadt-Blatt” podał następującą informację: „Z uwagi na kończące się żniwa oraz zbiór owoców w tu-tejszym Okręgu rządowym oraz na to, że młode zające są wyrosnięte, a kuropatwy lotne, postanowiono sezon małych łowów rozpocząć z dniem 15 sierpnia, o czym się publicznie zawiadamia”.

P 04

1859 – 6–27 listopada, w Mikołowie odbywały się misje, w których tłumnie uczestniczyli też parafianie mokierscy. Kazania głoszone w Mikołowie, a także w Piotrowicach i Łaziskach Górnych.

AO 060

1859 – Jan Macha i Heinrich Vetterkind byli w tym roku pierwszymi strażnikami kolejowymi na otwartym przystanku kolejowym w Mokrem (obecnie dworzec PKP Łaziska Górne).

AO 060

1860 – w Mikołowie zarządem policji kierował naczelnik Krause.

AO 078

1860 – w roku tym pracował w Bujakowie na potrzeby dominium piec wapienny, zbudowany w początkach XIX stulecia. Zatrudniony został również, jako mistrz cegielni, Maciej Grodziecki. Zarządzał tam jeszcze w 1877 roku

AO 058

1860–1862 – Karol Gustaw Dittrich wybudował w Mikołowie papiernię. Prowadził ją do roku 1882, kiedy to sprzedał zakład.

AO 087, AO 026

1860 – 14 czerwca, uroczystego poświęcenia oraz położenia kamienia węgielnego pod nowo budowaną świątynię ewangelicką dokonał superintendent (dziekan), ks. Friedrich Jacob z Gliwic, w asyście 10 księży, pszczyńskiej pary książęcej, licznie zgromadzonych mikołowskich zborowników, wiernych miejscowej parafii rzymskokatolickiej oraz przedstawicieli mikołowskiej społeczności żydowskiej.

AO 028

1861 – w tym roku miasto Mikołów zajmowało obszar 1773 hektarów i liczyło 4502 mieszkańców (w tym 2992 Polaków, 983 Niemców i 504 Żydów). W roku 1870

mieszkało tu 4779 osób.

AO 056, AO 022

1861 – w Borowej Wsi mieszkało dwóch protestantów.

AO 066

1861 – w marcu parafia ewangelicka nabyła od obywatela Jana Taistry sporą część gruntu (3 morgi i 65 prętów kwadratowych) za budowanym kościołem św. Jana, płacąc 455 talarów. Na terenie tym powstał cmentarz ewangelicki.

AO 028

1861 – 5 marca, dla załóg kopalń księstwa pszczyńskiego powołano bractwo górnicze pod nazwą Związek Knapszaftowy Księstwa Pszczyńskiego z siedzibą w Mikołowie. Członkami stałymi mogli być wyłącznie robotnicy zatrudnieni w kopalniach tegoż księstwa.

AO 022

1861 – 1 lipca, książę pszczyński rozpoczął zakładanie na peryferiach Mikołowa nowego lazaretu (szpitala) dla członków powstałego bractwa górniczego. Lazaret wyposażono w zakład kąpielowy, lodownię itp. Otaczający go ogród przeznaczono na miejsce wypoczynku dla pacjentów. Szpital oddano do użytku 30 czerwca 1862 roku. Obecnie, po przebudowie i remoncie, obiekt ten jest Szpitalem Powiatowym.

AO 022

1861 – 10 września, mikołowskie Bractwo Różańcowe, liczące wówczas 690 członków, wysłało prośbę do biskupa, aby nie pozwolił na zburzenie Starego Kościoła. Jednocześnie złożyło obietnicę, że chce Stary Kościół św. Wojciecha utrzymywać. W piśmie tym Bractwo informowało również, że w ciągu ostatnich dwóch lat odnowiło już i ozdobiło dwa boczne ołtarze oraz różne inne przedmioty kościelne kosztem 500 talarów. Wskutek tej prośby biskup polecił ówczesnemu zawiadowcy dekanatu mikołowskiego, ks. proboszczowi Kosmeliemu w Tychach, aby zapobiegł zburzeniu Starego Kościoła w Mikołowie.

AO 075

1861 – 25 września, w środę, konsekrowano nowy kościół katolicki wybudowany w stylu neoromańskim. Przy tej okazji biskup Adrian Włodarski udzielił Sakramentu Bierzmowania i dokonał generalnej wizytacji parafii. Budowa całego kościoła kosz-

towała 75 tys. talarów. Pracami budowlanymi kierowali: budowniczy Spalding z Gliwic i mistrz murarski Beetz z Pszczyny.

AO 075, AZ 03, AO 038

1861 – 29 października, generalny superintendent prowincji śląskiej we Wrocławiu, ks. dr Hahn, dokonał uroczystej konsekracji nowo wybudowanego kościoła dla parafii ewangelickiej w Mikołowie, nadając mu imię św. Jana. W kościele do użytku zostały też oddane nowe organy, które zbudował gliwicki organmistrz, Carl Volkmann. W tym samym dniu poświęcono również cmentarz ewangelicki.

AO 028

1863 – 2 stycznia, proboszczem parafii św. Wojciecha ustanowiono i wprowadzono na urząd ks. Alojzego Sznapkę, którego później wybrano na posła do sejmu pruskiego z okręgu pszczyńsko-rybnickiego. Był on bardziej Niemcem niż Polakiem.

AO 075

1863 – w Bujakowie założono Straż Pożarną (*Spritzenverband*), której podlegały także: Chudów, Paniowy i Paniówki. Sprzęt pożarniczy i sikawkę przechowywano na terenie dolnego folwarku w Bujakowie.

AO 036

1864 – w Mikołowie Bractwo Strzeleckie (*Schützengilde*) powstało jako stowarzyszenie niemieckie, zrzeszające też wielu zdeklarowanych Polaków. W okresie I wojny światowej zawiesiło swą działalność. Istnieją źródła, które podają, iż zostało ono założone w roku 1865.

AO 090, AO 026, AO 030

1864 – 21 kwietnia, górnicy „Emanuelssengengrube” w Murckach wystosowali skargę do dyrektora generalnego na Zarząd Górniczy w Mikołowie, że ten przełożył wypłatę z soboty na wtorek, wskutek czego nie zdążali oni na targ tygodniowy do Mikołowa, odległego od kopalni 1,5 mili (ok. 11 km). Zmuszało ich to do nabywania od kupca w kopalni gorszych towarów po wyższych cenach.

AO 022

1864 – 15 września, fabrykant Heinrich Koetz z Zabrze kupił w Mikołowie nieruchomość od hrabiego Henckla von Donnersmarck z Bytomia, z zamiarem budowy fabryki kotłów parowych. Uruchomienie fabryki (dziś „Mifama”) nastąpiło w roku 1873.

AO 056

1865 – w Borowej Wsi mieszkało 10 zagrodników, 7 chałupników i 11 małych chałupników. Posiadali oni razem 28 koni, 80 sztuk rogaczyny i 20 świń. Mieszkali tu również: szynkarz, krawiec i kowal. Pola uprawne w tym czasie zajmowały 1210 mórg, łąki – 131, pastwiska – 110, a ogrody – łącznie 6 mórg. Stawy stanowiły 20 mórg, a zarośla i nieużytki – 1194 morgi.

AO 066

1865 – 5 lutego, po wyjeździe z Mikołowa proboszcza parafii ewangelickiej, ks. Augusta Zernecka, kolejnym proboszczem został dotychczasowy administrator, ks. Wilhelm Lemon, uroczystie wprowadzony na urząd przez królewskiego superintendenta ks. Karola Weigelta z Pszczyny.

AO 028

1865 – 18 maja, powiatowy inspektor szkolny Antoni Josch, po dokonaniu wizytacji szkoły (ufundowanej przez księcia pszczyńskiego w roku 1858) w kolonii Emanuelssengen (Murcki), stwierdził, że uczęszczało do niej pięcioro dzieci z Kamionki pod Mikołowem.

AO 022

1865 – 1 listopada, Magistraty mikołowski i pszczyński zawarły umowę z właścicielem pszczyńskiej drukarni, Augustem Krummerem, na wydawanie gazety miejskiej. Obwieszczenia władz miejskich, podawane dotychczas do wiadomości przez obwołanie, od 1 stycznia 1866 roku ogłaszano w gazecie „Öffentlicher Anzeiger für den Kreis und die Stadt Pless”.

AO 097

1867 – Mikołów zamieszkiwały 4674 osoby (w tym 1271 Polaków, 2932 Niemców i 471 Żydów).

W tymże roku (lub 1868) uruchomiono tu gazownię.

AO 022, AO 026

1867 – w Mikołowie została utworzona prywatna spółka, która zawarła umowę z Magistratem w sprawie założenia i prowadzenia miejskiej gazowni oraz oświetlenia ulic, placów i domów. Spółkę utworzyli: Oskar Neumann i Karol Lengenmayr z Zabrze, Herman Chuchul z Gliwic oraz Karol Kern z Mikołowa.

AO 075

1867 – 20 maja, w Paniowach rozpoczęto budowę nowej, murowanej szkoły wraz z mieszkaniem dla nauczyciela, który był również organistą. Budowę ukończono w połowie października.

W starym, drewnianym budynku szkolnym uczyło się 240 uczniów.

AO 093, MR 01c

1867 – 13 listopada, do nowego budynku szkoły w Paniowach wprowadził się kierownik Kałuża. Budynek został poświęcony 25 listopada tegoż roku. W uroczystości uczestniczył patron szkoły – hrabia Ryszard von Posadowski (który przemówił w językach niemieckim i polskim) oraz rewizor szkolny – proboszcz Edler. 26 listopada rozpoczęto naukę w nowej szkole, a stary budynek rozebrano.

AO 063, MR 01c

1867 – w Bujakowie zawiązała się Spółka Drenarska, dla której dokumentację i prace specjalistyczne wykonał Malchus z Jastrzębia (*Königsdorf*). Koszty melioracji były przewidziane na 50 270 marek. Prace drenarskie zostały ukończone w 1890 roku.

AO 036

1868 – 31 sierpnia, Urząd Policji Miasta Mikołowa uwierzytelnił pismo wystawione dnia 28 sierpnia przez mikołowskiego mistrza introligatorskiego, Lorenza Skrzyszowskiego, w którym ten zaświadczał, że jego syn Emil, jako uczeń i pomocnik pracował przez trzy lata i uczył się zawodu introligatora. Tym samym powiadamiał owym pismem o zgodzie i potrzebie pójścia Emila „na wędrowkę w celu poprawienia jego rzemiosła”.

AZ 02

1869 – 9 września, w lesie bujakowskim doszło do tragedii. Następnego dnia znaleziono myśliwego Cosła z synem Adolfem, także leśniczym, którzy zmarli z wykrwawienia, ciężko ranni od postrzałów. Skrytobójcą, po latach, okazał się następca Cosła – leśniczy Kubisa, który wyjawiał prawdę na łożu śmierci.

AO 036

1869 – 4 listopada, Jego Wysokość Król Pruski przybył po godz. 6.00 wieczorem specjalnym pociągami z Katowic, wraz ze świtą, do której dołączył w generalskim mundurze, także zaproszony na polowanie, nadprezydent hrabia zu Stolberg-Wernigerode, na odświeżenie przystrojony dworzec kolejowy w Mikołowie, skąd Jego Dostojność, przy dźwięku wszystkich dzwonów i radosnych wołań ludności

udał się do Pszczyny.

AO 069a

ok. 1870 – w Bujakowie na Michalskim Dole zamordowano kobietę. W miejscu tym postawiono drewniany krzyż, a w 14 lat później – Bożą Mękę, wykutą w piaskowcu.

AO 036

1870 – mikołowski architekt o nazwisku Berliner wykonał plan przebudowy nieczynnej od 28 maja 1869 roku huty szkła „Maria”, znajdującej się na granicy Orzesza i Ornontowic. Huta została przebudowana i kupiona przez właściciela karczmy w Ornontowicach, Józefa Pollacka.

AO 106

1870 – mistrz murarski i budowniczy, Długaj, otrzymał zlecenie na budowę obecnego Ratusza mikołowskiego. Dotychczasowy bowiem, stojący na środku Rynku, okazał się za ciasny.

Za budynkiem Sądu miasto wybudowało więzienie.

AO 087, AO 090

1870 – mikołowska Huta Waltera zatrudniała 50 robotników. Wytwarzała w tym okresie odlewy dla przemysłu, budownictwa i rolnictwa.

AO 013a

1870 – 1 grudnia, droga szosowa Mokre – Mikołów, która stanowiła odcinek zbudowanej przez powiat drogi Woszczyce – Gardawice – Łaziska – Mokre – Mikołów, była całkowicie wykończona i przekazana do użytku publicznego. Na realizację tej inwestycji rząd pruski dał powiatowi zasiłek wynoszący 9000 talarów na każdą milę szosy.

AO 060

1871 – nauczyciel szkoły żydowskiej w Mikołowie, Abraham Lewin (który był tu do roku 1895), chodził do Tych i udzielał lekcji religii dzieciom żydowskim, za co otrzymywał od rodziców 200 marek rocznego odszkodowania.

AO 061

1871 – 31 grudnia, przeprowadzono spis ludności, z którego wynikało, że w obwodzie gminnym w Bujakowie wśród mieszkańców liczących ponad 10 lat potrafiło

czytać i pisać 520 osób, a analfabetów było 395 (co stanowiło 43%). W obwodzie dworskim w Bujakowie odsetek analfabetów przekraczał 50%. W mieście Mikołów notowano 37% analfabetów. Inne źródła podają, że było ich 35%. W Mikołowie mieszkało 5001 osób. Na całym obszarze Paniów było 503 dorosłych mieszkańców piśmiennych (72,3%) i 193 analfabetów (27,7%). Paniowy zamieszkiwało (łącznie z dworem) 971 osób.

AO 058, AO 036, AO 063, AO 065, AO 022

1872–1873 – na terenach dzierżawionych od księcia pszczyńskiego istniała w Mikołowie kopalnia „Georgenflur”, która w roku 1872 wydobyła 992 tony węgla, a w roku 1873 – 362 tony.

AO 023

1872–1875 – na terenach dzierżawionych od księcia pszczyńskiego istniała w Mikołowie kopalnia „Hajster”, której wydobyć w roku 1873 wyniosło 1159 ton węgla.

AO 023

1872–1875 – na terenach dzierżawionych od księcia pszczyńskiego istniała w Mikołowie kopalnia „Maulwurf”, która w roku 1872 wydobyła 1581 ton węgla (maksymalne wydobyć), a w roku 1873 – 374 tony.

AO 023

1872 – na terenie Bujakowa do wyznaczania granic pól wiejskich zaczęto stosować kamienie zamiast usypywanych kopczyków.

AO 035, AO 036

1872 – 14 kwietnia, w rybnickiej wsi Wielopole przyszedł na świat Konstanty Prus, śląski dziennikarz i historyk, a także archiwista; autor monografii Mikołowa. Zmarł 5 października 1961 roku. Pochowany został na cmentarzu przy kościele św. Wojciecha w Mikołowie.

AO 088

1872 – 26 czerwca, w czasach Kulturkampf, na konferencji przedstawiciele niemieckich środowisk rządowych i kół przemysłowych w Goczałkowicach podpisano kontrakt z pochodzącym spod Bierunia filologiem, Janem Norasem, któremu powierzono kierowanie redakcją i wydawanie w polskiej i niemieckiej wersji językowej gazety „Der Schlesier” i „Szlązak”. Gazetę finansowało grono śląskich przemysłowców,

a jako miejsce redakcji przewidywano pierwotnie Mikołów i drukarnię Tomasza Nowackiego. Ostatecznie Jan Noras obrał jednak Pszczynę. Gazeta wychodziła do 1879 roku.

AO 084

1872 – 16 sierpnia, odbyło się pierwsze posiedzenie Rady Miejskiej w nowym Ratuszu (w budynku stojącym do dziś), podczas którego uchwalono rozebranie i usunięcie starego Ratusza z Rynku.

AO 075

1872 – 16 sierpnia, do użytku oddana została nowo wybudowana plebania ewangelicka, pod której budowę kamień węgielny położono 7 sierpnia 1871 roku. Budowa – według kosztorysu – miała wynosić 3606 talarów, ale koszt był tak wielki, że w 1883 roku Rada Kościelna w Berlinie przekazała mikołowskiej parafii ewangelickiej 3300 marek na spłacenie długu.

AO 028

1873 – w roku tym, przy podziale dużego powiatu bytomskiego, Bujaków i Paniowy znalazły się w granicach nowo utworzonego wówczas powiatu zabrzańskiego. Tak pozostało aż do roku 1922, kiedy po podziale tego terenu pomiędzy Rzeszę Niemiecką i Polskę miejscowość Bujaków wcielono do powiatu rybnickiego.

AO 058

1873 – 23 kwietnia, w Mikołowie otwarta została prywatna żeńska szkoła średnia (druga tego typu placówka w historii miasta). Kierowniczką została Marta Weymann z Wrocławia, która była wyznania ewangelickiego. Szkoła, choć wspomagana zasiłkami z funduszy rządowych i z kasy miasta, stanowiła własność kolejnych osób nią kierujących. Po roku 1922 placówka ta, która od 1903 roku (kiedy to zezwolono na przyjmowanie do klas niższych także chłopców) funkcjonowała w budynku przy ul. Planty 1, traktowana była jako prywatna szkoła dla mniejszości niemieckiej.

AO 028, AO 026

1873 – w kwietniu, Magistrat otrzymał z rejencji opolskiej nakaz wypowiedzenia stanowiska w szkole siostrzackim Zgromadzenia Sióstr Szkolnych de Nôtre Dame, które od października 1869 roku prowadziły całe nauczanie w klasach dziewcząt.

AO 075

1873 – 6 czerwca, nastąpiło poświęcenie sztandaru Bractwa Strzeleckiego w Mikołowie. Na uroczystość tę przybyło wiele znanych związków strzeleckich oraz miejscowy Związek Śpiewaczy (Męskie Towarzystwo Śpiewacze „Liedertafel”).

AO 090

1875 – Karol Miarka – senior (ojciec) rozpoczął wydawanie w Mikołowie gazety „Katolik”, przeniesionej z Królewskiej Huty (dziś Chorzów), w założonej przez siebie drukarni przy dzisiejszej ul. Józefa Rymera. Początkowo drukował prawdopodobnie w istniejącej już tu drukarni Tomasza Nowackiego.

AO 055, AO 090, AO 005, MR 06

1875 – 18 lutego, zebrała się w Mikołowie grupa ojców rodzin różnych wyznań, aby naradzić się nad utworzeniem lepszej szkoły dla swych synów. Zapadła uchwała założenia dla chłopców prywatnej osobnej szkoły, obejmującej trzy pierwsze klasy gimnazjalne i osobny kurs przygotowujący chłopców do seminarium nauczycielskiego. Na kierownika szkoły wybrano pastora Wilhelma Lemona.

AO 075

1875 – od kwietnia, z powodu zatargu z gminą żydowską odszedł z prywatnej szkoły żydowskiej jej kierownik, katolicki nauczyciel Teodor Beck z Wodzisławia oraz drugi nauczyciel – Samuel Rosenberg z Żor.

AO 075

1875 – 11 kwietnia, inspektor szkolny Juliusz Kutzi z Mikołowa zawiadomił starostę Urbana w Pszczynie, że parafia tyska to antypaństwowe ognisko agitacyjne, którym kieruje tamtejszy proboszcz, ks. Karol Palica. Był to okres Kulturkampf.

AO 061

1875 – 24 maja, rejencja opolska udzieliła koncesji na prywatną szkołę dla chłopców, obejmującą trzy pierwsze klasy gimnazjalne z kursem przygotowującym do seminarium nauczycielskiego. Było to pierwsze w mieście progimnazjum męskie. Znajdowało się przy Friedenstrasse (ul. Pokoju, dziś ul. Karola Miarki).

AO 075, AO 090

1875 – 19 czerwca, podczas burzy w Paniowach zostało porażonych piorunem 5 osób, w tym idąca do szkoły 13-letnia dziewczynka, która zmarła.

MR 01c

1875 – 16 grudnia, mikołowskie najbardziej wpływowe środowisko wysłało do rejencji opolskiej petycję w sprawie rychłego zaprowadzenia szkoły symultannej; podpisali ją liczni urzędnicy, Żydzi i ewangelicy z pastorem Wilhelmem Lemonem.

AO 075

1876–1877 – w Mikołowie istniała kopalnia „Nicolai”, której właścicielem był książę pszczyński. W roku 1876 wydobyto tu 736 ton węgla.

AO 023

1876 – 15 stycznia, zarząd wolnych kuksów (Urząd Górniczy) przyznał 1500 marek zasiłku na szkoły w Mikołowie, stawiając warunek, że szkoły te będą zamienione na jedną szkołę symultanną.

AO 075

1876 – 23 stycznia, zmarł w Wyrach (uległ atakowi paralizu, bawiąc tam w odwiedzinach) rektor szkoły mikołowskiej, Gustaw Arnold.

AO 075

1876 – 29 maja, Rada Miejska w Mikołowie podjęła uchwałę, na mocy której istniejące w mieście szkoły wyznaniowe (katolicka, ewangelicka i żydowska) miały zostać zlikwidowane. W ich miejsce planowano utworzenie szkoły symultannej, do której uczęszczałyby dzieci wszystkich wyznań.

AO 028

1877 – 5 kwietnia, w Bujakowie urodził się Konstanty Wolny (zmarł w roku 1940), syn pochodzącego z Załęża wiejskiego kowala Wawrzyńca i Ludwiki Róży z Jarczyków (z Podlesia) – przyszły współpracownik Wojciecha Korfantego i marszałek Sejmu Śląskiego.

AO 050, AO 035, AO 036

1878 – w marcu, w symultance (szkoła dla dzieci wszystkich wyznań) było ogółem 803 dzieci, w tym: 685 z rodzin katolickich, 67 – z rodzin ewangelickich i 51 – z rodzin żydowskich. Liczba uczniów stale wzrastała.

AO 075

1879 – 18 października, burmistrz mikołowski, Edward Nuchten, napisał do rejencji opolskiej, że „do Mikołowa przybył i zamieszkał w zajeździe Stanisław Dobrzański

posiadający paszport austriacki i podał za cel podróży, że chciał odwiedzić redaktora «Katolika» Białoszyńskiego. Wyśledzono, że Dobrzański nie jest austriackim, tylko rosyjskim poddanym i rozporządza niewielkimi środkami pieniężnymi”. Nuchten sądził, że Dobrzański chciał w okolicy rozpowszechniać idee socjalistyczne, co nie było prawdą.

AO 075

1879 – z inicjatywy Karola Miarki (starszego), redaktora „Katolika”, założono w Mikołowie pod koniec tegoż roku Główny Komitet dla Górnego Śląska, któremu przewodniczył on wraz z obywatelami miasta E. Kunertem i J. Nieradzikiem. Komitet ten, dzięki szerokiej propagandzie, dysponował licznymi darami w naturze i w gotówce, które napływały nawet z Francji i Ameryki. Szczególne dary nadchodziły wagonami z byłej Galicji i Kongresówki. Komitet rozdelał napływające dary i prawie nie było wsi na Górnym Śląsku, której nie przyszedłoby z pomocą. Był to okres wielkiej biedy na wsi śląskiej.

AO 061

1880 – w Bujakowie oddano do użytku nowy, murowany, piętrowy budynek szkolny, mieszczący trzy duże sale lekcyjne z 20 ławkami w każdej, przewidziany dla 80 dzieci szkolnych. Znajdowały się tam również dwa mieszkania dla nauczycieli. Do szkoły tej należały duży ogród i boisko.

AO 035, AO 036

1880 – 11 marca, w Pyskowicach urodził się Józef Herman (przyjaciół Konstantego Prusa, autora monografii Mikołowa), który od lutego 1920 roku był kierownikiem wydawnictwa i zakładów graficznych Karola Miarki w Mikołowie, gdzie drukowano broszury, ulotki, plakaty oraz inne materiały powstańcze i plebiscytowe.

AO 088

1880 – 31 marca, w paniowskiej szkole w obecności patrona szkoły oraz dwóch członków komisji nauczyciel przeprowadził egzamin wielkanocny. Dzieci z najlepszymi wynikami wyróżniono nagrodami pieniężnymi w wysokości 50 fenigów, a nauczyciel otrzymał 100 marek, które przeznaczono na remont budynku szkolnego. Fundatorem był hrabia Ryszard von Posadowski-Wehner.

MR 01c

1880 – 13 listopada, zmarł ks. Jan Majer – proboszcz parafii mokińskiej, który był tam duszpasterzem od roku 1863. W czasie swego urzędowania przebudował i posze-

rzył kościół. Był inspektorem szkolnego obwodu mikołowskiego.

AO 060

1881 – została zbudowana szosa z Mokrego do Bujakowa.

AO 063

1882 – 15 sierpnia, wkrótce po wyjściu z więzienia, zmarł w Cieszynie, przebywając u swego przyjaciela Pawła Stalmacha, bardzo schorowany Karol Miarka – ojciec (starszy). Od tego czasu drukarnią oficjalnie kierował Karol Miarka – syn (młodszy). Zainicjował on pod koniec tegoż roku druk i wydawanie słynnego, znanego nie tylko w Polsce, ale i w Europie „Kalendarza Maryańskiego”, którego pierwszy rocznik nosi datę 1883. Roczny nakład i sprzedaż tego kalendarza dochodziły nawet do 250 tys. egzemplarzy.

AO 030, AO 055, MR 06

1883 – 1 maja, została otwarta szkoła w Borowej Wsi. Lokal na ten cel wynajęto od młynarza Promnego. Mieścił on jedną salę lekcyjną, trzy izby mieszkalne, kuchnię i komórkę.

AO 066

1883 – 1 lipca, ksiądz proboszcz Frank z Przyszowic poświęcił nowo otwartą szkołę w Borowej Wsi. Uczęszczało tam 102 dzieci. Pierwszym nauczycielem był Ignatz Spruch z Zaborza (dziś Zabrze).

AO 066

1884 – 15 stycznia, odbyły się uroczyste obchody 25. rocznicy sprawowania urzędu starszego cechmistrza Cechu Rzeźników w Mikołowie przez Augustyna Pifkę. W tym czasie w cechu posługiwano się wyłącznie pisownią polską, o czym świadczą protokoły cechowe.

AO 099

1884 – 2 lutego, zmarł w Mikołowie, przeżywszy 81 lat, Tomasz Nowacki – założyciel pierwszej w mieście drukarni i zarazem pierwszej polskiej drukarni na Górnym Śląsku. Drukarnię i introligatornię prowadził po nim jego syn Juliusz.

AO 074, MR 06

1885 – 1 stycznia, podzielono Inspektorat Szkolny w Pszczynie. Borową Wieś przydzielono do Mikołowa, gdzie funkcję inspektora pełnił wówczas Pabel.

AO 066

1885 – 15 marca, w Kokoszycach (powiat rybnicki), urodził się Józef Mandera (zmarł 23 maja 1955 roku w Mikołowie), inżynier odlewnik i działacz narodowy. Po III powstaniu śląskim zmuszony był wyprowadzić się z Gliwic, pozostających na terenie Niemiec. Jako polski uchodźca osiadł w Mikołowie, kupił tu i rozbudował Odlewnię Brażu i Żeliwa przy ul. Gliwickiej. W roku 1931 wybudował drugi zakład przy ul. Plebiscytowej, który prowadził do wybuchu II wojny światowej.

AO 081

1885 – 25 lipca, prezydent rejencji opolskiej zgodził się na powiększenie wspólnego cmentarza parafialnego w Mikołowie o całe 12 mórg. Powiększenie odbyło się po wschodniej stronie, gdzie parafia nabyła spory szmat pola farskiego oraz część pól od trzech mieszczan za łączną sumę 6650 marek. Odtąd cmentarz obejmuje 5 ha 2a i 20 m.

AO 075

1886 – pierwszą drogerię w Mikołowie założył Glatzel. Pierwsza apteka natomiast powstała w mieście przed rokiem 1817.

W roku tym strażacy mikołowscy przechowywali swój sprzęt w stodole niejakiego Ryszki.

AO 087

1886 – 16 stycznia, w Bogucicach urodził się Antoni Balcer (Balzer, Balcar), przemysłowiec górnośląski. Został zatrudniony, jako pierwszy Polak, na kierowniczym stanowisku w przemyśle ciężkim Górnego Śląska. W 1923 roku pełnił funkcję dyrektora handlowego Huty Bismarcka („Batory”) w Wielkich Hajdukach. Był zaangażowany w sprawę integracji przemysłu śląskiego z przemysłem polskim. Organizował Syndykat Polskich Hut Żelaznych i stał na jego czele jako prezes do 1930 roku. Następnie był dyrektorem Mikołowskich Zakładów Metalurgicznych S.A., a później, w latach 1933–1939, dyrektorem Odlewni Żelaza i Metali w Mikołowie, której właścicielem został syn Eugeniusz. Antoni Balcer założył w 1939 roku pośrednictwo handlowe przy przedstawicielstwie wiedeńskiej firmy dla śląskich fabryk papieru. Zmarł 2 listopada 1961 roku w Mikołowie.

AO 081, AO 087

1886 – 18 maja, w Mikołowie zostało założone Towarzystwo Nauczycieli (*Lehrerverein – Nicolai*), skupiające nauczycieli wszystkich wyznań z terenu miasta, a także m. in. z Kostuchny, Mokrego, Podlesia, Orzesza, Rybnika, Tych, Wyr i Łazisk.

AO 028

1886 – 9 sierpnia, probostwo w Mokrem objął ks. Ryszard Stehr, który w 1888 roku zakupił od gospodarza Górnioka grunt pod nowy cmentarz, gdyż stary, umiejscowiony wokół kościoła, był już za mały. Zakupił też stacje krzyżowe i wielki dzwon, a w roku 1896 zlecił budowę mostu betonowego nad strumykiem na drodze do kościoła. W 1912 roku rozbudował probostwo. Był dziekanem dekanatu mikołowskiego od roku 1904.

AO 060

1887 – karczmazem w Paniowach był Józef Żur.

Od tego roku w Paniowach znajdował się i funkcjonował urząd pocztowy.

AO 063

1887 – w lutym, pierwszy prokurator przy Sądzie Okręgowym w Gliwicach donosił powiatowemu inspektorowi szkolnemu w Mikołowie, że 6 chłopców szkolnych z Mikołowa: „[...] nie chciało w pewnym procesie zeznawać w sądzie po niemiecku i że trzech z nich nawet «Dziesięciorga przykazań» nie umiało [...]”.

AO 075

1887 – 1 kwietnia, w Borowej Wsi chałupnik Mateusz Pawelczyk udostępnił szkole część swojego pola na plac gimnastyczny. Dostawał za to 3 marki rocznie.

AO 066

1887 – 10 kwietnia, z udziałem 9 członków został w Mikołowie założony Wolny Cech Piekarzy.

AO 046

1887 – 1 lipca, w szkole w Borowej Wsi zapoczątkowano zajęcia z robót ręcznych. Prowadziła je Antonina Karwath z Paniówek, która otrzymywała roczną pensję w wysokości 60 marek.

AO 066

1888 – do Mikołowa przybył i uruchomił swą drogerię Wojciech Rybicki – pierwszy w mieście polski drogista, który w roku 1911 objął kierownictwo Banku Przemysłowo-Ziemskiego – instytucji finansowej z polskim zarządem. Był również pierwszym polskim burmistrzem Mikołowa po roku 1920.

P 01

Marta Rzeźniczek (lat 21): *Żyd z Tarnowskich Gór kupuje drewno ze śmiłowickiego lasu* –
rok 1836

1888 – 29 lipca, w Komornikach na Opolszczyźnie urodził się Jan Koj (zmarł 6 maja 1948 roku w Krakowie, pochowany został w Gliwicach). Od roku 1922 do 1 września 1939 roku pełnił funkcję burmistrza Mikołowa, a w latach 1930–1939 był posłem na Sejm Śląski. W okresie tym w Mikołowie notowano rozwój budownictwa i przemysłu.

AO 081

1888 – 1 października, uruchomiono linię kolejową Orzesze – Ornontowice, przebiegającą przez teren Bujakowa. Dworzec kolejowy Ornontowice położony był ok. 2 km od wsi Bujaków i uchodził wówczas za dworzec bujakowski.

AO 058, AO 094

1888 – 13 listopada, w Mikołowie zmarł Emil Braun, pierwszy nauczyciel i kierownik miejscowej szkoły ewangelickiej oraz pierwszy organista w kościele św. Jana.

AO 028

1889 – 12 stycznia, podwyższono koszty ogrzewania szkoły w Paniowach z sumy 120 do 150 marek. Fakt ten został potwierdzony specjalnym protokołem przez patrona szkoły – właściciela dóbr paniowskich, hrabiego Ryszarda von Posadowski-Wehner.

MR 01c

1889 – w Bujakowie powstała ekspedycja pocztowa. Przedtem, od roku 1856, najbliższy dla tej miejscowości Urząd Pocztowy znajdował się w Orzeszu, a jeszcze dawniej – w Mikołowie.

AO 058, AO 094

1889 – 30 października, przy mikołowskiej parafii ewangelickiej powstał chór (*Evangelischer Kirchenchor*), którego założycielem był Karol Mucha – organista i nauczyciel średniej szkoły dla dziewcząt.

AO 028, AO 026

1890 – 13 grudnia, w bujakowskiej parafii inwestyturę otrzymał ks. proboszcz Antoni Thiel (według innych źródeł nastąpiło to 18 listopada tegoż roku). Przebywał tam do roku 1922.

AO 058

1891 – wśród mieszkańców Borowej Wsi pojawili się pierwsi górnicy. Byli tu również murarze.

AO 066

1892 – kierownikiem szkoły w Borowej Wsi został Robert Wiesiołek. Był tam do roku 1914.

AO 066

1892 – Karol Wycisk, emerytowany w roku 1888 kierownik szkoły i organista bujakowski, prowadził w swoim domu – przy ul. ks. Franciszka Górka 34 – pierwszy Urząd Pocztowy w Bujakowie.

AO 036

1892 – 19 grudnia, w Mikołowie przyszedł na świat Ludwik Stefan Musioł (zmarł 28 marca 1970 roku w Katowicach) jako szóste dziecko w polskiej rodzinie chłopskiej, zasiedziałoj od wieków na ziemi mikołowskiej. Jego ojciec, również Ludwik, mieszkał we wsi Zazdrość, gdzie posiadał małe gospodarstwo i domek. Matka, Albina z domu Słupik, także pochodziła z tej wsi. W marcu 1892 roku Musiołowie sprzedali gospodarstwo i przeprowadzili się do Mikołowa, gdzie zamieszkali przy ul. Żorskiej. Ludwik Stefan był wybitnym śląskim archiwistą i historykiem, zgłębiającym głównie dzieje ziemi pszczyńskiej i regionu. Pozostawił po sobie wiele cennych prac – książek, artykułów w czasopismach, jak również ponad 115 monografii historycznych poszczególnych miejscowości Górnego Śląska, które w większości nie zostały opublikowane; znajdują się w rękopisach bądź maszynopisach głównie w zbiorach Biblioteki Śląskiej w Katowicach. Z jego materiałów korzystał m.in. Konstanty Prus, pisząc książkę *Z przeszłości Mikołowa i jego okolicy*.

O 085, P 01

1893 – 1 lutego, w szkole w Paniowach został zatrudniony jako drugi nauczyciel Jan Jonderko pochodzący z Zaborza (powiat Zabrze). Według kontraktu wynagrodzenie jego wynosiło 750 marek rocznie.

Przewodniczącym gminy Paniowy był w tym czasie Mikołaj Kendziora.

MR 01c

1893 – wiosną, przy szkole w Borowej Wsi założono sad owocowy. Na ten cel otrzymano z powiatu 45 marek.

AO 066

1893 – w lipcu, na życzenie rejencji opolskiej rozpoczęto w Mikołowie budowę Rzeźni Miejskiej. Istnieją źródła, które wskazują na lata 1890–1894 jako okres budowy tego obiektu.

AO 075, AO 090, AO 026

1893 – Georg (Jerzy) Weissenberg założył Parową Fabrykę Wódek i Likierów w kamienicy przy ówczesnej Gleiwitzerstrasse (ul. Gliwickiej). Dzisiaj jest to ul. Jana Pawła II, a w budynku tym mieści się Instytut Mikołowski.

P 02

1893 – 31 grudnia, w Ptaszkowej urodził się Władysław Kielbasa, bohaterski obrońca Mikołowa w roku 1939, który 2 września, podczas natarcia na wojska niemieckie wzdłuż drogi mikołowskiej w kierunku Wyr, po minięciu folwarku na Regielowcu, dostał się wraz z całym batalionem, którym dowodził, pod ogień artylerii nieprzyjaciela. Podpułkownik Władysław Kielbasa stracił życie – dosięgnął go odłamek pocisku. Pochowany został na cmentarzu przy kościele św. Wojciecha w Mikołowie.

AO 081

1894 – Karol Miarka (młodszy) wybudował w Mikołowie nowoczesny zakład poligraficzny, jeden z największych wówczas na Śląsku. Zakład ten istnieje do dziś.

AO 065

1894 – 13 września, w szkole w Paniowach została przeprowadzona wizytacja przez kuratora Plagge z Opola w obecności inspektora powiatowego Buchholza z Zabrze. Wizytacją były objęte wszystkie trzy klasy tej szkoły.

MR 01c

1895 – inż. Carl (Karol) Büschel nabył w Mikołowie przedsiębiorstwo Heinricha Koetza (dziś „Mifama”). W roku 1922 przekształciło się ono w spółkę akcyjną „Koetz H., Nast. S.A. Fabryka maszyn, kotłów i Odlewnia żelaza”. Dyrektorem pozostał Carl Büschel. Przedsiębiorstwo zatrudniało w tym czasie ok. 500 osób.

AO 106

1895 – 27 grudnia, książę-biskup wrocławski, kardynał Georg Kopp, zgodził się przysłać 3 siostry boromeuszki, które zajęłyby się w Mikołowie pielęgnowaniem chorych po domach oraz uczeniem dziewcząt katolickich w wieku pozaszkolnym robót ręcznych w osobno urządzonej szkole.

AO 075

1896 – 11 lutego, Magistrat donosił staroście, a ten przekazywał informację do rejencji opolskiej, że Rada Miejska w Mikołowie uchwaliła dawać rocznie 500 marek zasiłku na utrzymanie siostr zakonnych w Mikołowie. W następstwie tego rejencja zwróciła się do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz do Ministerstwa Oświaty i Wyznań Religijnych o pozwolenie na osiedlenie się siostr boromeuszek w Mikołowie.

AO 075

1896 – 27 marca, sekretarz gminy Paniowy, Braun, powiadomił nauczycieli szkoły, że w dniu 1 lutego tegoż roku hrabia Ryszard von Posadowski-Wehner sprzedał swój miejscowy majątek. Dobra te nabyła hrabina Joanna von Schaffgotsch, która została patronem szkoły, jak również opiekunem miejscowego kościoła. W imieniu nowej właścicielki majątkiem kierował rządcą – inspektor Edmund Nowak.

MR 01c

1896 – w marcu, prywatna spółka Oskara Neumanna, zarządzająca mikołowską gazownią, przedłużyła z Magistratem na dalsze 5 lat umowę dotyczącą oświetlenia ulic, placów i domów w mieście.

AO 075

1896 – w sierpniu, oddano do użytku Promenadę, czyli alejkę spacerową, prowadzącą z centrum miasta na Wymyślankę. Zbudowano ją wzdłuż strumyka Jamny na wąskim pasie ziemi zakupionej przez władze miejskie od gospodarza Michała Czardybona oraz łąki wydzierżawionej od Rudolfa Fuchsa.

AO 075

1896 – 7 listopada, w Mikołowie osiadły (początkowo w prywatnym budynku przy ul. Bytomskiej) pierwsze 3 przedstawicielki Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza. Na parcelach przekazanych im w darowiźnie przez Juliusza Nowackiego wybudowały swój Dom Zakonny oraz przyklasztorny szpital. Budowę ukończono w 1898 roku, lecz z braku funduszy na wyposażenie szpital otwarto dopiero w maju roku 1901.

AO 065, AO 095

1899 – 23 stycznia, odbyła się w Mikołowie konferencja z udziałem przedstawicieli rejencji, na której postanowiono zbudować w mieście drugą szkołę o 8 klasach. Rząd miał przekazać zasiłek na budowę, a powiatowy inspektor budowlany – wykonać

plany i kosztorysy.

AO 075

1899 – 30 stycznia, władze zezwoliły na zaciągnięcie przez przełożoną sióstr boromeuszek pożyczki na sumę 15 tys. marek, bo zabrakło pieniędzy na wewnętrzne urządzenie lazaretu św. Józefa.

AO 075

1899 – 5 grudnia, nastąpił odbiór nowego budynku szkolnego w Borowej Wsi przez Królewską Radę Budowlaną z Pszczyny. Pracę wykonał budowniczy Robert Niepel z Mikołowa. Obecnie w budynku tym mieści się przedszkole.

AO 066

1901 – 16 kwietnia, rejencja opolska wysłała wniosek do rządu o pozwolenie siostrom boromeuszkom na otwarcie katolickiej ochronki w Mikołowie.

AO 075

1901 – 1 maja, za kwotę 60 tys. marek miasto odkupiło, tzn. przejęło na własność i we własny zarząd od spadkobierców Oskara Neumanna, gazownię będącą spółką prywatną.

AO 075

1901 – w maju, w Mikołowie otwarto szpital klasztorny pod nazwą „Dom św. Józefa”. Opiekę nad chorymi sprawowali dr Clemens Zdralek i dr Ludwig Stein oraz 5 sióstr boromeuszek. Została też uruchomiona ochronka, czyli przedszkole dla biednych dzieci.

AO 065, AO 095

1902 – w Mikołowie handel towarami kolonialnymi prowadziły firmy, których właścicielami byli: Hugon Bernatzki, Johann Eckert, Franciszek Felder, Franz Gruschczyk i Franz Mücka. Józef Antaszek i Heinrich Jagusch trudnili się zegarmistrzostwem. Sklepy budowlane posiadali: Bruno Lindner, Ernst Maeltzer oraz Robert Niepel; byli oni miejscowymi mistrzami budowlanymi. Gospodę prowadził Samuel Aschner, wyszynk i jadalnię – restaurator Józef Schöngut, a hotel – Reinhold Neumann. Gospodę posiadał również Nathan Danziger, który był zarazem właścicielem wapiennika i handlował węglem. Wapiennik posiadał też Franciszek Nieradzik. Był on jednocześnie właścicielem fabryki wody mineralnej, a ponadto kupcem zajmu-

jącym się handlem towarami kolonialnymi. Ochojeckie Zakłady Wapna należały do mieszkającego w Mikołowie dr. filozofii Hansa Zeumera, posiadającego tu także dawną hutę „Marja Ludwika”, przekształconą w Fabrykę Chemiczną produkującą m.in. fabrykaty miedzi. Hans Zeumer posiadał również Górnośląski Zakład Farb Sp. z o.o., którego współwłaścicielem był Juliusz Felge. Wojciech Rybicki zajmował się handlem farbami oraz prowadził mikołowską drogerię. Drogistą był także kupiec Johannes Kleemann, który prowadził sklep kolonialny. Współwłaścicielami cegielni parowej i kamieniołomów byli Ludwik Jankowski i Brunon Lüttke. Heinrich Jacobowitz był posiadaczem cegielni i fabryki mydła, a Carl Hermann Dittrich – fabryki papieru. Carl (Karol) Miarka miał drukarnię książek, a Hermann Mondro – księgarnię. Hermann Töpfer handlował książkami, papierem, bielizną i tekstyliami, natomiast kupiec Hermann Schöngut – szkłem, porcelaną i materiałami żelaznymi. Właścicielem apteki był Oswald Andersch, piekarni – Emanuel Lipiński, zaś rozlewni piwa – Max Schaefer, którą prowadził Emil Schaefer. Moritz Heimann zajmował się handlem zbożem i skórami, a młyn parowy posiadał Samuel Herzberg. Zygmunt (Siegismund) Hoffmann miał manufakturę i trudnił się handlem mąką. Drewnem handlował Herman Niepel, a Ryszard Beyer był właścicielem stolarni parowej. Parowa Fabryka Kotłów i Odlewnia należała do Carla Büschla, Górnośląska Fabryka Kół Wozowych z napędem parowym – do Konstantyna Czecha, a Huta Waltera – Huta Żelaza i Zakład Emalierni Sp. Akc. pozostawała pod zarządem inż. Jerzego Schmula z Mikołowa i kupca Karola Warsitza z Raciborza. Mikołowska Gazownia O. Neumann i Comp. zarządzana była przez Gertrudę Langenmayer, zameźną z najemcą dóbr w Wyrach Hermannem Mazurą, oraz Zelmę Langenmayer. Jan Henryk XI, książę pszczyński, posiadał w Mikołowie Oddział Zarządu swych kopalń węgla kamiennego. Poprzez istniejącą tu Kasę Pożyczkową działalność swoją prowadził Mikołowski Związek Kasy Pożyczkowej Sp. z o.o., którym zarządzali: wikary Henryk Kulik, właściciel dóbr Paweł Sewerin, mistrz piekarski Johann Czichopad, mistrz piekarski Józef Platzek, właściciel domu Franz Manowski (mieszkający na Kamionce) i ogrodnik Walenty Huj. Instytucją finansową był też istniejący Związek Zaliczkowy Sp. z o.o., którego Zarząd stanowili: markowy Fryderyk Hauck, podskarbi Karol Prokubek i nauczyciel Robert Fiering. Związek ten prowadził swój Sklep Bankowy. Handlem zajmowali się: Julius Barber (mięsem i zbożem), Max Baumgart (skórami), Hugo Blasel (towarami kolonialnymi, produktami zbożowymi i winem), Oskar Blasel (towarami tekstylnymi), wdowa Regina Brück (pasmanterią, wełną i bielizną), Wilhelm Chotzen (tekstylami i cygarami), Johann Cichy (winem i przyprawami), mistrz krawiecki Luis Glas (ubraniami), Ewald Grütz (żelazem i wyrobami żelaznymi), Adolf Grundland (pasmanterią, wełną i bielizną), Heinrich Guttman (towarami

wielnianymi i taśmami), Emanuel Kozak (towarami kolonialnymi, żelaznymi, tabaką i papierosami) oraz Juliusz Walcer (papierosami). Oskar Israel Schönhofeld posiadał kram, gdzie M. Laufer prowadził handel tekstyliami (metraż).

AO 067

1902 – w Mikołowie wybudowano nową szkołę (obiekt przy obecnej ulicy ks. kard. Stefana Wyszyńskiego, w którym mieści się siedziba Prokuratury Rejonowej).

AO 090

1902 – mikołowskie siostry boromeuszki otworzyły Szkołę Gospodarstwa Domowego.

AO 095

1902 – w Mikołowie założono polską Kongregację Mariańską Dziewcząt przy Parafii św. Wojciecha (w tym samym roku powstał także jej niemiecki odpowiednik).

AO 025a

1902 – Otylia z domu Hochberg (z Zawięci), żona podskarbiego von Wittowski, była w Mokrem właścicielką kamieniołomów wapiennych, wapienników i wyszynku (karczmy). Wpisu tej firmy do rejestru handlowego dokonał w imieniu właścicielki przedstawiciel Zarządu wapienników, Wilhelm Czwiklitzer.

Śmiłowicki Związek Kasy Pożyczkowej Sp. z o.o. dokonał wpisu własnej Kasy Pożyczkowej do rejestru handlowego. W skład Zarządu tej Kasy wchodził: rolnik Piotr Goraus, ogrodnik Johann Mazur, właściciel domu Paweł Winkler, właściciel domu Franciszek Gratzka, ogrodnik Franciszek Cipa i właściciel domu Tomasz Ksoll.

Kupiec Max Schaefer był właścicielem cegielni w Bujakowie.

AO 067, MR 01a

1903 – w Mikołowie podjęto próbę założenia Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, ale władze niemieckie udaremniły te zamiary. Gniazdo powstało dopiero w roku 1918. Według innych danych był to rok 1919.

AO 065, AO 055

1903 – na wystawie prac cechowych w Gliwicach starszy cechmistrz Wolnego Cechu Kowali i Ślusarzy w Mikołowie, Jan Machulec, za swą pracę otrzymał Srebrny Medal.

AO 046

1904 – austriacka policja w Bielsku przeprowadziła m.in. w Mikołowie wywiad w sprawie pewnego „czerwonego automobilu”, który w „szalonej wprost jeździe” przejechał przez Bielsko w kierunku Katowic. Złoczyńców nie zdołano złapać.

AO 061

1904 – w Mikołowie założono niemieckie miejskie progimnazjum męskie (*Städtische Höhere Knabenschule Nicolai*), do którego w 1919 roku uczęszczało 110 uczniów. Od roku 1919 wprowadzono fakultatywne nauczanie języka polskiego i religii w języku polskim. W 1924 roku szkołę tę przekształcono w miejskie gimnazjum staroklasyczne, a w dwa lata później – w państwowe gimnazjum klasyczne, neohumanistyczne.

AO 065

1904 – w Mikołowie założono katolicką Kongregację Mariańską Młodzieńców.

AO 025a

1904 – w Paniowach zainstalowano pierwszy telefon, najprawdopodobniej w budynku Towarzystwa Zakładów Schaffgotscha.

AO 063

1904 – w kwietniu, po staraniach burmistrza Adriana Skupina, za poparciem starosty pszczyńskiego i za zgodą Rady Miejskiej (na utrzymanie kosztem miasta), otwarto w pomieszczeniach nowej szkoły ludowej, z udziałem 27 zgłoszonych uczniów, najniższą klasę gimnazjalną. Było w niej 21 katolików, 3 ewangelików i 3 Żydów.

AO 075

1905 – 9 stycznia, urodził się w Mikołowie (zmarł 6 października 1988 roku) Marcejan Kunert, który z upoważnienia polskich władz harcerskich w latach 1924–1927, przebywając we Francji, wraz z Ludwikiem (Alojzym) Drzewieckim zajmował się organizacją drużyn harcerskich w środowisku polonijnym.

P 01

1905 – tyski lekarz, a zarazem też fotograf i astronom, Hugo Weissenberg (pochowany później na mikołowskim kirkucie), często był samochodem w Mikołowie u swego brata Georga (Jerzego), który prowadził tu fabrykę wódek. Zakupił on w tymże roku czwarty w powiecie pszczyńskim samochód firmy Polymobil. Pierwsze trzy samochody nabył ksiądz pszczyński.

AO 073, P 02

1905 – w roku tym naczelnikiem gminy Mokre był Langer, sekretarzem gminnym – nauczyciel Hainisch, naczelnikiem Urzędu Okręgowego – Lassak, a urzędnikiem stanu cywilnego – Rothkegel. W miejscowości tej mieszkały 1844 osoby.

AO 060

1905 – do mikołowskiej parafii św. Wojciecha należały: Gostyń, Kamionka, Stara Kuźnia, Ligota, Panewniki, Piotrowice, Łaziska Górne, Łaziska Średnie, Łaziska Dolne, Podlesie, Zarzecze, Wyry, Śmiłowice i Wilkowyje.

AO 040

1906 – Mikołów liczył 7170 mieszkańców. Radca prawny Larisch był przewodniczącym radnych miejskich. Radnymi byli: Teodor Larisch, Schwand, Dittrich, Carl Büschel, Karol Miarka, Fryderyk Hauck, dr Ludwik Stein, Ewald Grütz, Reinicke, Oswald Andersch, Ludwik Jankowski, Schultzik, Nathan Danziger, Hugo Blasel, Euzebiusz Gruschczyk, Nawrath, Matysek, Biskupek, L. Dives, Johannes Czichopad, Kalisch, Wróbel i Sewerin. Urzędnikami Stanu Cywilnego byli: Adrian Skupin – burmistrz, Karol Prokubek – podskarbi miejski (był również zastępcą burmistrza) i Meissner – sekretarz miejski. Komornikiem miejskim był Teofil Paduch. Ogniomistrzem był Gruschczyk, a w skład policji miejskiej wchodził: sekretarz policji – Meissner, policjanci Tomecki i Klement oraz policjanci pomocniczy: Teofil Paduch i Max Paduch. Żandarmem był nadwachmistrz Jacob, któremu zostały podporządkowane: Stary Bieruń, Chełm Wielki, Dziewkowice, Murcki, Hucisko, Imielin, Krasowy, Łaziska Średnie, Łędziny, Nowy Bieruń, Nowa Wieś, Mikołów, Orzesze, Tychy i Woszczyce. Mistrzem gazowym był Urban, a Rzeźnią Miejską zarządzał Lemhoefer. W Sądzie Grodzkim urzędowali sędziowie: Marcinek, Lunche, Kittler i Küper. Adwokatem był radca prawny Larisch, a notariuszem – dr Rohowsky. Komornikami sądowymi byli Busch i Lerch, a funkcję naczelnika więzienia pełnił sędzia Lunche, któremu pomagał strażnik więzienny Reimann. Poborcą Urzędu Skarbowego został Teodor Sandmann, a kontrolerem Urzędu Katastralnego – Kuhnt. Urzędem Pocztowym kierował pocztmistrz Preiss, z którym pracowali: Wagner, Weiner, Miserre, Tschirley, Zepner i Pyttlik. Działalnością stacji kolejowej kierował zawiadowca Segner, a podlegającą mu ekspedycją towarową – Petau. Mistrzem kolejowym był Deitinghoff, z którym pracowali asystenci: Matzner, Schick i Zacher. Pastorem ewangelickim był ks. Wilhelm Lemon, a organistą – nauczyciel Karol Mucha. Urząd proboszcza parafii św. Wojciecha sprawował ks. Paweł Dworski, któremu pomagali kapłani Konstanty Kubitz (Kubica) i Józef Czernik. Organistą był Wincenty Lokay. Synagoga w tym czasie nie miała swego kantora. W mieście istniały: Prywatna Parytetowa Wyższa

Szkoła Żeńska 4-klasowa, którą kierowała Marta Scholz, Wyższa Szkoła Chłopięca, gdzie kierownikiem był Maksymilian Görlich, Ewangelicka Szkoła Ludowa z dwiema mieszanymi klasami, w której nauczycielami byli: Karol Mucha, Przyrembel oraz szkolny inspektor powiatowy Wilhelm Lemon, Katolicka Szkoła Ludowa z sześcioma klasami chłopięcymi i sześcioma klasami dziewczęcymi, której rektorem był Robert Fiering, a powiatowym inspektorem szkolnym – Bernhard Rúbe. Pracowało w niej 10 nauczycieli i 5 nauczycielek. Działały ponadto: Żydowska Szkoła Prywatna z jedną klasą chłopięcą i jedną dziewczęcą, gdzie nauczycielem był Willi Salinger, Rzemieślnicza Szkoła Zawodowa, której kierownictwo sprawował Robert Fiering oraz Kupiecka Szkoła Zawodowa, którą kierował nauczyciel Anton Machura. Funkcjonowały 3 szpitale: Szpital Miejski, w którym lekarzem był dr Ludwik Stein, Szpital Książęcy (Bracki), w którym lekarzem był Clemens Zdralek oraz Szpital sióstr boromeuszek, gdzie obsługą medyczną zajmowali się dr Ludwik Stein i Clemens Zdralek. W mieście prowadził swą praktykę również dr Smolny. Aptekarzem był Oswald Andersch, a położnymi były Rozalia Wieczorek i Matylda Molarny (z domu Nesit).

W mieście wychodziła w drukarni Karola Miarki gazeta „Oberschlesische Rundschau” (Górnośląski Przegląd), będąca wówczas organem urzędowym dla miejskiego i sądowego okręgu Mikołowa. Drukarnia była już wtedy wyposażona w napęd elektryczny.

Działalność prowadziły: Cech Wolnych Rzeźników i Cech Wędliniarzy, którym kierował mistrz rzeźniczy Paweł Kozak, Przymusowy Cech Stolarzy i Bednarzy, gdzie pracami kierował mistrz stolarski Franciszek Kwaśny, Cech Kowali, Ślusarzy, Blacharzy, Pilnikarzy, Kołodziei i Kowali Gwoździ, w którym pracami kierował mistrz blacharski Franciszek Wróbel, Cech Wolnych Piekarzy, Młynarzy i Cukierników, na którego czele stał mistrz piekarski Johann Czichopad oraz Przymusowy Cech Szewców z mistrzem szewskim Jakubem Chrobokiem na czele.

Istniały również wtedy w Mikołowie m.in. następujące stowarzyszenia: Towarzystwo Wojaków (*Kriegerverein*), Towarzystwo Czeladników (*Gesellenverein*), Towarzystwo Śpiewackie (*Gesangverein*), Bractwo Strzeleckie (*Schützengilde*), Towarzystwo Gimnastyczne (*Turnverein*), Ojczyźniany Związek Kobiet (*Vaterländische Frauenverein*), Towarzystwo Nauczycieli (*Lehrerverein*), Towarzystwo Izraelickich Panien (*Israelitischer Jungfrauenverein*), Towarzystwo Zawodowe Niemieckich Robotników Maszynowych i Metalowych (*Geverkeverein der deutschen Maschinen und Metallarbeiter*), Towarzystwo Restauratorów (*Gastwirtsverein*), Towarzystwo Niemieckich Kupców (*Verein der deutschen Kaufleute*), Towarzystwo Hakatystów (*Ostmarkenverein*), Towarzystwo Izraelickich Kobiet (*Israelitischer Frauenverein*),

Towarzystwo Rewizorów Mięsa (*Verein der Fleischbeschauer*), Towarzystwo Samodzielnych Kupców (*Verein selbständiger Kaufleute*), Ochotnicza Straż Pożarna (*Freiwillige Feuerwehr*), Katolickie Towarzystwo Robotników (*Verein der katholischen Arbeiter*) oraz Towarzystwo Zabawowe „Pogoda ducha” (*Geselligkeitsverein „Frohsinn”*), którym kierował miejscowy fryzjer August Teichmann.

AO 001

1906 – 21 listopada, w wieku 67 lat, zmarł długoletni (od 5 lutego 1865 roku), zasłużony proboszcz parafii ewangelickiej w Mikołowie, ks. Wilhelm Lemon.

Mikołowska gmina żydowska zaczęła prowadzić Dom dla ubogich Żydów.

W roku tym w Mikołowie było 36 abonentów telefonicznych.

AO 028, P 02, AO 026

1907 – założono w Mikołowie Ewangelickie Towarzystwo Mężczyzn i Młodzieńców.

AO 025a

1907 – pruskie władze miasta wzniosły na Rynku pomnik dwóch cesarzy pruskich: Wilhelma I i Fryderyka III.

Na czele sądu w Mikołowie stał sędzia Kasper, który wchodził w skład Kuratorium nowo otwartego katolickiego sierocińca w Tychach.

Ówczesny dziekan, ks. Ryszard Stehr z Mokrego, dokonał poświęcenia przebudowanego i rozszerzonego kościoła w Tychach.

AO 090, AO 061

1908 – 2 lutego, w związku z rocznicą urodzin cesarza Wilhelma II zorganizowano w paniowskiej szkole wieczorek dla rodziców, na którym m.in. pokazano różne zdjęcia i plakaty kinowe przedstawiające życie Napoleona I, króla Fryderyka Wilhelma III i królowej Luizy. Podczas prezentacji zdjęć cesarza Wilhelma II zebrani wiwatowali na jego cześć.

MR 01c

1908 – 2 maja, 14 mężczyzn, pracowników Drukarni Karola Miarki i górników zebrało się, aby uczcić rocznicę narodową w lokalu p. Pachuli (później Jan Kiel) przy ul. Krakowskiej (obecnie znajduje się tam siedziba Mikołowskiego Banku Spółdzielczego). Tegoż wieczoru założono wyłącznie męskie Towarzystwo Śpiewu „Harmonia”. Oficjalnym i jawnym celem było ćwiczenie oraz szerzenie pieśni polskiej, natomiast celem utajnionym stało się budzenie wśród Ślązaków myśli o Polsce niepodległej.

AO 015, AO 065, AO 098

1908 – 8 lipca, spisano akt erekcyjny nowo budowanej na terenie Wymyślanki hali strzeleckiej mikołowskiego Bractwa Strzeleckiego (*Schützengilde*), zawierający imienny wykaz należących wówczas do niego osób. Akt ten wmurowano dnia następnego.

AO 090, AO 026

1909 – mikołowski mieszczanin, Johannes Czichopad, sprzedał parafii ewangelickiej swoje pole, które przeznaczono na założenie tam cmentarza.

AO 087

1909 – Johann Mallek (Jan Małek), posiadający w mieście małą drukarnię, przejął od Karola Miarki redakcję i druk lokalnego niemieckojęzycznego pisma – organu władz miejskich „Oberschlesische Rundschau”.

AO 005

1909 – w lutym, centralnym wodociągiem ze źródeł po lewej stronie szosy do Wilkowyj puszczono pierwszą wodę do miasta. Na trasie zbudowano 100 hydrantów. Śląskie Towarzystwo Ubezpieczeniowe przeznaczyło na ten cel 2600 marek zasiłku, a prezes rejencji opolskiej uzyskał dla miasta 25 tys. marek dofinansowania. Miasto zaciągnęło w prowincjonalnej kasie pomocniczej dwie pożyczki po 10 tys. marek w 1901 i 1907 roku oraz 200 tys. marek w Śląskim Krajowym Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych.

AO 075

1909 – 3 marca, otwarto w Mikołowie Miejską Kasę Oszczędnościowo-Pożyczkową, która do końca tegoż roku miała 61 547 marek wkładek, a w roku następnym – już 127 235 marek. W roku 1913 notowano 356 osób wkładkujących. Kasa ta istniała jeszcze w roku 1932.

AO 075

1909 – w sierpniu, odbył się na Zadolu pierwszy Zjazd Chórów Śląskich. Wówczas to uczestnicząca w Zjeździe mikołowska „Harmonia”, która istniała dopiero od roku, otrzymała pochwałę.

AO 015, AO 098

1910 – Adam Napieralski (dziennikarz i wydawca) oraz hrabia Maciej Mielżyński (późniejszy dowódca III powstania śląskiego) kupili Drukarnię i Wydawnictwo Ka-

rola Miarki w Mikołowie.

W tymże roku założony został Przymusowy Cech Krawców w Mikołowie (według Izby Rzemieślniczej w Katowicach – nastąpiło to w roku 1932). Znana jest pieczęć lakowa, umieszczona na dokumencie z roku 1819, z napisem: „SIGILVM. SAR. CIV. NICOPOLENSIS”. Na pieczęci widnieją rozwarłe nożyce, zwrócone ku górze ostrzami, pomiędzy którymi znajduje się kwiat lilii, a u dołu widać małe żelazko. Świadczy to, że cech ten istniał już prawdopodobnie pod koniec XVIII wieku.

MR 06, AO 046, AO 096a

1910 – 19 lutego, Śląskie Prowincjonalne Kollegium Szkolne z Wrocławia wydelegowało swego członka, Kocha, do Mikołowa w celu zrewidowania i dostarczenia opinii o progimnazjum mikołowskim.

AO 075

1910 – 24 lutego, Rada Miasta Mikołowa uchwaliła, aby zachować niedorzeczną (według Konstantego Prusa) formę nazwy miasta: NICOLAI.

AO 075

1910 – 2 maja, w szkole paniowskiej powstało kółko teatralne. Liczyło ono w chwili założenia 28 członków, a prowadził je kierownik szkoły, Jarzombek.

MR 01c

1910 – w roku tym z nieznanых przyczyn zbankrutowała mikołowska Huta Waltera.

O 013a

1910 – w polowaniach, które odbywały się w lasach okolic Orzesza, Mokrego, Buja-kowa i Paniów (a także Bytomia i Rud), uczestniczył cesarz Wilhelm II, który przebywał w Pszczynie.

AO107

1910 – 1 grudnia, odbył się ostatni niemiecki spis ludności, według którego skład narodowościowy przedstawiał się następująco: 4902 Polaków, w tym 4789 katolików i 113 ewangelików; 3460 Niemców, w tym 2843 katolików, 442 ewangelików i 175 Żydów oraz 15 osób innej narodowości. Razem: 8377 obywateli.

AO 075

1911 – w Mikołowie powstał Bank Przemysłowo-Ziemski, którego polskim Zarzą-

dem kierował Wojciech Rybicki. Bank ten w 1921 roku puścił w obieg pierwsze mikołowskie polskie banknoty zastępcze, których emitentem był Magistrat.

MR 01, AO 010

1911 – 15 marca, w Paniowach nastąpiło otwarcie Biblioteki Publicznej (w budynku szkoły), która posiadała wtedy 143 książki wycenione na kwotę 500 marek. Koszty uruchomienia tej placówki pokryły Królewska Rejencja w Opolu i Powiatowy Inspektorat Oświaty w Zabrze. Hrabina Joanna von Schaffgotsch przyznała dla Biblioteki stałą roczną pomoc w wysokości 50 marek.

MR 01c

1911 – 10 maja, w wieku 88 lat zmarła Otylia von Wittowski z domu Hochberg, która na zamku w Mokrem była panią najdłużej (od 25 maja 1861 roku, kiedy to zmarła jej matka, do roku 1902, kiedy sprzedała Mokre za 600 tys. marek wrocławskiemu koncernowi Georg von Giesches Erben).

AO 104

1912 – na Śląsku powstały pierwsze drużyny skautowe. Drużyna w Mikołowie działała przy miejscowym Związku Młodzieży Katolickiej, poniekąd konspiracyjnie. Opiekunem i jakoby drużynowym był wikary parafii mikołowskiej, ks. Emanuel Sowa.

MR 05, AO 105, AO 108

1912 – w odkupionej przez braci Schwärzel i Zöller (po bankructwie) Hucie Waltera uruchomiono produkcję rusztów mechanicznych, napędów rusztowych, konstrukcji kotłów i innych elementów przemysłu kotłowego. Fabryka w tym czasie przyjęła nazwę odpowiadającą współczesnej – Fabryka Palenisk Mechanicznych.

AO 013a

1912 – 7–10 lipca, w Mikołowie odbyły się Górnośląskie Strzelania Związkowe (62. *Oberschlesische Bundes-Schiessen*), w których brali udział przedstawiciele Bractw Kurkowych z 13 miast Górnego Śląska.

AO 090, AO 026

1912 – w Borowej Wsi mieszkało 9 protestantów.

AO 066

1913 – 14 stycznia, w Paniowach zmarł Paweł Spicka – były przewodniczący gminy i były członek komitetu szkolnego. Był właścicielem miejscowej karczmy.

MR 01c

1913 – Bank Ludowy w Pszczynie, założony 14 marca 1907 roku jako polska placówka finansowa, posiadał w Mikołowie swój bardzo dobrze rozwijający się Oddział, którym do roku 1916 kierował Stanisław Szoppa. Oddział ten istniał w Mikołowie przez 21 lat (do 1934 roku).

AO 076, AO 065

1913 – przy prowadzonym przez siostry boromeuszek szpitalu uruchomiono nowy pawilon z oddziałem zakaźnym.

AO 095

1913 – mieszkający w Mikołowie Jan Wieczorek (urodzony w Dąbrówce Małej) stanął na czele miejscowego Zjednoczenia Zawodowego Polskiego, organizacji związkowej skupiającej w swych szeregach robotników narodowości polskiej. Jego współpracownikami byli Wincenty Bromboszcz i Jerzy Liszka.

AO 073

1913 – mieszkańcy Borowej Wsi w 98 zagrodach posiadali: 27 koni, 162 sztuki rogacizny, 107 świń i 49 kóz. Było tam również 80 ogrodów.

AO 066

1913 – 4 grudnia–**1914** – 3 stycznia, w okresie tym, zgodnie z zarządzeniem wydanym przez starostę powiatu zabarskiego, w szkole paniowskiej została przerwana nauka w związku z wybuchem choroby zwanej dyfterią.

MR 01c

1914–1918 – na frontach I wojny światowej zginęło ok. 150 mieszkańców miasta. Z terenu całej parafii mikołowskiej wojna pochłonęła ok. 400 osób.

AO 055, AO 090

1914 – *Spar- und Darlehnskassenverein* w Mikołowie wprowadziła do obiegu pierwsze miejscowe papierowe banknoty zastępcze o nominałach 50 Pfę oraz 1 M. Zabezpieczeniem były dwa ręcznie złożone podpisy oraz opieczętowania (różne dla poszczególnych nominałów).

AO 010, AO 048

1914 – w Borowej Wsi powołanie do wojska otrzymało 76 mężczyzn.
W miejscowości tej istniała wtedy Kasa Oszczędnościowo-Pożyczkowa.

AO 066

1914 – w Paniowach, z powodu mobilizacji do wojska, zabrakło rąk do pracy przy żniwach. Zgodnie z zarządzeniem starosty ferie na żniwa przedłużono o 10 dni. W roku tym na frontach zginęli pochodzący z Paniów: Józef Gąsior, Józef Kalisz, Józef Penkała i Dominik Zając. Zorganizowana była we wsi zbiórka pieniężna; zebraną kwotę przekazano na cele Czerwonego Krzyża. Dziewczynki z wyższej klasy w szkole wykonały 88 par skarpet i ocieplaczy, które przekazano dla żołnierzy na front.

MR 01c

1915 – początkowo komisarycznie, a następnie na stałe stanowisko naczelnika gminy Tychy objął były burmistrz Mikołowa, Adrian Skupin, który – jako ostatni niemiecki naczelnik – był tam do lipca 1921 roku.

AO 061

1915 – styczeń/luty, w paniowskiej szkole zorganizowano wieczorek dla rodziców, w trakcie którego kierownik szkoły, Jarzombek, informował wszystkich, w jaki sposób ma być prowadzona sprzedaż chleba i mąki w okresie wojennym. Przypominał również o obowiązku oddawania i wymiany monet „[...] dla dobra Ojczyzny [...]”. W krótkim czasie zebrano 4000 marek w monetach, które przekazano do banku. Na froncie zginęło dwóch młodych górników pochodzących z Paniów: Paweł Duda i Tomasz Śpiołek.

MR 01c

1915 – w czerwcu, mikołowska filia Zjednoczenia Zawodowego Polskiego urządziła zebranie zamknięte w restauracji Józefa Jankowskiego, na którym Józef Rymer wygłosił referat na temat zarządzeń socjalnych w czasie I wojny światowej.

AO 030

1916 – w lipcu, uczniowie szkoły w Paniowach prowadzili piątą zbiórkę pieniężną ogłoszonej przez państwo niemieckie pożyczki narodowej. Zebrali 3000 marek. Z powodu braku rąk do pracy ferie jesienne w szkole paniowskiej przedłużono o 10 dni. Dzieci zbierały pokrzywy, nasiona owoców i kasztany, które odstawiano do punktu zbioru.

MR 01c

Klaudia Wala (lat 15): *Konsekracja nowego kościoła pw. św. Wojciecha* – 25 września
1861 roku

1916 – w grudniu, w Paniowach wybuchła epidemia odry i koklusz. Obecność dzieci na zajęciach w szkole spadła o 50%. Zdarzyło się kilka wypadków śmiertelnych spowodowanych ostrym przeziębieniem oraz zaniedbaniami i lekceważeniem choroby. Na zorganizowanym w szkole spotkaniu z rodzicami przypomniano ponownie o konieczności wymiany – oddawania monet oraz uregulowania obowiązkowych odstaw żywności, „[...] co [było] świętym obowiązkiem każdego obywatela [...]”.

MR 01c

1917 – burmistrzem Mikołowa (od 1912 roku) był Ryszard Schweter. Członkami Magistratu byli: adwokat i notariusz Pawlik, kupiec Cichy, radca sanitarny Clemens Zdralek, rentier Nawroth, murarz i mistrz ciesielski Robert Niepel. Funkcję przewodniczącego Rady Miejskiej pełnił właściciel apteki Alfred Goroll. W skład Rady wchodził: dr Ludwig Stein, dr Hans Zeumer, Carl Büschel, Drieschner, Dittrich, Heinrich Guttmann, Bochnia, Reinicke, Gruschczyk, Blasel, Schulcik, Jacobowitz, Klimanek, Eisenecker, Platzek, Wrobel, Biskupek, Danielski, Dives, Machuletz, Mayer, Rybicki i Adamek. Sekretarz Magistratu – Karol Schuster i sekretarz miejski – Meissner byli pracownikami Urzędu Stanu Cywilnego. Skarbnikiem miejskim był Ernest Prokubek, a jego asystentem – Karol Paduch. Funkcję komendanta Policji pełnił Morawietz, a wachmistrzami byli: Klement, Paduch i Pelka. Zatrudniano również 4 stróżów nocnych. Ogniomistrzem był Meyer. Pracami gazowni i wodociągów kierował Paweł Handke. W mieście istniały takie instytucje jak: Sąd, Urząd Celny (dla poboru myta drogowego), Urząd Katastralny, Urząd Pocztowy. Zawiadowcą stacji kolejowej był Pane, a zawiadowcą ekspedycji towarowej – Grunert. Mistrzem kolejowym był Klotz. Miejscową apteką w tym czasie kierował Alfred Goroll.

AZ 03, AO 103

1917 – w Bujakowie zarządcą majątku był Dorda. Pozostawał tam jeszcze w roku 1928.

AO 058

1917 – 15 stycznia, Magistrat Mikołowa (Nikolai O/S), aby ułatwić dokonywanie rozliczeń finansowych, wprowadził do obiegu lokalny pieniądz zastępczy o nominale 25 pfg i ½ M. Na banknotach drukowanych w mikołowskiej drukarni Johanna Malka widnieje podpis Georga (Jerzego) Pawlika, pełniącego w tym czasie (w zastępstwie) obowiązki burmistrza.

AO 010, AO 048, AO 054

1917 – 30 kwietnia, upłynął termin ważności i zostały wycofane z obiegu notgeldy – mikołowskie pieniądze zastępcze o nominałach 25 pfg oraz ½ M, które w imieniu Magistratu miasta wprowadził Georg (Jerzy) Pawlik 15 stycznia tegoż roku.

AO 010, AO 048

1917 – 10 czerwca, Magistrat Mikołowa wprowadził do obiegu drugą serię papierowych pieniędzy zastępczych o wartości 25 pfg oraz ½ M, drukowanych tym razem w katowickiej drukarni Juliusa Herlitza.

AO 010, AO 048, AO 054

1918 – w Mikołowie wydawany był, nakładem Towarzystwa Oświaty na Śląsku im. św. Jacka, kwartalnik popularnonaukowy „Głosy znad Odry”, którego redaktorem był ks. Emil Szramek. Ukazywał się do roku 1924.

AO 065

1918 – w czerwcu, dzieci chodzące do szkoły w Paniowach zbierały szyszki w lesie; zebrano ich 20 cetnarów i dodatkowo – 1 cetnar pestek owocowych. Całe zbiory, zgodnie z zaleceniami, przekazano dla wojska.

MR 01c

1918 – 25 lipca, Magistrat Mikołowa wprowadził do obiegu papierowe pieniądze zastępcze o nominałach 25 fenigów i 50 fenigów. Emisja ta miała dwie odmiany każdego nominału. Drukiem tych urzędowych bonów zastępczych zajmowała się drukarnia Johann Malek, Nikolai O/S.

AO 010, AO 048, AO 054

1918 – w październiku, Rada Ludowa występująca w imieniu mieszkańców Paniów żądała zaprzestania karania dzieci w szkole metodą ciągłego bicia. Spowodowało to, że dzieci przestały powążać i słuchać nauczycieli, stały się leniwe i obojętne w nauce. Od października do grudnia tegoż roku, z powodu panującej grypy, w Paniowach zmarło czworo dzieci.

MR 01c

1918 – 15 grudnia, Magistrat mikołowski wprowadził do obiegu drugą w tym roku emisję papierowych pieniędzy zastępczych z drukarni Johanna Malka.

AO 010, AO 048, AO 054

1918 – w drugiej połowie grudnia, utworzono w Mikołowie Polską Organizację Wojskową (POW). Pierwszymi jej członkami byli: Emanuel Kleinert, Ryszard Bąk, Franciszek Pudelko, Wincenty Bromboszcz, bracia Mansfeldowie (Jan, Józef i Paweł), Ernest Kalisz, Mikołaj Wrona, Jan Woźnikowski, Franciszek Tomczak, Teodor Mrózi Matuszczyk. Pierwszym komendantem POW w Mikołowie został Emanuel Kleinert.

AO 030

1919 – w Bytomiu powstał, spolonizowany w roku 1922, Górnśląski Bank Handlowy Towarzystwo Akcyjne, który w polskiej części Górnego Śląska miał swój oddział m.in. w Mikołowie. Bank ten został zlikwidowany na przełomie 1925 i 1926 roku.

AO 106

1919 – 4–7 stycznia, w paniowskiej szkole wszystkie sale lekcyjne zostały zajęte przez wojsko niemieckie. Niezdyscyplinowani żołnierze włamali się do katedry i skradli 34 podręczniki oraz lektury szkolne. Część wojska była zakwaterowana w prywatnych mieszkaniach, które także zostały okradzione.

MR 01c

1919 – w styczniu, w szkole w Paniowach rozpoczęto naukę religii w języku polskim. Tylko 18 dzieci (z wszystkich klas) na życzenie rodziców uczyło się jej nadal w języku niemieckim.

MR 01c

1919 – w styczniu, w Bujakowie założono Towarzystwo Śpiewu „Chopin”, którego prezesem został Tomasz Kornas rodem z Ormontowic. Dyrygentem był Franciszek Wieczorek.

AO 036

1919 – w marcu, w Mikołowie powstało Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”.

AO 055, AO 083

1919 – w kwietniu, Magistrat Mikołowa prosił rejencję o pozwolenie na zbudowanie nowej, 14-klasowej szkoły. Rejencja zwlekała z udzieleniem pozwolenia, chcąc pozyskać na pomieszczenia dla klas szkolnych przenośne baraki lazaretowe. Jednakże niemiecki minister spraw wojskowych odmówił sprzedania baraków na teren plebiscytowy. Szkołę zatem zaczęto budować dopiero w 1929 roku.

AO 075

1919 – 1 maja, odbył się w Mikołowie wielki wiec polityczny, na którym przemawiali przedstawiciele polskich partii. W dniu polskiego święta narodowego, 3 maja, na uroczystej sumie w kościele św. Wojciecha zgromadziły się tłumy ludzi. Dni 1 i 3 maja czczono przez powstrzymanie się od pracy.

MR 04

1919 – 6 czerwca, w Borowej Wsi zakończył się strajk, który trwał od 19 maja. Żądano zatrudnienia dwujęzycznego nauczyciela w tamtejszej szkole. Postulat strajkujących spełniono, zatrudniając takiego nauczyciela od 1 lipca tegoż roku.

AO 066

1919 – 7 czerwca, została wykonana (najstarsza znana obecnie) fotografia Towarzystwa Sportowego „Naprzód” w Mikołowie, która przedstawia zawodników drużyny piłkarskiej na jednym z pierwszych boisk sportowych miasta – na tzw. Wymyślance.

AO 083

1919 – 16 sierpnia, powstańcy mikołowscy po uzyskaniu informacji o terminie wybuchu I powstania oraz po otrzymaniu planu akcji niezwłocznie przystąpili do działania, którego celem stało się zdobycie kwatery Grenzschutzu, znajdującej się w budynku szkoły przy ul. Kościelnej i rozbrojenie stacjonującego tam oddziału. Zadania nie zdołano wykonać. Słabo uzbrojeni powstańcy musieli się bowiem wycofać z miasta, szukając schronienia głównie poza granicami państwa pruskiego.

AO 030

1919 – 20 sierpnia, (ok. godz. 11.00) zostało wykonane najprawdopodobniej pierwsze lotnicze zdjęcie Mikołowa przez samolot zwiadowczy eskadry Br. 59 [33] armii gen. Józefa Hallera. Zdjęcie wykonano z wysokości 3000 metrów.

AZ 03

1919 – od września, zgodnie z zarządzeniem wyższych władz oświatowych – w państwowej szkole wprowadzono naukę języka polskiego w mowie, piśmie i czytaniu. Dotyczyło to klas wyższej i średniej.

MR 01c

1919 – 30 października, w Borowej Wsi powstał Chór Mieszany „Jutrzenka”, który początkowo liczył 30 członków. Jego prezesem został W. Brychcy.

AO 066

1919 – 9 listopada, odbyły się w Mikołowie wybory komunalne. Przyniosły zwycięstwo polskiej stronie. Jednakże z powodu nadużyć unieważniono je i powtórzono w styczniu roku następnego.

AO 030

1920 – w mikołowskim Magistracie rozpoczął pracę pierwszy polski burmistrz – Wojciech Rybicki. W Radzie Miejskiej był od 1919 roku. Na urzędzie burmistrza pozostawał do roku 1922.

AO 075, AO 091

1920 – w Mikołowie działała zorganizowana przez Piotra Mansfelda drużyna harcerska. Jej członkowie z bronią w rękę uczestniczyli w II i III powstaniach śląskich, a także znaleźli się w służbach pomocniczych: w łączności, wywiadzie oraz w służbach sanitarnych.

MR 05

1920 – 5 stycznia, odbyły się nowe wybory komunalne w Mikołowie (po unieważnieniu wyborów z listopada roku 1919). Przyniosły one ponownie zwycięstwo Polakom, którzy na 24 miejsca w Radzie Miejskiej uzyskali 13 miejsc, a więc pełną przewagę.

AO 030

1920 – pod koniec stycznia, administracja szczebla rejencyjnego i wojsko niemieckie opuściły Górny Śląsk. Przybyły wojska francuskie i, nieco później, włoskie, a na początku 1921 roku – angielskie. Włosi zajęli stanowiska w Pszczynie i Mikołowie, a Francuzi – w Bieruniu Nowym.

AO 079

1920 – w lutym, panowała „galopująca inflacja”. Tona węgla kosztowała 178 marek. Jesienią 1919 roku można ją było kupić za 18–20 marek.

Do Zabrza w celu kontroli przebiegu plebiscytu przybyły wojska francuskie. W Pannowach i okolicy odbywały się częste napady na mieszkańców, a także zdarzały się akty bezprawia i włamania. Z grona miejscowej ludności utworzono organizację samoobrony i na jej cel wydano 30 sztuk broni palnej (strzelb).

MR 01c

1920 – 26 maja, frakcja polska w Radzie Miejskiej Mikołowa wydała odezwę do Polaków, nawołującą do strajku szkolnego. Było to narzędzie walki o język polski

w szkole, czemu sprzeciwiały się władze niemieckie. Strajk ogarnął cały powiat pszczyński, a w Mikołowie zastrajkowało 660 uczniów.

AO 030

1920 – w czerwcu, kierownik paniowskiej gorzelni, Maks Mosler, został przewodniczącym nowo utworzonej tu niemieckiej organizacji *Heimattreuer Oberschlesier* (Wierni Górnoślązacy), którą założyli miejscowy nauczyciel Franciszek Ferenz i leśniczy Bönisch.

MR 01c

1920 – 29 czerwca, w ogrodzie p. Jankowskiego (restauratora) nastąpiło uroczyste poświęcenie sztandaru Towarzystwa Śpiewu „Harmonia” – ziemią z powstańczych grobów, przywiezioną w srebnym pudełku z Królewskiej Huty. Proboszcz odmówił przeprowadzenia tej uroczystości w kościele.

AO 015, AO 098

1920 – 19/20 sierpnia, po wybuchu II powstania śląskiego, działania w rejonie Mikołowa miały bardzo szybki przebieg. Powstańcy w pierwszym dniu zajęli północno-zachodnią część powiatu pszczyńskiego wraz z Mikołowem i dokonali rozbrojenia Sicherheitspolizei.

W wyniku działalności powstańczej w Paniowach (od 21 sierpnia) szykanowani byli miejscowi nauczyciele, urzędnicy i policjanci. Nauczyciel Franciszek Ferenz został zmuszony do ucieczki.

Zabrskie Starostwo wydało zarządzenie, na podstawie którego od 25 sierpnia do 3 września tegoż roku nie odbywała się nauka w paniowskiej szkole.

AO 030, MR 01c

1921 – po 100 latach istnienia przestała funkcjonować w Mikołowie izraelicka szkoła wyznaniowa, prowadzona przez Gminę Żydowską. Likwidacja szkoły była spowodowana masową migracją Izraelitów do Niemiec.

AO 065

1921 – w Mikołowie uruchomiono kopalnię „Aleksander II”, nazywaną też „Upadową Mikołów”.

AO 039

1921 – na Wymyśle wybudowano osiedle domków jednorodzinnych.

AO 090

1921 – 14 stycznia, w związku z ogłoszonym na dzień 20 marca tegoż roku głosowaniem (plebiscytem), rozpoczęły działalność lokalne komitety parytetowe. Strona niemiecka nie we wszystkich pobliskich gminach miała pełną, czteroosobową reprezentację. W Goławcu, Górkach i Smardzowicach w komitetach reprezentowani byli członkowie wywodzący się z Mikołowa (Karl Walben, Marie Wittek, Bruno Deinit, Zofie Wittek, Gustaw Barzanowski, Frieda Dirich), a w Łędzinach – pochodzący z Gliwic – Kurt Silbnert.

AO 079

1921 – 27 stycznia, prof. Kazimierz Nitsch z Krakowa, najwybitniejszy polski językoznawca i dialektolog, rozpoczął od Mikołowa cykl spotkań propagandowych, mających na celu umocnienie propolskich przekonań wśród ludności. Następne spotkania odbywały się m. in. w Lubomi, Raciborzu, Kuźni Raciborskiej, Nędzy, Rybniku, Chorzowie i Szopienicach. W roku 1909 Kazimierz Nitsch napisał pracę *Dialekty polskie Śląska* oraz dokonał precyzyjnego wytyczenia granicy językowej polsko-czesko-niemieckiej, co było niezmiernie pomocne w uzasadnieniu praw Polski do Śląska na Konferencji Pokojowej w Paryżu.

AO 037a

1921 – 20 marca, z Mikołowa do Łędzin dowożono samochodami wszystkich emigrantów niemieckich, zamieszkających tu na czas głosowania. Według oficjalnych danych było ich 78, natomiast członek Komitetu Parytetowego, K. Konieczny, podaje, że grupa ta liczyła 88 osób.

AO 079

1921 – 20 marca, odbyło się głosowanie plebiscytowe w warunkach niekorzystnych dla ludności polskiej. Wynik (według Konstantego Prusa) nie oddawał prawdy i był klęską dla Polaków. Na rzecz Polski bowiem w Mikołowie oddano 2400 głosów, a za Niemcami – 3500 głosów. Tłumaczyć to należy przede wszystkim udziałem tzw. emigrantów w głosowaniu. W Paniowach oddano łącznie 502 głosy, w tym za Polską – 423 głosy, a za Niemcami – 79 głosów; w Borowej Wsi natomiast za Polską – 381 głosów, a za Niemcami – 40 głosów.

AO 075, AO 030, AO 063, AO 066, AO 013

1921 – 20 marca, z Drukarni Karola Miarki trafiły do obiegu mikołowskie dwujęzyczne (polsko-niemieckie), papierowe banknoty zastępcze o wartości 25 pfg oraz 50 pfg, wydane na pamiątkę plebiscytu. Widnieje na nich podpis burmistrza

Wojciecha Rybickiego.

AO 010, AO 048, AO 054

1921 – 2/3 maja, po wybuchu III powstania śląskiego grupa mikołowska opanowała miasto i okolicę oraz wzięła udział w walkach w okolicach Koźła, Kędzierzyna i Góry Świętej Anny. W walkach polegli: Hieronim Habryka, Karol Kalina, Emil Paduch, Franciszek Paszek, Antoni Sekta, Wojciech Śliwka, Karol Widuch oraz Wilhelm Wieczorek.

AO 030, AO 031

1921 – 3 maja, w Paniowach po strzelaninie powstańcy zdołali zająć pomieszczenia szkolne. Młodzi mieszkańcy sąsiednich miejscowości, którzy przyszli grupami do Paniów, okradli miejscowy sklep (konsum) oraz zabrali beczki zawierające 7000 litrów spirytusu z gorzelni znajdującej się na terenie majątku rolnego. Beczki te przetransportowano aż do Koźła.

W czasie powstania zginął miejscowy policjant Milicz oraz 4 powstańców: Leon Zając, Antoni Kobza, Leon Mucha i Jan Niestrój.

MR 01c

1921 – 17 czerwca, z mikołowskiej Drukarni Karola Miarki do obiegu pocztowego trafiła w dwóch odmianach (jako znaczki cięte i ząbkowane) seria znaczków powstańczych Polskiego Komitetu Plebiscytowego, na którą składało się 7 nominałów (od 10 pfg do 1 M). Były to znaczki oficjalne, uznawane przez Międzynarodową Komisję Rozjemczą do 5 lipca 1921 roku. W obiegu nieoficjalnym znajdowały się również znaczki tzw. „poczty zielonej”, przeznaczone dla przesyłek powstańczych kierowanych na teren Polski.

AO 051, MR 01, AO 008

1922 – w Mikołowie powstał Urząd Katastralny. W 1929 roku zatrudniano tam 5 urzędników. Od początku aż do roku 1933 jego naczelnikiem był Alojzy Piecuch.

AO 065

1922 – funkcję komendanta Policji w Mikołowie pełnił Jan Karkoszka. Pozostawał na tym stanowisku do roku 1933.

AO 065

1922 – Heinrich Jacobowitz, właściciel mikołowskiej cegielni, przedstawiciel najdłu-

żej zamieszkującej w mieście rodziny żydowskiej, został wybrany na przewodniczącego Żydowskiej Gminy Wyznaniowej w Mikołowie. Funkcję tę pełnił aż do śmierci, tj. do roku 1936.

P 02

1922 – 19 czerwca, z Katowic wycofał się i przybył do Mikołowa batalion wojska francuskiego, gdzie miał kilka dni postoju. W czwartek, 22 czerwca, odbyła się parada tegoż batalionu na Rynku mikołowskim, przy czym jeden z oficerów otrzymał Order Legii Honorowej, a żołnierze – odznaki pamiątkowe z pobytu na Górnym Śląsku. Wieczorem w sobotę, 24 czerwca, Francuzi zorganizowali w Mikołowie pochód przez miasto z lampionami, wznosząc okrzyki: „Vive la Pologne”. W czwartek, 29 czerwca, maszerując od Katowic, wkroczył do Mikołowa z wojskiem polskim gen. Kazimierz Horoszkiewicz, witany po drodze z niebywałym entuzjazmem. Przywitanie odbyło się z udziałem Chóru „Harmonia” i towarzyszyło mu patriotyczne przemówienie ks. Aleksandra Skowrońskiego – ówczesnego proboszcza mikołowskiej parafii. Szwadron 8. pułku ułanów pod komendą rotmistrza Bochenka pozostał w Mikołowie. W taki sposób nastąpiło objęcie tego odcinka ziemi pszczyńskiej przez wojsko polskie.

AO 075, AO 015, AO 030

1922 – w czerwcu, na stanowisko kierownika i organisty do polskiej szkoły w Buja-kowie przybył Józef Janik. Pozostał tam aż do wybuchu II wojny światowej.

AO 036

1922 – 27 czerwca, mikołowski Wolny Cech Piekarzy liczył 26 członków.

AO 046

1922 – 6 sierpnia, w Tychach odbył się Zjazd Chórów. Mikołowska „Harmonia” zdobyła pierwszą nagrodę.

AO 015

1922 – 1 września, rozpoczęto naukę w polskim Progimnazjum Męskim w Mikołowie, powołanym w miejsce istniejącego dotąd progimnazjum niemieckiego. Dyrektorem mianowano dr. Karola Ranozka.

AO 080

1922 – 7 września, na urząd burmistrza Mikołowa został wprowadzony Jan Koj, któ-

rego Rada Miejska obrała na to stanowisko w kwietniu tegoż roku.

AO 075

1922 – 24 września, odbyły się wybory do Sejmu Śląskiego, w których Blok Narodowy uzyskał w Mikołowie 997 głosów, Katholische Volkspartei – 849 głosów, Polska Partia Socjalistyczna – 432 głosy, Narodowa Partia Robotnicza – 358 głosów, a Deutsche Sozialdemokratische Partei – 274 głosy. Związek Proletariatu, do którego zaliczyć należy również komunistów, zdobył 97 głosów, a Polskie Stronnictwo Ludowe – 4 głosy.

AO 030

1922 – 17 listopada, proboszczem bujakowskim został ks. proboszcz Franciszek Górek, który przybył do parafii dnia 1 lipca tegoż roku. Pracę duszpasterską prowadził tam do roku 1945.

AO 058

1922 – na koniec tegoż roku, Przymusowy Cech Obuwników w Mikołowie liczył 30 członków.

AO 046

1923 – w marcu, do Progimnazjum uczęszczało 112 uczniów (57 narodowości polskiej i 55 narodowości niemieckiej).

AO 075

1923 – 23 kwietnia, mikołowski Magistrat podjął uchwałę zezwalającą na sprzedaż stodoły będącej własnością miasta. Stodoła znajdowała się przy ul. Młyńskiej, pomiędzy młynem Schindlera i terenem Pawła Kurpasa – oberżysty. Nabywcą był miejscowy kupiec mieszkający przy Rynku – A. Leon Nocoń, który otrzymał jednocześnie zezwolenie na uruchomienie tam fabryki bielizny męskiej i żeńskiej oraz ubrań roboczych.

AZ 01

1923 – 1 czerwca, w Starostwie Pszczyńskim zarejestrowano Klub Sportowy „Naprzód” Mikołów.

AO 083

1923 – w mieście było 95 osób wyznania mojżeszowego.

P 02

1923 – 2 lipca, Przymusowy Cech Krawców w Mikołowie liczył – według protokołu z tego dnia – 55 członków. Skupiał on krawców z okręgu Sądu Grodzkiego w Mikołowie.

AO 046

1923 – 5 lipca, 22-letni robotnik kolejowy, uczestnik powstań śląskich, druh Alojzy Drzewiecki oficjalnie utworzył drużynę harcerską, zarejestrowaną jako I Męska Drużyna Harcerska im. Księcia Józefa Poniatowskiego w Mikołowie. W chwili założenia liczyła ona 26 członków.

MR 05, AO 105, AO 108

1923 – w sierpniu, Śląska Fabryka Wyrobów Mięsnych Spółka Akcyjna w Mikołowie (która rozpoczęła działalność w tymże roku) wystąpiła do mikołowskiego Magistratu i Starostwa w Pszczynie z prośbą o zezwolenie na wybudowanie komina wysokości 16,5 m, umożliwiającego działalność wędzarni.

AZ 01'

1923 – 9 października, uruchomiona została ewangelicka szkoła mniejszościowa, która zastąpiła istniejącą dotąd ewangelicką szkołę parafialną. Funkcjonowała ona do czerwca 1931 roku, kiedy to została zamknięta.

AO 028

1924 – w Mikołowie powstał warsztat naprawy samochodów. Jego założycielem był Paweł Ratka.

AO 087

1924 – na najwyższym wzniesieniu pagórkowatego terenu Łazisk powstała 30-metrowa wieża wodna, która zaopatrywała w wodę Łaziska Górne, Łaziska Średnie, Łaziska Dolne, Wiry oraz miasto Mikołów.

MR 04

1924 – 1 kwietnia, w mikołowskim Progimnazjum Męskim biblioteka nauczycielska liczyła 570 tomów książek niemieckich; do końca grudnia powiększono ją o 12 tomów dzieł niemieckich i 302 tomy dzieł polskich. W 1939 roku jej zbiory obejmowały 1115 woluminów.

AO 065

1924 – 14 kwietnia, dyrektorem mikołowskiego Progimnazjum Męskiego został Piotr Kądziała. Funkcję tę pełnił do roku 1929. Poprzedni dyrektor, ks. dr Karol Ranoszek, który był pierwszym polskim kierownikiem tej szkoły, pod koniec marca służbowo został przeniesiony do Pszczyny.

AO 075, AO 080, AO 065

1924 – 27 kwietnia, gmina kościelna Paniowy zobowiązała się wybudować dla swego przyszłego proboszcza obiekty gospodarcze własnym kosztem z materiałów dostarczonych przez Spółkę Godula – Chebzie. Proboszcz, ks. Antoni Plewnia, od chwili przybycia (jako lokalista) zamieszkał w budynku wynajętym na 99 lat od Zarządu Zakładów Schaffgotscha, czyli w budynku obecnej plebanii.

AO 063

1924 – w maju, zatwierdzono pierwszy w dziejach polskiego Progimnazjum Męskiego w Mikołowie regulamin uczniowski oraz wprowadzono obowiązek noszenia regulaminowych czapek uczniowskich.

AO 080

1924 – 31 sierpnia, z parafii bujakowskiej wydzielono dotychczasową filię obejmującą mieszkańców gmin Paniowy i Paniówki. Tym samym rozpoczęto proces usamodzielnienia kościoła paniowskiego.

AO 063

1924 – 5 września, Sąd Powiatowy w Mikołowie zarejestrował odrodzone Bractwo Strzeleckie w Mikołowie.

AO 090

1924 – 13 września, mikołowski kupiec A. Leon Nocoń otrzymał zezwolenie na przebudowę stodoły, w której niedawno uruchomił fabrykę bielizny. Po przebudowie miało się tam znajdować m.in. 40 maszyn do szycia i miało być zatrudnionych 60 kobiet. Firma nosiła nazwę „Bielizna” Fabryka bielizny i ubrań robotniczych Sp. z ogr. por. w Mikołowie.

AZ 01

1924 – 16 września, wprowadzono rozporządzenie Śląskiej Rady Wojewódzkiej, na mocy którego z dniem 30 września tegoż roku zniesiono obszary dworskie w powiecie pszczyńskim. Z tym dniem wymienione obszary przestały istnieć jako struktury

administracyjne.

AO 025

1924 – 19 września, Progimnazjum Męskie w Mikołowie zostało rozszerzone do pełnego ośmioklasowego gimnazjum i otrzymało nazwę Miejskie Gimnazjum Męskie w Mikołowie.

AO 080

1924 – w Mikołowie otwarto Miejskie Gimnazjum Żeńskie, które mieściło się w budynku Gimnazjum Męskiego. W 1935 roku zdecydowano o połączeniu obu szkół; powstało gimnazjum koedukacyjne – Państwowe Gimnazjum i Liceum w Mikołowie.

AO 065

1924 – 1 października, pod zarząd gminy Mikołów przeszły przekazane jej części zlikwidowanych obszarów dworskich: Zarzecze – o powierzchni 12,66 ha, Podlesie – o powierzchni 22,96 ha, Stara Kuźnia – o powierzchni 504,48 ha. Obszar miasta zwiększył się do 2344 hektarów.

AO 025

1924 – 25 października, delegacja uczniów i nauczycieli z Borowej Wsi udała się do Katowic, by oddać honory pamięci Henryka Sienkiewicza, którego prochy przewożono ze Sz wajcarii do Warszawy.

AO 066

1924 – w październiku, na terenie Śląskiej Fabryki Wyrobów Mięsnych w Mikołowie przy ul. Pszczyńskiej (dziś teren Galerii PIK) istniała druga rzeźnia w mieście

AZ 01

1924 – w październiku, wstrzymano wydobycie węgla w pierwszej z należących do księcia pszczyńskiego kopalń – mikołowskiej kopalni „Barbara”, którą wydzierżawiono na Stację Ratownictwa Górniczego w Mikołowie. Jako kopalnię doświadczalną uruchomiono ją w 1926 roku. Likwidację wydobycia w tej kopalni spowodował wywołany przez Niemcy w latach 1924–1925 kryzys węglowy. W okresie 1924–1926 kopalnia ta (jak i inne zakłady wydobywcze będące własnością księcia pszczyńskiego) miała swoją monetę zastępczą, która była realizowana w przykopalnianym konsumie (sklepie zakładowym).

AO 023, AO 072, AO 055, AO 069

1924 – w grudniu, Paweł Klimanek – budowniczy miejski przedstawił władzom miasta projekt rozszerzenia Zakładu Fabrycznego Odlewu Żelaza Józefa Besucha w Mikołowie. Zakład ten mieścił się przy ul. Gliwickiej (w sąsiedztwie dzisiejszej Fabryki Palenisk Mechanicznych) i zmienił później nazwę na Śląska Fabryka Maszyn i Radiatorów – dawniej J. Besuch.

AZ 01, AO 013a

1925 – nastąpiła elektryfikacja Bujakowa.

AO 094

1925 – w Mikołowie komendantem Posterunku Oficerskiego Policji Województwa Śląskiego był Karol Włosok. Funkcję tę pełnił do śmierci, tj. do roku 1938.

AO 065

1925 – w Mikołowie drukowana była „Gazeta Mikołowska”. Ukazywała się do roku 1932 i chwilowo w roku 1936.

AO 065

1925/1929 – na lewo od szosy Pszczyńskiej, w kierunku Regielowca, miasto wybudowało osiedle, tzw. Kolonię Wojewódzką, obejmujące 94 domki.

AO 090

1925 – 6 marca, Miejskiemu Gimnazjum w Mikołowie nadano tzw. profil staroklasyczny.

AO 080

1925 – 9 kwietnia, 75-letni fabrykant Carl Büschel, znany w mieście i ceniony obywatel, podarował miastu parcelę na park publiczny. Był to teren dzisiejszego odkrytego basenu kąpielowego.

AO 090

1925 – w maju, odznaczono burmistrza Jana Koja Orderem Polonia Restituta – w uznaniu jego wielkich zasług w czasie plebiscytu, jak również na stanowisku burmistrza Mikołowa.

AO 075

1925 – 1 sierpnia, została erygowana parafia paniowska, a proboszczem w niej mia-

nowano ks. Antoniego Plewnię, jej dotychczasowego lokalistę (od 1 września 1924 roku).

AO 063

1925 – 28 października, papieska bulla cyrkumskrypcyjna *Vixdum Poloniae Unitas* informowała o ustanowieniu nowej diecezji śląskiej (katowickiej), której powstanie było następstwem podpisanego ze Stolicą Apostolską konkordatu w dniu 10 lutego 1925 roku, obowiązującego od dnia 2 sierpnia tegoż roku. W skład nowo powstałej diecezji śląskiej wchodziły dekanaty: Dębieńsko, Katowice, Królewska Huta, Lubliniec, Mikołów, Mysłowice, Piekary, Pszczyna, Pszów, Ruda, Rybnik, Tarnowskie Góry, Wodzisław, Żory, Bielsko, Strumień, Skoczów, Cieszyn, a także miejscowość Chełmek, należąca poprzednio do diecezji krakowskiej. Pierwszym biskupem śląskim został dotychczasowy administrator apostolski, ks. August Hlond.

AO 043

1926 – w maju i czerwcu, w polskim Gimnazjum w Mikołowie odbył się pierwszy egzamin dojrzałości.

AO 080

1926 – 9 czerwca, Gimnazjum w Mikołowie zostało wpisane przez władze województwa śląskiego do ich budżetu – szkoła więc była dofinansowywana.

AO 080

1927 – Mikołów zajmował obszar 2312 ha, który zamieszkiwało 9558 osób (55% narodowości polskiej i 45% narodowości niemieckiej). Znajdowały się tu: Urząd Pocztowy, Urząd Okręgowy, Urząd Stanu Cywilnego, dwie szkoły ludowe, Liceum Żeńskie, Gimnazjum, Urząd Kontroli Skarbowej, którym kierował Franciszek Sztauer, Urząd Katastralny, na którego czele stał Alojzy Piecuch, Sąd Powiatowy, którego naczelnikiem był Kazimierz Wierchowski, a sędziami byli Edward Śliwa i dr Józef Zemła, Inspektorat Szkolny, posterunek Policji. Istniały również zakłady przemysłowe: Odlewnia i Wyrób części maszyn H. Koetza nast. T. A., zatrudniająca 350 robotników, Drukarnia i Introligatornia Karola Miarki Sp. Wydaw. (60 robotników), Tartak Parowy – Tow. Akcyjne (153 robotników), Przemysł Drzewny – Zjedn. Tow. i Sp. (92 robotników), Fabryka Papieru C. H. Diettrich (87 robotników), Przedsiębiorstwo Budowlane Wincenty Hajduk (38 robotników), Cegielnia Elektryczna Jankowski i Lüdke (53 robotników), Fabryka Chemiczna Dr. Zeumer (27 robotników), Odlewnia żelaza i metali właśc. Besuch (38 robotników), Wanderrostwerke

Tow. Akc. (118 robotników), Odlewnia żelaza i metali Mandera i Skrzypiec (83 robotników), Cegielnia Parowa Czecha (31 robotników), Cegielnia „Emmahof” (45 robotników), Kopalnia Węgla Kamiennego „Aleksander” (250 robotników), Młyn Parowy Bulowski (14 robotników), Cegielnia Parowa Jacobowitza (62 robotników), Fabryka Obuwia Wyżgoła (18 robotników), Śląska Fabryka WYROBÓW MIĘSNYCH Sp. Akc. „Unicor” (40 robotników), Fabryka Lemoniady Sonderling i Zierer (20 robotników), Fabryka Likierów Weissenberg (15 robotników). Miasto Mikołów obejmowało takie kolonie jak: Wymysłanka, Nowy Świat, Kałuże, Reta, Gniotek, Jamna, Kiełtyka, folwark Regielowiec, kopalnia Zapadliska. Na obszarze miasta działalność prowadziła również Zakładowa Kasa Chorych H. Koetz, która skupiała 454 członków.

AO 045, AO 065

1927 – współwłaściciel małej drukarni mikołowskiej, Leon Nocoń, wydawał dwujęzyczny „Przegląd – Rundschau”, którego był redaktorem. Działania w tym kierunku zainicjował ks. Wincenty Rozmus. Pismo wychodziło do roku 1932, kiedy to wydawca przekształcił je w „Przegląd Powiatu Pszczyńskiego”.

AO 065

1927 – Borowa Wieś zajmowała obszar 693 ha, który zamieszkiwało 1100 osób. Znajdowała się tam szkoła ludowa. Na terenie tej miejscowości mieszkało wówczas pięciu protestantów. Należały do niej kolonie: Kąty, Nowe Kąty i Borowa Wieś. Poczta znajdowała się w Halembie, odległej o 3 km.

AO 066, AO 045

1927 – Kamionka obejmowała obszar 142 ha, który zamieszkiwało 580 osób. Mokre zajmowało obszar 1505 ha, na którym zamieszkiwało 2440 osób. Znajdowały się tu wówczas: Agentura Poczтовая, Urząd Stanu Cywilnego, szkoła ludowa, posterunek Policji i stacja kolejowa. Istniały kolonie: Sikowiec, Mokre, Hucisko, Huta, Sośnia Góra, Wiązkowe, Goj, Mokierska, Kopalina, kopalnia „Albina”, kopalnia „Aleksandra”.

Paniowy rozciągały się na obszarze 961 ha, który zamieszkiwało 1054 obywateli. Były tam: Agentura Poczтовая, Urząd Stanu Cywilnego, posterunek Policji, szkoła ludowa i Gorzelnia zatrudniająca 15 robotników. Istniały tu również kolonie: Wygoda, Dąbrowa, Fudalowiec, Kąty, folwark Paniowy, Rusinów.

Śmiłowice zajmowały obszar 869 ha, zamieszkały przez 667 obywateli. Była tam szkoła ludowa. Istniała też kolonia Reta Śmiłowicka.

AO 045

Magdalena Waclawik (lat 18): *Pożar lasu w Mikołowie* – rok 1928

1927 – w tymże roku, w Mikołowie rozpoczęto budowę stadionu sportowego, który istnieje po dzień dzisiejszy.

AO 083

1928 – nastąpiła rejestracja spółki Mikołowskie Zakłady Metalurgiczne S.A. z siedzibą w Mikołowie, która zajmowała się produkcją zasuw kanałowych, hydrantów podziemnych, a także wykonywała odlewy z brązu (pomniki, tablice, figury, ornamenty kościelne itp.). Spółka ta w czerwcu 1928 roku wprowadziła do obiegu papiery wartościowe (akcje) w liczbie 400 sztuk, o nominale 1000 złotych, które stanowiły kapitał zakładowy. Jej Zarząd miał siedzibę w Katowicach. W roku 1938 fabryka była nieczynna. W skład Rady Nadzorczej w 1928 roku wchodził: Małgorzata Balzerowa, Stanisław Zięba, Jan Rzymelka. W Zarządzie zasiadał Józef Mander.

AO 106, AZ 03

1928/1929 – rozpoczęto prace przy budowie nowego gmachu Gimnazjum przy ul. Żwirki i Wigury.

AO 080

1928 – 4 marca, w wyborach do Sejmu RP uprawnieni do głosowania w Mikołowie oddali swe głosy na: Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem – 1018, Śląski Blok Katolicko-Ludowy – 1009, Polską Partię Socjalistyczną – 942, monarchistów – 143 oraz blok niemiecki – 1794 głosy. Wyraźnie wzrosła liczba głosów na listy polskie.

AO 030

1928 – 12 marca, Rada Miejska w Mikołowie podjęła uchwałę, aby „[...] zakupić si-kawkę od tutejszego Sądu Powiatowego dla użytku miejscowej Straży Pożarnej [...]”.

P 01a

1928 – w połowie marca, pojawił się w Śmiłowicach nieznany pies, chory na wściekliznę, który pogryzł dotkliwie dwie osoby. Musiały się one poddać szczepieniu.

P 01a

1928 – 15 marca, Magistrat Mikołowa ustalił na obwód miasta ceny maksymalne na następujące artykuły spożywcze: 0,5 kg mąki pszennej – 0,45 zł; 0,5 kg mąki żytniej – 0,34 zł; 0,5 kg chleba razowego – 0,28 zł; 43 gramy bułka – 0,05 zł; 50 kg (cetnar) ziemniaków – 6,00 zł; 1 litr mleka – 0,46 zł; jaja wyborowe duże (sztuka) – 0,18 zł.

P 01a

1928 – 17/18 marca, w mikołowskim Ratuszu zastały wyłożone do podpisania przez przedstawicieli miejscowych urzędów, szkół, związków, stowarzyszeń, organizacji, zakładów i instytucji oraz działaczy miejscowych – karty, które po wpisaniu życzeń imieninowych dla marszałka Józefa Piłsudskiego oprawiono wraz z kartami z innych miejscowości w jedną wspólną księgę powiatu pszczyńskiego. W niedzielę, 18 marca, o godz. 9.00 w celu uczczenia imienin Marszałka odbyła się na Rynku zbiórka oddziałów PW i WF oraz innych stowarzyszeń miejscowych i młodzieży szkolnej. O godz. 9.30 nastąpił wymarsz i pochód kolumny ulicami: Karola Miarki, Dworcową, 3 Maja, Józefa Lompy i Klasztorną do kościoła parafialnego na nabożeństwo, które odprawił ks. Jan Madla. Młodzież gimnazjalna oraz najwyższych klas szkoły powszechnej uczestniczyła w nabożeństwie, które odprawił ks. prof. Jan Tomala w Starym Kościele. Po zakończeniu liturgii pochód udał się na Rynek do Hotelu Polskiego, gdzie odbyła się uroczysta akademie. Po południu nastąpił wymarsz na Wymysłankę, gdzie odbyły się zawody w marszu na 10 kilometrów. Do zawodów stanęło 11 zespołów po 6 zawodników. Trasa prowadziła ul. Krakowską, drogą polną w stronę Podlesia do kapliczki i dalej – drogami polnymi do Mikołowa na Wymysłankę. Zawodników przed wymarszem badał dr Adamczewski, a zawodami kierował kpt. Łuczak. Pierwszą nagrodę (puchar i dyplomy) zdobył zespół z Panewnik, drugą nagrodę, którą stanowiły żetony, uzyskał zespół Związku Hallerczyków z Mikołowa, a trzecią (dyplomy) – zespół Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej z Łazisk Średnich. W uroczystościach tych również brało udział miejscowe Koło Związku Podoficerów Rezerwy wraz z orkiestrą.

P 01a

1928 – pod koniec kwietnia, radca sanitarny Clemens Zdralek, który był głównym lekarzem w Lazarecie Spółki Brackiej Księcia Pszczyńskiego i w Zakładzie św. Józefa, został zamordowany siekierą przez umyślowo chorego pacjenta.

AO 075

1928 – 24/25 czerwca, w nocy wybuchł pożar tartaku w Mikołowie.

AO 044

1928 – 5–20 lipca, drużyna harcerska z Mikołowa pod kierownictwem drużny Olgi Chwastek-Grzbielowej, biorąca udział w drugim Narodowym Zlocie Organizacji Harcerki, który odbył się w Wyszowie, prowadziła własną fryzjernię i prasownię.

AO 108, AO 018

1928 – we wrześniu, notowano ogromny pożar lasów w dobrach ks. Hohenlohego w Mikołowie.

AO 044

1928 – 28 grudnia, aptekarz Edmund Warzecha wykupił od swej żony Heleny (będącej wdową po Alfredzie Gorollu) mieszczącą się w Rynku aptekę. Od tego czasu, po modernizacji, była to najnowocześniejsza apteka na Górnym Śląsku.

P 01

1929 – w lutym, odszedł ze swego stanowiska w Państwowym Gimnazjum w Mikołowie dyrektor Piotr Kądziała. Został bowiem przeniesiony do Gimnazjum w Rybniku. Stanowisko to objął wówczas Stanisław Mydlarczyk.

AO 080

1929 – na dzień 1 marca, najwyższy numer (181) podłączony do centrali telefonicznej w mieście miał Juliusz Bartnik – zakłady blacharskie. Do centrali tej, oprócz firm i abonentów prywatnych z terenu miasta, podłączeni byli użytkownicy m.in. z Mokrego, Wilkowyj, Wyr, Łazisk Dolnych, Łazisk Średnich, Łazisk Górnych, Kostuchny, Podlesia, Gostyni, Śmiłowic oraz Kamionki.

Szpital Spółki Brackiej Księcia Pszczyńskiego posiadał 120 łóżek, a Szpital św. Józefa 100 – łóżek. W mieście trwała w tym czasie budowa gmachu Gimnazjum państwowego kosztem ok. 2,5 mln złotych. Majątek miasta wynosił ok. 2 mln złotych. Obejmował on: elektrownię, gazownię, Ratusz, sąd, rzeźnię z chłodnią, wodociągi, domy robotnicze, a także 160 mórg ziemi ornej. Kopalnia „Aleksander”, stanowiąca własność księcia pszczyńskiego, była rozbudowywana i zaopatrywała w węgiel przemysł miejscowy i okoliczny. Około 1/3 ludności trudniła się rolnictwem, 1/3 pracowała w przemyśle, a pozostali należeli do stanu kupieckiego i urzędniczego. Na terenie Mikołowa funkcjonowały m.in.: fabryka kotłów parowych (H. Koetz Nast. Tow. Akc.), 3 odlewnie żelaza i fabryki maszyn, zakłady drukarskie Karola Miarki, fabryki papieru, tartak, młyn parowy i młyn elektryczny, 4 cegielnie i fabryka chemiczna. Od września 1922 roku burmistrzem w Mikołowie był Jan Koj.

AZ 01, AO 102, AO 052

1929 – w kwietniu, Towarzystwo Czytelni Ludowych w Mikołowie zrzeszało 40 członków, a czytelników odnotowanych w Bibliotece było 93 przy stanie 927 woluminów księgozbioru. Pierwszym prezesem mikołowskiego oddziału TCL, wraz z działającą przy nim Biblioteką, był Edward Wojacek (1903–1993). Pełnił on także

funkcję prezesa mikołowskiego Okręgu TCL.

AZ 01

1929 – 14 lipca, odnotowano pożar lasu księcia pszczyńskiego na terenie Mikołowa.

AO 044

1929 – 15 lipca, odbyła się uroczystość poświęcenia nowego (polskiego) sztandaru mikołowskiego Cechu Rzeźników. Cech ten, obejmujący zasięgiem swego działania okręg Sądu Grodzkiego w Mikołowie, liczył wówczas 58 członków.

AO 099

1929 – w czasie wakacji, mikołowski żeński Hufiec ZHP urządził kurs dla zastępowych w Rokitnie Wołyńskim na Polesiu, gdzie drużny w liczbie 26 występowały dwukrotnie z przedstawieniem.

I żeńska drużyna gimnazjalna im. Marii Curie-Skłodowskiej przez miesiąc obozowała na Buczu pod komendą drużny Olgi Chwastek-Grzbielowej.

AO 018

1929 – latem, władze miasta Mikołów zostały powiadomione o nielegalnym przekroczeniu granicy państwa przez Ludwika Taibnera z Mikołowa.

P 01a

1929 – 26 września (w czwartek), w sali ratuszowej mikołowskiego Magistratu odbyło się posiedzenie likwidacyjne miejscowego Komitetu Niesienia Pomocy Głodującym na Wileńszczyźnie. Na konto Powiatowego Komitetu (w Powiatowej Kasie Oszczędności w Pszczynie) przekazano kwotę uzyskaną ze zbiórki w wysokości 521,55 zł. Ofiarodawcom za przekazane datki Komitet złożył podziękowania za pośrednictwem „Gazety Mikołowskiej”.

P 01a

1929 – 28 września, Towarzystwo Czytelni Ludowych w Mikołowie (mające swój lokal w Rynku, w kamienicy nr 7, I piętro) urządziło w salach restauracji p. Knapika zabawę taneczną. W trakcie zabawy przygrywała orkiestra jazz-bandowa Policji Wojewódzkiej. Dochód przeznaczony był na zakup książek dla Towarzystwa, w którym liczba czytelników wynosiła w tym czasie 340 osób, a członków – 228. Od marca tegoż roku wzbogacono Bibliotekę o 775 dzieł (w tym z darów 163 dzieła). Ze względu na wzmożony ruch czytelniczy zdecydowano wtedy o udostępnieniu Czytelni także

w godzinach przedpołudniowych.

P 01a

1929 – 1 października, w lokalu p. Cioska przy Rynku w Mikołowie została otwarta Przychodnia Przeciwgruźlicza, którą prowadził Polski Czerwony Krzyż. Lekarz przyjmował pacjentów w czwartki po południu.

P 01a

1929 – 8 grudnia, ks. Józef Matula, który był proboszczem w Mokrem od roku 1922 do 1 września 1931 roku, założył tam Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej. Za jego czasów zakupiono nowy dzwon do kościoła, naprawiono plebańskie zabudowania gospodarcze i wykonano dreny na polach proboszczowskich.

AO 060

1929 – w Katowicach powstały Śląskie Linie Autobusowe, które uruchomiły linię autobusową Katowice – Mikołów – Katowice. W mieście autobusy zatrzymywały się na Rynku, gdzie znajdowała się stacja benzynowa, wyposażona już od tego roku w oświetlenie elektryczne. Jednakże paliwo pompowano tam ręcznie. W 1932 roku autobus pokonywał trasę Mikołów – Katowice w ciągu około 30 minut, a bilet kosztował 1zł 20 gr. Tyle samo kosztował bilet kolejowy III klasy.

AO 006

1930 – ostatnia wydobywająca w Mikołowie węgiel kopalnia „Aleksander” została od tegoż roku unieruchomiona ze względu na połączenie jej chodników z kopalnią sąsiednią.

MR 03

1930 – w roku tym odnotowano 3 wielkie pożary: paliły się lasy Hohenlohego na terenie Mikołowa, był pożar na Gniotku oraz w mieście, u p. Prasola.

AO 044

1930 – komendantem Męskiego Hufca ZHP w Mikołowie był druż Tadeusz Krawczyk. Istniały wtedy: I Męska Drużyna Harcerska im. Księcia Józefa Poniatowskiego (drużynowy Stanisław Wippel), II Męska Drużyna Harcerska im. Tadeusza Kościuszki (drużynowy Szczepan Jastrzębski), III Męska Drużyna Harcerska im. Karola Miarki (drużynowy Eugeniusz Jędrzejczyk), Drużyna im. Pawła Stalmacha w Łaziskach Górnych – założona 1 września 1930 roku, I Męska Drużyna Harcerska im. Tade-

usza Kościuszki w Wyrach i I Męska Drużyna Harcerska im. Bolesława Chrobrego w Orzeszu. Cały hufiec skupiał 189 harcerzy.

Komendantką Żeńskiego Hufca ZHP była drużna Stanisława Motołówna, która prowadziła drużynę w Ligocie. W tym czasie w skład Żeńskiego Hufca ZHP w Mikołowie wchodziły: I Żeńska Drużyna Harcerska im. Henryki Pustowójtówny w Pszczynie (drużynowa Elżbieta Ostrowska), I Żeńska Drużyna Harcerska im. Zofii Chrzanowskiej w Zawadzie (drużynowa Maria Dąbrowska), Żeńska Drużyna Harcerska im. Emilii Plater w Tychach (drużynowa Jadwiga Cepokówna), I Żeńska Drużyna Harcerska im. Emilii Plater w Łaziskach Górnych (drużynowa Marta Piątkówna), I Żeńska Drużyna Harcerska im. Marii Curie-Skłodowskiej działająca przy Gimnazjum Żeńskim w Mikołowie, II Żeńska Drużyna Harcerska im. Królowej Jadwigi w Mikołowie (drużynowa Irena Flekiewiczówna), I Żeńska Drużyna Harcerska im. Królowej Jadwigi w Kostuchnie oraz Drużyna Szkolna im. Józefy Joteyko w Ligocie.

AO 108, AO 018

1930 – w maju, nastąpiło uroczyste otwarcie i poświęcenie stadionu sportowego (tego, który istnieje do dziś) w obecności władz miejskich z burmistrzem Janem Kojem na czele. Poświęcenia dokonał ks. prałat Aleksander Skowroński. Klub Sportowy „Naprzód” zmienił nazwę na Klub Sportowy „Stadion”.

AO 083

1930 – w czerwcu, w Mikołowie adwokat Jan Krzywoń otworzył przy Rynku 6 swą kancelarię adwokacką.

AZ 03

1930 – 30 czerwca, Towarzystwo Czytelni Ludowych w Mikołowie zrzeszało 350 członków, a czytelników odnotowanych w bibliotece było 1200 (w październiku tegoż roku) przy stanie księgozbioru 3266 woluminów. Członkowie TCL opłacali w tym czasie składki w wysokości od 20 groszy do kilku złotych miesięcznie. Towarzystwo wraz z Biblioteką cieszyło się ogromnym poparciem Magistratu i Rady Miasta, które przekazały kwotę 2000 złotych, umożliwiając urządzenie osobnego lokalu mieszczącego Bibliotekę i Czytelnię oraz zaopatrzenie ich w czasopisma i gry towarzyskie.

AZ 03

1930 – 1–15 lipca, na Zlocie Jubileuszowym Chorągwi Śląskiej ZHP na Buczu (w Beskidzie Zachodnim), w trakcie jednej z wycieczek do źródeł Kamiennej, miko-

łowskie „Orły” na skutek swej uczynności i pogody ducha spotkały się z gościnnością mało przyjaznej i nieufnej na początku gospodyni.

Prawie wszystkie drużyny Żeńskiego Hufca ZHP brały udział w Zlocie Żeńskiego Harcerstwa w Jęzorze pod Mysłowicami.

AO 018

1930 – 23 lipca, w Mikołowie urodził się Edward Gorol (zmarł w roku 2003 w Warszawie). Był wybitnym projektantem i medalierem oraz kustoszem Muzeum Numizmatycznego w Warszawie. Jego dorobek twórczy liczy ponad 1000 pozycji.

P 01

1930 – 1 września, rozpoczęto naukę w nowo wybudowanym gmachu Państwowego Gimnazjum w Mikołowie przy ul. Żwirki i Wigury.

AO 080

1930 – w październiku, w porozumieniu i na koszt Urzędu Wojewódzkiego, mikołowski Magistrat wybudował na terenie miasta trzy kioski do prowadzenia handlu m.in. wyrobami tytoniowymi i gazetami. Wydzierżawiono je inwalidom wojennym.

AZ 03

1930 – 3 października (w piątek), w Mikołowie przebywał generał Józef Haller, odwiedzając ks. prałata Aleksandra Skowrońskiego.

AZ 03

1930 – 22 października, delegacja Bractwa Strzeleckiego została przyjęta w Warszawie przez Prezydenta RP Ignacego Mościckiego, któremu wręczyła insygnia królewskie mikołowskiego Bractwa (łańcuch królewski i krzyż królewski).

AO 090

1931 – Mokre liczyło 2420 mieszkańców. Było tam 268 domów mieszkalnych. Mikołów zamieszkiwało wtedy 130 Żydów, co stanowiło 1,2% ludności. Według innego źródła było ich 138.

AO 060, AO 064, P 02

1931 – 12 stycznia, Kuria Biskupia w Katowicach udzieliła Zgromadzeniu Salwatorów pisemnego zezwolenia na otwarcie w Mikołowie Kolegium, „którego celem [miało] być kształcenie młodzieży zakonnej”.

AO 038

1931 – w nocy z 3 na 4 lipca, na chodnikach ulic w Mikołowie pojawiły się napisy: „Żądamy pracy i chleba!” oraz „Precz z rządem kapitalistycznego wyzysku”. W godzinach rannych 4 lipca na placu Wiktora Adamka, na terenie dawnego targowiska, zebrał się tłum, który w południe liczył już około 6 tys. ludzi. Manifestację zorganizował Komitet Bezrobotnych wspólnie z Komitetem Dzielnicowym Komunistycznej Partii Polski. Wiec został rozpuśćzony przez kordony granatowej policji.

AO 030

1931 – 23 sierpnia (w niedzielę), ks. prałat Aleksander Skowroński z wielkim udziałem publiczności oraz wobec przedstawicieli władz miejscowych i licznie zgromadzonych gości z różnych stron (także z zagranicy), uroczystie poświęcił kamień węgielny pod budowę klasztoru Zgromadzenia Księży Salwatorianów w Mikołowie.

AO 038

1931 – 16 listopada, z Katowic przeniesiono do Mokrego siedzibę spółki Materiały Budowlane Kafka i Spółka w Katowicach.

P 03

1931 – 28 listopada, mikołowska gmina żydowska wybrała swego rabina. Został nim Ajzyk Chameides, który mieszkał w Katowicach i do gminy przyjeżdżał tylko na soboty i święta religijne. Do tej pory funkcję rabina pełnili kantorzy.

P 02

1931 – w listopadzie, pierwsza część budynku Zgromadzenia Zakonnego Salwatorianów w Mikołowie była już zadaszona. W takim stanie Kolegium pozostało aż do końca września następnego roku ze względu na brak środków finansowych na kontynuowanie prac budowlanych.

AO 038

1931 – 9 grudnia, według przeprowadzonego powszechnego spisu ludności w Mikołowie było: katolików mężczyzn – 5180, kobiet – 5648, razem – 10 828; ewangelików mężczyzn – 180, kobiet – 210, razem – 390; Żydów mężczyzn – 70, kobiet – 60, razem – 130; innych – 325; razem mężczyzn – 5433, kobiet – 5920; wszystkich mieszkańców – 11 353. Inne źródła podają, że ogólna liczba ludności w mieście wynosiła 11 365 albo 11 463.

AO 075, AO 055

1932 – Konstanty Prus wydał monografię *Z przeszłości Mikołowa i jego okolicy*. Jest to praca oparta na pięcioletnich poszukiwaniach w archiwach miejskich, kościelnych, książęcych (księcia pszczyńskiego) i państwowych (rejencji opolskiej) oraz dyskusjach z miłośnikami historii Śląska, Ludwikiem Musiołem i Jerzym Büchsem. W tymże roku wydał również nakładem własnym broszurę *Zakład św. Józefa, czyli Klasztor Sióstr Boromeuszek w Mikołowie*.

AO 088

1932 – w okolicach Mikołowa czynnych było około 150 szybków odkrywkowych, które nazywano biedaszybami. Przy wydobywaniu węgla znalazło tam zatrudnienie blisko 500 robotników. W polu górniczym dawnych kopalń „Szczęście Henryka I” i „Szczęście Henryka II” (na pograniczu dzisiejszego Mikołowa, Wyr i Łazisk) uruchomiono w tym czasie około 30 szybków, a w Łaziskach Górnych – dalsze 12. Wydobywany tam bezprawnie węgiel odwożono do Mikołowa, gdzie znajdował nabywców. W roku tym zamknięto w Mikołowie kopalnię „Aleksander II”, zlokalizowaną na zachód od obecnego osiedla Adama Mickiewicza.

AO 032, AO 090

1932 – Stanisław Rybicki, nauczyciel gimnastyki w mikołowskim Gimnazjum oraz Szczepan Jastrzębski, entuzjasta hokeja na lodzie, zarejestrowali pierwszą drużynę tej dyscypliny w mieście. Treningi przeprowadzano na zamrzniętym stawie nieistniejącej dziś cegielni, zwanej wówczas „Emma”, przy obecnej ul. Żwirki i Wigury. Drużyna ta istniała do roku 1936. Działalność swą rozpoczęła pod egidą Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, lecz później funkcjonowała jako sekcja klubu AKS. Istniała już dość długo przed oficjalną rejestracją – w 1930 roku; jako drużyna niezrzeszona rozegrała mecz hokeja z taką samą drużyną z Wyr, który gospodarze spotkania (tj. wyrzanie) przegrali 0:1.

AO 083, AO 014

1932 – 1 stycznia, Przymusowy Cech Krawców w Mikołowie skupiał 60 członków. Starszym cechmistrzem był Paweł Mandecki, a zastępcą cechmistrza – Karol Ludwig. W skład Zarządu wchodził również: Emanuel Szwestka, Stefan Cofała i Józef Marekwa.

Przymusowy Cech Obuwników liczył 58 członków. W Cechu odbywało naukę 11 uczniów. Działała również spółdzielnia szewska, mająca uchronić rzemieślników od grożącego im upadku ze strony mnożących się fabryk obuwia. Starszym cechmistrzem był Śmiłowski, a jego zastępcą – Cyroń. Do Zarządu weszli również: Emil

Polke, Jan Paterman, Piotr Materla i Jakub Chrobok.

W Wolnym Cechu Piekarzy było 42 członków, zatrudniających 25 czeladników i 17 uczniów. W skład Zarządu Cechu wchodził: Antoni Bodynek, Jerzy Felix, Ernest Roleder, Karol Biskupek. Ławnikami cechowymi byli: Wiktor Pytlik, Alojzy Bednarek i Henryk Wilder.

Starszym cechmistrzem mikołowskiego Wolnego Cechu Rzeźników był Karol Pifko, a cechmistrzem honorowym – Franciszek Lazarek.

W Przymusowym Cechu Stolarzy i Bednarzy w Mikołowie starszym cechmistrzem był Wilhelm Klement.

W Wolnym Cechu Kowali i Ślusarzy starszym cechmistrzem był Jan Machulec, który również pełnił obowiązki zastępcy przewodniczącego Rady Miejskiej. Do zarządu tego Cechu wchodził Antoni Niestrój (mistrz ślusarski w Tychach i ławnik gminy Tychy) oraz Wilhelm Draga (mistrz kowalski w Mikołowie).

AO 046

1932 – 1 lutego, w Mokrem duszpasterstwo objął ks. Maksymilian Świerkot. W roku tym kosztem 15 tys. złotych polskich przeprowadził remont całego budynku plebańskiego, a w roku następnym kosztem 8 tys. złotych wprowadził do kościoła oświetlenie i zamówił wykonanie nowych ławek. Odnowiono też ołtarze, figury i obrazy. W 1935 roku naprawiono mur dookoła kościoła oraz zakupiono w firmie Karola Schwalbe w Białej dwa dzwony kosztem 4975 złotych ze składek parafian. Ks. Maksymilian Świerkot pozostawał tam do roku 1959, kiedy to przeszedł na emeryturę.

AO 060

1932 – 14 lutego, w rejestrze stowarzyszeń Sąd Grodzki w Mikołowie przy pozycji Bractwo Strzeleckie w Mikołowie wpisał: „[...] wybrany został nowy Zarząd w składzie następującym: 1) Bąk Ryszard, przewodniczący (najstarszy), 2) Drzazga Jan, zastępca przewodniczącego (starszy), 3) Piła Karol, sekretarz, 4) Paluch Augustyn, skarbnik, 5) Lipiński Wilhelm, strzelniczy, 6) Mandera Józef, komendant, 7) Lehnich Ryszard, zastępca sekretarza, 8) Gruszczyk Euzebjusz, zastępca strzelniczego, 9) Koch Maksymilian, zastępca komendanta, 10) Czech Franciszek, ławnik, 11) Warzecha Teodor, ławnik – wszyscy z Mikołowa”.

P 03

1932 – 22 marca, Sąd Grodzki w Mikołowie po rozpatrzeniu sprawy firmy – H. Guttmann następcą Tichauer Maks, handel towarów manufakturowych w Mikołowie – udzielił zgody na odroczenie wypłat tej firmie na 3 miesiące.

P 03

1932 – 21 czerwca, Sąd Grodzki w Mikołowie po rozpatrzeniu sprawy firmy „Elektro” Siła i Światło właściciel Wilhelm Kasza w Mikołowie – udzielił zgody na odroczenie wypłat tej firmie na 3 miesiące. Nadzorcą sądowym mianowano Karola Raka z Mikołowa.

P 03

1932 – 1–15 lipca, w Mikołowie, Królówce i Łaziskach Średnich odnotowano po jednym wypadku zaraźliwej choroby zwierzęcej, czyli pomoru, zwanego inaczej zarazą świń. W Kobiórze i Woszczycach wystąpił przypadek tzw. różycy świń.

P 03

1932 – 28 lipca, Magistrat Mikołowa rozpiisał publiczny przetarg na wykonanie w nowej, posiadającej 17 sal lekcyjnych, szkole powszechnej (dziś Gimnazjum nr 1) robót wykończeniowych. Oferty należało składać do 10 sierpnia.

P 03

1932 – 3 września, w lokalu Teofila Krzystolika w Mikołowie przy ul. Pszczyńskiej 7 odbyło się walne zgromadzenie Spółdzielni Budowlanej „Strzecha” w Mikołowie.

P 03

1932 – 25 września, przebywający w USA ks. Celestyn Rogowski został skierowany, jako ekonom prowincjalny, do Mikołowa w celu dalszego prowadzenia i kontynuowania budowy Domu Zakonnego Salwatorianów.

AO 038

1932 – 24 października, w obecności licznie przybyłych przedstawicieli władz miejskich, powiatowych, duchowieństwa i lekarzy uroczystego poświęcenia nowo dobudowanej części Szpitala sióstr boromeuszek dokonał ks. prałat Aleksander Skowroński. Znalazła tu również miejsce obszerna kaplica (o wysokości dwóch pięter) z chórem.

AO 095

1932 – w listopadzie, przebywająca w Mikołowie Powiatowa Komisja Obrony Przeciwigazowej nakazała urządzić schron w podziemiach Magistratu. Polecenie to pilnie realizowano dopiero w roku 1939.

AO 003

1932 – 8 grudnia, po rekolekcjach, ks. proboszcz Maksymilian Świerkot założył przy kościele mokierskim Kongregację Mariańską dla dziewcząt.

AO 060

1932 – 11 grudnia, przy okazji wizytowania mikołowskich hufców Związku Harcerstwa Polskiego przez kapelana Chorągwi Śląskiej ZHP, ks. infułata dr. Karola Milika, w auli Państwowego Gimnazjum w Mikołowie (obecnie I Liceum Ogólnokształcącego im. Karola Miarki) odbyło się zebranie założycielskie, na którym powołano Koło Przyjaciół Harcerstwa w Mikołowie. Wyłoniono również jego pierwszy Zarząd, do którego weszli: ks. prałat Aleksander Skowroński, burmistrz Jan Koj, dyrektor Gimnazjum Stanisław Mydlarczyk, mecenas Kazimierz Krok, kierownik szkoły Zygmunt Wroński, pocztmistrz Jan Brachacki, kierownik szkoły Mikołaj Sianos, Zofia (Irena?) Busiowa, kierownik szkoły Karol Greczy, (?) Pieczkova, Zdzisława Pierzyńska i (?) Piszczek. Do Komisji Rewizyjnej wybrano komisarza Policji Karola Włosoka, nauczycielkę Zofię Soczyńską i nauczycielkę (?) Góralczykównę.

AO 027a

1932 – Urząd Wojewódzki w Katowicach podał, że w roku 1933 targi wielkie w Mikołowie będą się odbywać: 4 stycznia, 1 lutego, 1 marca, 5 kwietnia, 10 maja, 7 czerwca, 5 lipca, 2 sierpnia, 6 września, 4 października, 8 listopada i 6 grudnia. Były to targi na konie, bydło i kozy. Jarmarki zaś (z samymi kramami) miały odbywać się: 27 kwietnia, 27 lipca i 26 października. Targi tygodniowe małe natomiast odbywać się miały w poniedziałki i piątki.

P 03

1932 – z wykazu starosty powiatu pszczyńskiego, dotyczącego obowiązku dostarczania środków transportu na rzecz wojska w czasie pokoju na rok 1933, dowiadujemy się, że w Borowej Wsi był zarejestrowany 1 motocykl (Nikodem Szołtysek), na Kamionce – 1 motocykl (Józef Tabor), w Mokrem – 1 samochód osobowy należący do Fa Trwałe Drogi S. A. Warszawa, w Śmiłowicach – 1 motocykl (Józef Wesoły). W Mikołowie zostały zarejestrowane: 22 samochody osobowe, 4 samochody półciężarowe, 8 samochodów ciężarowych, 3 motocykle z wózkami (przyczepkami) bocznymi i 23 motocykle bez wózków bocznych. Najniższą numerację wśród samochodów osobowych mieli dr Stefan Dżułyński (Śl 1073) oraz Karol Miarka – Spółka Wydawnicza (Śl 1437). Alfred Gruszczyk posiadał najwcześniej zarejestrowany samochód półciężarowy (Śl 10559), a Wiktor Górny (Śl 11004) i Rudolf Kurpas (Śl 11012) – samochody ciężarowe. Motocykl o numerze Śl 4014, należący do Jana Ku-

rzoka, był najwcześniej zarejestrowanym pojazdem w tej grupie. Drugi motocykl zarejestrował na terenie Mikołowa Leon Rozsypał: Śl 4046.

P 03

1933 – w Mikołowie notowano 11 353 mieszkańców. W mieście znajdowały się Oddział Banku Ludowego w Pszczynie oraz Towarzystwo Bankowe miasta Mikołowa. Jan Ligoń prowadził tu Oddział Komunalnej Kasy Oszczędności na Powiat Pszczyński.

AO 065, AO 070

1933 – Borową Wieś zamieszkiwały 1343 osoby w 149 domach. Inne źródła podają, iż było to 1349 osób. Funkcję naczelnika gminy pełnił Paweł Musioł, sekretarzem był Paweł Kozubek, rozjemcą – Paweł Muskietorz, a akuszerką była Marta Kurpanikowa. Gospodę prowadził Robert Marcol.

AO 066, AO 070

1933 – 19 kwietnia, Posterunek Policji w Mikołowie odebrał zgłoszenie o zaginięciu 4-letniej Anny Piaseckiej (córkę Leona, byłego robotnika dworskiego), zamieszkałej w Mokrem przy ul. Leśnej 4. Po całonocnych poszukiwaniach następnego dnia sprawdzono pobliski szyb nieczynnej kopalni Spółki Giesche. Zbyszczeszczony zwłoki uduszonego dziecka odnaleziono 21 kwietnia po południu w zagajniku odległym zaledwie ok. 250 metrów od miejsca jego zamieszkania. Sprawcą tego bestialskiego czynu okazał się 21-letni bezrobotny, Rudolf Homan, mieszkający w pobliżu.

P 03a

1933 – lekarz weterynarii Paweł Fritz był kierownikiem Rzeźni Miejskiej w Mikołowie, a Paweł Handke – Gazowni Miejskiej. Funkcję naczelnika stacji kolejowej pełnił Jan Pudło.

AO 065, AO 070

1933 – 16 maja, samodzielnie już parafię w Paniowach wizytował biskup ordynariusz Stanisław Adamski, Udzielił wówczas sakramentu Bierzmowania 454 osobom z Paniów i Paniówek.

AO 063

1933 – W czerwcu uroczystość obchodzono „Święto Pieśni”. Z Łazisk Dolnych przeniosła się do Mikołowa prowadząca tam drużynę harcerek

Irena Kuśnierzeńska, którą Komenda Chorągwi mianowała hufcową.

P 05, AO 108

1933 – 1 czerwca, w Mikołowie powstała filia niemieckiej organizacji mniejszościowej Jungdeutsche Partei für Polen (Partia Młodoniemiecka dla Polski) – JdP.

AO 003

1933 – 3–5 czerwca, dla uczczenia 10-lecia mikołowskiego harcerstwa oraz 10-lecia harcerstwa na Śląsku, pod honorowym patronatem starosty Tadeusza Jarosza, ks. prałata Aleksandra Skowrońskiego i burmistrza Jana Koją, na Wymyślanec, obok strzelnicy Bractwa Kurkowego odbył się Złot Harcerski. W pierwszym dniu rozbijano obóz, ustawiano namioty, a wieczorem przy ognisku odbyło się uroczyste otwarcie obozu. W niedzielę (4 czerwca), w godzinach porannych, nastąpiło zakwaterowanie drużyn zamiejscowych, a później – wymarsz do kościoła. Po obiedzie zorganizowano festyn i pokazy harcerskie, a wieczorem – przy ognisku – odbyła się uroczystość odebrania przyrzeczenia harcerskiego. Trzeciego dnia po porannym nabożeństwie (w Starym Kościele) uczestnicy Złotu wzięli udział w biegu harcerskim. Po obiedzie natomiast przeprowadzono trójbój harcerski: strzelanie, bieg i skok w dal. Wieczorem, po dokonaniu przeglądu obozu, nastąpiło jego zwinięcie i zakończenie Złotu. Koło Przyjaciół Harcerstwa w Mikołowie wydało z tej okazji „Jednodniówkę”.

AO 027a

1933 – w czerwcu, ks. Stanisław Mateusik, salwatorianin, rozpoczął wydawanie czasopisma poświęconego budzeniu powołań zakonnych: „Towarzystwo Boskiego Zbawiciela – Organ Związku Współpracowników Salwatoriańskich”. W następnym roku wychodziło ono już w Mikołowie.

AO 038

1933 – 20 sierpnia, wikariusz generalny diecezji katowickiej, ks. dr Wilhelm Kasperlik, uroczystie konsekrował Dom Zakonny Salwatorianów w Mikołowie oraz dokonał otwarcia Małego Seminarium Duchownego i Gimnazjum.

AO 038

1933 – 20 sierpnia, w mikołowskim Starym Kościele odbyła się Msza św. szkolna (dziękczynna), zorganizowana przez mniejszość niemiecką. W dniu następnym (w poniedziałek) przekazano do zarządzania *Deutscher Schulverein* (Niemieckiemu Stowarzyszeniu Szkolnemu) budynek nowej szkoły, przeznaczony dla mniejszości

niemieckiej, wybudowany przy pomocy środków z Niemiec. We wtorek (22 sierpnia), ów nowy gmach niemieckiej szkoły prywatnej udostępniono dla dzieci. Wydarzenie zbiegło się w czasie z likwidacją mikołowskiej publicznej szkoły mniejszościowej. W 1938 roku w nowej niemieckiej szkole dla mniejszości niemieckiej było 210 uczniów (obecnie jest to jeden z budynków Szkoły Podstawowej nr 3 z Oddziałami Integracyjnymi przy ul. bpa Władysława Bandurskiego).

AZ 03, AO 003

1933 – 22 września, Wydział Powiatowy w Pszczynie postanowił przyłączyć gminę Kamionka do Mikołowa, gdyż „[miała] ona trudności z wywiązywaniem się z ciężających na niej obowiązków – nie [była] od dłuższego czasu w stanie pokryć kosztów utrzymania Urzędu Okręgowego i innych zobowiązań, nie wykluczając wydatków szkolnych”.

AO 025

1933 – w roku tym oddano w Mikołowie do użytku nowy gmach poczty przy ul. Żwirki i Wigury.

AO 090

1934 – Hans Swoboda, posiadający w okolicy 13 zakładów fotograficznych, z których główny mieścił się w Mikołowie, założył swój zakład również w Tychach. Istniał on tam do roku 1937.

AO 073

1934 – 24 marca, nastąpiło uroczyste poświęcenie nowej Powszechnej Publicznej Szkoły Męskiej przy ul. Żorskiej (dziś Gimnazjum nr 1 im. Powstańców Śląskich przy ul. Konstytucji 3 Maja). W uroczystości udział wzięli m.in. wojewoda śląski dr Michał Grażyński i ks. prałat Jan Milik. Szkołę wybudował Magistrat Mikołowa kosztem 850 tys. zł przy subwencji Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w wysokości 560 tys. zł. Gmach był wyposażony w 17 sal wykładowych, salę gimnastyczną, gabinety, salę konferencyjną i natryski. Początkowo dziewczynki przyjmowano do tej szkoły sporadycznie, ale w roku szkolnym 1935/1936 uczyły się tam już 123 dziewczynki, a w roku szkolnym 1937/1938 było ich 283.

AZ 03

1934 – w maju, salwatorianie przystąpili do budowy kolejnego skrzydła budynku Gimnazjum Zakonnego w Mikołowie, gdzie zamierzano urządzić obszerną kaplicę.

AO 038

1934 – w budynku po prywatnej niemieckiej szkole średniej, którą przeniesiono do nowo otwartej niedawno szkoły mniejszościowej, mieszczącym się przy ul. Planty, urządzono niemieckie przedszkole prywatne.

AO 026, AZ 03

1934 – 18 maja, dyrekcja kopalń łaziskich informowała Starostwo w Pszczynie, że „[...] dzikie kopalnictwo zwiększa się w zastraszający sposób. Droga odgałęziająca się od szosy Wyry – Mikołów i prowadząca do kopalni «Kałuże» jest podbudowana dzikimi szybami do głębokości 15 m”. Następnego dnia (19 maja) w lesie „Wierzy-sko”, obok dawnej kopalni „Marta-Waleska”, gdzie bezrobotni wydobywali węgiel w 14 szybikach, życie straciło 2 górników.

AO 032

1934 – w sierpniu, nastąpiło połączenie dotychczasowego Państwowego Gimnazjum w Mikołowie i Miejskiego Gimnazjum Żeńskiego w Mikołowie w jedną szkołę o nazwie Państwowe Gimnazjum Koedukacyjne.

AO 080

1934 – w listopadzie, Komunalna Kasa Oszczędności Powiatu Pszczyńskiego poinformowała mieszkańców Mikołowa, że zostanie przeprowadzona waloryzacja wkładów markowych (złożonych m.in. w 1913 i 1914 roku) na złote. „Wkłady składane w byłej Nebensparkasse w Mikołowie wypłacane będą przez nasz Oddział tamże” – pisano w ogłoszeniu.

AZ 03

1935 – Państwowe Gimnazjum Koedukacyjne otrzymało urzędową nazwę Państwowe Liceum i Gimnazjum w Mikołowie.

AO 080

1935 – 13 marca, w Borowej Wsi w lokalu tymczasowym otwarto przedszkole. Od nowego roku szkolnego przeniesiono je do budynku przy „starej szkole”. Uczęszczało tam początkowo 40 dzieci.

AO 066

1935 – 1 kwietnia, do sali ratuszowej w Mikołowie przybyli przedstawiciele byłej gminy Kamionka w celu złożenia wszelkich akt, pieczęci i ksiąg urzędowych. Nastąpiło to na podstawie uchwały Śląskiej Rady Wojewódzkiej, polecającej przeję-

cie i przyłączenie gminy wiejskiej Kamionka (powiat pszczyński) do obszaru miasta Mikołów. Od tej chwili miasto zajmowało powierzchnię 24,64 km².

AO 025, AO 003

1935 – 7 kwietnia, w świetlicy mikołowskiej Szkoły Męskiej odbyło się zebranie założycielskie miejscowego oddziału Towarzystwa Polaków Ewangelików. Celem Towarzystwa było krzewienie polskości w środowisku ewangelickim.

AO 028

1935 – w maju, z inicjatywy miejscowego proboszcza ks. dr. Karola Wilka zostało założone w Mikołowie Arcybractwo Straży Honorowej Najświętszego Serca Pana Jezusa. Zarząd stanowiły: Wiktoria Wolna – przełożona, Konstantina Mendrak – sekretarka (do 1938 roku) i Paulina Gdynia – pełniąca funkcję skarbniczki.

AO 025a

1935 – przy końcu ul. Młyńskiej w Mikołowie, Magistrat wybudował dla biedoty miejskiej dwa baraki murowane, nazywane potocznie „Abisynią”. Były one pozbawione jakiegokolwiek komfortu – krany z wodą znajdowały się na zewnątrz baraków.

AO 090, AO 091

ok. 1935/1936 – Śląska Rada Wojewódzka rozpatrywała plan budowy odcinka kolejowego Tychy – Mikołów – Bielszowice. Plan ten pozostał jednak w stadium wstępnych badań.

AO 061

1936 – Paniowy liczyły 1244 dusze (według danych kościelnych).

AO 063

1936 – w szkole bujakowskiej było 6 klas z 247 uczniami.

AO 036

1936 – 17–19 lutego, w Powszechnej Szkole Publicznej przy ul. Żorskiej (dziś Gimnazjum nr 1 im. Powstańców Śląskich) z inicjatywy wybitnego pedagoga i działacza harcerskiego, Aleksandra Kamińskiego, odbyła się konferencja zuchowa, w której wzięły udział 73 osoby żywo interesujące się efektami wprowadzonego w roku szkolnym 1935/1936 eksperymentalnego systemu nauczania. Metoda ta (tzw. zuchowa) była rozwijana do 1939 roku pod nazwą eksperymentu mikołowskiego.

AZ 03

1936 – 8 marca, z inicjatywy miejscowego koła Towarzystwa Polaków Ewangelików przy mikołowskiej parafii ewangelickiej założone zostało Koło Związku Polskiej Młodzieży Ewangelickiej. Liczyło ono przeszło 30 członków, a funkcję prezesa pełnił Eryk Wyleżoł z Łazisk

AO 028

1936 – od maja, Zgromadzenie Salwatoriańskie rozpoczęło działalność wydawniczą w Mikołowie, drukując miesięcznik „Salwator” dla Związku Współpracowników Salwatoriańskich. W Mikołowie gazeta ta wychodziła do roku 1938.

AO 038

1936 – 4 grudnia, zatwierdzono czwarty już z kolei statut mikołowskiego Cechu Rzeźniczego, który został uchwalony przez Cech 23 sierpnia tegoż roku.

AO 099

1936 – do Bujakowa przybyły z Panewnik siostry służebniczki Najświętszej Maryi Panny.

AO 094

1937 – 8 lutego, Sąd Wojewódzki Śląski wydał pozwolenie na przeniesienie starego kościoła pw. św. Mikołaja z Przyszowic do Borowej Wsi.

AO 066

1937 – kursowały autobusy Śląskich Linii Autobusowych na trasie Mikołów – Tychy. Była to uruchomiona w 1929 roku linia Katowice – Mikołów, którą później wydłużono. Bilet na tej trasie kosztował 50 groszy.

AO 073, AO 006

1937 – uroczystie przekazano harcerzom obiekt na mikołowskich Plantach, zwany Domkiem Harcerskim. W roku tym do ZHP w Mikołowie należało 500 harcerek i harcerzy. Młodzież zrzeszona w organizacji harcerskiej szczególnie ceniła sobie wartości symbolizowane przez trzy litery umieszczone na lilijce: ONC – Ojczyzna, Nauka, Cnota.

AZ 03

1937 – 1 kwietnia, majątek miasta wynosił 3 099 131 zł, a zadłużenie – 1 143 028 zł. W roku tym w mikołowskiej Papierni zatrudnionych było 140 pracowników.

MR 03, AO 026

1937 – 7–16 maja, w Mokrem odbyły się pierwsze w dziejach tej parafii misje. W czasie ich trwania założono Krucjatę Eucharystyczną.

AO 060

1937 – 6 czerwca, z okazji 15-lecia istnienia szkolnictwa polskiego na Śląsku, Powstanie Szkoła Publiczna przy ul. Żorskiej otrzymała sztandar ufundowany przez Radę Rodzicielską. Dyrektorem szkoły (pierwszym) był wtedy Zygmunt Wroński. Od roku 1938 do wybuchu II wojny światowej funkcję dyrektora pełnił Józef Czerniak.

AZ 03

1937 – 13 czerwca, Cech Rzeźników-Wędliniarzy w Mikołowie obchodził uroczystości 300-lecie swego istnienia. Sekretarzem Cechu był wtedy R. Matula, a starszym cechmistrzem – Józef Turczyk. Cech liczył 60 członków. Przy ul. Pszczyńskiej 14, w budynku, gdzie znajdowała się siedziba Cechu, własną restaurację prowadził Wiktor Adamek.

AO 099

1937 – 21 lipca, w Borowej Wsi rozpoczęto prace budowlane przy wznoszeniu nowej, sześcioklasowej szkoły. Przy okazji przeprowadzono elektryfikację osady.

AO 066

1937 – 1 sierpnia, piątym proboszczem odnowionej parafii ewangelickiej w Mikołowie został ks. Gustaw Broda, przysłany z parafii skoczowskiej. Był tu do września 1939 roku.

AO 028

1937 – 8 sierpnia, uroczystość odpustu proboszcz mokiernski połączył z obchodami 600-lecia istnienia miejscowej parafii.

AO 060

1938 – w Mikołowie kantor i rzeźnik rytualny, Lajzer Eisner, oraz wykładowca Wilhelm Berger prowadzili prywatną, nielegalną szkołę żydowską. W 1939 roku Gmina Żydowska opracowała program nauczania dla klas I–V i przygotowała statut, które potwierdził rabin mikołowski Ajzyk Chameides, a Wydział Oświecenia Publicznego w Katowicach zatwierdził Prywatną Szkołę Talmud-Tora.

AO 065

1938 – w lokalu Posterunku Policji w Mikołowie szkolono 20 harcerzy w zakresie obserwacyjno-meldunkowym pod nadzorem powstańca Franciszka Kolarczyka – ojca Antoniego i Józefa Kolarczyków (zasłużonych harcerzy września 1939 roku).

MR 07

1938 – obszar gminy miejskiej Mikołów wynosił 2464 ha 27 a. Na obszarze tym znajdowały się 1094 budynki mieszkalne.

MR 03

1938 – 30 stycznia, podjęta została decyzja o utworzeniu pierwszego polskiego chóru kościelnego przy parafii ewangelickiej w Mikołowie.

AO 028

1938 – 1 marca, przeprowadzono powszechny spis ludności, według którego struktura liczebna mieszkańców kształtowała się następująco: mężczyzn – 6636 i kobiet – 7142, razem – 13 778 osób (w tym wyznania katolickiego – 13 029, ewangelickiego – 510, mojżeszowego – 230, innych – 9).

MR 03

1938 – 1 kwietnia, miasto Mikołów doczekało się uruchomienia Urzędu Skarbowego, który połączono z miejscowym Urzędem Katastralnym, obejmującym swym zasięgiem pół powiatu pszczyńskiego, co korzystnie wpływało na jego znaczenie gospodarcze. Naczelnikiem mikołowskiego Urzędu Katastralnego w latach 1922–1933 był mierniczy Alojzy Piecuch.

MR 03, AO 065

1938 – 11 maja, koło Borowej Wsi w lesie wybuchł groźny pożar, w którego gaszeniu uczestniczyli wszyscy mieszkańcy, a także uczniowie miejscowej szkoły.

AO 066

1938 – 1 lipca, miasto Mikołów liczyło 13 945 mieszkańców (według stanu na ten dzień).

AO 003

1938 – 7 lipca, do Mikołowa przybył na ćwiczenia II batalion 73. pułku piechoty z Oświęcimia pod dowództwem płk. Władysława Kiełbasy.

AO 003

1938 – 17 sierpnia, opuściła Mikołów i udała się na manewry Mikołowska Kompania Obrony Narodowej. W jej uroczystym pożegnaniu na dworcu kolejowym licznie brała udział społeczność miasta.

AO 003

1938 – 20 sierpnia, przez Borową Wieś przejechał pierwszy autobus liniowy, kursujący na trasie Katowice – Knurów. Na ul. Gliwickiej był już położony asfalt.

AO 066

1938 – 21 sierpnia, zmarł Karol Włosok, komendant Policji w Mikołowie w latach 1925–1938, działacz Towarzystwa Polaków Ewangelików, skarbnik Koła Przyjaciół Harcerstwa.

AO 028

1938 – 30 sierpnia, Kompania Obrony Narodowej powróciła z manewrów do Mikołowa. W imieniu mieszkańców przed dworcem kolejowym powitał ją burmistrz Jan Koj, a na Rynku odbyła się defilada, po której w Hotelu Polskim ugoszczono żołnierzy z udziałem orkiestry. Aby wydarzeniu temu nadać odpowiednią rangę, w dniu 27 sierpnia zwołano specjalną sesję w sali posiedzeń Rady Miejskiej, na którą zaproszono przedstawicieli wszystkich liczących się miejskich organizacji i stowarzyszeń polskich.

AO 003

1938 – 24 września, zmarł Theodor Holtz, Niemiec i ewangelik, ostatni właściciel starego dworku Ludwigshof i XIX-wiecznego gospodarstwa folwarcznego na mikołowskim przysiółku Regielowiec. Został pochowany na swojej posesji tuż za dworkiem, a nie na cmentarzu ewangelickim.

AO 028

1938 – na koniec roku, Męski Hufiec Związku Harcerstwa Polskiego w Mikołowie składał się z 8 drużyn zuchowych (184 zuchów), 12 drużyn harcerzy (267 harcerzy), 8 drużyn skautów (132 skautów), 3 kręgów starszych harcerzy (61 harcerzy).

AO 108

1938/1939 – skład personalny Komendy Hufca ZHP w Mikołowie przedstawiał się następująco: Stanisław Wippel – komendant do maja 1939 roku, Józef Kolarczyk – p.o. komendanta od maja 1939 roku, Tadeusz Apollo, Stanisław Bojdoł, Józef

Melecki, Edward Rzepka, Wilhelm Świerczyna.

MR 07

1939 – w roku tym Mokre zamieszkiwały 3182 osoby w 831 domostwach.

AO 060

1939 – 21–24 lutego, do Mikołowa przybył ppłk Władysław Kielbasa wraz z oficerami, podoficerami i 150 strzelcami z II batalionu 73. pułku piechoty.

AO 003

1939 – w marcu, przeprowadzony został na terenie Mikołowa przedostatni przed wybuchem wojny regularny pobór do wojska. Poborowi przybywali nawet z Tych. Z Mikołowa było 43 poborowych.

AO 003

1939 – 1 kwietnia, w Borowej Wsi został oddany do użytku budynek nowej szkoły, którego koszt oszacowano łącznie na 194 416 zł i 49 groszy. Budynek poświęcono dopiero po wojnie – 15 lipca 1945 roku.

AO 066

1939 – 5 kwietnia, zmarł dyrektor Państwowego Liceum i Gimnazjum w Mikołowie, Stanisław Mydlarczyk. Funkcję dyrektora szkoły pełnił 10 lat.

AO 080

1939 – 9 maja, ks. biskup Stanisław Adamski przeprowadził wizytację w kościele w Paniowach.

AO 063

1939 – w maju i czerwcu, w Państwowym Liceum i Gimnazjum w Mikołowie przeprowadzono ostatnią przed wybuchem wojny maturę.

AO 080

1939 – w czerwcu, odbył się w mieście ostatni regularny pobór do wojska. Z Mikołowa było 67 poborowych.

AO 003

1939 – 10 czerwca, do Mikołowa przybyła i rozlokowała się w okolicy Doliny Jamny

6 kompania II batalionu 73. pułku piechoty.

AO 003

1939 – 25 czerwca, w Mikołowie, w pawilonie na Plantach odbyło się ostatnie zebranie Zarządu Koła Przyjaciół Harcerstwa w Mikołowie.

AO 0 27a

1939 – 15 sierpnia, starosta pszczyński na piśmie powołał do służby 13 przeszkolonych harcerzy, których ubrano w mundury Przysposobienia Wojskowego (długie, drelichowe spodnie i wciągane przez głowę bluzy koloru khaki oraz pasy z klamrą z literami „P.W.”), a także zaopatrzone w lornetki i broń. Grupa ta zajęła stanowisko obserwacyjno-meldunkowe na wieży klasztoru księży salwatorianów w Mikołowie.

MR 07

1939 – 30 sierpnia, mikołowska Kompania Obrony Narodowej, po dozbrojeniu i uzupełnieniu ochotnikami, została skierowana na wysuniętą przed umocnione schronami bojowymi i zasiekami z drutu kolczastego pozycje na wzgórzu 341, czyli na tzw. Sośniej Górze.

AO 003

1939 – do końca sierpnia, spośród 40 zaplanowanych w okolicy Mikołowa obiektów obronnych (bunkrów) zdołano ukończyć zaledwie 4 czy 5. W dniu wybuchu wojny pracowano gorączkowo nad rozszalowaniem betonowych schronów, montowaniem strzelnic, maskowaniem, a batalion załogi fortecznej z Sarn obsadzał wykańczane schrony.

AO 003

1939 – w przededniu II wojny światowej żydowska gmina wyznaniowa liczyła 222 osoby.

P 02

1939 – 1 września, wojska niemieckie wkroczyły do Borowej Wsi. Ludność wysiedlono na trzy dni do Paniówek. Od strony Orzesza i Bujakowa w godzinach porannych do mikołowskich pozycji obronnych podeszły niemieckie oddziały VIII Korpusu Armijnego.

AO 066, AO 003

1939 – 1 września, w Paniowach pierwsi niemieccy żołnierze byli o godz. 6.30. W powietrzu przelatywały samoloty z emblematami swastyk na skrzydłach.

MR 01c

1939 – 1 września, za stodołami dawnego dolnego folwarku bujakowskiego wylądował przymusowo polski samolot myśliwski PZL P-11c, którego ciężko ranny pilot, kpt. Zygmunt Orłowski (właściwie Czyżowski), zmarł po wylądowaniu.

AO 036

1939 – 2 września, stacjonujący w Mikołowie odwodowy II batalion 73. pułku piechoty uderzył wzdłuż szosy Mikołów – Wyrzy z założeniem wyparcia Niemców z Wyr. Na skrzyżowaniu dróg Mikołów – Łaziska – Wyrzy dowódca, ppłk Władysław Kielbaso, został śmiertelnie ranny i w drodze do szpitala mikołowskiego zmarł.

AO 086, AO 031

1939 – 2 września, z Mikołowa ewakuowali się: burmistrz Jan Koj wraz z większością urzędników, policja, a także ci z obywateli, którzy szczególnie byli zaangażowani w polskie życie społeczne bądź polityczne.

AO 003

1939 – 3 września, około godz. 8.30 na opustoszałych ulicach Mikołowa pokazali się pierwsi niemieccy żołnierze. Była to 239. dywizja piechoty

AO 003, AO 034

1939 – 3–5 września, oddziały bojówek Freikorpsu i wojska niemieckiego w Mokrem, przy ulicach Rybnickiej i Leśnej, rozstrzelały 6 osób.

AO 089

1939 – 5–6 września, za rzekome ostrzeliwanie żołnierzy niemieckich w czasie walk pod Mikołowem rozstrzelano, a następnie spalono w zabudowaniach 3 mieszkańców Mikołowa: Jana Mzyka, robotnika (urodzonego w 1888 roku), Jana Sikorę, rolnika (urodzonego w 1888 roku) i Pawła Suchonia, robotnika (urodzonego w 1900 roku).

AO 089

1939 – 17 września, w Mikołowie, około 200 metrów od drogi do Tych (na Groniach), hitlerowcy rozstrzelali 11 osób. Ofiarami byli uczestnicy powstań śląskich, członkowie Polskiej Organizacji Wojskowej, członkowie Związku Powstańców Śląskich, działacze społeczno-polityczni, uczestnicy kampanii wrześniowej. W zbrodni

uczestniczyli bojówkarze Freikorpsu. Według innych źródeł stracono tam 12 osób. Dnia następnego (18 września 1939 roku) w celi mikołowskiego więzienia zamordowany został Franciszek Świdorski, kupiec (urodzony w 1903 roku).

O 089, AO 108, AO 031

1939 – 25 września, salwatorianie powrócili do swego Domu Zakonnego w Mikołowie – po bezcelowej dalszej ucieczce, która rozpoczęła się po agresji niemieckiej.

AO 038

1939 – 8 października, na mocy dekretu Adolfa Hitlera Mikołów włączono do III Rzeszy. Do roku 1941 był to teren rejencji katowickiej w Prowincji Śląskiej. Później powstała Prowincja Górnośląska.

AO 003

1939 – po ataku Niemców od południa, rozwiązano w Krakowie mikołowski zespół peowiacko-harcerski, którym kierowała instruktorka Mildona Szafran. Na koniec października działała w Mikołowie tajna komenda hufca, którą kierował p.o. komendant Edward Rzepka. W listopadzie i grudniu harcerze – Jan Wyżgół i Bogdan Pampuch – ratowali zbiory Biblioteki Śląskiej wywiezione do Mikołowa i przeznaczone przez okupanta na spalenie. Przewozili oni najcenniejsze książki w teczkach i walizkach do tajnego mieszkania w Katowicach.

AO 108

1939 – 21 listopada, Dom Zakonny Zgromadzenia Salwatorianów w Mikołowie został zajęty przez wojsko niemieckie w liczbie 250 żołnierzy. Salwatorianom pozostawiono tylko drugie piętro części frontowej budynku oraz kaplicę.

AO 038

1939 – 16 grudnia, w Borowej Wsi został konsekrowany kościół przeniesiony tam z Przyszowic. Tym samym stał się on świątynią filialną parafii przyszowickiej, a tamtejsi mieszkańcy uzyskali własny kościół.

AO 003

1939 – 17 grudnia, szóstym proboszczem odnowionej parafii ewangelickiej w Mikołowie został oficjalnie obywatel niemiecki (Ślązak), ks. Herbert Friedrich Rutz, który pełnił tu urząd wikariusza i zarazem opiekuna niemieckiej części parafii. Od tej pory nabożeństwa odprawiane były tylko w języku niemieckim.

AO 028

Albert Strzewiczek: *Mikołów – Stara szkoła powszechna i Kościół św. Wojciecha* – rok 1994

Zakończenie

Prezentowane kalendarium kończy swój bieg wydarzeń w grudniu 1939 roku, czyli zaledwie w kilka miesięcy po agresji nazistowskich Niemiec. Założenie takie przyjęto celowo. W roku 2009 bowiem ukazała się książka autorstwa Grzegorza Bębniaka, omawiająca szczegółowo czasy oraz przebieg początków II wojny światowej na terenie naszego miasta do końca roku 1940. Jest również planowana kontynuacja opisu przebiegu II wojny światowej przez wymienionego autora.

Okres powojenny natomiast został szerzej omówiony w kilku pozycjach, poczynając od książki autorstwa Jana Kantyki i Alojzego Targa wydanej z okazji 750-lecia miasta w roku 1972 pt.: *Mikołów. Zarys rozwoju miasta*, poprzez *Mikołów w XX wieku* Bogusława Bromboszcza i Ryszarda Szendzielarza z roku 2002, a kończąc na niedawno, bo w 2009 roku wydanej pozycji pt. *Mikołów z perspektywy 150 lat* autorstwa Ryszarda Szendzielarza i Bogusława Bromboszcza (już nieżyjącego). Ukazała się też monografia mikołowskiej dzielnicy Kamionka pod tym samym tytułem autorstwa Adriana A. Jójko, a ponadto kilka prac ukazujących historię i teraźniejszość Bujakowa, Paniów, Borowej Wsi oraz Mokrego. Wszystkie te publikacje w miarę szczegółowo opisują dzieje poszczególnych dzielnic także w XX wieku.

Jak zaznaczono we wstępie, niniejsze wydawnictwo ma za zadanie jedynie przybliżyć oraz upowszechnić ciekawostki i fakty historyczne mieszkańcom Mikołowa oraz miłośnikom historii lokalnej. Zdajemy sobie sprawę, że przedstawiona w niej problematyka z pewnością nie jest omówiona wyczerpująco i będzie w przyszłości istnieć potrzeba jej uzupełnienia. Zostanie to już niebawem uczynione, gdyż prowadzone są prace związane z przygotowaniem monografii miasta i wszystkich sołectw, obejmującej szczególnie okres średniowiecza, czyli obecnie najsłabiej znany i najsłabiej przebadany.

Long ago in Mikołów. A historical calendar up to 1939

SUMMARY

Although numerous publications on the history of Mikołów have been published up to date, it should be noted that there is none among them that would embrace the whole territory of modern Mikołów. Nobody so far has taken the task of discussing the town's complex history in a form of a calendar, illustrating different aspects of life in the area in the past.

The book presents facts and events of a vast period of time, from the first settlements in that area up to 1939, when the history of our "little homeland" is quite well known. With only the most important events of each year taken into account and some curiosities added, the information are often united in one entry due to capacity limits that had been imposed on the book. In spite of that, almost one thousand entries consisting of interconnected dates, events and historical facts have been presented in the book. In fact, almost all important issues connected with development and functioning of the town have been discussed, including changes in the system of territorial administration and national status of the area, religion, economy and culture. Also some dramatic events that had impact on the town and its inhabitants have been included, like wars, fires and plagues.

For the convenience of Readers unfamiliar with the subject matter, the introductory chapter had been included at the front of the book. It encompasses a historical outline of the area.

Each entry is provided with a symbol that refers to the bibliography and can be useful for further, more detailed research.

The book also contains about 30 supplements – reproductions of documents of lesser importance but interesting as a curiosity.

Adrian A. Jojko

Vor langer Zeit in Nikolai. Der historische Kalender bis 1939

ZUSAMMENFASSUNG

Es muss gesagt werden, dass unter den verschiedenen Veröffentlichungen über Nikolaier Geschichte findet man kein Werk, das dem hiesigen Bande gleichzustellen ist, dessen Thema das ganze Raum der Stadt in den heutigen Grenzen umfasst. Niemand hat es bis heute gewagt, diese recht komplizierte Materie in der Form eines Kalendariums darzustellen, das verschiedenste Aspekte des Lebens in diesem Gebiet in vergangenen Zeiten widerspiegelt.

Im vorliegenden Bande sind verschiedene Ereignisse beschrieben worden, und zwar seit Beginn der menschlichen Anwesenheit in der Region bis Ende 1939; gerade ab diesem Zeitpunkt wird die Geschichte unserer Heimat schon viel besser erforscht. Der Autor bemühte sich, lediglich wichtigste Ereignisse, manchmal auch einige interessante Einzelheiten des in Frage kommenden Jahres zu schildern; oft wurden diese zusammengefügt, um geplante Größe der Veröffentlichung in Schranken zu halten. Trotzdem wurden beinahe tausend miteinander verknüpften Daten, Ereignisse und Fakten dargestellt. Im Prinzip wurden alle wichtigsten Aspekte der Entwicklung und Funktionierung der Stadt behandelt, unter anderen politische, religiöse, wirtschaftliche, kulturelle und Eigentumsveränderungen in der Region. Es wurden auch andere, eher untypische Ereignisse geschildert, die aber von der großen Bedeutung für die Entwicklung der Stadt und ihrer Gesellschaft waren, wie zum Beispiel Kriegshandlungen, Brände, Epidemien.

Um Laienleser die Lektüre des Werkes zu erleichtern entschloss man sich, am Anfang des Buches ein Einführungskapitel mit dem Grundriss der Geschichte der Region zu setzen. Jede veröffentlichte Nachricht wurde mit einem mit der Bibliographie verbundenen Symbol markiert, was dem Leser eine selbständige Erweiterung der vorhandenen Kenntnisse ermöglichen soll.

Das Werk wurde von ungefähr 30 Beilagen abgerundet; es handelt sich dabei um Kopien von weniger bekannten, oft aber historisch höchstinteressanten

Grzegorz Bębniak

Il était une fois à Mikołów. Annales jusqu'en 1939

RESUMÉ

Le lecteur trouvera ici un récit unique et complet retraçant l'histoire de Mikołów dans sa géographie actuelle.

Personne à ce jour n'a su aussi bien retracer dans toute sa complexité l'histoire de Mikołów sous la forme d'un calendarium montrant comment était organisé ce territoire par le passé.

L'ouvrage ci-présent retrace les événements survenus depuis l'origine de la présence humaine sur ces terres jusqu'en 1939, date à partir de laquelle l'histoire de Mikołów, notre "petite patrie", est mieux connue.

Ce livre est un parfait compendium qui présente dans l'ordre chronologique les principaux événements historiques enrichis de petites curiosités et anecdotes. Il énumère près de mille dates, retraçant le processus historique à l'origine des principaux changements intervenus dans le développement d'un village : les mutations politiques, économiques, les évolutions culturelles et religieuses et les changements des propriétaires. Enfin il présente nombre de faits inhabituels tels que les guerres, les incendies, les épidémies et autres événements qui ont fortement influés sur l'organisation de la ville et de ses habitants.

Pour être plus accessible aux lecteurs non érudits, le livre débute par un chapitre présentant l'histoire de la région. Chaque thème présenté dans l'ouvrage est marqué d'un symbole qui renvoie à la bibliographie située à la fin de l'ouvrage, simplifiant ainsi la recherche approfondie sur un sujet particulier.

Pour une meilleure compréhension des événements l'ouvrage comprend une trentaine de copies de documents peu connus, objets de curiosités historiques.

Katarzyna Morawiec

Bibliografia

Archiwalia i zbiory

- AZ 01** Archiwum Państwowe w Katowicach, Oddział w Pszczynie:
- Akta miasta Mikołowa; 1606–1945 (zespół nr 56),
- Starostwo Powiatowe w Pszczynie; [1742] 1743–1922 [1926]
(zespół nr 1).
- AZ 02** Zbiory Miejskiej Placówki Muzealnej w Mikołowie.
- AZ 03** Zbiory własne autora.

Maszynopisy i rękopisy

- MR 01** Dmetrecki M.: Śląskie powstańcze znaki bankowe i pocztowe z drukarni Karola Miarki w Mikołowie. Praca niepublikowana. [Maszynopis].
- MR 01a** Dmetrecki M.: Historia wapieniolomów i wapienników w Mokrem pod Mikołowem. [Maszynopis dla Międzynarodowego Centrum Dokumentacji i Badań nad Dziedzictwem Przemysłowym dla Turystyki] Zabrze 2010.
- MR 01b** Horwat J.: Dzieje Wielkiego Mikołowa. [Praca w maszynopisie 2010]
- MR 01c** Kronika szkoły w Paniowach [1826–1976, spisana w jęz. niem. i pol. Tł. z jęz. niem. A. Siwoń]. [Rkps, oryginał, przechowywany w Szkole Podstawowej nr 8 im. Wojciecha Korfantego w Mikołowie-Paniowach].
- MR 02** Mandzel J.: 600 [Sześćset] lat Parafii Mokre 1337–1937. [Katowice 1996].
- MR 03** Łata W.: Monografia miasta Mikołów. Praca seminaryjna. Mikołów 1938.
- MR 04** Musioł L.: Łaziska Górne / Łaziska Dolne i Łaziska Średnie /. Kronika na tle historii Ziemi Pszczyńskiej. [Łaziska Górne, ok. 1936. Maszynopis].
- MR 05** Paduch M.: Wierni harcerskiej służbie. Mikołów, marzec 1985. [Rękopis].
- MR 06** Waligóra D.: Monografia prasy lokalnej w Mikołowie. Praca magisterska pod kierunkiem naukowym prof. dra hab. Z. Oni-

szczuka. Wyższa Szkoła Umiejętności Społecznych w Poznaniu. Poznań 2009.

- MR 07** Wróbel J.: Harcerstwo polskie w latach wojny i okupacji na ziemie tyskiej 1939–1945. Tychy 1974. [Maszynopis].

Prasa

- P 01** „Galeria PIK”. Magazyn Bezpłatny 2007, nr 11 – 2009, nr 10.
P 01a „Gazeta Mikołowska” 1928, nr 11–12; 1929, nr 39.
P 02 „Gazeta Mikołowska” 2005, nr 167–176.
P 03 „Gazeta Urzędowa Województwa Śląskiego”. R. 11: 1932, nr 5–43
P 03a „Tajny Detektyw”. Ilustrowany Tygodnik Kryminalno-Sądowy 1933, nr 21.
P 04 „Nicolai-er Stadt-Blatt” 1859, nr 1–52.
P 05 „Polonia” nr 3149 z 16 VII 1933.

Artykuły i opracowania

- AO 001** *Adressbuch des Kreises Pless mit Kalender für das Jahr 1906. Auf Grund amtlichen Materials.* Zsgest. von J. Lupp. Pless 1906.
AO 002 *Akta wizytacji dekanatów bytomskiego i pszczyńskiego dokonanej w roku 1598 z polecenia Jerzego Kardynała Radziwiłła biskupa krakowskiego.* Wydał, wstępem i objaśnieniami zaopatrzył ks. dr M. Wojtas. Katowice 1938.
AO 003 Bębniak G.: *Mikołów w początkach II wojny światowej.* Mikołów 2009.
AO 004 Boroń I.: *Handel Górnego Śląska z Krakowem w dobie wojny trzydziestoletniej (1618–1648). Na podstawie krakowskich ksiąg celnych.* Gliwice 1995.
AO 005 Bromboszcz B., Szendzielarz R.: *Drukarnia im. Karola Miarki w Mikołowie. Opise – obiektywem – opowieści.* Mikołów 2005.
AO006 Bromboszcz B., Szendzielarz R.: *Mikołów w XX wieku. Opise – obiektywem – opowieści.* Mikołów 2002.
AO 007 Cywiński K.: W.: *Historia zapisana w lesie.* Wyd. 2 poszerz. Katowice 2007.
AO 008 *Die Briefmarken des Generalgouvernements und ehem. Polen.* Bearb. von S. Mikstein. Krakau 1944. Pionier Katalog 1944.
AO 009 Dobrzycki W.: *Józef Lompa. 1797–1863.* Warszawa 1970.
AO 010 Dmetrecki M.: *Mikolowski pieniądz zastępczy w latach 1914–1924. Notgeld papierowy.* Mikołów 2007.

- AO 011** *Dokument sprzedaży Księstwa Pszczyńskiego z 21 lutego 1517. Z komentarzem L. Musioła. [Pszczyna 1988]. Przedruk z „Roczników Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku” (Katowice) 1930.*
- AO 012** *Dyba M.: Śląskie drogi od X w. do 1939 r. Katowice 1992. Biblioteka Sejmiku Samorządowego Województwa Katowickiego, z. 2.*
- AO 013** *Encyklopedia powstań śląskich. [Pr. zbior.] Opole 1982.*
- AO 013a** *Fabryka Palenisk Mechanicznych. Informator zakładowy. [Red. E. Stuła, B. Godula]. Mikołów 1974.*
- AO 013b** *Foltyn E. M.: Wczesnośredniowieczne cmentarzysko w Tychach-Cielmicach. Cmentarz lokalnej społeczności wiejskiej. Tychy 2008. Tyskie Zeszyty Historyczne, z. 2.*
- AO 014** *Fortuna Wiry. Historia i legenda (1930–1995). Teksty i oprac. L. Sobieraj Katowice 1995.*
- AO 015** *Gasz M.: Sto lat Towarzystwa Śpiewu „Harmonia” w Mikołowie 1908–2008. (Śpiewak Śląski nr 1-2 rok XLVII). Katowice 2008.*
- AO 016** *Greiner P., Mączka M.: Źródła kartograficzne do dziejów Mikołowa (do 1945 roku). Mikołów 2007.*
- AO 017** *Grot Cz.: Paprocany. Szkic monograficzny wioski górnośląskiej. Paprocany 1938.*
- AO 018** *Harcerstwo śląskie. 1920–1930. [Pr. zbior.] Katowice 1931.*
- AO 019** *Horwat J.: Formowanie się miast księstwa opolsko-raciborskiego do połowy XIV w[ieku]. Gliwice 1996.*
- AO 020** *Horwat J.: Najstarsze dzieje Mikołowa. W: Ojczyzna bliższa i dalsza. Pod red. J. Chrobaczyńskiego, A. Jureczki i M. Śliwy. Kraków 1993.*
- AO 021** *Horwat J. K.: Księstwo bytomskie i jego podziały do końca XV w[ieku]. Gliwice 1993. Muzeum w Gliwicach. Seria Monograficzna, nr 2.*
- AO 022** *Hosoda S.: Położenie socjalne robotników w górnictwie węglowym w dobrach książąt pszczyńskich na Górnym Śląsku 1847–1870. Wrocław 1997.*
- AO 023** *Jaros J.: Słownik historyczny kopalń węgla na ziemiach polskich. Katowice 1984.*
- AO 024** *Jeske-Cybulska B.: Książęta Pszczyńscy. Mikołów 2005.*
- AO 025** *Jeske-Cybulska B.: Początki dziejów miasta Mikołowa i jego rozwój terytorialny od XIII do końca XX wieku. „Zaranie Śląskie” Seria nowa R. 60: 2003, nr 7–8.*
- AO 025a** *Jojko A. A.: Arcybractwo Straży Honorowej NSPJ w Mikołowie. Mikołów 2008.*
- AO 026** *Jojko A. A.: Dzieje „Masońskiej Willi” w Mikołowie. Mikołów 2007.*

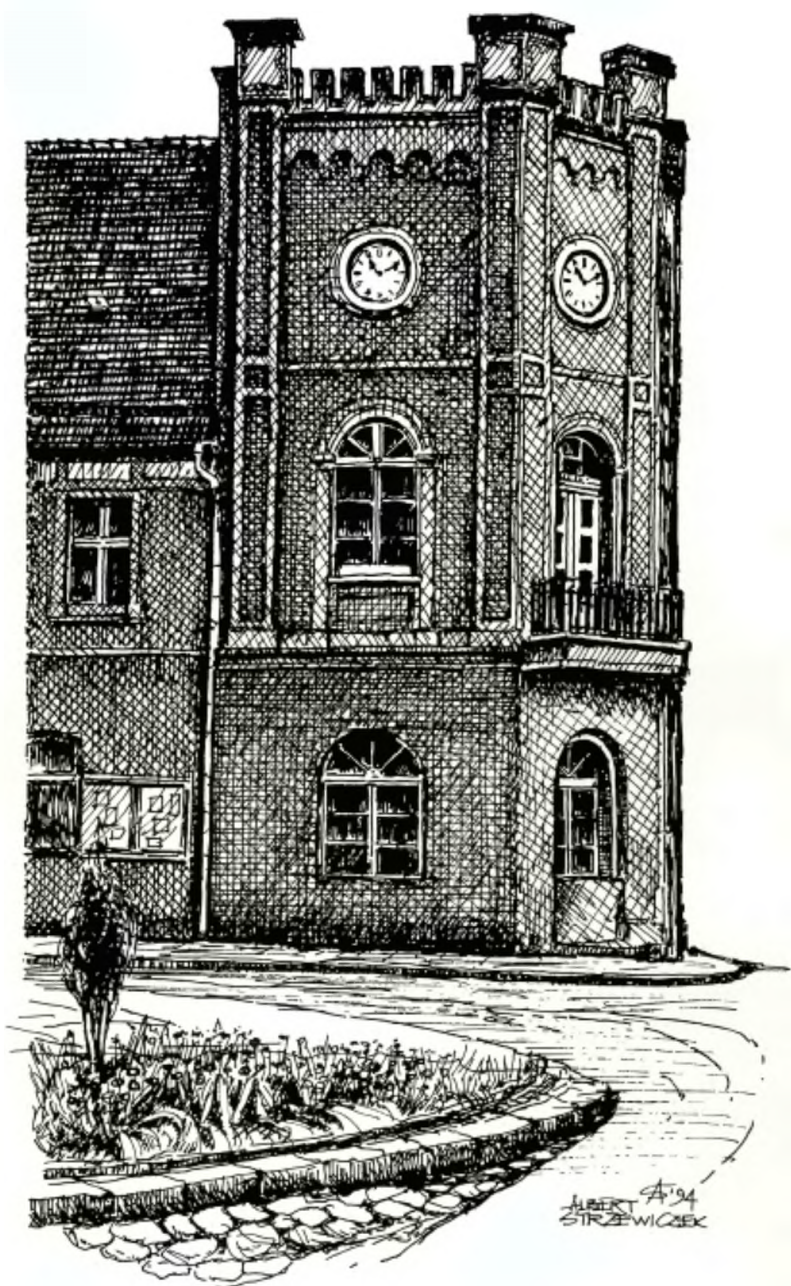
- AO 027 Jojko A. A.: *Kamionka. Monografia historyczna*. Mikołów 2006.
- AO 027a Jojko A. A.: *Protokoły Kola Przyjaciół Harcerstwa w Mikołowie 1932–1939*. Mikołów 2010.
- AO 028 Jojko A. A.: *Szkice z dziejów Parafii Ewangelickiej w Mikołowie*. Mikołów 2003.
- AO 029 Kaganiec M.: *Herby i pieczęcie miast górnośląskich*. Katowice 2002. Leksykon Śląski, t. 1, z. 4.
- AO 031 Kantyka J.: *Upamiętnione miejsca walk o społeczne i narodowe wyzwolenie w województwie katowickim*. [Wyd. 2]. Katowice 1986.
- AO 032 Kantyka J., Stępnia A.: *Kopalnia „Bolesław Śmiały” na tle rozwoju górnictwa węglowego w rejonie Łazisk 1779–1979*. Katowice 1979.
- AO 030 Kantyka J., Targ A.: *Mikołów. Zarys rozwoju miasta*. Katowice 1972.
- AO 033 *Katalog zabytków sztuki w Polsce*. T. 6: *Województwo katowickie*. Pod red. I. Rejduch-Samkowej i J. Samka. Z. 13: *Powiat tyski*. Inwentaryzację przeprow. K. Dżułyńska i A. M. Olszewski. [Warszawa 1964].
- AO 034 *Katowice we wrześniu*, 39. Wstęp, wybór i oprac. G. Bębniak. Katowice 2006.
- AO 036 Kempa J.: *Z historii Bujakowa*. Katowice 2006.
- AO 035 Kempa J., Marek G. B.: *Historia miejscowości i parafii Bujaków*. Katowice 1995.
- AO 037 Kincel R.: *Kłopotliwy książę Sulkowski*. Katowice 1984.
- AO 037a Klichta J. A.: *Dzieje Śląska „pod strzechy”, czyli o cudzie nad Odrą*. Wrocław 2004.
- AO 038 Kondziołka J.: *Parafia Najświętszej Maryi Panny Matki Zbawiciela w Mikołowie w latach 1951–2000*. Mikołów 2005.
- AO 039 *Kopalnia Węgla Kamiennego „Bolesław Śmiały” 1779–2009. 230 lat górnictwa na terenie Łazisk*. [Oprac. zbior.]. Łaziska Górne 2009.
- AO 040 *Kościół i parafia świętego Wojciecha w Mikołowie*. Oprac. zbior. Mikołów 2007.
- AO 041 Kruczek J.: *O piwowarach i browarach pszczyńskich*. Pszczyna 1989.
- AO 042 Kruczek J.: *Produkcja broni i oporządzenia jeździeckiego na Ziemi Pszczyńskiej od XVII do poł. XIX w.* Pszczyna 1983.
- AO 043 Krzyżanowski L.: *Kościół katolicki wobec mniejszości niemieckiej na Górnym Śląsku w latach 1922–1930*. Katowice 2000.
- AO 044 *Książka Protokółowa dla Ochotniczej Straży Pożarnej w gminie Kamionka założona dnia 11 grudnia 1927 r.* [Reprint]. Mikołów 1996.

- AO 045 *Księga adresowa województwa śląskiego. Rok 1926/1927.* Oprac. J. Bernatt. Katowice 1927.
- AO 046 *Księga Pamiątkowa rzemiosła śląskiego 1922–1932. Wydana na podstawie aktów, protokołów i sprawozdań Izby Rzemieślniczej, Cechów, Związków Cechowych i innych organizacji rzemieślniczych.* Pod red. E. Niebroja. Katowice 1932.
- AO 047 *Księga protokołów konwentów pastorskich ziemi pszczyńskiej (1588–1628).* Oprac. J. Bańka. Katowice 1938.
- AO 048 Lesiuk W., Kujat J. A.: *Pieniądz zastępczy na Śląsku w latach 1914–1924.* Opole 2002.
- AO 049 *Losy Górnoślązaków w dwudziestym wieku. Historie rodzin na Śląsku.* Oprac. i wstęp S. Golda. Mikołów 2000.
- AO 050 Lysko A., Wolny K.: *Marszałek Sejmu Śląskiego. Życie i dzieło Konstantego Wolnego (1877–1940).* Katowice 2004.
- AO 051 *Materjały do dziejów Wielkich Katowic (1299–1799).* Zebrał i oprac. L. Musioł. Katowice 1936.
- AO 052 *M[iasto] Mikołów województwo] śląskie. „Ilustrowany Express Tygodniowy” 1929, nr 1–2.*
- AO 053 *MICHEL-Europa-Katalog 1981 – Ost.* München [1980].
- AO 054 Mikołajczyk A.: *Leksykon numizmatyczny.* Warszawa – Łódź 1994.
- AO 055 *Mikołów. Spacer po mieście = A walk through the town.* [Katowice 2008].
- AO 056 Molenda A.: *Mikołowskie Zakłady Budowy Maszyn Górniczych „Mifama” 1872–1972.* Kraków 1974.
- AO 057 Musioł L.: *Bieruń. Miasto, kościół i parafia. Monografia historyczna.* Bieruń 1999.
- AO 058 Musioł L.: *Bujaków. Monografia historyczna gminy i parafii.* Katowice 1995.
- AO 059 Musioł L.: *Dzieje szkół parafjalnych w dawnym dekanacie pszczyńskim.* Katowice 1933.
- AO 060 Musioł L.: *Mokre. Z dziejów wsi i parafii. (Monografia historyczna).* Katowice 1995.
- AO 061 Musioł L.: *Tychy. Monografia historyczna.* Tychy 1939; [reprint 1992].
- AO 062 Musioł L.: *Wyry gmina i parafia. Monografia historyczna. W: Wyry – monografie historyczne.* [Wyry 1998].
- AO 063 Musioł L.: *Szymankiewicz H.: Paniowy. Monografia historyczna miejscowości, kościoła i parafii.* Katowice 1993.
- AO 064 Nocoń H.: *Arystokrata z pochodzenia demokrata z przekonań, czyli Władysława Wężyka związki z ziemią pszczyńską.* Pszczyna 2008.
- AO 065 Nocoń H.: *Inteligencja polska w powiecie pszczyńskim w latach 1922–1939.* Pszczyna 2005.

- AO 066** Noparlik P.: *Historia szkoły w Mikołowie-Borowej Wsi na tle dziejów miejscowości*. Mikołów 2009.
- AO 067** *Oberschlesisches Adress-Handbuch*. Tł. 1: *Firmen – Handelsregister*. Kattowitz 1902.
- AO 068** *Osiem wieków historii Tychów i dzielnic podmiejskich. Wystawa maj – październik 2008*. [Oprac. merytoryczne, teksty M. Lipok-Bierwiazzonek, A. Ociepa]. Tychy 2008.
- AO 069** Paszkiewicz B.: *Monety zastępcze Śląska, Kłodzka i Wschodnich Łużyc 1800–1960*. Warszawa 1984.
- AO 069a** *Plessner Jagden*. „Jagd-Zeitung” (Wien) Jg 12: 1869, s. 646-647.
- AO 070** *Podręcznik Powiatu Pszczyńskiego*. Styczeń 1933. Pszczyna 1933.
- AO 071** Polak J.: *Erdmann II Promnitz. Wolny pan na Pszczynie i Żarach (1683–1745)*. Pszczyna 1996.
- AO 072** Polak J.: *Ziemia Pszczyńska. Rozwój gospodarczy od Piastów do Hochbergów*. Pszczyna 2000.
- AO 073** Prejs B.: *Dawno temu w Starych Tychach. Opowieść o ludziach i mieście w latach dwudziestych i trzydziestych XX wieku*. Tychy 1999.
- AO 074** Prus K.: *O pierwszych polskich drukarzach i wydawcach na Śląsku Górnem to i owo*. Mikołów 1920.
- AO 075** Prus K.: *Z przeszłości Mikołowa i jego okolicy*. Mikołów 1932; Toż. Reprint. Wyd. 2 uzup. Katowice 1997.
- AO 076** *Pszczyna. Monografia historyczna*. Oprac. na podstawie materiałów źródłowych L. Musioł. Katowice 1936; [Wyd. nowe]. [Pszczyna 1992].
- AO 077** Rajman J.: *Pogranicze śląsko-malopolskie w średniowieczu*. Wyd. 2. Kraków 2000.
- AO 078** Schaeffer H.W. F.: *Kronika Wolnego Państwa Stanowego a od 1827 r. Księstwa Pszczyńskiego*. Tł. z niem. B. Spyra. Cz. 1–3. Pszczyna [1998].
- AO 079** Serafin F.: *Lędzinianie w latach powstań śląskich i plebiscytu 1919–1921*. Lędziny 1994. Widziane z Górki Klemensowej, z. 4.
- AO 080** *Zarys monograficzny dziejów Gimnazjum i Liceum w Mikołowie*. Kom. red.: E. Muszer, B. Krawczyk-Wnuk, S. Golda, T. Ludwig. Mikołów 1997.
- AO 081** *Słownik biograficzny Ziemi Pszczyńskiej*. [Red. A. Lysko]. Pszczyna 1995.
- AO 082** Sopot-Zembok B.: *Obraz wsi pszczyńskiej w świetle testamentów chłopskich z połowy XIX wieku*. Pszczyna 2009.
- AO 083** Spałek L.: *Naprzód – Stadion – Stal. Amatorski Klub Sportowy – Mikołów 1923–1993*. Mikołów 1993.
- AO 084** Spyra A.: *Z dziejów polskiej prasy na Śląsku. Przewodnik po*

- Muzeum Prasy Śląskiej w Pszczynie. Pszczyna 2009.
- AO 085 Stasiński H.: *Ludwik Musiol. Śląski historyk i archiwista. W setną rocznicę urodzin*. Pszczyna 1992.
- AO 086 Strzępa S.: *Wiry w okresie 1939–1995*. W: *Wiry – monografie historyczne*. [Wiry 1998].
- AO 087 Sworzeń M., Dudek A.: *Mikolowski słownik biograficzny*. Mikołów 1998.
- AO 088 Szaraniec K.: *Konstanty Prus 1872–1961. Sylwetka dziennikarza i historyka*. Wyd. 2 uzup. i rozsz. Katowice 2008.
- AO 089 Szefer A.: *Miejsca straceń ludności cywilnej województwa katowickiego 1939–1945*. Katowice 1969.
- AO 090 Szendzielarz R.: *Z dziejów Bractwa Strzeleckiego w Mikołowie. Odrodzone Bractwo Kurkowe*. [Mikołów 2005].
- AO 091 Szendzielarz R., Bromboszcz B.: *Mikołów z perspektywy 150 lat. Opisem – obiektywem – opowieścią*. Mikołów 2009.
- AO 092 Szkice z dziejów Mysłowic. [Pr. zbior.]. Katowice 1961.
- AO 093 Szołtysek J., Dmetrecki M.: *Ocalić od zapomnienia. Z dziejów szkoły paniowskiej*. Mikołów 2008.
- AO 094 Szołtysek M.: *Bujaków. 500 [Pięćset] lat kościoła. 700 [Siedemset] lat miejscowości*. [Rybnik 2000].
- AO 095 Szpital św. Józefa w Mikołowie 1901–2001. [Oprac. tekstów J. Pleszyniak]. [Katowice 2001].
- AO 096 *Śląsk Sobieskiemu. W 250-tą [dwieście pięćdziesiątą] rocznicę przemarszu rycerstwa polskiego przez ziemię piastowską na odsiecz Wiednia*. [Red. jednodniówki pamiątkowej J. Przybyła]. Wielkie Piekary 1933.
- AO 096a Tomczyk D.: *Pieczęcie górnośląskich cechów rzemieślniczych z XV–XVIII wieku i ich znaczenie historyczne*. Opole 1975.
- AO 097 Tomczykiewicz M.: *Z dziejów drukarstwa w Pszczynie*. Pszczyna 1984.
- AO 098 Towarzystwo Śpiewu Harmonia Mikołów założone 2.5.1908 r. *Na pamiątkę 20-stu letniego jubileuszu założenia*. Praca zbiorowa. Mikołów [ok. 1928].
- AO 099 300-lecie [Trzystulecie] Cechu Rzeźników w Mikołowie. [B. w.], 1937.
- AO 101 Tychy. *Zarys rozwoju miasta i powiatu*. Pod red. J. Kantyki. Katowice 1975.
- AO 100 Tychy w czasach wojen. *Materiały II Tyskiego Sympozjum Historycznego zorganizowanego 4 listopada 2008*. Tychy 2009. Tyskie Zeszyty Historyczne, z. 5.
- AO 102 *Urządowy Spis Abonentów Państwowej Sieci Telefonicznej Okręgu Dyrekcji Poczty i Telegrafów w Katowicach i Central: Będzin, Chrzanów, Częstochowa, Dąbrowa Górnicza, Jaworzno, Olkusz, Sosnowiec, Trzebinia, Wolbrom oraz Bytom, Gliwi-*

- ce i Zabrze. Stan z dnia 1 marca 1929. Katowice 1929.*
- AO 103** *Verwaltungs-Handbuch von Oberschlesien mit einem Anhang betr[effend] die Deutsche Zivilverwaltung im Königreich Polen. Auf Grund amtlichen Materials. Zsgest. von A. Burkert. Kattowitz 1917.*
- AO 104** *Völkel O.: Zugleich ein Beitrag zur Geschichte des Adels in Oberschlesien. „Schlesische Stimme” Januar 1941; Toż. tł. z jęz. niem. H. Paduch.*
- AO 105** *Wierni harcerskiej służbie. Mikołów 1984. Związek Harcerstwa Polskiego. Komenda Hufca im. Bohaterów Powstań Śląskich Mikołów. Zeszyt Historyczny, nr 1.*
- AO 106** *Wilczek M.T.: Spółki akcyjne Górnego Śląska i Śląska Cieszyńskiego i ich papiery wartościowe (do 1945 r). Katowice 2006.*
- AO 106a** *Wodziński M.: Hebrajskie inskrypcje na Śląsku XIII–XVIII wieku. Wrocław 1996.*
- AO 107** *Wokół kultury myśliwskiej. Szkice o tradycjach łowieckich ziemi pszczyńskiej. Red. nauk. J. Uchyła-Zroski, R. Solik. Pszczyna 2008. [Biblioteczka Ziemi Pszczyńskiej].*
- AO 108** *Z dziejów harcerstwa śląskiego. Rozwój i działalność harcerstwa na Górnym Śląsku w latach 1920–1945. Katowice 1985.*
- AO 109** *Złoty A.: Powiat pszczyński w dawnej kartografii. Pszczyna 2006.*

Albert Strzewiczek: *Mikołów – Ratusz Miejski* – rok 1994

ILUSTRACJE

Solidność i taniość towaru-cechą naszej firmy

Najtańsze źródło zakupu!!

Niniejszym zawiadamiam Sz. Kliencie
miasta **MIKOŁOWA i OKOLIC**
że otworzony został

SKŁAD

ZEGARMISTRZOWSKO-JUBILERSKI
w MIKOŁOWIE, przy ul. 3-go Maja 12

(dom p. Mandeckiego)

W składzie naszym nabyć można towary jako to:

Zegary, zegarki, obrączki ślub-
ne, pierścionki, zausznice,
bransoletki, naszyjniki i wszelkie
podarki gwiazdkowe.

Rowery męskie i damskie
i wszelkie części do tychże.
Lampki kieszonkowe, Baterje
różnych firm, żarówki, brzytwy,

nożyczki i aparaty do golenia,
paski do brzytew, pendzle,
mydelniczki i inne przybory
golarskie. Noże widelce i łyżki
różnych gatunków.
Mydła pachnące, pudry, pasta
do zębów i mydła do golenia.

CENY NAJTAŃSZE!

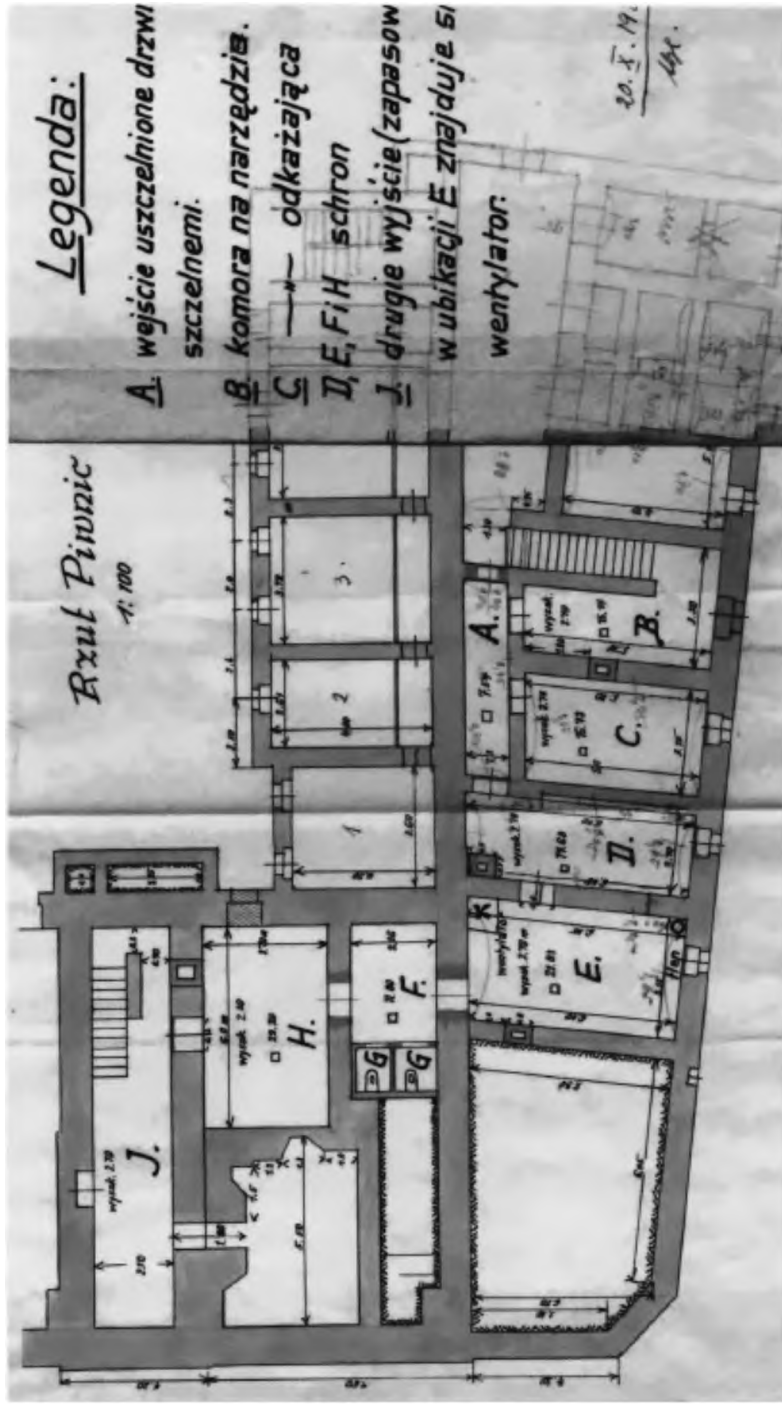
Uprasza się o odwiedzenie naszego składu
celem przekonania się o taniości i dobroci towarów.
OBEJRZENIE NIE OBOWIAZUJE DO KUPNA.

OSZCZĘDZASZ
KUPUJĄC U NAS

H. SZYDŁOWSKA
MIKOŁÓW ŚL., 3-60 MAJA 12.

Mikołowski druk ulotny informujący o uruchomieniu sklepu zegarmistrzowsko-jubilerskiego
po roku 1921.

Ze zbiorów Adama Wishtala

Fotokopia planu schronu przeciwgazowego w podziemiach mikolowskiego Ratusza z roku 1933.
Oryginał w Archiwum Państwowym w Katowicach, Oddział w Pszczynie

Waloryzacja wkładów markowych w K. K. O. w Pszczynie.

Na zasadzie rozporz. Prez. Rzpł. z dnia 14-go maja 1924 r. o przerachowaniu zobowiązań prywatno-prawnych (Dz. U. R. nr. 42 poz. 441) markowe wkłady oszczędnościowo stosownie do ugody zawartej z kuratorem wkładów i decyzji komisarza rządowego, zatwierdzonej przez Sąd Okręgowy, przerachowuje się jak następuje:

- 1) wkłady zwykłe na 27%
- 2) wkłady sieroco na 36%

rzeczywistej wartości obliczonej w myśl § 17, p. 2i wyżej cytowanego rozporządzenia włącznie odsetek do dnia odbioru wkładu wzgl. przepisania na nową książeczkę wkładową w walucie złotowej.

Powyższe stawki oznaczają się w markach niemieckich, które w myśl wyżej cytowanej ustawy przelicza się na złote po kursie 123 zł za 100 mk. niemieckich pełnowartościowych. Za wkłady u p. złożone w 1913 r. oblicza się jak następuje:

- 1) za 100 mk. wkładów zwykłych — 27⁰/₁₀₀ — 33,21 zł.
- 2) za 100 mk. wkładów sierocych — 36⁰/₁₀₀ — 44,28 zł.

Wkłady od 1914 r. powyższy wybieg będą odpowiednio mniej złotych z powodu stopniowego obniżania się wartości marki.

Jako wkłady sieroco uważa się te wkłady, które powstały na skutek zarządzenia Sądu opiekuńczego i jako takie uznane zostały przez kuratora wkładów.

Przepisanie wkładów na nowe książeczki złotowe wzgl. wypłata w gotówce może nastąpić za przedłożeniem książeczki markowej. Książeczki można przedkładać osobiste lub też przesyłać przez pocztę (listem poleconym).

Żadający wypłaty winien się należyście wyegzymować.

Wkłady składane w byłej Nebensparkasse w Mikołowie wypłacane będą przez nasz Oddział tamże.

Wypłata nie jest ograniczona żadnem terminem.

Pszczyna, w listopadzie 1934 r.

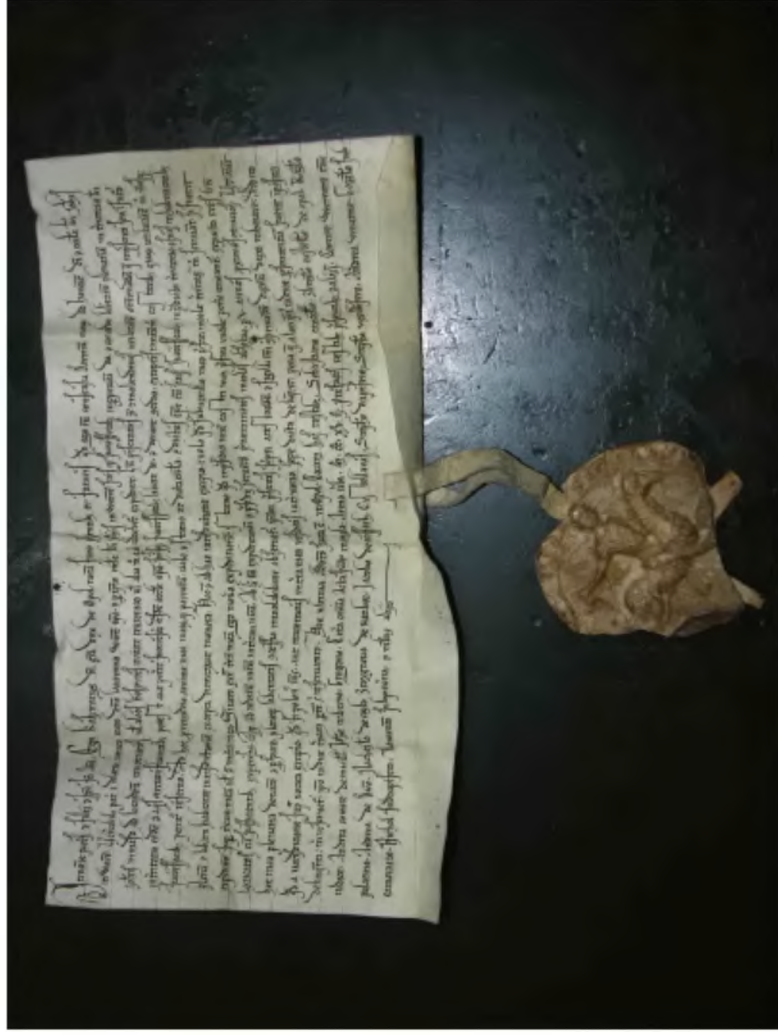
**Komunalna Kasa Oszczędności
Powiatu Pszczyńskiego
w P s z c z y n i e.**

Instytucja pupilarnej pewności. Za pewność wkładów ręczy związek komunalny powiatu całym swoim majątkiem i dochodami podatkowymi.

Druk ulotny z roku 1934 informujący o przeprowadzeniu m.in. w mikołowskiej Nebensparkas-
se operacji przepisywania oszczędności na walutę złotówkową.
Ze zbiorów Adama Wisłała

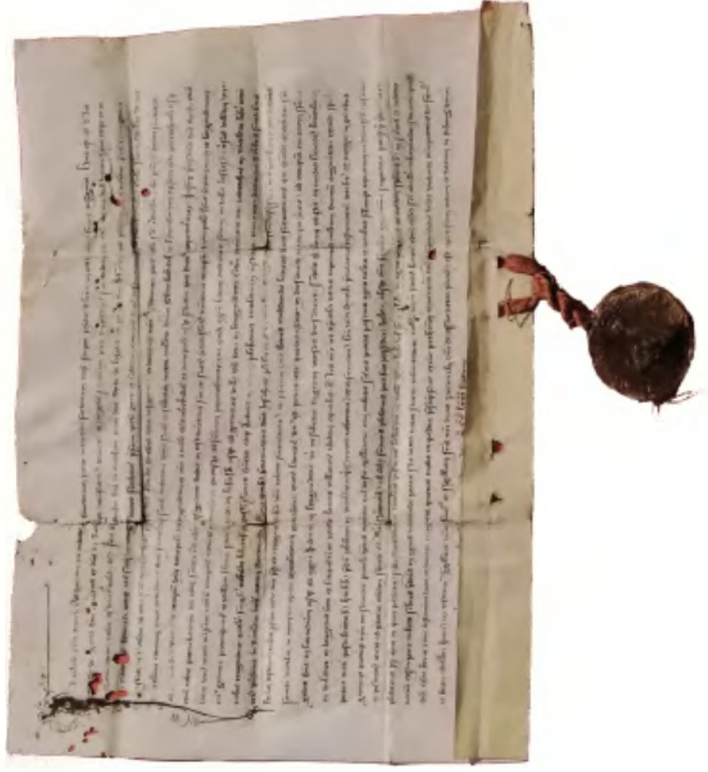

Fotokopia dokumentu pergaminowego spisanego w Opolu w roku 1222, w którym Jan Kazimierz książę opolski zezwala biskupowi wrocławskiemu Wawrzyńcowi na osadzanie kolonistów. Wśród świadków występuje kasztelan mikołowski Andrzej.
Oryginał w Archiwum Metropolitalnym we Wrocławiu

Fotokopia kopii dokumentu pergaminowego spisanego w roku 1222, w którym jako świadek występuje kasztelan mikołowski Andrzej.

Oryginał w Archiwum Metropolitalnym we Wrocławiu

Fotokopia dokumentu pergaminowego z roku 1287, w którym Mieszko, książę opolski i pan Raciborza, potwierdza darowiznę Jana de Grabie i Borko de Laszka na rzecz kościoła św. Wojciecha w Nikopolu.

Oryginał w Archiwum Państwowym w Katowicach, Oddział w Pszczynie

In Campina de agri Gdaliobus decima nptis.
 In Sepes de agri Gdaliobus decima nptis.
 In Marachwa oppido et dicta Gdaliobus decima nptis.

Valor Capelle nro. m. xx. x.
Mikulow, Ecclesia Parochialis
 sub Decanatu Rurali Lublens.

Cuius possessor honorabilis Georgius Orszelski, qui tenet
 In Wroclaw nro. agri Gdaliobus decima nptis.
 salinas et salinas agri nro. agri Gdaliobus decima nptis.
 dicit ad valorem pecuniarum fuisse
 In Wroclaw de tota villa decima nptis.
 In Wroclaw de tota villa decima nptis.
 In Wroclaw de tota villa decima nptis.

Clematurne m. xx. Valor Capelle nro. m. xx. x.
Tychy, Ecclesia Parochialis
 sub Decanatu Rurali Lublens.

Cuius possessor honorabilis Nicolaus de Tychy, qui tenet
 honorabilem Georgium Orszelski, dicit ad
 In Tychy et capellaniam agri nro. agri Gdaliobus decima nptis.
 decima nptis.
 Valor Capelle nro. m. xx. x.

Busko, Praepositura

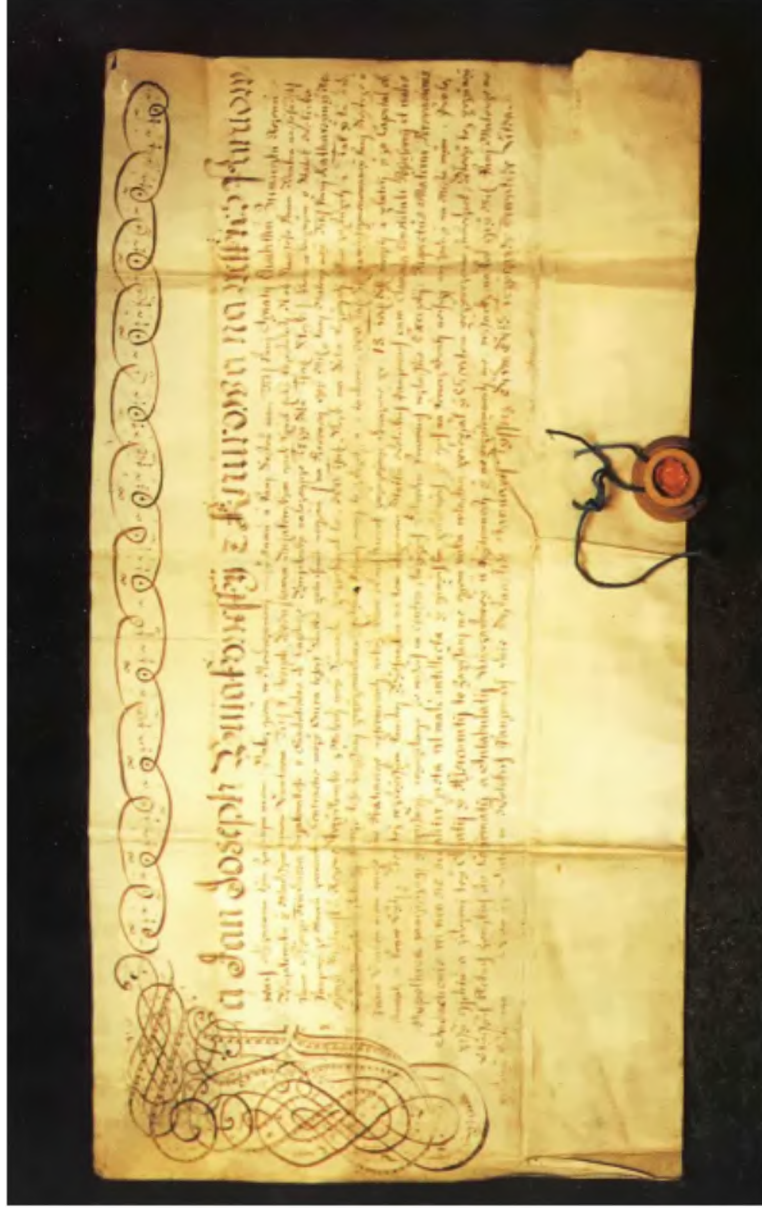
secularis Nominalis Ordinis Praemonstratensis

Co hoc nro. agri Gdaliobus decima nptis.
 In Busko oppido tota decima nptis.
 In Busko oppido tota decima nptis.
 In Busko oppido tota decima nptis.
 In Busko oppido tota decima nptis.
 In Busko oppido tota decima nptis.

Strona Liber Retaxationum z roku 1529 (księga dochodów beneficjów diecezji krakowskiej) z opisem mikołowskiej parafii.

Oryginał przechowywany w Archiwum Kapituły Katedralnej w Krakowie.

Przedruk: Osiem wieków historii Tychów i dzielnic podmiejskich. Tychy 2008

Dokument pergaminowy z roku 1739, spisany w językach czeskim i łacińskim w Paniowach, dotyczący fundacji kapituły Bujakowskich w Bujakowie.

Original przechowywany w Archiwum Państwowym w Katowicach, Oddział w Pszczynie.

Przedruk J. Kempa, G.B. Marek: *Historia miejscowości i parafii Bujaków*. Katowice 1995

Wycinek mapy z roku 1749, na której zaznaczone są m.in., Mikołów, Mokre i Śmiłowice.

Oprac.: Christian Friedrich von Wrede – kapitan w służbach inżynierskich.

Oryginał przechowywany w Staatsbibliothek zu Berlin.

Przedruk P. Greiner, M. Mączka: *Źródła kartograficzne do dziejów Mikołowa (do 1945 roku)*. Mikołów 2007

Wycinek mapy z 1750 roku drukowanej w Lipsku, obejmujący m.in. obszar obecnego Mikołowa.

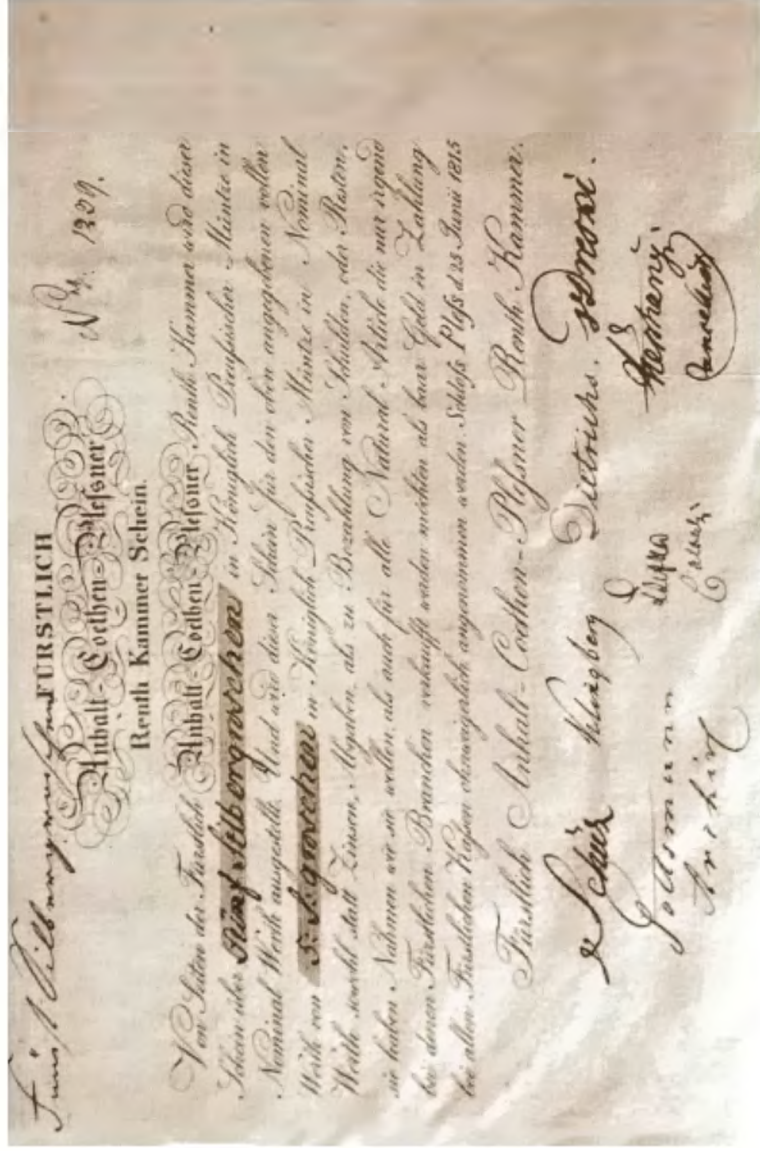
Oprac.: Johann Georg Schreiber.

Ze zbiorów Miejskiej Placówki Muzealnej w Mikołowie

Fotokopia rękopiśmiennego planu zabudowań i terenów książęcego folwarku Reta (obecnie część miasta Mikołów) z roku 1795.

Oryginał w Archiwum Państwowym w Katowicach, Oddział w Pszczynie

Banknot Kamery Wolnego Państwa Stanowego (a od roku 1827 Księstwa Pszczyńskiego) będący w obiegu w latach 1812–1832.

Oryginał w Archiwum Państwowym w Katowicach, Oddział w Pszczynie.

Przedruk M. Dmtrzecki: Mikołowski pieniądz zastępczy w latach 1914–1924. Notgeld papierowy. Mikołów 2007

I^{tes} Kapitel.

Gründung der Schule.

Die Gemeinde Groß Paniew war zur Haupt-
sache sehr gottesfürchtig.
Im Jahre 1826 war die Kindergast der pflichtschuldigsten Kirche
in der die Pnyakower Pstia befielen 152. und darunter
auch Groß Paniew eine bedeutende Anzahl.
Die Pstiegebäude zu Pnyakow war viel zu klein um
diese Kindergast aufzunehmen und sollte gewissermaßen
mit der Lebenszeit erweitert werden müssen.
Als Landrath. Am 1. April 1826 war
aus der Pnyakow'schen Kirche die Kindergast der pflichtschuldigsten Kirche
in der Pnyakow'schen Kirche zu Pnyakow, und diese wurde
eine Kindergast vom 10. April d. J. an, und in
Groß Paniew eine Pstie errichtet worden soll, weil sich
in Pnyakow die Kindergast von 152. die Pstie
ausgefüllt werden müssen und die Pstie größer gemacht
werden müssen.
Im d. J. 1826 wurde von der königlichen Regierung an-
geordnet, daß ein mündlicher Lehrer nach Groß Paniew
kommen muß, weil die Pnyakower und Pnyakow'schen
soll, um den kindlichen Lehrer auszuwählen, nicht von der
Pnyakower Pstie werden soll.
Die Groß Paniewer Gemeindegemeinde in Pnyakow
mit unterzeichnet, daß sie nach Groß Paniew einen
Lehrer und Pnyakow'schen bekommen sollen, und aus der
Pnyakower Pstiegebäude gekauft werden.
Im Jahre 1826, nach der Pstie Jacob Pstie nach domi-
nial Gemeinde ein Jahr am 1. April, konnte es aber
aus Mangel an Mitteln im Pnyakow nicht vollbracht
werden, da zu Pnyakow, und Pnyakow'schen Kindergast
Landrath. Am 1. April 1826 zu einem Pstiegebäude

Fotokopia pierwszej strony kroniki Szkoły Podstawowej w Paniowach, spisanej ręcznie od roku 1826.

Oryginał w zbiorach Szkoły Podstawowej im. Wojciecha Korfantego w Mikołowie-Paniowach

Nr. 132.

Dieses Zeugnis ist sorgfältig aufzubewahren.

Ich Unterschriebener bezeuge, daß des
 Sohn } Emil
 Tochter }
 wohnhaft zu Mrowa
 am 2. 3. 50. mit guter Schusspocken-Lymphe durch mich ge-
 impft worden und ich die darauf erfolgten
 heutigen Befichtigung für echt erkannt habe.

Mrowa den 14. May 1850

Moll
 Kr. Chir.

geboren den 26. Sept. 49.

Fotokopia świadectwa zaszczepienia Emila Skrzyszowskiego, wystawionego dnia 14 maja 1850 roku w Mikołowie i opatrzonego pieczęcią chirurga powiatowego Ortona Molla.
 Oryginał w zbiorach Miejskiej Placówki Muzealnej w Mikołowie

Nicolaier Stadt-Blatt.

Nro. 39.

Nicolai, den 23. September.

1859.

Dieses Blatt erscheint wöchentlich (Sonntags) einmal — Der Abonnements-Preis für Abonnenten beträgt vierteljährlich 5 Egr. — Insertions-Gebühren werden für die gezeichnete Corpusspalte oder deren Raum mit $\frac{1}{4}$ Egr. berechnet.

Bekanntmachungen.

[Nro. 114.] Betrifft das Fügen des Schlachtviehes.

Unter Aufhebung der Amtsblatt-Berordnung vom 1. Juli 1845 (Amtsblatt S. 183) erlassen wir für den ganzen Umfang unseres Regierungs-Beyriffs auf Grund des § 11 des Gesetzes vom 11. März 1850 über die Polizei-Verwaltung, nachstehende Polizei-Berordnung:

- 1) das Fügen des Schlachtviehes, namentlich der Schweine, Kälber und Schafe, mit Hunden; ferner ein solches Aufkaden von lebendem Schlachtvieh auf Wagen oder Karren, daß die Köpfe oder Glieder der Thiere herabhängen, sowie das Binden der Füße des Schlachtviehes in einer solchen Weise, daß die Stride in die Haut einschneiden, ist verboten.
- 2) Uebertretungen dieses Verbots werden, in so weit sie nicht die im § 340, Abschnitt 10 des Strafgesetzbuches vom 14. April 1851 angedrohte Strafe nach sich ziehen, mit einer bis 10 Thaler reichenden Geldbuße, oder verhältnismäßiger Gefängnißstrafe geahndet werden.

Oppeln, den 17. August 1859

Königliche Regierung. Abtheilung des Innern.

[Nro 114.] Tyczy się gonienia bydła na zabicie.

Pod kasowaniem rozporządzenia amtsblatu od 1. Lipca 1845, na odwołanie się § 11 prawa od 11. Marca 1850 o sprawach policyjnych dla całego departamentu oznajmuje się następujący rozkaz:

- 1) Zakazuje się szczerć z psami na bydłę, mianowicie na świnię, cielęta i na owce, które do zabicia bywają prowadzone; zakazuje się kładzenie tego bydła na wóz albo na wózek ręczny, oprócz iżby głowy i członki z woza nie wisiały; zakazuje się na koniec wiązanie tego wspomnianego bydła takim sposobem, przy którymby powroze aż do skóry miały się wkręcać.
- 2) Przekroczenia tego rozkazu oprócz § 340, rozdziału 10 prawa kary od 14. Kwietnia 1851 będą karane karą pieniężną aż do 10 talarów, albo należytą karą więzienia.

Opole, 17. Sierpnia 1859.

Królewska regencya, oddział wewnętrzny.

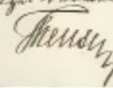
[Nro. 115.] Betrifft den Abgang der Rekruten.

Die unten näher bezeichneten Rekruten müssen bei dem Stabe des Königl. 1. Bataillon 22. Landwehr-Regiments in Gleiwitz früh 8 Uhr persönlich am Zeughaufe erscheinen, und zwar:

1. Die Rekruten für das Garde-Corps den 6. October c. früh 8 Uhr:
1) Johann Kucz, 2) Albert von Hirschbaben, 3) Heinrich Sand, 4) Bruno Schneider und 5) Benjamin Gogolin.
- II. Die Rekruten für das 22. Infanterie-Regiment den 28. September c. früh 8 Uhr:
1) Franz Kalisch, 2) Ludwig Kaluza, 3) Isak Schwarz.

Fotokopia numeru najstarszej mikołowskiej prasy lokalnej (z roku 1859) wydawanej przez Magistrat w pszczyńskiej drukarni Augusta Kramera.

Oryginał całego rocznika przechowywany w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu

Oryginał w zbiorach Miejskiej Placówki Muzealnej w Mikołowie

Fotokopia projektu odznaczenia Związku Weteranów Wojennych w Mikołowie z roku 1873.
 Oryginał w Archiwum Państwowym w Katowicach, Oddział w Pszczynie

Fotokopia projektu odznaczenia weteranów wojennych w Mikołowie z roku 1897.
 Oryginał w Archiwum Państwowym w Katowicach, Oddział w Pszczynie

Pocztówka przedstawiająca Bujaków, wykonana przed rokiem 1920.

Przedruk J. Kempa, G. B. Marek: *Historia miejscowości i parafii Bujaków*. Katowice 1995

Pocztówka litograficzna Bujakowa wykonana przed rokiem 1920.

Przedruk J. Kempa, G. B. Marek: *Historia miejscowości i parafii Bujaków*. Katowice 1995

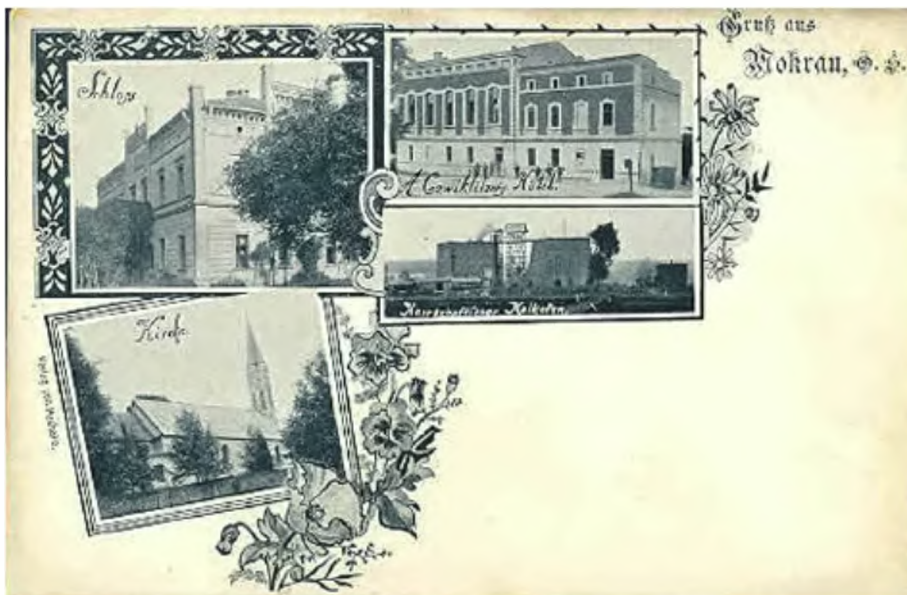
Fotokopia pocztówki litograficznej przedstawiającej Paniowy, wykonanej przed rokiem 1920. Ze zbiorów Małgorzaty Walda z d. Solorz

Fotokopia pocztówki litograficznej przedstawiającej Borową Wieś, wykonanej przed rokiem 1900

Fotokopia pocztówki przedstawiającej Borową Wieś, wykonanej przed rokiem 1920.
Ze zbiorów Miejskiej Placówki Muzealnej w Mikołowie

Fotokopia pocztówki przedstawiającej Mokre, wykonanej przed rokiem 1920.
Ze zbiorów autora

Wycinek planu centrum miasta Mikołów wykonany około roku 1915.
Ze zbiorów autora

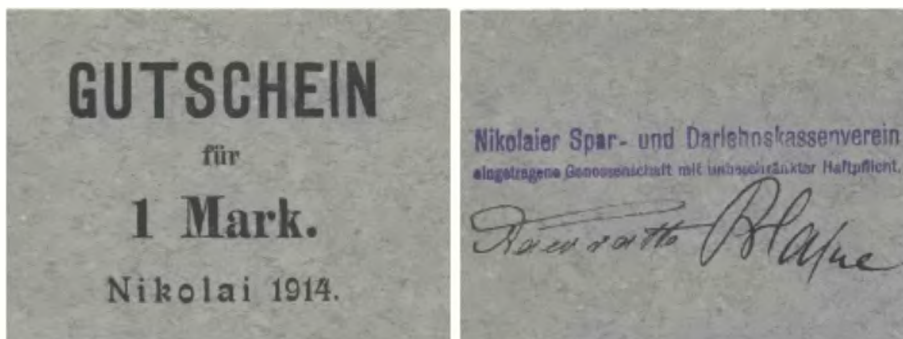

Fotokopia pierwszego znanego zdjęcia lotniczego obszaru miasta Mikolów, wykonanego 20 sierpnia 1919 roku przez samolot zwiadowczy eskadry armii gen. Józefa Hallera.
Ze zbiorów autora

Wycinek planu centrum miasta Mikołów wykonany po roku 1921 z zaznaczonym rozmieszczeniem latarni oświetlenia gazowego.

Oryginał w zbiorach Miejskiej Placówki Muzealnej w Mikołowie

Fotokopia mikołowskiego (pieniądza) banknotu zastępczego z roku 1914.
Ze zbiorów autora

Fotokopia mikołowskiego (pieniądza) banknotu zastępczego z roku 1918.
Ze zbiorów autora

Fotokopia mikołowskiego (pieniądza) banknotu zastępczego z roku 1921.
Ze zbiorów autora.

Fotokopia pocztówki litograficznej przedstawiającej Mikołów, wykonanej przed rokiem 1901.
Ze zbiorów autora

Fotokopia pocztówki przedstawiającej dawny Mikołów, wykonanej przed rokiem 1916.
Ze zbiorów autora

Fotokopia pocztówki litograficznej przedstawiającej Mikołów, wykonanej przed rokiem 1899. Ze zbiorów autora.

Fotokopia pocztówki litograficznej przedstawiającej Mikołów, wykonanej przed rokiem 1901. Ze zbiorów autora

Fotokopia widoku dawnego Mikołowa umieszczonego na ceramice (pokrywa cukiernicy) pochodzącej z początku XX wieku. Przypuszczalny wytwórca: Fabryka Porcelany w Jaworzynie Śląskiej.
Ze zbiorów autora

Fotokopia pocztówki przedstawiającej dawną Kamionkę, wykonanej przed rokiem 1920.
Ze zbiorów Romualda Targiela

Pocztówka przedstawiającej Kamionkę, wykonana w latach 1940–1944.
Przedruk: A. A. Jojko: *Kamionka. Monografia historyczna*. Mikołów 2006

Akcja Mikołowskich Zakładów Metalurgicznych S.A. z roku 1928.

Przedruk: M. T. Wilczek: *Spółki akcyjne Górnego Śląska i Śląska Cieszyńskiego i ich papiery wartościowe (do 1945 r.)*. Katowice 2006

Wydawca raz w tygodniu co sobotę.

Cena przesyłki na pocztę
10 egzempli 50 gr. miesięczna.
50 gr. kwartał 1.50 zł, z wstążką
1.80 zł.

Cena numeru 15 gr.

Ogłoszenia 110 zł za wiersz
wielkocifrowy. Redakcja 0.35 zł
za wiersz szmalcowy.

GAZETA MIKOŁOWSKA

Adres Redakcji i Administracji: Mikołów, ul. Miarki 9. ☎. Telefon nr. 6.

Po wyborach. Wyniki wyborów do Senatu.

Testeszy już po wyborach do obu izb ustawodawczych. Wynik wyborów w Województwie Śląskim przedstawiają się jeśli chodzi o interes państwa zupełnie zadowalająco.

Ubiegłej niedzieli przy wyborach do Senatu, lista nr. 1 otrzymała 154,505 gł., czyli 38 procent, Śląski Blok Katolicko-Ludowy 66 774, czyli 16 proc., Socjalisci 32 900 czyli 8,5 proc. głosów, razem Polacy 234 000 głosów. Niemcy natomiast osiągnęli 115 571, czyli 28,5 proc. oddanych głosów. Poza tym komunisty otrzymali przeszło 3000, czyli 1 procent oddanych głosów. Na skutek tej oszołomki senackie otrzymali lista nr. 1 — 2 (Ks. Łowicki i p. Grąjek), lista nr. 37 — 1 (Ks. Brandys) i lista nr. 18 — 1 mandat.

Mimo fatalnej niepogody w czasie wyborów senackich — wynik i procent głosujących był bardzo duży. Mimo, obojętne, iż wielu powstrzymało się od głosowania, lud Śląski zdał wspaniałe swój egzamin — dając znakomitą przegadkę ludom polskim. Tu też niedziela stała się dniem prawdziwego tryumfu państwa i państwowej myśli polskiej na Śląsku.

Wynik wyborów do Senatu, to doświadczenie i w pełni skuteczne przesłanie do szerszego zapora germanizatorów. Nie było to jednak zadanie łatwe, Niemcy bowiem rzucili do walki wyborczej wszystkie siły i środki, by utrzemać swój stan posiadania. Sekretarze zajęli się nieposłuszeństwami, które nie przy wyborach winnych wykazywały, że wyłamują się z pod kciż germanizatorskich wpływów. A jednak

nie udało się Niemcom do skutku prowadzić o ten, że wybierz sukces polski przy wyborach senackich nie był raczej przypadkiem, lecz wynikiem gwałtownego przesłania się sił i nastrojów na stronę polską. Trzy mandaty polskie, za 1 niemiecki, oto wygnęły wyraz tej wielkiej i krzepiącej leżniny, jaka rządzi na Śląsku.

W całej zaś Polsce wyniki wyborów do Senatu: lista nr. 1 otrzymała mandatów z listy okręgowych 39, z państwowej 9 — razem 48. Lista nr. 2 P. P. S., mand. okręg. 8, z listy państwowej 2, razem 10. Lista nr. 3 Wyzwolone, mand. okręgowych 6, z listy państwowej 1, razem 7. Lista nr. 7 N. P. R., mand. okr. 2, z listy państwowej — razem 2. Lista nr. 8 Sel. Kół. Prawicy, mandatów okręg. 1, z listy państwowej — razem 1. Lista nr. 10 Stron. Chłopskie, mand. okręg. 4, z listy państwowej — razem 3. Lista nr. 17 Zjednoczenie Narodowo Żydowskie w Małopolsce, mand. okręg. 1, z listy państw. —, razem 1. Lista nr. 18 Blok Mniejszości Narodowych, mand. okręg. 17, z listy państwowej 4, razem 21. Lista nr. 21 Narod.-Państw. Blok pracy, mand. okręg. 1, z listy państw. —, razem 1. Lista nr. 22 Blok Wyborczy Ukraińsko-Socjalistyczny Włoc. Róhuta, mand. okręg. 1, z listy państw. —, razem 1. Lista nr. 24 Blok Katolicko-Narodowy, mand. okręg. 8, z listy państw. 1, razem 9. Lista nr. 25 Blok Piastów i Ch. D., mand. okręg. 6, z listy państw. 1, razem 7. Lista nr. 37 Si

łok Kat. Lud., mandatów okręg. 1, z listy państw. —, razem 1.

Ogółem więc lista nr. 1 ma 48 mandatów, zgrupowania radykalne, lewicowe, od P. P. S. wraz z mniejszościami narodowymi, mają 40 senatorów zgrupowania prawicowe i monarchiczne, wliczając N. P. R., mają 18 senatorów.

Nowo wybrane ciała ustawodawcze zbiorą się w sobotę by rozpocząć swą pracę. Jak się ona potoczy, trudno dziś przewidzieć w każdym razie zdania z grup politycznych nie posiada wielkość, która odgrywałaby odpowiedzialność za radę. Rząd więc będzie musiał szukać większości przy od jednego wypadku do drugiego.

Na pierwszy dzień w Sejmie pójdać przeciwstawienie budżetowe za najbliższe 2-3 miesiące, następnie rozpoczęcie także pracę nad normalnym budżetem na rok od 1. kwietnia 1928 do 31. marca 1929 r. Będzie to zatem przynajmniej przez konstytucyjny budżetowa sesja nowego Sejmu i Senatu.

Sesja ta będzie mieć najprawdopodobniej charakter głównie polityczny. Siłownictwa wystąpią zapewne ze swymi żądaniem i pretensjami do rządu i samostanowieniem przez czas wyborów.

Ważną pracą nowych izb winna być zmiana naszej konstytucji, do czego obecny Sejm ma bardzo szerokie kompetencje i możność przeprowadzenia zmian. Czy i kiedy się to stanie roboczymy w najbliższym czasie

44-81

Z a r z ą d z a n i e

wojewody Śląskiego z dnia 4 lutego 1935r.
w sprawie przyłączenia gminy wiejskiej Kamionka pow.
pszczyńskiego do miasta Mikołowa.

Na podstawie § 2 ordynacji wiejskiej z dnia
31 maja 1863r. /Zb.u.pr.str. 261/ w brzmieniu rozporządzenia z dnia 12 września 1922r. /Dz.U. Śl. Nr. 22, poz.73/
§ 2 p. 4, 6 i 7 ordynacji gmin wiejskich z dnia 3 lipca 1891r. /Zb.u.pr.str. 233/ w brzmieniu rozporządzenia z dnia 12 września 1922r. /Dz.U. Śl. Nr. 22, poz. 74/ oraz na mocy uchwały Śląskiej Rady Wojewódzkiej z dnia 7 stycznia 1934r. L.RW. 1062 zarządzam, co następuje:

§ 1.

Gminę wiejską Kamionka powiatu pszczyńskiego włącza się w całości do miasta Mikołowa.

§ 2.

Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem
1 kwietnia 1935r.

A. Grażyński
/Dr. Grażyński/
Wojewoda Śląski

Mikołów, dnia 1. kwietnia 1935r.

P r o t o k ó ł

Z powodu przyłączenia gminy wielkiej Kamionka do miasta Mikołowa z dniem 1. kwietnia br. zaproszono przedstawicieli dotychczasowej gminy Kamionki na dzień, dnia 1. kwietnia 1935r. godzinę 10-tą do sali ratuszowej miasta Mikołowa, celem złożenia wszelkich akt i ksiąg urzędowych, jak również pieczęci.

Zjawili się ze strony b. gminy Kamionki:

1/ Zychon Franciszek, naczelnik gminy,

2/ Wolny Stanisław, I. ławnik

3/ Bubala Paweł, skarbnik i radny gminny,

ze strony Magistratu miasta Mikołowa zjawili się:

1/ Burmistrz Jan Koj,

2/ Drzazga, wiceburmistrz,

3/ Krawczyk, radca miejski,

4/ Kopel, 5 "

Stosownie do zarządzenia Pana Wojewody Śląskiego z dnia 4. lutego 1935r. l.dz. Sm. 4/3/3 - zwierzchność gminy Kamionki oddaje administrację gminną b. gminy Kamionki, a Magistrat gminy miasta Mikołowa administrację b. gminy Kamionki przyjmuje.

Równocześnie z przejęciem administracji gminnej b. gminy Kamionki, zwierzchność gminy Kamionki oddaje wszelkie będące w jej posiadaniu akta, pieczętki i urządzenie biurowe pp.

Odczytano, przyjęto i podpisano:

Zychon Franciszek *Jan Koj*
Wolny Stanisław *Jan Drzazga*
Bubala Paweł *Jan Krawczyk*
 Stanisław Kopel

Protokół likwidacji gminy Kamionka z roku 1935.

Oryginał w Archiwum Państwowym w Katowicach, Oddział w Pszczynie.

Przedruk: A. A. Jojko: *Kamionka. Monografia historyczna.* Mikołów 2006

MAGISTRAT MIASTA MIKOŁÓWA
REFERAT O.P.L.
L.dz. K. 638 / 39.

--- O B W I E S Z C Z E N I E ---

Na podstawie §§ 1 i 2 rozporządzenia Rady
Ministrów z dnia 29 stycznia 1937 r. o przygotowaniu w czasie
pokoju obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej Państwa
/Dz.U.R.P. nr 10, poz. 73/ zarządzam na dzień 22 sierpnia br.

Ćwiczebne pogotowie opl

na terenie miasta Mikołowa.

Okres pogotowia opl rozpoczyna się we wtorek
dnia 22 sierpnia br. o godzinie 13-tej i trwać będzie aż do
godziny 24-tej.

Z nastaniem zmroku wszyscy mieszkańcy są zobowiązani do wygaszania światła zewnętrznych i maskowania
/zasłaniania/ światła wewnętrznych.

Alarm lotniczy będzie ogłoszony 3-minutowym
dźwiękiem stałym miejscowych syren fabrycznych. Odwołanie
zaś alarmu nastąpi urywaniem dźwiękami tykającymi w ciągu
3 minut.

Osoby, wyznaczone do organów wykonawczych opl.
winne z chwilą ogłoszenia alarmu stawiać się w miejscu, wy-
znaczonym przez komendanta opl bloku i wykonywać złocone
sobie czynności.

Wszyscy mieszkańcy winni podporządkować się
zarządzeniom organów samoobrony, t.j. komendantów opl bloków
i posterunków bezpieczeństwa, oraz zarządzeniom organów
Policji Wojew. Śl.

Wykroczenia będą karane w drodze administra-
cyjnej.

Mikołów, dnia 20 sierpnia 1939 r.

/ Burmistrz, wicoburmistrz /

Fotokopia ogłoszenia Burmistrza miasta Mikołowa o ćwiczeniach Obrony Przeciwlotniczej i Przeciwgazowej z roku 1939.
Ze zbiorów autora

Kalendarium Mariusza Dmetreckiego to kompendium wiedzy na temat Mikołowa od czasów średniowiecza aż po rok 1939 – podane hasłowo i w skrócie, bo takie w istocie są założenia podobnych publikacji. W żadnym razie jednak nie cierpi na tym strona merytoryczna, zaś bibliografia mikołowskich dziejów wzbogaca się o jeszcze jedną, wcale niebłąhą pozycję.

dr Grzegorz Bębniak
Referat Naukowy – Biuro Edukacji Publicznej
Instytut Pamięci Narodowej
Oddział Katowice

Mariusz Dmetrecki (nazwisko rodowe Kisiel-Dmetrecki) od 1959 roku związany na stałe z Mikołowem. W latach siedemdziesiątych XX wieku jeden z założycieli Tyskiej Grupy Poetyckiej „SYMBOL”. Drukował swe wiersze w prasie regionalnej, m. in. w „Echu”(1974), „Poglądach”(1975 – 1976), a także artykuły na łamach „Gazety Mikołowskiej”. Inicjator powołania i członek założyciel Stowarzyszenia Przyjaciół Mikołowskiego Muzeum Regionalnego, członek założyciel reaktywowanego Bractwa Strzeleckiego w Mikołowie; działacz Związku Górnosląskiego; hobbysta i kolekcjoner (m. in. filokartysta, numizmatyk). Miłośnik historii lokalnej, inicjator powołania muzeum – Miejskiej Placówki Muzealnej w Mikołowie, w której zajmuje się organizacją i przygotowywaniem wystaw oraz promocją Miasta poprzez rozpowszechnianie wiedzy o Muzeum i bieżących wystawach. Promuje w środowisku kolekcjonerskim Mikołowski Jarmark Staroci, którego jest współorganizatorem. W 2007 roku napisał książkę *Mikołowski pieniądz zastępczy w latach 1914–1924. Notgeld Papierowy*, stanowiącą źródło informacji w tym zakresie oraz swoisty katalog dotyczący miejscowego papierowego pieniądza zastępczego. Współautor książki wydanej w roku 2008 *Ocalić od zapomnienia. Z dziejów szkoły paniowskiej*. W latach 2007–2009 współpracował z lokalnym miesięcznikiem „Galeria PIK”, w którym zamieszczał artykuły historyczne i informacje przywołujące przeszłość Mikołowa.

ISBN: 978-83-915299-6-6